P. ZAIKOV

KARJALAN KIELIOPPI

5–9

P. Zaikov

KARJALAN KIELIOPPI 5–9

Petroskoi «Periodika» 2002

ББК 81.2 Карел.
З 17

Рекомендовано Министерством образования и по делам молодежи Республики Карелия

Зайков, П. М.

З 17 Грамматика карельского языка (Собственно-карельское наречие): Учебное пособие для 5–9 классов общеобразовательных учреждений Республики Карелия/ П. М. Зайков.– Петрозаводск: Периодика 2002.– 208 с

ББК 81.2 Карел.

ISBN 5-88170-082-1

© П. М. Зайков, 2002
© В. И. Яшков, оформление, 2002

TÄMÄN KARJALAN KIELIOPIN TARKOTUKSESTA

Käsissäs, hyvä opastuja, on Karjalan kielioppi. Tämä kirja on kirjutettu 5.–9. luokan koululaisilla. Siinä annetah kaikki ne tärkiet tiijot karjalan kielen fonetiikasta, morfologiasta ta virkehopista, mitä tarviĉĉou jokahini kieltä opastuja ihmini. Sitä paiĉĉi, kirjassa annetah tietoja sanojen merkityksistä, sinonimeista, antonimeista, omonimeista, lainatuista sanoista, fraseologismeista.

Tämä kirja on kirjutettu vienankarjalan pohjalla, millä paissah ennein kaikkie Kalevalan (entisen Uhtuon) ta Louhen piirissä.

Oppikirjan materiali on juattu luokittain siten, jotta karjalan kieltä ruvetah opastamah kaksi-kolme tuntie netälissä. Sentäh kieliopin materiali jakautuu tasasesti. Karjalan kielen opastaja voi kyllä iĉe siirrellä materialie luokasta toiseh , sentäh kuin eri koululoissa lapsien karjalan kielen tieto on erilaini. Toiset lapset paissah ta maltetah karjalan kieltä hyvin. Toiset ei paissa eikä malteta, tahi vaivoin maltetah karjalaksi.

Jokahini muailman kieli on erikoini sistemi, olipa sillä kirjakieli tai ei. Karjalan kirjakieli on vielä oikein nuori, onnakko sillä on oma kieliopillini struktuuri, missä kaikki ilmijöt ollah kiini toini toiseh. Kieliopin lakija tutkitah kielimiehet. Suurena apuna heijän tutkimuksissa ollah erilaiset sanakirjat. Niijen luatimini ei ole helppuo. Niitä kirjuttuas's'a pitäy olla perillä kielen struktuurista, sen nykysestä tilasta, historijasta ta kehityskulusta. Pitäy niise hyvin tietyä sanojen merkitys tahi merkitykset. On olomassa erilaisie sanakirjoja: kaksikieliset (esim. karjalais-venäläiset tahi venäläis-karjalaiset), fraseologiset, ortografiset, sinonimisanakirjat ta muut semmoset.

Vienankarjalan koulusanakirjoja ei ole vielä riittävästi. Näitä ollah:

P. Zaikov, L. Rugojeva. Karjalais-venäläini sanakirja. Petroskoi, 1999;

V. Fedotova. Vienankarjalan lyhyt fraseologini sanakirja.Petroskoi, 2001.

Olkah tämä Karjalan kielioppi siula hyvänä apuna viijen vuuvven aikana. Suattau olla, jotta sie tarviĉet sitä i myöhemmin, konsa siula pitäy selvittyä minih kieliopillini seikka.

Kunnivoita ta säilytä omua karjalan kieltäs! Muissa, jos kuolou kieli, ni kuolou karjalaini kulttuuri. Ruvekka yhessä säilyttämäh omua karjalan kieltä!

KIRJASSA KÄYTETTYJÄ LYHENNYKSIE:

ab. – abessiivi
abl. – ablatiivi
ad. – adessiivi
akk – akkusatiivi
elat. – elatiivi
ent. – entini
esim. – esimerkiksi
ess. – essiivi
gen. – genetiivi
ill. – illatiivi
in. – inessiivi
instr. – instruktiivi
l. – eli, ili
mon. – monikko
p. – persona
part. – partitiivi
tms. – ta muuta semmoista
tni. – ta niin ielläh
ts. – toisin sanoin
yks. – yksikkö

ALKUSANAT

Tietomiehet sanotah, jotta muailmassa on enemmän kuin kaksi ta puoli tuhatta eri kieltä. On semmosie kielie, joita paissah suat miljonat ihmiset. Toiset kielet ollah pienet, niitä paissah vain tuhannet ihmiset. Onnakko kaikki kielet ollah ihmiskunnan rikkahutta, kaikilla kielillä on aivan samanmoini oikevus säilyö ta elyä. Kielet ollah kuin tähet taivahassa, hyö eletäh sikäli, mikäli tuikitah.

Kaikki muailman kielet on yhissetty kieliperehih. Venäjän, englannin, saksan, ruočin ta muut kielet on yhissetty indoeuroppalaiseh kielipereheh. Karjalan, suomen, vepsän, eestin, saamen, mordvan, marin, udmurtin, komin, hantin, mansin ta unkarin kielet on yhissetty suomelais–ugrilaiseh kielipereheh.

Karjalaksi paissah Karjalan Tasavallassa, Murmanskin, Tverin, Leningradin aluvehella ta vähäsen Suomessa. Iänisjärven ta Luatokan välisillä seutuloilla (Aunuksen ta Priäsän piirissä) karjalaiset paissah livviksi, Iänisjärven läntisellä rannalla (Kontupohjan ta Priäsän piirissä) – lyydiksi, kaikilla muila seutuloilla – varsinais-karjalaksi. Tämän kieliopin pohjaksi on otettu vienankarjala, jota paissah Kalevalan (entisen Uhtuon) ta Louhen piirissä.

Karjalan kieli on sanarikas. Sillä voi tarkkah sanuo vaikka mi ajatus. Kielessä syntyy uusie sanoja, kumpasie ennein ei ollun. Sanojen avulla voi kuvata merkityksen eri vivahtehie. Niin, esim. ihmini voi nakrua eri tavalla: *hihittyä, hohottua, hahattua, muhahella.* "Lasta" tarkottajie sanoja ollah *lapsi, sikie, äpäreh.* Verbit tuas suahah erilaisie merkityksie johtimien avulla, esim. *hypp-i-y, hypp-yä-y, hypä-htä-y, hyppe-lö-y, hyppä-yttä-y, hyp-ältä-y, hypittä-y.* Uusie nominija syntyy johtimien avulla (*luki-ja, eči-ntä, yö-llini, tuohini, paha-ččaini, kelpua-matoin*) ta liittämällä sanoja yhteh *(jauhovärčči, hankavičča, Kuittijärvi, Ahvenlaksi, Kivikoski).*

Karjalan kielessä on äijä kaunehie sananlaskuja, kumpasissa ylissetäh ihmisen rohkevutta, ruavonhaluo, rehellisyyttä, esim. *Mimmoni mies meččäh mänöy, semmoni puu vastah tulou. Tyynen kun issut, ni tuulen souvat. Ei ole kaikki kultua, mi kiiltäy.*

Kielen rikkahus kuvastuu niise fraseologismeissa. Konsa tapahtuu mitänih oikein kummallista, ni sanotah: *Kumma kummalla selässä ajau. Muamon viččua* sanotah *villaseksi*, sentäh kun muamo aina sualivoiččou lastah. *Tuaton viččua* sanottih *rautaseksi (Muamon vičča villani, tuaton rautani)*. Jos ihmini pahoin kuuntelou, eikä muissa mitä sanotah, ni semmosesta käytetäh fraseologismie: *Korvalla kuulou, toisella läpi laskou.* Kielen merkitys ihmisen elämässä näkyy tämmösissä fraseologismeissa: *Kielestä miestä, sarvesta härkyä. Kieli Kiijevah suattau.*

Ennein tätä kielioppie koululaisien käytössä oltih "Vienan aapini", "Kaunista karjalua" ta "Luvemma vienankarjalaksi", kumpasien avulla annettin yleisie tietoja karjalan kielen struktuurista ta sanastosta. Tämä Karjalan kielioppi on tarkotettu 5.–9. luokan koululaisilla. Sitä voijah käyttyä muutki ihmiset, ket tahotah löytyä vastaus mihnih kysymykseh karjalan kieliopista.

5. luokka

ALKUKURSSI

Kielioppi on kielitiijon kappaleh, mi jakautuu muoto-oppih eli morfologiah ta virkehoppih eli sintaksih.

MORFOLOGIA. ORFOGRAFIA

Morfologia on kieliopin kappaleh, missä tutkitah sanoja virkkehen jäseninä. Nominit voijah taipuo lukuloissa ta sijoissa, verbit – personissa, aika- ta tapaluokissa, esim. *järvi: järvet, järven, järvien, järvessä, järvissä, järveh, järvih tms., ruatua: ruan, ruavoin, olen ruatan, ruatasin, olisin ruatan, ruatanen, lienen ruatan, rua tms..*

Orfografia on kielitiijon kappaleh, missä on miärätty lajit, kumpasien mukah kirjutetah sanat.

§ 1. Sanaluokat

Jokahisella sanalla on oma merkitys. Sen mukah kaikki sanat juatah **sanaluokkih**. Toiset sanaluokat taivutah, toiset ollah taipumattomat. Taipujat sanaluokat ollah substantiivi, adjektiivi, numerali, pronomini, verbi. Taipumattomat sanat ollah postpositio, prepositio, adverbi, konjunktio, interjektio ta liiteh.

Taipujat sanat nimitetäh esinehie, olijoita, asieta, niijen luatuo, mitänih ruatuo ta muuta semmoista. Virkkehissä hyö ollah virkkehen jäseninä. Taipumattomat sanat, paičči adverbija, ei voija olla virkkehen jäseninä. Hyö vain yhissetäh taipujie sanoja. Esimerkiksi virkkehessä *Ämmö tikuttau sukkua, a tuatto rakentau verkkuo ikkunan luona* sanat *ämmö, tuatto* ollah subjektit, sanat *tikuttau, rakentau* – predikatit, *sukkua, verkkuo* – objektit, *ikkunan luona* – adverbiali. Konjunktio *a* ta postpositio *luona* ei olla virkkehen jäsenie. Ensimmäini yhistäy kaksi virkehtä, a toista käytetäh tässä tapahuksessa yksikön genetiivin kera (*ikkunan luona*) merkiččömässä paikkua (missä?).

adjektiivi – прилагательное
adverbi – наречие
adverbiali – обстоятельство
interjektio – междометие
konjunktio – союз
liiteh – частица
numerali – числительное
objekti – дополнение
postpositio – послелог
prepositio – предлог
predikatti – сказуемое
pronomini – местоимение
sanaluokat – части речи
subjekti – подлежащее
substantiivi – существительное
taipumatoin sana – несклоняемое, неспрягаемое слово
taipuo – склоняться, спрягаться
verbi – глагол

§ 2. Substantiivi

Substantiivi on sana, kumpani nimittäy mitänih esinehtä, olijuo, oluo tai asieta. Substantiivi vastuau kysymykseh *ken? ket? mi? mit? muamo, ihmiset, vihma, makuamini, ruavot.* Karjalan kielessä substantiiveilla ei ole rotukategorijua, kuin venäjän kielessä (maskuliini, femiini ta neutralirotu). Substantiiveillä on kaksi lukuo: yksikkö ta monikko, esim. *järvi – järvet, järvellä – järvillä.* Substantiivit taivutah sijoissa, esim. järvi, *järven, järvie, järvenä, järvessä, järvestä, järveh* tni. Substantiivih voi liittyö omissusliitch, esim. (miun) *ämmöni*, (siun) *ämmös*, (hänen, heijän) *ämmöh.*

Harjotus 1. Löyvä tekstistä substantiivit. Mih kysymykseh jokahini niistä vastuau?

Malli: *(ken?) Ukko issutti (mih?) muah (min?) nakrehen (min?) siemenen.*

Ukolla nakris kasvo oikein suureksi. Tuli ukko nakrista muasta kiskomah. Vetäy, a muasta ei jaksa kiskuo. Kučču ukko akkah. Akka vetäy ukosta, ukko vetäy nakrehesta, vejetäh, vejetäh – ei suaha nakrista muasta. Akka kučču punukan. Punukka vetäy ämmöstäh, akka ukostah, ukko vetäy nakrehesta, vejetäh, vejetäh , ei suaha nakrista muasta.

esineh – предмет
femiini – женский род
maskuliini – мужской род
neutralirotu – средний род
olijo – явление
olo – состояние
omissusliiteh – притяжательный суффикс
rotu – род

§ 3. Adjektiivi

Adjektiivi ilmottau minnih luatuo tai ominaisuutta. Se vastuau kysymykseh *mimmoni?: kipie* (hammas), *tuohini* (vakka), *väkövä* (čäijy), *kalatoin* (lampi).

Virkkehessä adjektiivi on enimmäkseh substantiivin miäräyksenä ta on samassa luvussa ta sijassa kuin miärättävä sana, esim. *lipiellä tiellä, sinisissä silmissä, kaunehet pruasniekat*. Adjektiiveilla on kolme kieliopillista kategorijua: luku, sija ta vertailu.

Harjotus 2. Löyvä virkkehistä adjektiivit ta sano, mih kysymykseh jokahini vastuau.

Malli: *Tänäpiänä on (mimmoni) vilu siä.*

Tie tuli lipieksi. Nurkassa on näpie kirves. Meilä tulou loittoni vieras. Muamo keittäy verestä kalua. En juo väkevyä čäijyö. Miula on hyvät ta kaunehet sukset. Kalakeitto tuli suolaseksi. Tuo tie on levie, a tämä kaitani.

adjektiivi – прилагательное	miäräys – определение
luatu – признак	ominaisuus – свойство
luku – число	sija – падеж
miärättävä – определяемое	vertailu – сравнение

§ 4. Verbi

Verbiksi sanotah semmoista sanua, kumpani ilmottau mitänih ruatuo tai tilua. Verbi vastuau kysymykseh *mitä ruatua? mitä luatie?*: *vetyä, kirjuttua, lukie, olla, varata.*

Kaikki verbimuuvvot juatah finiittisih ta infiniittisih.

Finiittiset ilmotetah ruatajua, luatijua: ***Lähen** makuamah (ts. Mie lähen makuamah). Lapsi **makuau**. Myö **tulima** töih puoli kaheksan. Tytöt **lauletah.***

Verbien **finiittisillä** muotoloilla on semmosie kieliopillisie kategorioita kuin:

1) persona (kolme yksikössä ta kolme monikossa)

mie nakran	*myö nakramma*
sie nakrat	*työ nakratta*
hiän nakrau	*hyö nakretah*

2) aika. Indikatiivissä verbilöillä on nellä aikamuotuo: presens, imperfekti, perfekti ta pluskvamperfekti.

mie nakran, nakroin, olen nakran, olin nakran.

3) tapaluokka, kumpasie on nellä: indikatiivi (*nakra-n*), konditionali (*nakra-si-n*), potentiali (*nakra-ne-n*) ta imperatiivi (*nakra*).

Verbien **infiniittiset** muuvvot ei ilmoteta ruatajua. Hyö ei taivuta personissa, aika- ta tapaluokissa. Erähät niistä taivutah sijamuotoloissa. Karjalan kielessä on kolme infinitiivimuotuo ta kaksi partisiippie.

I infinitiivi: *malttu-a, ečči-e, vaipu-o, kapaloi-ja, pan-na, juos-sa, liča-ta;*

II infinitiivi: *malttua-s's'a, eččie-ssä, kapaloij-e-ssa, pann-e-ssa, ličat-e-ssa maltta-e-n, ečči-e-n, kapaloij-e-n, pann-e-n, ličat-e-n;*

III infinitiivi: *maltta-ma-ssa, maltta-ma-sta, maltta-ma-h, maltta-ma-lla, maltta-ma-tta;*

Aktiivin I partisiippi: *vetä-jä (heponi), makua-ja (ihmini);*

Passiivin I partisiippi: *syötä-vä-t (marjat), pijettä-vä-t (vuattiet);*

Aktiivin II partisiippi: *homehtu-nut (leipä), kipeyty-nyt (ihmini);*

Passiivin II partisiippi: *laule-ttu (laulu), kanne-ttu (säkki), niite-tty (nurmi).*

Harjotus 3. Löyvä tekstistä verbit. Allaviivua ne.

Oli ennein yksi köyhä naini. Hiän läksi meččäh halkuo keryämäh. Hiän keräsi suuren takan ta matkuau kotih. Kaččou, a pensahan alla venyy vaivani kikki ta n'aukuu. Naisen tuli suali kikkie, hiän otti ta pani sen helmah ta toi kotih.

aika – время	infinitiivi – инфинитив
finiittini verbimuoto – спрягаемая форма глагола	partisiippi – причастие
	persona – лицо
infiniittini verbimuoto – неспрягаемая форма глагола	tapaluokka – наклонение

§ 5. Adverbi

Adverbiksi sanotah taipumattomie sanoja, kut ilmotetah aikua, paikkua, tapua, miäryä tms. Hyö vassatah kysymyksih kuin? missä? kunne? mistä? konsa? Kysymys adverbilla luajitah verbistä päin. *Koira juoksou (kuin?)* ***ruttoh.*** *Lähemmä (konsa?)* ***huomena*** *marjah. Hyö eletäh (missä?)* ***etähyänä.*** *Tule (kunne?)* ***tänne.*** *Rahvas tullah (mistä?)* ***etähyätä.***

Adverbilla ei ole nimitä erikoista tunnusta. Hyö ollah jiätynyitä sijamuotoja: *alaha-na, etähä-ksi, ie-ssä, aivompa-h, irra-lla-h, pahoi-n, ylähältä, kaiki-čči.*

Harjotus 4. Löyvä virkkehistä adverbit ta allaviivua ne.

Mintäh tulit näin aivoin, voisit tulla myöhempäh. Hyö eletäh meistä etähänä. Sano virkeh uuvvestah. Meilä aika ei mäne hukkah. Kuunnelkua milma tarkkaseh. Nuo ruatajat ruatah hyvin. Tässä kylässä jo ammuin elettih karjalaiset.

adverbi – наречие	kuin – как
jiätynyt sijamuoto – застывшая падежная форма	kunne – куда
	missä – где
konsa – когда	mistä – откуда

§ 6. Pronomini

Pronominiksi sanotah semmosie sanoja, kumpasie käytetäh toisien sanojen tilalla. Hyö juohatetah mihnih semmoseh, mi ilmenöy pakinan yhteyvessä. Virkkehessä *Suuri piäpaikka otetah ta **se** pannah piäh* pronomini *se* tarkottau *piäpaikkua*. Virkkehessä *Meilä tultih ativot. **Hyö** oltih Jyskyjärvestä* pronomini *hyö* tarkottau *ativoita*.

Pronominie käytetäh ennein kaikkie substantiivien tilalla. Pronominit taivutah sijoissa ta lukuloissa, esim. *mie: miu-n, miu-la, miu-lta, miu-h; ken: kene-n, ke-tä, kene-ksi, ke-llä, ke-ltä* tni.

Merkityksen kannalta kaikki pronominit voi jakua yheksäh joukkoh:

1) personapronominit: ***mie, sie, hiän, myö, työ, hyö***.

***Myö** opassumma hyvin. **Hiän** pakajau karjalaksi. **Hyö** ollah kalalla.*

2) demonstratiivipronominit: ***tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne***.

***Tämä** joki ei ole syvä. Pane laukku **tuola** penkillä. **Se** lakki on miun.*

3) relatiivipronominit ***ku, kumpi, kumpani, mi***.

*Talo, **kussa** ukko eläy, on vanha. Kalamiehellä pitäy tietyä, **missä** kala kulkou.*

4) kysymyspronominit ***ken, mi, ku, kumpi, kumpani***.

***Ken** sielä koputtau? **Missä** sie olit? **Kumpasessa** pirtissä työ elättä?*

5) indefiniittipronominit ***kennih, minih, ken lienöy, mi lienöy***.

*Tietäykö siitä **kennih**? Sano sie miula **mitänih**. Ken lienöy sielä astuu.*

6) definiittipronominit ***eräs, iče, kaikki, molommat, muutoma, moni, sama, toini***.

***Kaikki** lähettih kylpömäh järvie. Nyt mie **iče** sen luajin. **Molommat** pojat leikittih pihalla. **Muutoma** vain tiesi siitä.*

7) negatiivipronominit ***niken, nimi, kenkänä, mikänä***.

Koissa ei ollun ***niketä ~ ketänä.*** *Hiän ei halunnun sanuo* ***nimitä ~ mitänä.***

8) refleksiivipronomini ***iče + omissusliiteh.***

Mies sanou ***iččieh*** *vanhaksi. Kysy* ***ičeltäs.***

9) resiprokkipronomini ***toini toisen.***

Emmä voi elyä ***toini toisetta.*** *Viesti sanottih* ***toini toisella.***

Harjotus 5. Löyvä pronominit.

Mie annan siula uuvven kirjan. Tule meila! En ole nikonsa nähnyn tätä ihmistä. Noina iltoina myö saima äijä kalua. Kunne sie matkuat? Ken sielä pakajau? Huonehessa ei ole niketä. Sanon siitä teilä molommilla.

pronomini – местоимение
personapronominit – личные местоимения
demonstratiivipronominit – указательные местоимения
relatiivipronominit – относительные местоимения
kysymyspronominit – вопросительные местоимения
indefiniittipronominit – неопределенные местоимения
definiittipronominit – определенные местоимения
negatiivipronominit – отрицательные местоимения
refleksiivipronomini – возвратное местоимение
resiprokkipronomini – взимно-возвратное местоимение

§ 7. Numerali

Numeraliksi sanotah semmosie sanoja, mit ilmotetah lukumiäryä: *yksi, kaksi, kolme, kymmenen, sata*; tahi järjessystä: *ensimmäini, toini, kolmas, kymmenes, suas*. Ensimmäistä joukkuo numeralie sanotah peruslukuloiksi, toista – järjessyslukuloiksi.

Perusluvut vassatah kysymykseh *äijäkö? montako?* ***kuusi, yksitoista, satayksi, tuhat.***

Kylässä oli vain ***kaksitoista*** *taluo. Olin Suomessa* ***viisi*** *kertua.*

Järjessysluvut vassatah kysymykseh *monesko?:* ***nelläs, seiččemes, tuhannes.***

Olen perehessä ***viijes*** *lapsi. Myö elämmä* ***kuuvennessa*** *kerroksessa.* ***Toini*** *silmä hänellä näköy pahoin.*

Numeralit taivutah substantiivin ta adjektiivin tavoin sijoissa ta lukuloissa. Perusluvut taivutah useičči yksikössä; monikossa ne taivutah semmosien substantiivien kera, kumpasilla ei ole yksikkyö, esim. *kahet sakset, kymmenissä häissä.*

Harjotus 6. Eči virkkehistä numerali. Sano, onko se perus- vai järjessysluku.

Lähen kouluh viijen minuutin piästä. Meijän luokassa on kuusi poikua ta seiččemen tyttyö. Litra maituo maksau kymmenen rupl'ua. Tässä kirjassa on sata sivuo. Verkkoh puuttu nellä haukie ta nelläkymmentä ahventa. Toini kirja oli parempi kuin ensimmäini. Olen vuorossa viijestoista. Meijän luokka on kolmannessa kerroksessa, a ensimmäini – nellännessä.

järjessysluku – порядковое числительное
perusluku – количественное числительное
numerali – числительное

§ 8. Prepositiot ta postpositiot

Prepositioita ta postpositioita käytetäh yhessä nominien kera ilmottamassa aikua, paikkua, tapua, syytä tms. Prepositio käy substantiivin iessä, postpositio – sen jälessä. *Seison **katon alla**, jotta **miun piällä** ei tippuis vettä. **Ennein sotua** hyö elettin pienessä kylässä. Koira juoksou **pojan jälessä.*** On semmosieki sanoja, mitä käytetäh pre- ta postpositioina: *Pereh tuli tänne elämäh **jälkeh sovan.** Pereh tuli tänne elämäh **sovan jälkeh.***

Karjalan kielessä postpositioita käytetäh äijyä enämpi kuin prepositioita. Postpositio kulkou enimmäkseh nominin jälessä, kumpani on genetiivissä: ***Järven piässä** oli suuri suo. Läksin marjah **čikon kera.***

Post- ta prepositioita käytetäh niise muijen sijojen kera: *Hyö lähettih **Vuokkiniemeh päin.** Ajamma levietä **tietä myöten.** Assu **kynnyksestä piälličči.***

Harjotus 7. Eči virkkehistä post- ta prepositiot.

Kissa istuu stolan alla. Koira löyty venehen alta. Siirry pois ikkunan vierestä. Lammin piässä eläy yksi pereh. Čäijyn :ilasta join puolukkavettä. Talon lähičči mäni auto. Myö juoksemma tietä pitin. Marjakori on skammin piällä.

prepositio – предлог
postpositio – послелог

§ 9. Konjunktio

Konjunktiot *ta, i, tai, tahi, vaikka, vain, jotta, kun, kuni, kumpani, onnakko, a, ili ... ili, joko ... tai* yhissetäh:

1) virkkehien jäsenie: *Tulima kotih* ***ta*** *rupeima syömäh. Joven pohjah mäntih elot* ***i*** *evähät.*

2) kokonaisie virkkehie: *Eklein oli pakkani,* ***a*** *tänäpiänä päiväni paistau. Joka taloh tuli ativoita,* ***vain*** *meilä ei tullun niketä.*

Harjotus 8. Löyvä virkkehistä konjunktiot.

Meijän perehessä on kolme tyttyö ta kaksi poikua. Ämmö kapaloiččou lapsen i panou sen kätkyöh. Kevyällä hanhet lennetäh pohjoseh, a syksyllä suveh. Vuotan silma, kuni sie syöt. Aitta, kumpani oli ammuin rakennettu, tuli lahoksi.

konjunktio – союз virkkehen jäsen – член предложения

§ 10. Liiteh

Karjalan kielessä liittehet ollah etu- ta takaliittehie.

Etuliiteh ***ni*** liittyen kysymyspronominih antau sillä kieltoilmauksen: ***niken, nimi.***

Elä sano siitä ***ni****kellä. En suanun apuo* ***ni****keltä. Palluo ei löytyn* ***ni****mistä. Elä pakaja* ***ni****mitä.*

Takaliiteh ***-ko, -kö*** liittyy siih sanah, mistä halutah mitänih tietyä.

*Lähet****kö*** *sie kylyh? Kalalla****ko*** *työ olija? Et****kö*** *nähnyn poikua?*

Takaliiteh ***-nih*** liittyy kysymyspronominih *ken, mi.* Tällä tavalla kielessä synty indefiniittipronominit *ken****nih****, mi****nih****.*

*Tästä pitäy sanuo kellä****nih****. Pane sie mitä****nih*** *pielukseksi. Kyllä hiän mistä****nih*** *löytyy.*

Takaliittehet ***-ki, -han, -hän, -s*** liitytäh niih sanoih, kumpasien merkitystä hyö voimissetah: *Mie****ki*** *lähen siun kera. Ei****hän*** *ne meijän lehmät oltu. Onko****s*** *ketänih koissa?*

Harjotus 9. Löyvä virkkehistä sanat liittehien kera.

Miekö tuon vettä vai siekö? Siehän eklein olit diskossa? Mitäpä nyt sanotta? Meiläki koissa on samanmoini samovuara. Nikellä ei ole mukana veistä. Tulepas nyt rutompah. Oletko keltänih kysellyn siitä? Kyllä se löytyy mistänih. Tuo sana on epäproduktiivini. Mistänä ei löyvy lakkie.

etuliiteh – приставка liiteh – частица takaliiteh – частица

§ 11. Virkehoppi ta välimerkit

Virkehopissa tutkitah sanaliittoja ta virkkehie. Jotta kirjuttua oikein ta lukie teksti kaunehesti, pitäy tietyä millä tavalla rakennetah sanaliittoja ta virkkehie. Virkehopin yhteyvessä aina paissah välimerkkien käytöstä eli punktuatiosta.

Punktuatio on semmoni kieliopin kappaleh, jossa tutkitah välimerkkien systemie ta käyttyö. **Välimerkit** ollah **pisteh** (.), **kysymysmerkki** (?), **huutomerkki** (!), **pilkku** (,), **puolipilkku** (;), **kaksoispisteh** (:), **viiva** (–), **sulut** ( ), **lainausmerkki** (" "), **puolilainausmerkki** (' '), **kolmepisteh** (...), **yhysmerkki** (-).

Välimerkit autetah kirjuttajalla ilmaissa omie ajatuksie ta tuntehie, a lukijalla paremmin malttua teksti ta oikein lukie se.

huutomerkki – восклицательный знак	pisteh – точка
kaksoispisteh – двоеточие	puolilainausmerkki – полукавычки
kolmepisteh – многоточие	puolipilkku – точка с запятой
kysymysmerkki – вопросительный знак	sulut – скобки
lainausmerkki – кавычки	viiva – тире
pilkku – запятая	virkehoppi – синтаксис
	välimerkki – знак препинания
	yhysmerkki – дефис

§ 12. Virkeh

Virkeh ilmottau ajatuksen kenestänih tai mistänih: *Myö opassumma hyvin. Ukko sanelou vunukallah starinua.* Ensimmäisessä virkkehessä sanotah *meistä* (kenestä?), toisessa – *ukosta* (kenestä?). Molommassa virkkehessä on subjekti (*myö, ukko*) ta predikatti (*opassumma, sanelou).* Kummanki virkkehen lopussa on pisteh, mi ilmottau sitä, jotta virkkehet pitäy lukie neitrali-intonatiolla.

predikatti – сказуемое subjekti – подлежащее virkeh – предложение

§ 13. Erilaisie virkkehie

Sen mukah, mimmoni on ilmotuksen tarkotus, kaikki virkkehet voi jakua kolmeh joukkoh.

Ilmotusvirkeh on tavallini virkeh, kumpasen lopussa on pisteh: *Karjalaisissa mečissä on äijä sientä ta marjua.*

Kysymysvirkeh sisältäy kysymyksen, mihi vuotetah vastahusta. Sen lopussa on kysymysmerkki: *Tiijätkö sie siitä mitänih?*

Kehotusvirkeh sisältäy kehotuksen. Sen lopussa on huutomerkki: *Pakaja kovemmalla iänellä!*

Harjotus 10. Sano, mimmoset virkkehet nämä ollah.

Kunne sie läksit? Ah, kuinka kaunis tämä lampi on! Mie elän Piäjärvessä. Etkö sie muissa häntä? Kellä annoit miun vihkoni? Tulkua nyt tänne! Kunhan tietäsin, missä hiän on! Mistä sie tulet? Läkkä meijän kera! Totuus ei tulessakana pala. Ruvekka nyt eččimäh kavotettuo viikatehta!

ilmotusvirkeh – повествовательное предложение
kehotusvirkeh – побудительное предложение
kysymysvirkeh – вопросительное предложение

§ 14. Virkkehen piäjäsenet

Virkkehen piäjäsenet ollah **subjekti** ta **predikatti.** *Koira haukkuu. Tuatto makuau. Hyö nakretah. Mie kirjutin. Hiän luki.* Näissä virkkehissä myö helposti löyvämmä verbit (*haukkuu, makuau, nakretah, kirjutin, luki*). Niitä sanotah virkkehen **predikatiksi**. Toini sana vastuau kysymykseh ken? ta ilmottau ken luati minnih ruavon. Toisin sanoin se ilmottau ruavon ruatajua eli personua. Ken haukkuu, makuau, kirjutti, luki? Ket nakretah? Vastauksena on *koira, tuatto, mie, hiän, hyö.* Sitä lausehen jäsentä, joka ilmottau ruavon luatijua, sanotah **subjektiksi.**

Harjotus 11. Löyvä virkkehistä subjekti ta predikatti. Allaviivua subjekti yhella viivalla, predikatti – kahella.

Mie varajan tuota koirua. Poika kirjuttau kaunehesti. Hyö paissah hyvin karjalaksi. Mie kuuntelin huomeneksella radiota. Sorsat uijah järvellä. Koivujen lehet tultih keltasiksi. Järvellä on kova tuuli. Venehet ollah rannalla. Mie en lähe kouluh, kun olen kipie. Tytöt hypitäh pihalla nuorua.

§ 15. Virkkehen lisäjäsenet

Virkkehen lisäjäsenet ollah **attribuutti, objekti** ta **adverbiali.**

Attribuutti on semmoni virkkehen lisäjäsen, kumpani miäryäy mitänih substantiivie. Se vastuau kysymykseh *mimmoni? min? kenen?*

(mimmoni?) ***Keltani*** *auto ajau tietä myöten. (min?)* ***Järven*** *pinta on tyyni. (kenen?)* ***Tytön*** *silmät ollah kaunehet.*

Attribuuttina voi olla adjektiivi, substantiivi tahi adjektiivisesti käytetty pronomini, numerali, verbimuoto.

Syvässä jovessa on ***vilu*** *vesi.* ***Joven*** *pohja on musta.* ***Muamon*** *käsi on pehmie. Kahella heposella oli* ***lyhyt*** *häntä.* ***Noila*** *pojilla on suuri koira.* ***Kuivunut*** *puu leikattih halkoloiksi.*

Attribuutti on aina samassa luvussa ta sijassa kuin sen piäsana.

Monen verbin yhteyvessä on semmoni sana, mih verbin ruato on tarkotettu. Tätä sanua sanotah objektiksi. **Objekti** on virkkehen lisäjäsen, kumpani merkiččöy mitänih luonnon kappalehta ta vastuau kysymykseh ketä? mitä? mi? min?

Hyö pyyvvetäh (mitä?) ***kalua****. Rauta on (mitä?)* ***kultua*** *kallehempi. Miula ei ole (mitä?)* ***rahua.*** *Avua (mi?)* ***ikkuna****. Pitäy suaha (mi?)* ***verkot*** *kuivumah. Männä yönä nävin (min?)* ***unen.***

Objektin sijat ollah partitiivi ta akkusatiivi.

Adverbiali on virkkehen lisäjäsen, kumpani merkiččöy paikkua, aikua, syytä, tapua ta muuta semmoista. Se vastuau kysymykseh *missä? mistä? millä? kunne? konsa? mitein? kuinka?* Adverbialina enimmäkseh käytetäh adverbeja ta substantiiveja. Substantiivit voijah olla eri sijoissa tahi post- ta prepositioijen kera.

Hyö eletäh meistä (missä?) ***etähänä****. Miehet tultih kyläh (mistä?)* ***etähyätä****. Meijän iessä on pitkä suo, läkkä (kunne?)* ***jälelläh****. Huomena pitäy noussa (konsa?)* ***aivoin****. Mynkyä nyt (mitein?)* ***ruttoh*** *kauppah. Karsin oksat (millä?)* ***kirvehellä****.*

Harjotus 12. Löyvä virkkehissä attribuutti, objekti ta adverbiali:

Kissa juoksi talon alta . Tuokua samovuari stolalla. Miula ei ole rahua. Kaitani polku nousou rannasta rintehellä. Rahvahan runot synnyttih luonnossa. Kiveh kaivettih pyöriet reijät. Revontulet loimutah taivahalla.

adjektiiviattribuutti – адъективное определение
adverbiali – обстоятельство.
attribuutti – определение
objekti – прямое дополнение
substantiiviattribuutti – субстантивное определение
virkkehen lisäjäsenet – второстепенные члены предложения

§ 16. Sanaliitto

Sanoja voi yhistyä sanaliittoh merkityksen ta kieliopin kannalta kaččoen: *elyä sovussa, mua ta taivas, vilu vesi.*

Rinnastajassa sanaliitossa sanat ollah samanarvoset: *sota ta rauha, itkie ta nakrua, syyvvä ta laihtuo.*

Sanaliittuo, kumpasessa yksi sana alistau toista, sanotah **alistajaksi sanaliitoksi.** Siinä yksi sana on piäsana, a toini – alissussana. Piäsanasta annetah alissussanah kysymys: *(mimmoni?) syksyni päivä, kirjuttua (kuinka?) oikein.*

alissussana – зависимое слово
alistaja sanaliitto – подчинительное словосочетание
piäsana – главное слово
rinnastaja sanaliitto – сочинительное словосочетание
sanaliitto – словосочетание

§ 17. Rinnastajat virkkehet

Yhessä virkkehessä voi olla kaksi ta enämpi iččenäistä ta samanarvoista virkehtä. Ne liitytäh toini toiseh konjunktioijen avulla tahi ilman konjunktioita:

Talo eläy tavallah, vieras kulkou ajallah. Päivä on jalalla, a sie vasta nouset. Lapsi itköy, muamo ei ota yskäh. Mie tulin kotih, a hyö kaikki jo muattih.

Tämmösie virkkehie sanotah **rinnastajiksi virkkehiksi.** Iččenäiset virkkehet erotetah toini toisesta pilkulla.

Rinnastajat virkkehet pitäy erottua tavallisista virkkehistä, missä on rinnastajie predikattija, esim. *Iltasin myö kukuttima käkie ta lauloma lauluja. Talvella lapset hiiheltih ta čurnittih vuaralta čunilla.* Ensimmäisessä virkkehessä on yksi subjekti (*myö*) ta kaksi rinnastajua predikattie (*kukuttima, lauloma*). Samoin toisessa subjektina on *lapset* ta rinnastajina predikattiloina *hiiheltih* ta *čurnittih.*

Harjotus 13. Onko nämä rinnastajat virkkehet? Mintäh?

On jo ilta, onnakko tuatto ei tullun vielä kotih. Laita lapsi asiella, iče mäne perässä. Eläy kissa kiitolla, käsi kiän silityksellä. Alku työn kaunistau, a lopussa kiitos seisou. Poika seisou tien vieressä ta kaččou meččäh päin.

rinnastaja virkeh – сложносочиненное предложение
rinnastajat predikatit – однородные сказуемые

§18. Alistajat virkkehet

Alistajissa virkkehissä on piä- ta sivuvirkeh tahi sivuvirkkehet. Piä- ta sivuvirkkehen välissä on konjunktioita *jotta, kun, jos, ku, kuni, mi, kumpani.*

Poika sano, jotta verkkoh puuttu suuri hauki. Kissa n'aukuu, kun häntä pirttih ei laseta. Köyhä eläy, kun märkä puu palau. Jos miula olis aikua, auttasin silma. Sano peilini, ku on muassa kaunehin. Syö ruokua, mitä stolalla on. Tuossa on se heponi, kumpasella tuatto toi halkuo.

Piävirkkehestä voi aina antua kysymys sivuvirkkeheh: *Muamo sano,* (mitä?) *jotta myö tulisima kotih tunnin piästä. Myö piäsisimä järven poikki,* (missä tapahuksessa?) *jos meilä olis veneh. Pirtti, (mimmoni?) missä hyö elettih, oli oikein pahaččaini.*

Sivuvirkeh voi kulkie piävirkkehen jälessä, iessä ta sen kesessä.

Harjotus 14 . Onko nämä virkkehet alistajat? Mintäh?

Kun järvellä on tuuli, ni tulou vihma. Sankit luajitah hoikat, jotta rutompah paissuttais'. Onko se tämä koira, kumpani haukku? Hyö seisottih, kuni ei käsetty istumah. Jos et jaksa kulkie, ni piti istuo koissa. Kenen ranta, sen i kalat. Mitä kylvät, sitä i leikkuat. En tiijä, mitä nyt ruan.

alistajat virkkehet – сложноподчиненные предложения
piävirkeh – главное предложение
sivuvirkeh – придаточное предложение

§ 19. Suora ta epäsuora pakina

Virkkehessä merkitäh **suora ta epäsuora pakina**, esim. *Poika sano: "Nyt mie lähen pihalla"*. Tässä virkkehessä kirjuttajan sanat ollah *Poika sano,*

suora pakina on *Nyt mie lähen pihalla.* Kirjuttajan sanojen jälkeh ensin pitäy panna kaksoispisteh (:), min jälkeh suora pakina otetah lainausmerkkeih molommin puolin ("..."). Suora pakina alotetah suurella alkukirjaimella. Siinä tapahuksessa, jos suora pakina alottau virkkehen, niin lainausmerkkien jälkeh pannah pilkku, ta epäsuora pakina alotetah pienellä alkukirjaimella, esim. *"Pyhänäpiänä lähemmä hilloh", sano tuatto.* Jos suoran pakinan jälkeh pannah kysymys- tahi huutomerkki, niin pilkkuo ei käytetä, esim. *"Tulettako työ meilä illalla?" kysy naini.*

Suoran pakinan tilalla voi käyttyä epäsuorua. Siinä tapahuksessa ensin käytetäh piävirkeh, min jälkeh pannah pilkku, ta lisävirkeh alotetah *jotta* konjunktiolla, esim. *Tuatto sano, jotta pyhänäpiänä lähemmä hilloh. Naini kysy, jotta tulemmako myö kylyh.*

Harjotus 15. Löyvä virkkehistä suora ta epäsuora pakina.

Vieras ihmini astu pirttih ta sano: "Terveh teilä!". "Passipo siula avusta", sano isäntä. "Mitä sie itet?" kysyin mie pikkaraiselta tytöltä. Hiän vastai: "Iten, kun kavotin kukkasen". "Ruvekka myö yhessä kukkaista eččimäh!". Sanoin, jotta pisyn tänä iltana koissa. Muamo sano, jotta hiän läksi kauppah. Ukko starinoičči, jotta vanhah aikah ihmiset vähän läsittih.

epäsuora pakina – косвенная речь suora pakina – прямая речь

KARJALAN KIELIOPPI

IÄNNEHOPPI L. FONETIIKKA

§ 20. Kirjuttamini ta iäntämini

Karjalan kielessä jokahisella iäntehellä on kirjutuksessa oma merkki. Toisin sanoin sanat luvetah niin kuin kirjutetah.

Iäntämisen pienin yksikkö on **iänneh.** Sen avulla erotetah sanat ta sanamuuvvot: *opastua* ta *opastuo*, *kylä* ta *kyly*, *paksut* ta *puksut*, *mie* ta *sie*, *myö* ta *työ*, *tuo* ta *nuo*, *tulen ta tulet* tms.

Sanassa voi olla yksi (*i,a*), kaksi (*yö, ta, ku, mi*) ta enemmän kuin kaksi iännehtä (*vihmuu, kaikičči, lukku*).

Sitä kieliopin kappalehta, jossa tutkitah iäntehie sanotah **iännehopiksi l. fonetiikaksi.**

iänneh – звук	iännehoppi – фонетика

§ 21. Kirjaimikko

Jokahisessa kirjakielessä kirjaimet laitetah erikoiseh järjessykseh, kuta sanotah **kirjaimikoksi.**

Vienankarjalan kirjaimikossa on 31 kirjainta: 8 vokalie ta 23 konsonanttie.

Aa(aa), Bb(bee), Čč(čee), Dd(dee), Ee (ee), Ff (ef), Gg (gee), Hh (hoo), Ii(ii), Jj(jii), Kk(koo), Ll(el), L'l' (pehmie el), Mm(em), Nn(en), N'n'(pehmie en), Oo(oo), Pp(pee), Rr(er), Ss(es), S's' (pehmie es), Šš(še), Zz(zee), Žž(žee), Tt (tee), T't' (pehmie tee), Uu (uu), Vv(vee) Yy (yy), Ää (ää), Öö (öö).

Vienankarjalan omaperäsissä sanoissa ei käytetä soinillisie konsonanttija b, d, g, z, ž ta f. Nämä konsonantit, samoin kuin š käytetäh vain lainatuissa sanoissa: *Baikal, Babuškin, Dubinin, Gagarin, Zaitsev, Žukov, Fedorov, diftongi* tms.

Kirjaimet pitäy muistua siinä järjessyksessä, kuin ne ollah kirjaimikossa. Samassa järjessyksessä sanat ollah erilaisissa sana- ta tietokirjoissa, kaikenlaisissa luvetteloissa.

järjessys – порядок следования	kirjaimikko – алфавит
luvettelo – список	tietokirja – справочник

§ 22. Vokalit

Iäntämispaikan mukah kaikki **vokalit** voi jakua kahteh joukkoh:

1) takavokalit ***a, o, u***, kumpaset iännetäh suun takapuolella: *kakra, kota, palava, uskuo, lukku;*

2) etuvokalit ***ä, ö, y, i, e,*** kumpaset iännetäh suun etupuolella: *äkie, tämmöni, kynkä, iče, hämehikki, eklen, pereh.*

Kielen nousun mukah vokalit ollah:

1) ylävokalit i, u, y;

2) keskivokalit e, o, ö;

3) alavokalit a, ä.

Karjalan kielen vokalit iännetäh selvällä artikulatiolla ilman reduktiota, olipa vokali painollisessa tahi painottomassa tavussa. Lyhyöt vokalit iännetäh lyhyösti, ainaski lyhyömpi kuin venäjän kielen painolliset vokalit.

etu- takavokalit / nousu	etuvokalit	takavokalit
ylävokalit	i, y	u
keskivokalit	e, ö	o
alavokalit	ä	a

Karjalan kielessä vain kolme vokalie voijah olla lyhyinä ta pitkinä: u – uu, y – yy, i – ii: *tuli – tuuli, kučču – kučču<u>u</u>, veny – veny<u>y</u>, puhu – puhu<u>u</u>, sitä – si<u>i</u>tä, rita – ri<u>i</u>ta.* Kaikki muut vokalit voijah olla vain lyhyinä: *katto, ämmö, keltani.* Pität vokalit pitäy iäntyä niin pitkinä, jotta kuuntelija selvästi erottais' omalla korvalla lyhyöt ta pität vokalit.

Harjotus 16. Löyvä virkkehistä sanat, kumpasissa ollah takavokaalit, siitä etuvokalit, siitä pität vokalit.

Syksyllä puut luuvvah viimesie lehtijä. Lokakuun tärkein merkki onki lehtijen lähtö. Kaikki meččätiet ta polut ollah kultasen maton alla. Vain koivujen ta huapojen latvoissa tärisöy yksinäisie lehtijä. Parin netälin piästä neki lanketah muah.

alavokali – гласный нижнего подъема
etuvokali – гласный переднего ряда
keskivokali – гласный среднего подъема
lyhyt vokali – краткий гласный
pitkä vokali – долгий гласный
takavokali – гласный заднего ряда
vokali – гласный
ylävokali – гласный верхнего подъема

§ 23. Diftongit

Diftongiksi sanotah saman tavun kahen peräkkäh olijan vokalin yhtymyä. Karjalassa on 21 diftongie. Ne voi jakua kahteh suureh joukkoh:

1) **i, u, y** - loppuset:

ai: *<u>ai</u>ka, m<u>ai</u>ma, v<u>ai</u>puo, kull<u>ai</u>sta, lup<u>ai</u>*
oi: *<u>oi</u>kie, h<u>oi</u>kkani, t<u>oi</u>ni, avut<u>oi</u>n, p<u>oi</u>kk<u>oi</u>*
äi: *<u>äi</u>jä, p<u>äi</u>vystyä, l<u>äi</u>kkyö, hyppä<u>i</u>*
öi: *<u>öi</u>tä, s<u>öi</u>, ikävö<u>i</u>jä, kieletö<u>i</u>n, m<u>öi</u>*

ui: *uinota, muinen, muikie, kuikka, tuima*
yi: *lyijy, pyitä, yksityini*
ei: *ei, heinä, veičči, peitočči, vei*
au: *auttua, hauki, laukku, jaksautuo. taivuttau*
ou: *koulu, louta, pouta, kaččou, kuuntelou*
eu: *leuka, apeutuo, havaččeutuo, laskeutuu*
iu: *miula, kiukua, riuku, kuokkiu, n'okkiu*
äy: *täysi, hätäytyy, säynyä, näytä, käyvvä*
öy: *höyhen, löytyä, piäsöy, kävelöy, mänöy*
ey: *keyhnä, kipeytyö, peseytyö*
iy: *viyhti, eččiy, pöriy, heitteliytyy*

2) muut diftongit:

ie: *iessä, mie, tie, levie, kontie, lipie*
uo: *tuo, luota, luokka, kuokkie, opastuo*
yö: *yö, hyö, syö, kypsyö, vihistyö*
iä: *iäni, piä, jiähä, niätä, viärä*
ua: *mua, suaha, tuatto, opastua*
yä: *elkyä mänkyä, näyttäkkyä, kiäntyä.*

Harjotus 17. Löyvä sanoistä diftongit ta allaviivua ne.

Pilvistä eryähičči jo tipahtelou lumitähtijä. Yöhalla riittäy lätäkköjen pintua. Kuitenki lokakuussa on lämpimieki päivie. Korkielta taivahasta kuuluu jouččenien ta hanhien jiätervehyslauluja omalla armahalla pohjoisseuvulla. Jiämerenrannoilta lenti monta satua sorsua, mit vähäseksi ajaksi laskeuhutah meijän mailla. Ne suahah tiältä ruokua ta voijah levähellä.

diftongi – дифтонг yhtymä – сочетание

§ 24. Triftongit

Triftongiksi sanotah saman tavun kolmen peräkkäh olijan vokalin yhtymyä. Vienan karjalassa on 11 triftongie. Niitä on verbien indikatiivin presensin ta konditionalin imperfektin yksikön kolmannessa personassa. Triftongit ollah u, y ta i – loppuset:

uou: *tuou, luou, juou, kirpuou*
yöy: *syöy, lyöy, myöy*
uau: *leikkuau, kehtuau, katkuau*
iäy: *jiäy*

ieu: *rupieu, suorieu, halkieu*
iey: *viey, häviey, leviey, kerkiey*
yäy: *kesryäy, mäsryäy, lykkyäy*
iei: *lohkieis, rupieis, kerkieis*
uai: *hoksuais, suarnuais, lohkuais*
yäi: *keryäis, lisyäis, höylyäis*
uoi: *vakuois, murtuois.*

Harjotus 18. Löyvä ta allaviivua sanoissa triftongi.

Sanou, kuin vasaralla lyöy. Ken kastau, se i kuivuau. Kuin meччäh karjut, niin meччä i vastuau. Nälkä ruuvvan suoluau. Hillempäh matkuat, etemmäksi piäset. Hyvä ihmini lumisiällä kulkou, paha pakkasella matkuau.

triftongi – трифтонг

§ 25. Vokalisointu

Vokalisointu tarkottau sitä, jotta samassa sanassa voijah olla vain takavokalit **a, o, u** tahi etuvokalit **ä, ö, y**, esim. *pahalla, talossa, kaччokkua, katkuamma*, onnakko *järvellä, kylyssä, näyttäkkyä, kesryämmä.* Etuvokalit **i, e** voijah olla molommassa tapahuksessa, toisin sanoin etuvokalisissa ta takavokalisissa sanoissa, esim. *kintahassa, kaччelemma, pyörähyksessä, peseyvyttä.*

Yhyssanoissa jokahini sana sointuu iччenäisesti, ts. yksi sana voi olla etuvokalini, a toini takavokalini, esim. *kuokintapäivä* (*kuokinta* – takavokalini sana, *päivä* – etuvokalini), *koirannänni* (*koiran* – takavokalini, *nänni* – etuvokalini) tms.

Vokalisoinnun tähen monet kieliopilliset suffiksit tahi johtimet, joissa on vokali, ollah kahenlaiset: etuvokaliset ta takavokaliset: -mma, -mmä (*kačo-mma, kysy-mmä*), -u, -y (*kaччo-u, kysy-y*), -ja,-jä (*kaччo-ja, kysy-jä*), -nun, -nyn (*olen tuo-nun, syö-nyn*), -laini, -läini (*paho-laini, kylä-läini*) tms.

Yhyssanoissa suffiksit soinnutah viimesen sanan mukah, esim. *sinikukka* (*kukka* on takavokalini sana): *sinikuka-ssa, -sta, -lla, -lta, -tta*; *jauhovärčči* (*värčči* on etuvokalini sana): *jauhovärči-ssä, -stä, -llä, -ltä, -ttä.*

Harjotus 19. Löyvä virkkehistä ensin takavokaliset, siitä etuvokaliset sanat.

Tiellä matkuat, tietä kysy. Huttu hyvä huuhassa, kakkara koissa

kaunehempi. Työ ruatajan opastau. Ei vanhasta pappie, eikä tuohesta lakkie. Tyynen kun issut, nin tuulen souvat. Köyhä eläy kuin märkä puu palau.

etuvokalini sana – слово с переднерядной огласовкой
sointuo – гармонировать
takavokalini sana – слово с заднерядной огласовкой
vokalisointu – гармония гласных

§ 26. Konsonantit

Vienankarjalassa on 17 konsonanttie, joita käytetäh omaperäsissä sanoissa: *k, t, t', p, č, l, l', m, n, n', r, v, s, s', h, j.* Soinillisie konsonanttija omaperäsissä sanoissa ei käytetä. Lainasanoissa käytetäh soinillisie *b, d, g, z, ž ta* soinittomie *š, f.*

Iäntämisen mukah konsonantit juatah viiteh joukkoh:

1) umpi-iäntehet. Näitä iäntyässä huulet painutah toini toista vastah tahi kieli koskou ylähampahie tahi lakie.

/ **k** /: *koppinah, akottuo, kakla, liikkuo;*
/ **g** /: *Gorki, Göteborg;*
/ **t** /: *toičči, huuhtuo, haikotella, mänet;*
/ **t'**/: *lat't'ata, Tat't'ana, ket't'u;*
/ **d** /: *Dmitrijev, Dubinina, Dublin;*
/ **p** /: *pyssy, kipie, aivompah, hyppie;*
/ **b** /: *balalaikka, Belomorsk, Balaton;*
/ **č** /: *čuuru, ečči, siičan, vačča;*

2) hankausiäntehet, joita iäntyässä suussa syntyy loukko, kuta myöten kulkou ilmavirta.

/ **v** /: *vuara, kotvan, levätä, vävy;*
/ **f** /: *fonemi, Florida, Frunze;*
/ **s** /: *sana, sanki, kaski, sytytys;*
/ **s'**/: *ruatuas's'a, muuttuas's'a;*
/ **š**/: *Šolohov, Šokša, Šoutjärvi;*
/ **z**/: *Zubov, Zagreb, Zoja;*
/ **ž**/: *Žukovski, Žarov;*
/ **j** /: *jalačit, kirja, karjuo, marja;*

3) laitaiäntehet. Niitä iäntyässä ilmavirta kulkou kielen molommin puolin. Kielenpiä on kiini ylähampahissa.

/ **l** /: *late, löyly, lipie, kulta, malttua;*
/ **l'**/: *pal'l'as, tel'l'ot, vil'l'a, mal'l'a;*

4) täryiänneh, jota iäntyässä kielenpiä tärisöy ilmavirran tähen.

/ **r** /: *ruavas, terävä h, uatra, penker;*
5) nasalit, joita iäntyässä ilmavirta kulkou nenän kautti.
/ **m** /: *matikka, maito, makie, rihma;*
/ **n** /: nuakla, niekla, reuna, paimen;
/ **n'**/: *n'apa, n'uukata, n'aukuu, min'n'a.*
Konsonantit *p, b, t', d, k, g, v, f, z, ž, š, s', j, č, l, l', m* ei voija olla sanan lopussa.

Harjotus 20. Löyvä sanat, kumpasissa on pehmiet ta soinilliset konsonantit:

kiikkuo, Gorbačev, Kuikin, D'agilev, Žiglov, kil'l'uu, n'okkiu, val'l'astua, Figaro, n'avakka, n'uakka, pal'l'a, Nikaragua, Dnestr, Don.

hankausiäntehet – щелевые согласные	lainasana – заимствование
laitaiäntehet – боковые согласные	nasalit – носовые согласные
soinillini – звонкий (согласный)	täryiänneh – дрожащий согласный
umpiiäntehet – смычные согласные	

§ 27. Konsonanttiyhtymät

Kaikki karjalan kielen konsonantit paičči soinilliset ta *š, h, j* voijah olla yksinäiskonsonantteina ta kaksoiskonsonantteina eli geminattoina. Geminatta iännetäh vähintäh kaksi kertua pitempänä kuin yksinäiskonsonantti.

Geminatta voi olla vokalien välissä (n'okka, mečča), tahi *l, r, m, n* konsonanttien jälessä (pölkky, turkki, värčči, sinčči, lamppu)

Vokalienväliset geminatat ollah:

kk: *čikko, kukko, rikkou, kukkiu;*
tt: *huttu, kattila, tikuttau, juottua;*
t't': *lat't'ata, Ort't'o;*
pp: *nappi, kuppi, hyppiy, kauppa;*
čč : *pöččö, veičči, ečči e, haravoiččou;*
ss: *missä, pessä, iessä, piässä;*
s's': *kačču os's'a, hirnuos's'a;*
vv: *luuvva, tuuvva, syyvvä;*
ll: *villa, pallo, kävellä, olla;*
l'l': *vil'l'a, hil'l'akkaini, Ul'l'ana;*
rr : *purra, hirret, varret;*
mm: *hammas, tumma, kumma;*
nn : *panna, kannan, kannot;*
n'n': *min'n'a.*

Konsonanttien l, r, m, n jälessä geminattoina voijah olla vain k, t, p, č:

lkk: *sulkku, palkka, pilkkuo;*
rkk: *turkki, verkko, nyrkky;*
nkk: *penkki, pankki, sinkki;*
rtt: *pirtti, hurtta, tarttuo;*
ntt : *kontti, kenttä, kinttu;*
ltt: *paltto, malttau, polttau;*
rpp: *harppu, kirppu, korppi;*
mpp: *kymppi, lamppu;*
lpp: *helppo;*
nčč: *sinčči, muatinčča, kinčču au;*
rčč: *värčči, hörččä, parčča.*

Geminattoja ei voi olla sanan alussa ta lopussa. Sanan alussa yleisesti ei ole niise konsonantien yhtymie. On vain eryähie deskreptiivisie sanoja ta lainoja, missä sanan alussa voi olla kahen konsonantin yhtymie, esim. *kruakkuo, krapissa, priusa, skiakä, sriäppie, smiettie, prostie, skokuna, primietta, pruasniekka, krenteli, Spuassu tms.*

Sanan kesellä voi olla kolmen eri konsonantin yhtymie, esim. *hursti, harskie.*

Harjotus 21. Löyvä virkkehistä geminatat ta allaviivua ne.

Siitä jo joka sammakko tietäy. Emmä lähe nikunne, evähät počči söi. Niityllä liipukkaiset lennelläh. Kissa n'aukuu, häntä pirttih ei piässetä. Mintäh työ toruatta? Ukko paikkuau verkkuo. Miula ossettih uusi harppu. Myö kasvattima kymmenen värččie potakkua. Tulkua nyt pirttih ta ristikkyä silmät.

kaksoiskonsonantti l. geminatta – удвоенный согласный или гемината
konsonanttiyhtymä – сочетание согласных
yksinäiskonsonantti – одиночный согласный

§ 28. Tavu

Sanat jakauvutah **tavuloih**. Sana voi olla yksitavuni (*suu, suo, tie*), kaksitavuni (*kä-si, vih-ko, ky-nä*) ta monitavuni (*dif-ton-gi, kou-lu-lai-ni, peittäy-ty-mäs-sä*). Jokahisessa tavussa aina pitäy olla lyhyt tahi pitkä vokali, diftongi tahi triftongi. Toisin sanoin tavussa ei voi olla vain konsonantteja. Sanassa on niin monta tavuo, kuin monta vokalie, diftongie tahi triftongie siinä on. Sanassa *havaččeutuo* on nellä tavuo, koska siinä on kaksi lyhyttä

vokalie (*a* ta *a*) ta kaksi diftongie (*eu, uo*): *ha-vač-čeu-tuo*. Sanassa *opastuo* on kolme tavuo: *o-pas-tuo*.

Iččenäisenä tavuna voi olla:

1) lyhyt vokali: *u-ni, a-vuan, a-ha-va*;
2) pitkä vokali: *uu-si, uu-sik-kai-ni*;
3) diftongi: *ui-nuo, ai-ka, oi-kie, äi-jä.*

Iččenäisenä tavuna ei voi olla triftongi.

Tavuo sanotah **avotavuksi**, konsa se loppuu vokalih, diftongih tahi triftongih: *pi-ha, käy-tä-vä, liä-kä-ri, kuo-riu, kes-ryäy.*

Jos tavu loppuu konsonanttih tahi konsonanttiyhtymäh, ni sitä sanotah **umpitavuksi.**

On oikein tärkie tietyä, millä tavalla sana jakautuu tavuloih. Tavurajua eččiessä pitäy tietyä, jotta se ei voi kulkie:

1) pitän vokalin siämessä: *kuu-si, syyv-vä, hii-ri, vii-si*;
2) diftongin siämessä: *rua-tua, kuo-sa-li, mei-jän, tie-tyä*;
3) triftongin siämessä: *vas-tuau, höy-lyäy, li-syäis'.*

Tavuraja kulkou:

1) kahen samanlaisen konsonantin välissä: *meč-čo, keit-tyä, kuk-kuu, kois-sa;*
2) toisen ta kolmannen konsonantin välissä, konsa on kolmen konsonantin yhtymä. Tavu aina alkau yhella konsonantilla: *värč-či, pork-ka-na, lamp-pu, virs-ta, hurs-ti.*

Sana siirretäh riviltä rivillä tavuttain. Onnakko rivillä ei voi jättyä yhtä lyhyttä vokalie, vaikka se onki kokonaisena tavuna. Näin ei sua siirtyä:

a-	*u-*	*u-*	*i-*	*i-*	
kottuo	*taret*	*kol-la*	*če*	*kävä*	

Pitkä vokali ta diftongi voi jättyä rivillä, esim.

au-	iä-	ui-	ei-	uu-	uu-
to	ni	nota	neh	si	rastua

Harjotus 22. Jakua sanat tavuloih mallin mukah.

Malli: *erottautuo: e-rot-tau-tuo.*

kaunehempi, puolukkamarja, valmistautuo, kirjuttautuu, kirvehenvarrella, marjavakassani, Haukivuaralla, illansuussa, heinäaikana, päivänkakkaraini.

avotavu – открытый слог	tavu – слог
jakautuo – делиться	tavuraja – слоговая граница
monitavuni sana – многосложное слово	umpitavu – закрытый слог
siirtyä – переносить	yksitavuni sana – односложное слово

§ 29. Paino

Painoksi sanotah sitä henkähysvoimua, kumpasella sanan tavu tahi kokonaini sana painetah. Karjalan kielessä sanan tavut ollah eripainoset. Sanan ensimmäini tavu on aina piäpainollini (sen yllä käytetäh merkkie (ˊ). Muut tavut ollah joko toispainolliset (ˋ), tahi täysin painottomat, niijen yllä ei käytetä nimitä merkkie, esim. *vé-ne-hel-lä, vé-nyk-sèn-te-len, vál-mis-taù-tu-mas-sa.*

Karjalan kielessä piäpaino on ensimmäisellä tavulla: lúok-ka, léh-ti. Toispaino lankieu kolmannella tavulla, jos sana on nellätavuni: *káč-čo-màs-sa, ít-kö-mät-tä.* Konsa sana on viisitavuni, ni toispaino lankieu nellännellä tavulla: *ká-las-ta-màs-ta.* Konsa sana on enemmän kuin viisitavuni, toispaino lankieu joka toisella tavulla. Viimeni ta toini tavu aina ollah painottomat: *sá-nok-sèn-nel-lès-sa, lämm-mit-tè-liy-tỳ-mäs-sä.*

Yhyssanoissa, joissa on kaksi sanua, piäpaino lankieu yhyssanan ensimmäisellä tavulla. Yhyssanan toispaino lankieu toisen sanan ensimmäisellä tavulla kaččomatta siih, monesko sen on: *múu-ra-hais-kè-ko, ó-ra-va-kòi-ra, rúo-hik-ko-ràn-ta.*

Pakinassa paino voi lanketa kokonaisella sanalla. Sillä tavalla halutah sana erottua toisista sanoista, jotta suaha virkkehen merkitys muuttumah. Tämmöistä painuo sanotah **logiseksi,** esim. ***Mie*** *lähen marjah. Mie* ***lähen*** *marjah. Mie lähen* ***marjah.***

Harjotus 23. Merkiče sanassa piä- ta toispaino mallin mukah:

Malli: *kačoksentelemma: ká-čok-sèn-te-lèm-ma.*

Tyttärelläni, viikostuo, sepäytymässä, kuuleksentelemma, emännöimässä, liikahuttamasta, pyörittelömäh, puhistautumatta, siännyttänöy.

logini paino – логическое ударение	piäpaino – главное ударение
paino – ударение	toispaino – второстепенное ударение
painotoin tavu – безударный слог	

§ 30. Vokalien ta konsonanttien vaihtelut

Karjalan kielessä on äijä erilaisie **vokalien** ta **konsonanttien vaihteluja**. Ne ollah sananvartalossa, konsa siih liittyy minih kieliopillini suffiksi: sana – sano-i-ssa, kala – kalu-a, liävä – liävy-ä, sukka – suki-ssa, koti – koi-ssa.

Tietämättä vokalien ta konsonanttien vaihteluja on mahotoin taivuttua oikein nominija ta verbijä. Vaihtelut tapahutah leksikalisessa ta kieliopillisessa vartalossa.

konsonanttien vaihtelu – чередование согласных
vokalien vaihtelu – чередование гласных

§ 31. Vokalien vaihtelut sanan leksikalisessa vartalossa

Konsa nominih liitetäh yksikön sijapiättehet, ni sanavartalossa, kuta sanotah leksikaliseksi, tapahtuu loppuvokalien vaihteluja. Äijyä vähemmän vokalien vaihteluja on verbin leksikalisessa vartalossa.

1. Allaolijat vokalien vaihtelut tapahutah yksikön partitiivissa a, ä, o, ö – loppusissa sanoissa: **a ~ u**: *tikka – tikku-a,* **ä ~ y**: *kynkä – kynky-ä*; **o ~ u**: *korvo – korvu-o;* **ö ~ y**: *vičikkö – vičikky-ö.*

Harjotus 24. Kirjuta viereh yksikön partitiivimuoto sanoista:
hukka, lauta, rauta, paita, häntä, kylä, liävä, terävä, korvo, keitto, pokko, mekko, löytö, pöppö, pöllö, yökkö, työntö.

2. Ni-loppusissa nomineissa sen iessä olija monoftongi *a, ä, o, ö, u, y* vaihtelou i-loppusen diftongin kera: **a ~ ai:** *ruotani – ruotais-ta,* **ä ~ äi:** *kärpäni – kärpäistä,* **o ~ oi:** *koroni – koroi-sta,* **ö ~ öi:** *ämmöni – ämmöis-tä, käköni – käköis-tä, tämmöni – tämmöis-tä*; **u ~ ui:** *lintuni – lintuis-ta,* **y ~ yi:** *kylyni – kylyis-tä.*

Harjotus 25. Kirjuta viereh yksikön partitiivimuoto:
kaitani, hoikkani, häntäni, kämppäni, tuommoni, kolmoni, pöppöni, mömmöni, lintuni, kulkuni, kälyni, nykyni.

3. Allaolijoissa vaihteluissa ensimmäini vokali on kaikissa oblikvisijoissa paičči partitiivie: **i ~ e:** *kylki – kyle-ssä,* **e ~ ie:** *vuate – vuattie-ssa,* **u ~ uo:** *ainut – ainuo-lla,* **y ~ yö:** *kätyt – kätkyö-ssä.*

Harjotus 26. Sano mallin mukah.
Malli: *järvi – järve-ssä, vuate – vuattie-ssa, lyhyt – lyhyö-ssä, sormi, lehti, joki, hete, late, näre, airut, ainut, hernehyt.*

4. Konsa nomini on *l,n,s,h,r* -loppuni, ni oblikvisijoissa, paičči partitiivie, vartaloh syntyy lisävokali **e, a, ä**: *vemmel – vempel<u>e</u>-llä, paimen – paimen<u>e</u>-lla, pereh – pereh<u>e</u>-llä, huuhmar – huuhmar<u>e</u>-ssa kinnas – kintah<u>a</u>-ssa, mätäs – mättähä-llä.*

Harjotus 27. Sano mallin mukah.Malli:
mätäs – mättähä-ssä.
kyynäl, penker, huoneh, härkin, varvas, pal'l'as, puras, purieh.

5. Kaksitavusissa substantiiveissa on erähie vaihteluja, kut tapahutah ensimmäisessä tavussa: **a ~ ua**: *l<u>a</u>ki – l<u>ua</u>-ssa*; **ä ~ iä**: *h<u>ä</u>tä – hi<u>ä</u>-ssä*, **e ~ ie**: *r<u>e</u>ki – ri<u>e</u>-llä*, **o ~ oi**: *k<u>o</u>ti – k<u>oi</u>-ssa.*

6. Verbivartalossa vaihtelu **e ~ o, ö** tapahtuu yks.III personassa: *juoks<u>e</u>-n – juoks<u>o</u>-u, kävel<u>e</u>-n – kävel<u>ö</u>-y.* Vaihtelu **a,ä ~ e** tapahtuu monikon III personassa: *kolkut<u>a</u>-n - kolkut<u>e</u>ta-h, heit<u>ä</u>-n - heit<u>e</u>tä-h.*

Harjotus 28. Sano mallin mukah.
Malli: *lasen – laskou – lasetah, iten – itköy – itetäh.*
sylen- , lähen- , kulen- , luven-.

oblikvisijat – косвенные падежи
vaihella – чередоваться
vokalien vaihtelut – чередования гласных

§ 32. Vokalien vaihtelut kieliopillisessa vartalossa

Karjalan kielessä vartalon loppuvokalit vaihellah niise silloin, kun siih liitetäh monikon ta imperfektin suffiksi - i. Nämä vaihtelut ollah:

a ~ o: *kirj<u>a</u>-ssa – kirj<u>o</u>i-ssa, kual<u>a</u>-n – kual<u>o</u>i-n*;
ä ~ ö: *jyrin<u>ä</u>-llä – jyrin<u>ö</u>i-llä, tärin<u>ä</u> – tärin<u>ö</u>i-ssä;*
a ~ ∅: *opastuj<u>a</u>-lla – opastuji-lla, kavot<u>a</u>-n – kavoti-n*;
ä ~ ∅: *sein<u>ä</u>-ssä – seini-ssä, jät<u>ä</u>-n – jäti-n*;
e ~ ∅: *jalačči<u>me</u>-ssa – jalačči<u>mi</u>-ssa, män<u>e</u>-n – mäni-n;*
ua ~ a: *m<u>ua</u>-lla – m<u>ai</u>-la; hommu<u>a</u>-n – homm<u>ai</u>-n*;
yä ~ ä: *säny<u>yä</u>-tä – säyn<u>äi</u>-tä, hyppy<u>ä</u>-n – hypp<u>äi</u>-n*;
uo ~ o: *s<u>uo</u>-lla – s<u>oi</u>-la, l<u>uo</u>-mma – l<u>oi</u>-ma*;
yö ~ ö: *<u>yö</u>-llä – <u>öi</u>-lä, myö-n – m<u>öi</u>-n*;
ie ~ e: *konti<u>e</u>-sta – kont<u>ei</u>-sta, vi<u>e</u>-n – v<u>ei</u>-n*;

iä ~ ä: *jiä-ssä – jäi-ssä*, jiä-n – jäi-n;
uu ~ u: *puu-ssa – pui-ssa*, suu-lla – sui-lla;
yy ~ y: *pyy-tä – pyi-tä*, syy-nä – syi-nä.

Harjotus 29. Sano mallin mukah.
Malli: paha-lla – pahoi-lla.
jalalla , sieklalla, aijalla, ajalla, illalla, vanhalla.
Malli: heinä-ssä – heini-ssä.
leivässä, kynkässä, nenässä, silmässä, kynässä.
Malli: keltase-lla – keltasi-lla
heposella, semmosella, pakkasella, hoikkasella, likasella

kieliopillini vartalo – грамматическая основа

§ 33. Konsonanttien vaihtelut

Sananvartalossa vokalien rinnalla vaihellah niise konsonantit.

Konsonanttien vaihtelu on yhteyvessä siih, onko tavu avonaini vai umpinaini. Avonaisessa tavussa on niin sanottu luja asteh, esimerkiksi kaksoiskonsonantti. Umpinaisessa tavussa silloin on heikko asteh: yksinäini konsonantti, esim. *suk-ka – su-kat, kat-to – ka-tol-la, meč-čä – me-čäs-sä.* Tämäntyyppistä konsonanttien vaihteluo sanotah miärälliseksi eli **kvantitatiiviseksi**. Avotavun konsonanttiyhtymät tahi yksinäiskonsonantit niise voijah umpitavussa vaihella muun konsonanttiyhtymän tahi yksinäiskonsonantin kera: *il-ta – il-lal-la, pai-ta – pai-jan.* Tämmöistä vaihteluo sanotah luavulliseksi eli **kvalitatiiviseksi.**

konsonanttien kvantitatiivini astevaihtelu – количественные чередования согласных
konsonanttien kvalitatiivini astevaihtelu – качественные чередования согласных

§ 34. Konsonanttien kvantitatiiviset vaihtelut

Konsonanttien kvantitatiiviset vaihtelut kosetah kaksoiskonsonanttija eli geminattoja. Geminattoinahan karjalassa voi olla vaikka mi konsonantti, paičči j, h. Onnakko kvantitatiivisissa vaihteluissa ollah vain nellä geminattua: **kk, tt, pp, čč**.

kk ~ k: *ripakko – ripakolla, laukku – laukussa, rikkou – rikon;*
tt ~ t : *huttu – hutussa, niittäy – niitän, kuorittua – kuoritan;*
pp ~ p: *kuppi – kupit, suppi – supissa, hyppie – hypin;*
čč ~ č: *očča – očassa, kačču – kačon, kučču – kučun.*

Näijen geminattojen iessä voijah olla konsonantit *l, r, n*:
lkk ~ lk: *pölkky – pölkyt*; *pilkkuo – pilkon*; **rkk ~ rk**: *turkki – turkissa, virkkuan – virkata;* **nkk ~ nk**: *penkki – penkillä*; **rtt ~ rt**: *pirtti – pirtissä, karttuan – kartata;* **ntt ~ nt**: *kontti – kontit*; **ltt ~ lt**: *viltti – viltillä, polttau – poltan,* **rpp ~ rp**: *kerppu – kerput*; **lpp ~ lp**: *helppo – helpot*; **mpp ~ mp**: *kymppi – kympit, lamppu – lamput;* **nčč ~ nč**: *sinčči – sinčissä*; **rčč ~ rč**: *värčči – värčissä.*

Harjotus 30. Sano mallin mukah.
Malli: *sukka – sukat, tuttu – tutut, sulkku – sulkut.*
loukko, lakki, katto, aitta, nappi, keppi, veičči, meččä, pankki, kartta, kenttä, paltto, kirppu, lamppu, muatinčča, parčča.

§ 35. Yksinäiskonsonanttien kvalitatiiviset vaihtelut

Avotavun yksinäiskonsonantit *k, t, p* vaihellah umpitavussa minnih toisen konsonantin tahi nollan kera (∅):
k ~ ∅: *laki – luassa, reki – riessä, jakau – juan, näköy – niän;*
k ~ v: *joki – joyessa, suku – suvut, lukou – luven, rykiy – ryvimmä;*
k ~ j: *käki – käjet, ikenet – ijen, kaiku – kaijun;*
t ~ ∅: *koti – koissa, hätä – hiässä, ruatua – ruamma, kuatua – kuan;*
t ~ v : *lauta – lauvalla, rauta – rauvan, soutua – souvan, kipeytyö – kipeyvyn;*
t ~ j : *paita – paijat, aita – aijalla, luatiu – luajin, vetyä – vejän;*
p ~ v : *huapa – huavat, lupa – luvalla, vaipuo – vaivun, kylpie – kylven;*

Harjotus 31. Sano mallin mukah.
Malli: *rykie – ryvin, löytyä – löyvän, vaipuo – vaivun.*
sukie, lukie, kipeytyö, jaksautuo, kylpie, löytyä, pyytyä, leipuo, häipyö.

§ 36. Konsonanttiyhtymien kvalitatiiviset vaihtelut

Erähät konsonanttiyhtymät, kumpasien toisena konsonanttina ollah k, t, p, vaihellah geminattojen tahi yksinäiskonsonanttien kera.

rt ~ rr: *virta – virrassa, murto – murron, sortau – sorran, siirtyä – siirrän;*

nt ~ nn: *korento – korennolla, ranta – rannalla, antua – annan, kantau – kannan;*

lt ~ ll: *ilta – illalla, pelto – pellolla, viiltyä – viillän;*

mp ~ mm: *hampahat – hammas, lämpimät – lämmin, ampuo – ammun;*

st ~ ss: *kosto – kossot, musta – mussalla, opastuo – opassun;*

lk ~ l: *jalka – jalat, selkä – selässä, halko – halot, kulkie – kulen;*

rk ~ r: *kurki – kuret, märkä – märät, härkä – härät, pyrkie – pyrin;*

tk ~ t: *matka – matassa, pitkä – pität, itköy – iten, kitköy – kiten;*

ht ~ h: *tahtahassa – tahas, mahtau – mahan, huuhtuo – huuhon;*

hk ~ h: *vihko – vihot, nahka – nahat, pyyhkie – pyyhin.*

Erähissä tapahuksissa konsonanttiyhtymät **ht, hk** ei vaihella: *pihka – pihkat, ahku – ahkut.*

Konsonanttiyhtymä **nk** on aina vaihtelomatoin: *kenkä – kenkät, honka – honkassa, kynkä – kynkällä, vänkyy – vänkyn.*

Harjotus 32. Sano mallin mukah.

Malli: *multa – mullat.*

avanto, sänky, hursti, lampi, jälki, särki, matka, kärki, nahka, nälkä, musta, lehti, eläntä, leski, itku, halko, laiska

§ 37. Konsonanttien vaihtelujen poikkehukset

Erähičči umpitavussa on vahva konsonantti tahi konsonanttiyhtymä, avotavussa – heikko. Näissä tapahuksissa paissah poikkehuksista, kumpaset voi selittyä vain kielihistorian yhteyvessä.

Umpitavussa on vahva konsonantti tahi konsonanttiyhtymä:

1) yksikön ta monikon illatiivissa: *aittah, aittoih; luokkah, luokkih; meččäh, meččih; poikah, poikih; matkah, matkoih; rantah, rantoih; märkäh, märkih*;

2) yks. 2 p., yks. ta mon. 3 p. omissusliittehen iessä, esim.: *(siun) poikas, tuattos, čikkos, pirttis; (hänen, heijän) poikah, tuattoh, čikkoh, pirttih*;

3) e-loppusien substantiivien oblikvisijoissa, esim. *hettiessä (hete),*

6. luokka

MORFEMIIKKA

Morfemiikka on kielitiijon kappaleh, jossa tutkitah sanan rakennehta. Sana jakautuu vartaloh, suffiksih ta piättehih. Kaikkie näitä sanotah morfemiloiksi. Jokahisella morfemilla on oma merkitys. Nominissa *taloloissani* sananvartalo on *talo*, monikon suffiksina *-loi*, omissusliittehenä *-ni*, sijapiättehenä *-ssa* (*talo-loi-ssa-ni*). Verbissä *kaččosima* sananvartalona on *kaččo-*, konditionalin suffiksina *-si*, personapiättehenä *-ma* (*kaččo-si-ma*).

§ 38. Sananvartalo, suffiksi, piäteh ta liiteh

Sananvartaloksi sanotah sitä sanan kappalehta, mi jiäy, konsa siitä otetah pois sija- tahi personapiäteh, esim. *suure-ssa järve-ssä, suur-ta järvi-e, suuri-ssa järvilöi-ssä; kirjuta-n, kirjutta-u, kirjutti-ma, kirjuttaisi-n, kirjuttanne-n.*

Leksikaliseksi vartaloksi sanotah semmoista vartaluo, kumpasessa ei ole kieliopillista suffiksie. Nominilla se on yksikön vokali tahi konsonanttivartalo: *suure-*, *suur-*, *järve-*, verbillä se on indikatiivin presensin-vokalivartalo tahi konsonanttivartalo: *tule-n, tul-tu.*

Kieliopilliseksi vartaloksi sanotah semmoista vartaluo, kumpasessa on minih kieliopillini suffiksi. Nominilla se on monikon vartalo, esim. *suuri-*, *järvilöi-*; verbillä se on indikatiivin imperfektin, konditionalin imperfektin ta potentialin presensin vartalot, esim. *kirjuti-n, kirjuttaisi-*n, *kirjuttanne-n.*

Konsa vartalon lopussa on vokali, ni sitä sanotah **vokalivartaloksi**, esim. *piene-ssä venehe-ssä, luve-n, näytä-n.* Jos vartalon lopussa on konsonantti, ni sitä vartaluo sanotah **konsonanttivartaloksi**, esim. *pien-tä veneh-tä, peskyä, pan-tu.*

Vahvassa vokalivartalossa on vahva konsonantti tahi konsonanttiyhtymä, esim. *katto-h, veikko-h, pelto-h.*

Heikossa vokalivartalossa on heikko konsonantti tahi konsonanttiyhtymä, esim. *kato-n, veiko-n, pello-n.*

Suffiksiksi sanotah kieliopillistä affiksie, min avulla ilmotetah monikko-, imperfekti-, konditionali- ta potentialimuotoja. Suffiksina ollah *-i* (monikon

ta imperfektin tunnus), *-isi, -is'* (konditionalin tunnus), *-(n)ne, -(n)no, -(n)nö* (potentialin tunnus).

Piätteheksi nimitetäh nominien sijapiättehie ta verbien personapiättehie, esim. *koulu-ssa, -sta, -h, -lla, -lta*; *piirussa-n, -t, -mma, -tta*; *piirusta-kkua, -kka, -kkah.*

Kaikissa tapaluokissa piäteh kulkou aina suffiksin jälessä: *talo-loi-ssa, sano-i-n, sano-si-n, sano-nne-n.*

Omissusliitteheksi sanotah semmosta liitehtä, mi näyttäy omistajua: *(miun) tyttö-ni, tytöllä-ni, tytöltä-ni, tytöstä-ni, (siun) tyttö-s, tytöllä-s, tytöltä-s, tytöstä-s; (hänen, heijä-n) tyttöh, tytöllä-h, tytöltä-h, tytöstä-h* tni. Omissusliiteh kulkou aina sijapiättehen jälessä.

Karjalan kielessä sananvartalolla, siffiksillla, piättehellä ta omissusliittehellä on tarkka paikka sanassa. Hyö kuletah sanoissa toini toisen jälkeh sillä tavalla, jotta sanassa syntyy morfemien tietty järjessys: vartalo + suffiksi + piäteh + omissusliiteh (nominissa): *talo-loi-ssa-ni*; tahi vartalo + suffiksi + piäteh (verbissä): *kačo-i-n; kaččo-si-n, kaččo-ne-n.*

Useičči raja vartalon, suffiksin, piättehen ta omissusliittehen välillä on selvä ta helposti näkyvissä. Morfemit liimauvutah toini toiseh mistä syystä karjalan kieltä typologisesti sanotah aglutinoivaksi kieleksi, niin kuin muita itämerensuomalaisie kielie (suomi, eesti, vepsä ta muut kielet).

Suattau olla, jotta erähissä sanan muotoloissa suffiksie ei ole. Silloin sanotah, jotta sanalla on nollasuffiksi. Niin o, ö, u, y-loppusissa vokalivartaloissa yks. 3., mon. 1, 2 personassa -i – suffiksie ei ole, esim. *hiän kaččo, myö kaččo-ma, työ kaččo-ja.* Taipumattomilla sanoilla koko sanua voi sanuo vartaloksi, esim. *niise, kaikičči, kaunehesti, uuvvestah* tms.

heikko vokalivartalo – слабая гласная основа
imperfekti – имперфект
kieliopillini vartalo – грамматическая основа
konditionali – сослагательное наклонение
konsonanttivartalo – согласная основа
leksikalini vartalo – лексическая основа
omissusliiteh – притяжательный суффикс
personapiäteh – личное окончание
piäteh – окончание
potentiali – возможностное наклонение
sananvartalo – основа слова
sijapiäteh – падежное окончание
suffiksi – грамматический (словоизменительный) суффикс
vahva vokalivartalo – сильная гласная основа
vokalivartalo – гласная основа

§ 39. Uusien sanojen synty

Jokahisen kielen sanasto koko ajan muuttuu: vanhat sanat, kut kavotetah oman merkityksen, häivytäh kielestä pois, niijen tilalla syntyy uusie. Uusi sana voi tulla mistänih toisesta kielestä, tahi se voi syntyö omassa kielessä.

Karjalan kielessä on kolme sanan syntymäkeinuo:

1) johtimien avulla;
2) liittämällä sanoja toini toiseh;
3) siirtymällä yhestä sanaluokasta toiseh.

sanaluokka – часть речи syntymäkeino – способ образования

§ 40. Sanojen johtamini

Karjalan kielessä uusien **sanojen johtamini** on vanha ta hyvin produktivini keino. Sen avulla voi syntyö uusie substantiivija, adjektiivija, verbijä ta adverbija, esim. *opastuo – opastu-ja, kala – kala-toin, kaččo-u – kača-hta-u, uusi – uuvve-stah* tni.

Suffiksie, kumpasen avulla syntyy uusi sana, sanotah **johtimeksi.** Uusi sana on **johos.** Sanua, josta syntyy johos sanotah **kantasanaksi.**

ruata-ja (< ruatu-a); herne-hyt (< herneh), paha-ččaini (< paha), laule-le-n (< laulan). Näissä sanoissa johtimina ollah *-ja, -hyt, -ččaini, -le.* Sanat *ruataja, hernehyt, pahaccaini, laulelen* ollah johokset. Näilä sanoilla kantasanoina ollah *ruatua, herneh, paha, laulan.*

johin – словообразовательный суффикс johos – производное слово
kantasana – корневое слово sanojen johtamini – словообразование

§ 41. Yhyssanat

Uusie sanoja syntyy niise sillä tavalla, jotta toini sana liitetäh toiseh. Tällä tavalla syntynyttä sanua sanotah **yhyssanaksi.** Yhyssanojen synty on karjalan kielessä produktivini ta koskou ennein kaikkie substantiivija. Yhyssanan ensimmäini sana miäryäy toista, esim. *villalanka.* Yhyssanassa olijat sanat ollah tietyssä järjessyksessä: attribuutti kulkou aina miärättävän sanan iessä, esim. *ruatopäivä* (semmoni päivä, konsa tapahtuu ruato). Jos sanojen paikat muutamma, ni voi syntyö uusi yhyssana, jolla on aivan toini merkitys, esim. *päiväruato* (semmoni ruato, kumpani tapahtuu päivällä).

Suurin joukko yhyssanoja ollah semmoset, kut synnytäh kahesta sanasta, esim. *kotimua, jovensuu, Petrunpäivä, hammasliäkäri, Pitkäniemi, Kotisuari* tms. Onnakko on semmosieki yhyssanoja, kumpasissa on kolme ta nelläki sanua, esim. *mul'upiäheinä (mul'u+piä+heinä), petrunpäivänjuhlakukka (petrun +päivän+juhla+kukka).*

Yhyssanua ei ole aina helppo erottua sanaliitosta. Sentäh pitäy tietyä lakija, joijen avulla yhyssana erotetah sanaliitosta. Yhyssana on silloin kun:

1) attribuuttina on substantiivi yksikön nominatiivissa ta koko sana on substantiivi, esim. *jauhovärčči, kouluauto, sulkkupaikka, siiččapaita, tikkulouta, tuohivakka*;

2) uuvven sanan merkitys ei ole kahen sanan merkityksen summa, esim. *harakkapaita (lapsen ensimmäini paita), koppalankirjat (kevätit), häränsilmä (vesipyörreh)*;

3) toisena sanana ollah sanat *raukka, rukka, raiska, parka, puoli, piä*: *tuattorukka, poikaraukka, tyttöraiska, silmäpuoli, pölkkypiä;*

4) ensimmäini yhyssanan kappaleh on *s*-loppuni. Tämä kappaleh ei ole täysi sana, vain se on ni – loppusen sanan konsonanttivartalo, esim. *muurahaiskeko* (sanasta *muurahaini), naispuoli (*sanasta *naini), hevoiskoppa (*sanasta *heponi), koilisranta (*sanasta *koilini).*

Näissä tapahuksissa syntyy substantiivija. Jos kokonaissana on adjektiivi, ni silloin sanojen välissä käytetäh yhysmerkkie, esim. *suomelais-ugrilaini (koulu), karjalais-venäläini (sanakirja), venäläis-englantilaini (sanakirja)*;

5) se tarkottau paikannimie. Toisena sanana silloin on sanat *järvi, lampi, meri, joki, laksi, salmi, niska, suari, niemi, koski, kylä, suo, vuara, tunturi, pelto, niitty* tms.

Kuittijärvi, Tuoppajärvi, Uhutjoki, Kemijoki, Ahvenlampi, Ponkalaksi, Jyvöälaksi, Luusalmi, Jovenniska, Lammassuari, Hirvenniemi, Kivikoski, Nisankylä, Heinäsuo, Ukontunturi, Mustapelto tms.;

6) yhyssanan ensimmäini sana on yksikön partitiivissa, illatiivissa, inessiivissa ta koko sana on partisiippi, esim. *siämehlampiejä (kyly), kouluokäynyt (ihmini), hukkahjoutunut (ihmini), unissakävijä (ihmini);*

7) viimesenä sanana on *ni* – loppuni nomini ta iče yhyssana on adjektiivi, esim. *harmuapäini (ihmini), venäjänkielini (ihmini), taivahansinini (väri), vanhanaikani (starina);*

8) koko yhyssana on adverbi, esim. *avorinnoin, ičeväkisin, kolmikantah;*

9) viimesenä sanana on *toista (< toini), kymmentä (< kymmenen), satua (< sata), tuhatta (< tuhat), miljonua (< miljona), miljardie (< miljardi), esim. yksitoista, viisitoista, kaksikymmentä, kolmesatua, kuusimiljonua, kaheksanmiljardie;*

10) ensimmäisenä sanana on *epä ('ei')* ta koko sana on adjektiivi, esim. *epäpätöni, epävirallini, epätavallini.*

Yhyssanoiksi voi niise nimittyä abriviatuurija, kumpaset tarkotetah sanaliittojen lyhennyksie, joissa käytetäh jokahisen sanan alkukirjainta, esim. *KRL (Karjalan Rahvahan Liitto), KSS (Karjalan Sivistysseura), KT (Karjalan Tasavalta).*

Harjotus 33. Kirjuta yhyssanoja vasemman- ta oikienpuolisesta sanasta. Malli: *käsi + kirja = käsikirja*

käsi	*kirja*	*marja*	*kiisseli*
lehti	*paikka*	*meccä*	*pirtti*
lumi	*astie*	*meri*	*mies*
maito	*mato*	*nakris*	*kukko*
luku	*myrsky*	*kyly*	*vasta*

abriviatuuri – абривиатура, сложносокращенное слово
attribuutti – определение
järjessys – порядок следования
laki – правило
miärättävä sana – определяемое слово
paikannimi – топоним
sanaliitto – словосочетание
yhyssana – сложное слово

§ 42. Sanojen siirtymini yhestä sanaluokasta toiseh

Uusie sanoja syntyy niise sillä tapasin, jotta sanat siirrytäh yhestä sanaluokasta toiseh. Näin syntyy substantiivija, adjektiivija, adverbija.

Substantiivit synnytäh useicci adjektiiveista ta partisiipeista. Niinpä lausehessa: ***Nuoret** ihmiset ollah pihalla* (sana ***nuoret*** on adjektiivi). ***Nuoret** jo mäntih kotih* (sana ***nuoret*** on substantiivi). ***Makuaja** ihmini ei kuule nimitä* (I partisiippi). *Elkyä nosselkua **makuajua*** (substantiivi). *Stolalla on **ruotani** kala* (adjektiivi). ***Ruotani** mäni kurkkuh* (substantiivi).

§ 43. Sanasto eli leksiikka

Leksiikka on semmoni kieliopin kappaleh, missä tutkitah kielen sanastuo. Mitä enämpi ihmini tietäy sanoja, sitä kaunehempi ta parempi on hänen pakina, sitä tarkemmin hiän voi sanuo oman ajatuksen. Tässä mielessä ihmisellä

suuresti auttau lukomini. Karjalaksi painetah kaksi karjalankielistä lehtie: "Oma mua" (livviksi) ta "Vienan Karjala" (vienankarjalaksi). Näissä lehtilöissä käytetäh koko ajan uusie sanoja elämän eri aloilta. Niijen kautta juurtuu kieleh uusie sanoja ta termijä.

On painettu karjalais-venäläiset koulusanakirjat ta fraseologini sanakirja. Valmissellah painettavaksi muita karjalan kielen sanakirjoja. Suomessa on painettu viisi osua "Karjalan kielen sanakirjua", joissa on yli kymmenen tuhatta sanua.

Karjalan kielen rikkahus näkyy niise siinä, kuinka äijä kielessä on merkityksellisesti läheisie sanoja ili sinonimija, merkitykseltäh vastakkaisie sanoja eli antonimija, pisyjie sanaliittoja, sananlaskuja, fraseologismija.

antonimi – антоним
fraseologismi – фразеологизм
pisyjä sanaliitto – устойчивое словосочетание
sananlasku – пословица
sanasto eli leksiikka – словарный состав или лексика
sinonimi – синоним

§ 44. Yksi- ta monimerkitykselliset sanat

Yksimerkitykselliset sanat ollah semmoset, joilla on yksi leksikalini merkitys, esim. ***mekko*** = piällysvuate, jota kantau naispuolini väki: *Pane mekko piällä*; ***poimie*** = kerätä (marjua): *Lapset lähettih poimimah marjua.*

Monimerkitykselliset sanat ollah semmoset, joilla on monta leksikalista merkitysta, esim. sanalla ***kulta*** on ainaski kaksi merkitystä: 1) kallis metalli: *Rauta kultua kallehempi*; 2) hyvä, rakas: *Kuču tuattokultua syömäh.* Sanalla ***kirja*** niise on kaksi merkitystä: 1) kirja, jota luvetah: *En luken tätä kirjua*; 2) piirussus, kuva: *Käsipaikassa oli kaunehet kirjat.* Verbillä ***kiäntyä*** on kolme merkitystä: 1) muuttua suunta: *Pitäy kiäntyä heponi kotih.*; 2) kaivua: *Pelto kiännettih lapiella*; 3) kiäntyä kieleltä kielellä: *Teksti pitäy kiäntyä venäjästä karjalaksi.*

Sanojen eri merkitykset erotetah sanakirjoissa numeraleilla.

Harjotus 34. Löyvä sanakirjasta allaolijoijen sanojen merkitykset:

elo, hačattua, ilma, miero, naini, nossattua, onki, parentua, polvi, soittua.

monimerkityksellini sana – многозначное слово
yksimerkityksellini sana – однозначное слово

§ 45. Sanan suora ta epäsuora merkitys

Monimerkityksellisillä sanoilla on **suora ta epäsuorat merkitykset**.

Sanan suora merkitys on sen piäleksikalini merkitys, esim. sana ***haukkuo*** on yhteyvessä koirah: *Koira haukkuu.*

Sanan epäsuora merkitys syntyy suorasta ta on merkityksellisesti kiini siih. Verbi ***haukkuo*** tarkottau niise "murata, moittie" esim.: *Kyläneläjät **ei haukuttu** muita ihmisie.*

Harjotus 35. Sano, missä virkkehessä sana on käytetty suorassa, missä epäsuorassa merkityksessä.

Tämä on kaunis kanan kynä. Mie kirjutan kynällä. Taivahalla kuu paistau. Tulen teilä tässä kuussa. Kukko lenti aijalla. Potakasta luajitah kukkuo. Harakka katolla hačattau. Naiset pihalla hačatetah.

epäsuora merkitys – переносное значение suora merkitys – прямое значение

§ 46. Omonimit

Omonimeiksi sanotah semmosie sanoja, kumpaset iäntämykseltäh ollah samanmoisie, onnakko niillä on eri leksikalini merkitys, esim. ***kukko*** (*Kukko huomeneksella kiekuu*) ta ***kukko*** (*piirakka: kalakukko, nakriskukko*), ***juuri*** (Puun juuri oli syvästi muassa) ta ***juuri*** (Hiän juuri läksi), ***keritä*** (Sinne voi vielä keritä) ta ***keritä*** (Tuo lammas pitäy jo keritä), ***käpy*** (puunkäpy) ta ***käpy*** (Verkkuo kuvotah kävyllä).

Ei pijä sotkie omonimija ta monimerkityksellisie sanoja. Monimerkityksellisissä sanoissa niijen merkitykset ollah sivoksissa toini toiseh, esim. ***nenä***: 1) ihmisen nenä; 2) venehen tai veičen nenä; 3) niemen nenä.

Omonimit ollah eri sanoja. Niijen merkityksissä ei ole nimitä yhteistä. Sanakirjoissa omonimit on kirjutettu eri sanoina. Monimerkityksellisessä sanassa sen merkityksèt kirjutetah eri numeralien avulla.

Omonimit voijah olla leksikaliset (niin kuin ylläolijat) ta kieliopilliset.

Kieliopillisiksi omonimeiksi sanotah: 1) omonimeja, mit ollah eri

sanaluokkie, esim. ***läsijä*** (substantiivi): *Läsijä uinosi* ta **läsijä** (akt. I partisiippi): *Läsijä ihmini makai sänkyssä*; 2) saman sanan eri kieliopillisie muotoja: *Lyö* ***nuakla*** (yks. akk.) *seinäh.* ***Nuakla*** (yks. nom.) *on stolalla. Mie ossin* ***uuvvet luistimet*** (yks. akk.). ***Uuvvet luistimet*** (mon.nom.) *ollah penkillä.*

Harjotus 36. Löyvä virkkehistä omonimit.

Talon luona kasvau suuri kuusi. Luokassa on kuusi poikua. Kevyällä siika kutou. Ämmö kutou verkkuo. Työ oli jykie. Missä työ olija? Konsa lähet kylyh, ni ota vasta. Hyö vasta tultih. Ruoka viime aikana kallistu. Heinälato kallistu.

omonimi – омоним

§ 47. Sinonimit

Sinonimeiksi sanotah eri sanoja, kumpasilla on samanlaini tahi läheini merkitys, esim. *talo, pirtti, koti, kämppä*: ***Talo*** *luajittih kaunehella paikalla. Myö elämmä suuressa* ***pirtissä****. Koko illan olima* ***koissa.*** *Niemen nenässä oli kalamiehen* ***kämppä.*** Näistä nellästä sanasta ***talo*** ta ***pirtti*** ollah täysin sinonimija. *Koti*-sanalla on leviempi merkitys; se tarkottau taluo ta sitä paikkua, missä eletäh ihmiset. *Kämppä* tarkottau pientä kalamiehen tahi meччämiehen rakennusta.

Sinonimijoukot ollah samua sanaluokkua, esim. substansiivija (*rokka, suppi, keitto; kauha, kapusta*), adjektiivija (*luja, kova, väkövä; kylmä, vilu*), verbijä (*paissa, tolkuija, sanella, hačattua; kolistua, kolkata*).

Sinonimien käyttö luatiu pakinua rikkahammaksi ta monipuolisemmaksi. Sinonimien avulla voi välttyä toistoja.

Harjotus 37. Sano, mit sanat ollah keskenäh sinonimija.

kontie, mesikämmen, vačča, pöppö, mömmö, hukka, mörykkä, mössi, pöччö, kipie, vaivani, kuatua, kuuma, palava, valua, leikkie, maha, mara, kukaissella.

sinonimi – синоним
välttyä toistoja – избегать повторов

§ 48. Antonimit

Antonimeiksi sanotah sanoja, kumpasilla on aivan vassakkaini merkitys: *päivä – yö, tosi – valeh, syvä – matala, paksu – hoikka, uinota – havaččeutuo, ostua – myyvvä, itkie – nakrua, ylös – alas, iessä – jälessä.* Niitä useičči käytetäh sananlaskuloissa, esim. ***Vanha** akka vakkaseh, **nuori** lapsi kätkyöh. **Virkku** viisičči, **laiska** kerran. Ken kuuseh **kurkistau**, se katajah **kapsahtau.***

Harjotus 38. Löyvä virkkehistä antonimit.

Lumi on valkie. Nuo puut ollah paksut. Pikkaraini lapsi nakrau. Tämä kirja on hyvä. Päiväni jo nousi. Yö on pimie. Nämä koivut ollah hoikat. Tie on kuiva. Tulin myöhäh. Tapahus oli paha. Eklen uinosin ruttoh. Takki oli märkä. Tyttö mitä lienöy itköy. Tänäpiänä havaččeuvuin aivoin.

antonimi – антоним

§ 49. Fraseologismit

Fraseologismeiksi sanotah kiinteitä sanaliittoja, kumpasilla on erikoini merkitys. Sentäh fraseologismin tilasta voi käyttyä muuta sanua, esim. *alkua elämini lusikasta = alottua elämä; ei ole Arkol'asta kotosin = ei varaja, sillä ei ole hintua = se on oikein kallis; jalka ei nouse = ei ole voimua; kaimata halon kera = ajua pois; hivuo hammasta = siäntyö.* Niin kuin muilla sanoilla, fraseologismeilla on sinonimit. Sinonimi-fraseologismit: *Ei ole hajuo hatun alla = hakopiä = kesselipiä. Poika on unikeko = unikesseli.* Fraseologismien käyttö on syvästi rahvahan tavoissa, ajattelujuoksussa.

fraseologismi – фразеологизм

MUOTO-OPPI ELI MORFOLOGIA

Muoto-oppi on kieliopin kappaleh, missä tutkitah sanoja sanaluokkina.

§ 50. Sanaluokat

Sanoja kielessä on äijä. Kaikki ne erotah toini toisestah leksikalisella merkityksellä. Onnakko sanat voi ryhmittyä eri luokkih, kumpasie sanotah **sanaluokiksi.**

Jokahisella sanaluokalla on omat tunnukset:

1) yleini kieliopillini merkitys;
2) morfologiset tunnukset;
3) sintaktiset tunnukset.

Sanaluokkien yleini kieliopillini merkitys tarkottau semmoistä merkitystä, kumpani on ominaini koko sanaluokalla. Substantiiveilla tämmösenä on minnih esinehen, olijon tahi asien merkitys. Vaikka sanat *lumi, tuuli, opastuja, ruato, uni* ollah leksikalisesti eri sanoja, onnakko kaikki hyö tarkotetah esinehtä, olijota tahi asieta. Kaikki nämä sanat on yhissetty samah sanaluokkah – substantiivih. Sanat *hyvä, jykie, lämmin, vilu, kaunis, tuohini* niise yhissetäh samah sanaluokkah – adjektiivih, kun hyö merkitäh minnih luatuo: *hyvä (ruato), jykie (takka), lämmin (siä), vilu (tuuli), kaunis (lintu), tuohini (vakka).* Verbien yleisenä kieliopillisenä merkityksenä on ruato: *opastua, lukie, juossa, tulla, männä.*

Jokahisella sanaluokalla on omat morfologiset tunnukset, esim. substantiivilla on luku ta sija; verbillä – persona, aika ta tapa.

sanaluokka – часть речи	yleini kieliopillini merkitys – общее
taivutus – словоизменение	грамматическое значение
tunnus – признак	

§ 51. Substantiivi

Substantiivi on semmoni sanaluokka, kumpani nimittäy mitänih esinehtä, olijota, asieta. Substantiivi vastuau kysymykseh ken? *ämmö, čikko;* mi? mit? *veneh, airot, kiukua, ilo, kiireh.*

Substantiivien morfologisina tunnuksina ollah luku, sija, omistamini.

Substantiivilla on kaksi lukuo: yksikkö ta monikko (*pereh – perehet, airolla –*

airoloilla, kiirehellä – kiirehillä), viisitoista sijua (*ämmö – ämmön, ammyö, ämmönä, ammöksi, ämmössä*), ta kolme omissusliitehtä (*ämmöni, ämmös, ämmöh*). Substantiivien sintaktisena ominaisuutena on, jotta se on virkkehessä subjektina, objektina tahi predikatiivina: *Tuuli kantau venehtä. Hiän on opastaja.*

Harjotus 39. Löyvä substantiivit.

Oli ennein ukko ta akka. Ukolla ta akalla on tyttö ta poika. Heilä on musta lammas. Se mäni meččäh. Kaikki lähettih sitä eččimäh. Kuletah tietä myöten, a vastah tulou Syöjätär.

objekti – прямое дополнение
subjekti – подлежащее
predikatiivi – именная часть сказуемого
substantiivi – имя существительное

§ 52. Substantiivien yleis- ta erisnimet

*Koulusta tulou **tyttö**. Hänen nimi on **Ulli**. Hänen jälessä kulkou **poika**. Pojan nimi on **Iivana**. Heijän mukana juoksou **koira**. Hänen nimi on **Reks**.*

Näissä virkkehissä sanat *tyttö, poika, koira* tarkotetah vaikka ketä tyttyö, poikua, koirua muailmassa. Tämäntapasie substantiivija, kumpaset tarkotetah yleistä nimie, sanotah **yleisnimeksi.**

Sanat *Ulli, Iivana, Reks* tarkotetah tiijettyö, sen nimistä tyttyö, poikua ta koirua. Substantiivie, kumpani tarkottau minnih ihmisen, eläimen, paikannimen, kirjan, lehen, juhlan, taivahan kappalehen tms. erikoista nimie, sanotah **erisnimeksi.** Erisnimet kirjutetah aina suurella alkukirjaimella.

Erisnimie ollah:

1) ihmisien nimet, lisänimet: *Varvana, Jehkima, Huotarin Katti, Rampa Riiko* tms.;

2) eläimien nimet: *Mirri* (kissan nimi), *Virku* (koiran nimi), *Mul'u* (lehmän nimi);

3) paikannimet, kirjojen, lehtien, juhlien nimet: *Karjala, Kiestinki, Vuokkiniemi, Ontajärvi, Oulankajoki, Kalevala, Vienan Karjala, Oma mua, Petrunpäivä, Il'l'anpäivä;*

4) taivahan kappalehien nimet: *Otava, Lapin Otava, Koirienkähermä, Linnunrata.*

Harjotus 40. Sano, mit näistä sanoista ollah yleisnimie, mit erisnimie.
kissa, Mirri, Jyskyjärvi, kynä, Vahti, Liisa, lamppu, Pohjantähti, Juakko, Repol'a, Maikki, kivi, Lönnrot, käsipaikka, Kemi, vasta, hohtimet.

erisnimi – имя собственное
lisänimi – прозвище
paikannimi – географическое название
sukunimi – фамилия
taivahan kappalehen nimi – астрономическое название
yleisnimi – имя нарицательное

§ 53. Elolliset ta elottomat substantiivit

Substantiivit juatah elollisih ta elottomih.

Elolliset substantiivit ollah semmoset, mit tarkotetah ihmisie. Niistä aina käytetäh kysymyspronominie ken? ket? ta personapronominie *hiän, hyö: muamo, tuatto, poika, tyttö, ämmö, ukko, ihmini* tni.

Pitäy sanuo, jotta siivattoja ta kotieläimie niise lasetah elollisih olijoih. Näitä ollah *koira, kissa, lehmä, pokko, lammas, kana, kukko* tms.

Elottomat substantiivit tarkotetah elottoman muailman kappalehie. Niistä käytetäh kysymyspronomie mi? mit? ta personapronominie *se, ne: kivi, lampi, pirtti, vesi, muila, nakru, rauta* tms.

Elolliset ta elottomat substantiivit taivutah aivan samalla tavalla eikä niijen välillä ole nimitä kieliopillista eruo.

elolliset substantiivit – одушевленные имена существительные
elottomat substantiivit – неодушевленные имена существительные

SUBSTANTIIVIEN LUKU

Substantiiveilla, samoin kuin adjektiiveilla, on kaksi lukuo: **yksikkö** ta **monikko**. Tämä ero ilmotetah sekä morfologisesti (suffiksien avulla), jotta semanttisesti. Morfologini ilmotustapa on tavallisempi kuin semanttini.

§ 54. Yksikkö

Yksikkömuotoloilla ei ole nimitä erikoista suffiksie.

Ne sananmuuvvot, mit ilmotetah vain yhtä esinehtä, olijuo tahi asieta, ollah yksikössä: ***Kaunis käki*** *kukku puussa. Suolla oli* ***pieni*** *linnun* ***pesä.*** ***Elämässä*** *tapahtuu kaikkie.*

Allaolijoissa tapahuksissa substantiivien yksikkömuotoja käytetäh monikon merkityksessä:

1) konsa paissah ihmisen parillisista vartalon jäsenistä, semmosista kuin *jälkä, käsi, silmä, korva.*

Pane kuatančat ***jalkah.*** *Vejä sukat* ***jalasta.*** *Puksut ollah* ***jalassa.*** *Mie panen kintahat* ***käteh.*** *Ota kintahat* ***kiästä.*** *Pane korvarenkahat* ***korvah.***

2) konsa pakina on vil'l'asta, heinästä, marjasta, sienestä, kalasta, lehestä, villasta tms.

Tänä vuotena myö saima ***kalua.*** *Nyt mečässä on* ***marjua*** *ta* ***sientä.*** ***Vil'l'a*** *kasvo tänä vuotena hyvin. Noila lampahilla on hyvä ta paksu* ***villa.*** *Muamo ta čikko ollah* ***lehessä.***

3) konsa monella attribuutilla on yhtehini piäsana.

Olen ollun uuvvessa ta vanhassa ***pirtissä.*** *Tyttö hyppeli ensin vasemmella siitä oikiella* ***jalalla.*** *Kirja on kirjutettu venäjän, karjalan ta suomen* ***kielellä.***

4) konsa attribuuttina on numerali (paičči numerali *yksi*).

Myö läksimä kalalla ***kahella venehellä.*** *Haloksi tuotih* ***kolme*** *pitkyä* ***honkua.*** *Heijän perehessä on* ***kuusi lasta.*** *Kylässä oli vain* ***viisitoista pirttie.***

5) konsa paissah kotisiivatasta: *Onko teilä* ***lammasta?*** *Meilä oli ennen* ***lehmyä.*** *Veikko pitäy* ***kanua*** *ta* ***sorsua.***

Harjotus 41. Sano, mintäh virkkehissä on käytetty yksikkyö.

Pane lakki piäh, a siitä ota se piästä. Kintahat ollah kiässä. Läkkä myö marjah ta sieneh. Pojat tultih kalalta. Ossin ičelläni valkien, sinisen ta mussan paijan. Joukossa oli kymmenen poikua ta kolme tyttyö. Meilä koissa on siivattua: lammasta ta lehmyä.

attribuutti – определение
kotisiivatta – домашние животные
luku – число
monikko – множественное число
parilliset vartalon jäsenet – парные части тела человека
yksikkö – единственное число

§ 55. Monikko

Monikko suahah sillä tavalla, jotta sanan vokalivartaloh liitetäh monikon suffiksit ***-t, -i, -j, -loi, -löi.*** *pieni tähti – pienet tähet, uuvve-ssa kyläkoulussa – uusi-ssa kyläkoulu-loi-ssa, lämpimäh pirttih – lämpim-i-h pirtti-löi-h.*

Monikon tunnus ***-t*** käytetäh vain nominatiivissa ta akkusatiivissa. Konsa se liittyy sanavartaloh, ni se ummistau viimesen tavun ta sanassa tapahtuu

konsonanttien vaihtelu : *mäntyni meččä – mäntyse-t mečä-t, pimie čuppu – pimie-t čupu-t , kaunis lintu – kaunehe-t linnu-t, virta – virra-t, siika – siija-t, lato – lavo-t.*

Monikon tunnukset ***-i, -j, -loi, -löi*** käytetäh oblikvisijoissa.

Suffiksi ***-loi, -löi*** käytetäh kaikissa oblikvisijoissa, paičči genetiivie ta osittain partitiivie, allaolijoissa tapahuksissa:

1) jos sana on kaksitavuni, ta sen vartalon loppuvokalina on ***u, y, o, ö, i***: *pyssy-löi-llä, čuppu-loi-ssa, kostoloi-na, vilu-loi-ssa lampi-loi-ssa.*

2) jos yksitavuni substantiivi on diftonginloppuni ta sen toisena vokalina on *i*. Näissä tapahuksissa suffiksie *-loi, -löi* käytetäh kaikissa oblikvisijoissa: *täi-löi-jen, täi-löi-tä, täi-löi-ssä; voi-loi-jen, voi-loi-ta, voi-loi-ssa.*

Kaikissa muissa tapahuksissa monikon tunnuksena on ***-i (j)***:

1) konsa substantiivin sanakirjamuoto on *a, ä, e* – loppuni: *vanha vuate – vanho-i-ssa vuatte-i-ssa, syvä karsina – syvi-ssä karsino-i-ssa*;

2) konsa sana on enämpi kuin kaksitavuni ta *o, ö* -loppuni: *kainalo – kainalo-i-ssa, ativo – ativo-i-ssa; kanarvo – kanarvo-i-lla; čiekerö - čiekerö-i-ssä;*

3) konsa sana on *(i)ni, laini, läini, hini, llini – loppuni*:

koivuni – koivus-i-sta, kanani – kanas-i-lla, paholaini – paholais-i-lla, etähällini sukulaini – etähällis-i-llä sukulais-i-lla, vetehini – vetehis-i-stä, kiukuallini – kiukuallis-i-ssa;

4) konsa sana on konsonanttiloppuni:

roveh – ropeh-i-ssa, vemmel – vempel-i-ssä, paimen – paimen-i-lla, penker – penker-i-llä.

Monikon genetiivissä suffiksi *-i* muuttuu *j* : *ksi, jos se kulkou u, y, o, ö:n jälessä:*

čikko – čikko-j-en, pöppö – pöppö-j-en, koulu – koulu-j-en, vilu kyly – vilu-j-en kyly-j-en.

Konsa monikon tunnus ***-i*** liittyy leksikaliseh vartaloh, ni sen loppuvokali vaihtelou muijen vokalien tahi nollan kera (tarkemmin kačo §31).

Monikon suffiksin ***-i (j), -loi, -löi****:n jälessä* aina kulkou sijapiäteh: *valke-i-lla kisso-i-lla,vanho-i-ssa starino-i-ssa, tikku-loi-lla.*

Harjotus 42. Kirjuta mallin mukah.

Malli: *koulu: koulu-ssa, koulu-loi-ssa.*

lukku, vävy, suku, keko, löttö, pöppö, loukko, keitto, täti, vati, suppi.

Malli: *paha: paha-lla, pahoi-lla.*

harava, hiema, huapa, kartta, kisa, vasta, mal'l'a, niekla, rihma, sana.

§ 56. Monikon käyttö

Monikkomuotoja käytetäh silloin, kun paissah enemmän kuin yhestä esinehestä, olijosta, asiesta: *Syksyllä* ***hanhet*** *lennetäh suveh.* ***Harmuat kanat*** *n'okitah jyvie.* ***Nuoret miehet*** *ollah uitossa.*

Erähie substantiivija voi käyttyä vain monikossa.

Nämä ollah:

1) semmosien esinehien nimet, kumpasissa on kaksi kappalehta: *keriččimet – keriččimillä, hohtimet – hohtimie, puksut – puksuloissa, val'l'ahat – val'l'ahissa, suičet – suiččiloissa, länket – länkilöillä, saklat- sakloilla, pihit – pihtilöillä, tulukset – tuluksilla, rauvat – rauvoissa, ohjakset – ohjaksissa.*

Muamo pesi pojalla ***puksut****. Repo joutu* ***rautoih****. Hienonna sokerie* ***sokerihohtimilla.*** *Pijä haukie* ***sakloista.***

2) sanat, kumpaset merkitäh sukulaisie yhissettyinä: *kaksoset – kaksosilla, seukukset – seukuksilta, čikokset – čikoksilla, vellekset – velleksissä.*

Meilä ativoih tultih **seukukset**. Läksin kalalla **velleksien** kera.

3) erähät sanat, kumpaset tarkotetah pitoja, rahvahallisie menoja tms.

markkinat – markkinoilla, hautajaiset – hautajaisissa, ristijäiset – ristijäisissä, hiät – häissä, harjannostajaiset – harjannostajaisissa, kekrit – kekrilöillä.

Ennein kylissä pijettih suurie **markkinoita**. **Hautajaisih** tultih vain omahiset. **Häissä** oli äijä rahvasta.

Harjotus 43. Löyvä virkkehistä monikossa käytetyt sanat.

Pitäy terottua keriččimet. Heponi on val'l'ahissa ta suiččiloissa. Seukukset opassutah samassa luokassa. Rupiemma leikkimäh velleksien kera. Häissä oli äijä väkie. Ennein tässä kylässä oltih suuret markkinat. Ristijäisih tuli äijä rahvasta. Tuossa nousijassa talossa jo pijettih harjannostajaiset. Naini sai kaksoset.

oblikvisijat – косвенные падежи
sanakirjamuoto – словарная форма

§ 57. Yksi- ta kaksivartaloiset nominit

On oikein tärkietä tietyä substantiivien ta adjektiivien vartalotyypit, sentäh kun niihi liitytäh monikon tunnukset ta sijapiättehet. Ennein (§38) pakasima leksikalisesta, kieliopillisesta, vokali- ta konsonanttivartalosta. Muissutamma,

jotta leksikalini vartalo voi loppuo vokalih tahi konsonanttih. Vokaliloppuista vartaluo sanotah vokalivartaloksi (*mussa-n kynä-n, mussa-ksi kynä-ksi, mussa-llä kynä-llä; mustu-a kyny-ä*), konsonanttiloppuista – konsonanttivartaloksi (*joučen-ta, rautais-ta, paimen-ta, veneh-tä*).

Substantiivcilla ta adjektiivcilla voi olla yksi (*äkie-n kyly-n, äkie-tä kyly-ö*) tahi kaksi vokalivartaluo (*hyvä-n sana-n, hyvy-ä sanu-a*). Tämmösie substantiivija sanotah **yksivartaloisiksi**, sentäh kun niillä ei olc konsonanttivartaluo. On niisc joukko substantiivija ta adjektiivija, kumpasilla on yksi vokalivartalo ta yksi konsonanttivartalo. Konsonanttivartalo löytyy aina yksikön partitiivista (*suure-n venehe-n, suur-ta veneh-tä*). Tämmösie sanoja nimitetäh **kaksivartaloisiksi**.

kaksivartaloiset nominit – двухосновные имена
yksivartaloiset nominit – одноосновные имена

§ 58. Yksivartaloiset substantiivit ta adjektiivit

Yksivartaloiset substantiivit ta adjektiivit ollah semmoset, kumpasien sanakirjamuoto on vokaliloppuni, paičči e-loppusie. Joukko *i* -loppusie sanoja niisc ollah yksivartaloiset. Konsa ečimmä vartalot, ni rupiemma ottamah kaksi muotuo: yksikön genetiivi ta yksikön partitiivi. Viimeni muoto näyttäy: onko sana yksivartaloini vai ei olc. Jos yksikön partitiivissa on vokalivartalo, ni sana on yksivartaloini.

Yksivartaloisie substantiivija ta adjektiivija ollah semmoset, kumpasien sanakirjamuoto on:

1) ***a, ä*** -loppuni. Näilä vokalivartalo on ***a, ä*** ta ***u, y*** -loppuni (vain yks. partitiivissa): *kova: kova-n, kovu-a; märkä: märä-n, märky-ä, rihma: rihma-n, rihmu-a; liävä: liävä-n, liävy-ä;*

2) ***o, ö*** -loppuni. Näiläki nomincilla on kaksi vokalivartaluo: ***o, ö*** -loppuni ta ***u, y*** -loppuni (yks. partitiivissa): *kukko: kuko-n, kukku-o; laho: laho-n, lahu-o; lähtö: lähö-n, lähty-ö; ämmö: ämmö-n, ämmy-ö*;

3) ***u, y*** -loppuni, kumpasilla on vain yksi ***u, y*** -loppuni vokalivartalo: *huttu: hutu-n, huttu-o; vilu: vilu-n, vilu-o; kyly: kyly-n, kyly-ö; hyppy: hypy-n, hyppy-ö;*

4) ***ie, ua, uo, yö, iä*** -loppuset, joilla on niisc yksi vokalivartalo. Sc loppuu mainittuih diftongeih: *lipie: lipie-n, lipie-tä, kontie: kontie-n, kontie-ta; harmua: harmua-n, harmua-ta; mua: mua-n, mua-ta; suo: suo-n, suo-ta; yö: yö-n, yö-tä; siä: siä-n, siä-tä;*

5) ***i***-loppuni, kumpasilla on yksi ***i***-loppuni vokalivartalo: *värčči: värči-n,*

värčči-e; čirppi: čirpi-n, čirppi-e; risti: rissi-n, risti-e; nappi: napi-n, nappi-e;

6) ***i***-loppuset, kumpasilla on kaksi vokalivartaluo: ***e***-loppuni ta ***i***-loppuni: *lehti: lehe-n, lehti-e; sormi: sorme-n, sormi-e; järvi: järve-n, järvi-e; käki: käje-n, käki-e.*

Harjotus 44. Kirjuta viereh yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto mallin mukah.

Malli: *koira: koira-n (kera), (ei ole) koiru-a*

poika, suka, matala, nälkä, čärkkä, hyvä, kokko, ruato, hieno löytö, korko, löttö, laukku, illačču, käpry, möykky, kiiski, korkki, työ, vyö, kylki, kikki, käki, levie.

§ 59. Kaksivartaloiset substantiivit ta adjektiivit

Kaksivartaloiset substantiivit ta adjektiivit ollah semmoset, kumpasien sanakirjamuoto on konsonantti, *e* ta *ni* – loppuni.

li, ri, ni-loppuset sanat

Näillä **li, ri, ni -loppusilla sanoilla** vokalivartalo on ***le, ne, re*** - loppuni, ta konsonanttivartalo on ***l, r, n*** -loppuni: *nuoli: nuole-n, nuol-ta, mieli: miele-n, miel-tä, veri: vere-n, ver-ta, suuri: suure-n, suur-ta, pieni: piene-n, pien-tä, sieni: siene-n, sien-tä.*

Harjotus 45. Kirjuta yksikön genetiivi ta partitiivimuoto sanoista: *kieli, huoli, suoli, meri, nuori, suari, uni, iäni, kuusini.*

mi-loppuset sanat

mi - loppusilla sanoilla vokalivartalo on **me**-loppuni ta konsonanttivartalo **-n** – loppuni: *lumi: lumen* (kera), (ei ole) *lunta, niemi: nieme-n (kera), (ei ole) nien-tä.*

Harjotus 46. Kirjuta yksikön genetiivi ta partitiivimuoto sanoista: *luomi, liemi.*

e-loppuset sanat

e-loppusilla sanoilla vokalivartalo on **ie** -loppuni, konsonanttivartalo on **t** -loppuni: *late: lattie-n, latet-ta, päre: pärie-, päret-tä.*

MUISSA! Näilä sanoilla vokalivartalo on aina vahva: *kosse: kostie-n, vuate: vuattie-n.*

Harjotus 47. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *hete, kasse, näre, kosse, tunne, välke, vuate, piärme.*

as, äs, is, es -loppuset sanat

1) as, äs, is, es -loppusilla sanoilla vokalivartalo on ***aha, ähä, ehe*** -loppuni, ta konsonanttivartalo on ***s*** -loppuni: *kinnas: kintaha-n, kinnas-ta; ahas: ahtaha-n, ahas-ta; kallis: kallehe-n, kallis-ta, kirves: kirvehe-n, kirves-tä.*

Harjotus 48. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *rahvas, hammas, lammas, mätäs, varvas, ruopas, valmis, nakris, kaunis, kiärmis, sualis.*

os, ös, us, ys -loppuset sanat

os, ös, us, ys -loppusilla sanoilla on ***kse*** -loppuni vokalivartalo ta ***s*** -loppuni konsonanttivartalo: *rikos: rikokse-n, rikos-ta, kylvös: kylvökse-n, kylvös-tä, kaklus: kaklukse-n, kaklus-ta. ehätys: ehätykse-n, ehätys-tä.*

Tässä joukossa ollah niise sanat: *veres: verekse-n, veres-tä, ilves: ilvekse-n, ilves-tä, jänis: jänikse-n, jänis-tä, varis: varikse-n, varis-ta.*

Harjotus 49. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista:

ossos, kaklus, hapatus, harjus, hivus, järjessys, kulvehus, kirjutus, siivous, erehys, kivissys, huomenes.

hus, hys, (v)us, (v)ys -loppuset sanat

hus, hys, (v)us, (v)ys -loppusilla sanoilla vokalivartalo on ***te*** -loppuni, konsonanttivartalo on ***t*** -loppuni: *puhtahus: puhtahute-n, puhtahut-ta; pyörähys: pyörähyte-n, pyörähyt-tä; korkevus: korkevute-n, korkevut-ta; levevys: levevyte-n, levevyt-tä.*

Harjotus 50. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *rakkahus, nuorus, vanhus, kylmys, ahnehus, hyvys, pahus, kaunehus, suurus, tervehys.*

ni-loppuset sanat

Kolmetavusilla **ni -loppusilla sanoilla** vokalivartalo on ***se*** -loppuni ta konsonanttivartalo ***(i)s*** -loppuni: *kärpäni: kärpäse-n, kärväis-tä; keroni : kerose-n, kerois-ta, ammuni: ammuse-n, ammuis-ta, mussikkaini: mussikkaise-n, mussikkais-ta, koivuni: koivuse-n, koivuis-ta; tuohini: tuohise-n, tuohuis-ta, rautani: rautase-n, rautais-ta.*

Harjotus 51. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *keroni, kärpäni, ruotani, hil'l'akkaini, pahaччaini, semmoni, ammuni, lintuni, syksyni.*

h, l, r , n -loppuset sanat

h, l, r, n -loppusilla sanoilla vokalivartalo on ***he-, le-, re-, ne*** -loppuni, konsonanttivartalo – ***h, l, r , n*** -loppuni: pereh: *perehe-n, pereh-tä; vemmel: vempele-n, vemmel-tä; penker: penkere-n, penker-tä; ahven: ahvene-n, ahven-ta.*

Harjotus 52. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *homeh, herneh, pereh, joučen, kämmen, siemen, sammal, askel, tytär, manner, huuhmar.*

ut, yt -loppuset sanat

ut, yt -loppusilla sanoilla vokalivartalo on ***uo-, yö*** -loppuni, konsonanttivartalo – ***t*** -loppuni: *kätyt: kätkyö-n, kätyt-tä, airut: airuo-n, airut-ta.*

Sanalla *kevät* vartalot ollah: *kevyä-n, kevät-tä.*

Harjotus 53. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *homehtunut, hapannut, ainut, lyhyt, hernehyt, helmyt, neičyt.*

(i)n -loppuset sanat

(i)n -loppusill sanoilla vokalivartalo on ***(i)me*** -loppuni ta konsonanttivartalo – ***n*** -loppuni:

viivotin: viivottime-n, viivotin-ta, terotin: terottime-n, terotin-ta.

Harjotus 54. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *asrain, uissin, avuan, härkin, eläin, alasin, puhelin, hapan, paimen.*

toin, töin -loppuset sanat

toin, töin – loppusilla sanoilla vokalivartalo on ***ttoma-, ttömä*** -loppuni, konsonanttivartalo – ***n*** -loppuni: *hiematoin: hiemattoma-n, hiematoin-ta; kieletöin: kielettömä-n, kieletöin-tä.*

Harjotus 55. Kirjuta yksikön genetiivi- ta partitiivimuoto sanoista: *ruokkimatoin, hampahitoin, kelpuamatoin, kivutoin, mieletöin, nimetöin, eččimätöin, näkymätöin, tolkutoin, tottelematoin.*

§ 60. Sija

Vienankarjalassa substantiivit ta adjektiivit taivutah 14 sijassa. Sijapiättehet ollah samanlaiset yksikössä ta monikossa, paičči muutomie sijoja. Komitatiivilla ta instruktiivilla on vain monikkomuoto. Yksikössä sijapiättehet liitytäh leksikaliseh vartaloh, monikossa – kieliopilliseh eli monikon vartaloh, esim. *uusi paita: uuvve-n paija-n, uuvve-ssa paija-ssa, uuvve-sta paija-sta, uuvve- lla paija-lla, uuvve-lta paija-lta, uuvve-tta paija-tta; uusi-en paitoj-en, uusi-ssa paijoi-ssa, uusi-sta paijoi-sta, uusi-lla paijo-lla tni..*

Sijapiättehet ollah:

Sija	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	∅: peltø	**-t:** pello-t
Genetiivi	**-n:** pello-n	**-en, -jen:** peltoj-en
Akkusatiivi	**-n,** ∅: pelto, pello-n	**-t:** pello-t
Partitiivi	**-a, -ä, -o, -ö, -e, -ta, -tä:** peltu-o	**-a, -ä, -e, -ta, -tä, -ja,-jä:** peltoj-a
Essiivi	**-na, nä:** pelto-na	peltoloi-na
Translatiivi	**-ksi:** pello-ksi	peltoloi-ksi
Inessiivi	**-ssa, -ssä:** pello-ssa	peltoloi-ssa
Elatiivi	**-sta, -stä:** pello-sta	peltoloi-sta
Illatiivi	**-h:** pelto-h	peltoloi-h
Adess.-all.	**-lla, -llä, -la, lä:** pello-lla	peltoloi-lla
Ablatiivi	**-lta, -ltä:** pello-lta	peltoloi-lta
Abessiivi	**-tta, -ttä:** pello-tta	peltoloi-tta
Komitatiivi		**-neh:** peltoloi-neh
Instruktiivi		**-n:** peltoloi-n

Harjotus 56. Taivuta sijoissa sanat *kokko, sana.*

§ 61. Nominatiivi

Nominatiivi on sanakirjamuoto. Se vastuau kysymyksih *ken? ket? mi? mit?* Yksikön nominatiivilla ei ole piätehtä, monikon nominatiivin sijapiättehenä on monikon tunnus **-t**: *lapsi – lapset, kepie ruato – kepiet ruavot.*

Nominatiivie käytetäh:

1) subjektin sijana

Päivä *nousou.* ***Koululaiset*** ollah *luokassa.* ***Seinälehti*** *on seinällä;*

2) predikatiivin sijana

Čikko *on* ***kirjanpitäjä.*** *Joučen on* ***muuttolintu.*** *Mie olen* ***opastuja.*** Tuo kissa on **kaunis;**

3) sanaliittoloissa minnih paikallisijan kera näyttämässä kuinka ruato tapahtuu.

Täti istuu ***kiät*** *rississä. Poika kulkou* ***laukku*** *selässä. Naini kävelöy* ***lapsi*** *sylissäh;*

4) semmosissa sanaliittoloissa kuin ***päivä*** *päivältä,* ***vuosi*** *vuuvvelta,* ***harppaus*** *harpaukselta,* ***tunti*** *tunnilta* tms.

Harjotus 57. Kirjuta monikon nominatiivi mallin mukah.

Malli: *vanha rukki – vanhat rukit.*

pitkä poika, valkie luota, sinini kuppi, veres leipä, villani sukka, hyvä ruoka, pieni kikki.

nominatiivi – номинатив (именительный падеж)
paikallissija – местный падеж
predikatiivi – именная часть сказуемого
subjekti – подлежащее

§ 62. Genetiivi

Yksikön genetiivin sijäpiättehenä on **-n** : *heponi – hepose-**n**, suuri kivi – suure-**n** kive-**n**, pölyni tie – pölyse-**n** tie-**n**.*

Monikon genetiivin piättehenä on **-en**: *suuri kivi – suuri-**en** kivi-**en**,*

*vieras naini – vierahi-**en** naisi-**en**.* Monikon vartalon *u, y, o, ö*:n jälessä monikon tunnus *-i* muuttuu *j*: ksi: *sana: sano-j-**en**, sienilöpö – sienilöpö-j-**en**; loppu: loppu-j-**en**; kyly: kyly-j-**en**.*

Piäteh **-jen** liittyy monikon vartaloh, joka loppuu i:lliseh diftongih: *näpie – näpei-**jen**; suo: soi-**jen**; työ: töi-**jen**, tie – tei-**jen**.*

Genetiivi vastuau kysymyksih *kenen? min?*

Genetiivie käytetäh:

1) ilmottamassa omistajua.

*Oravaini **korven** kirja, musta härkä **karjan** kirja, neitoni **perehen** kirja. Nuorassa kuivuu **tytön** kosto. **Siijan** mähnä on hyvä;*

2) ilmottamassa min suuruni tahi vanha minih tai kennih on.

*Lauta on **metrin** pituni. Poika on kymmenen **vuuvven** ikähini. Matka on **kahen kilometrin** pitkä;*

3) postpositioijen kera ilmottamassa aikua, paikkua, tapua tms.

*Kissa kulkou **emännän** jälessä. Syön suppie **leivän** kera. Tule kotih **tunnin** piästä. Opastuja istuu **tietokonehen** iessä.*

Harjotus 58. Pane sanat yksikön ta monikon genetiivih.

Malli: *paikka: paika-n, paikkoj-en*

aika, ikä, huttu, tahto, kikki, lehti, suo, pieni, vuate, pohjoni, kalatoin, kätyt, siemen, taivas.

Harjotus 59. Pane sulkuloissa olija sana yksikön genetiivih.

(Siika) kutu alkau syksyllä. (Aitta) takana kasvau kaunis mänty. Čikko tuli meilä (lapsi) kera. (Kylyn katto) piällä on vielä lunta. Naini seisou (pelto) laijalla (näpie čirppi) kera. (Hiematoin paita) kera ossin ičelläni sinisen hamehen. Pitäy topata (kinnas) peikalo. Syön leipyä (maito) kera. Katti on (kymmenen vuotta) ikähini. Nälkä (ruoka) suoluau.

genetiivi – генетив

§ 63. Akkusatiivi

Akkusatiivi on objektin sija. Yksikössä sillä on nominatiivin ta genetiivin piättehet, esim.: *Hyö pannah **lukku** ovih. Tuatto osti **uuvven auton.** Tuo kotih **sanko** vettä.*

Monikon akkusatiivilla on **-t** – piäteh: *Vie **halot** kylyh. Pane **jalačit** jalkah.*

Akkusatiivi vastuau kysymyksih *min? kenet?*

Nominatiivin tapaista akkusatiivie käytetäh:

1) verbin monikon III personan rinnalla.

Raha *maksetah huomena.* ***Kirja*** *luvettih loppuh suati. Kesäksi* ***lampahat*** *vietih suarella;*

2) verbin imperatiivin yhteyvessä.

Avua ***ovi*** *ta* ***ikkuna****! Tuokua* ***vihkot****! Tuokah hiän* ***kirjat*** *kirjastoh;*

3) yksipersonaisien verbien *pitäy, himottau, toperiu* kera.

Himottau ostua ***uuvvet sukset****. Pitäy suaha* ***verkko*** *kuivumah. Toperiu kirjuttua muamolla* ***kirjani****.*

Kaikissa muissa tapahuksissa käytetäh genetiivin muotoista akkusatiivie.

Veikko luati ***uuvven venehen****. Muamo työnti* ***pojan*** *kauppah. Keräsin* ***kokonaisen sankon*** *hilluo Muamo keitti* ***murkinan.***

Harjotus 60. Käytä sulkuloissa olija sana akkusatiivissa.

Malli: *Isäntä pani (lukku) oveh. Isäntä pani lukun oveh.*

Mies avasi (kokous). Kučumma (yksi henki) apuh. Myö ostima (pesukoneh). Muamo sai (uusi työpaikka). Matka Moskovah vei (päivä). Mie otan (yksi kynä). Emäntä luati kaloista (kalakukko).

Malli: *(Raha) maksetah huomena. Raha maksetah huomena.*

(Laulu) laulettih karjalaksi. Avua (ikkuna). Pankua (ovi) čäppih. Anna miula (tuo vihko). Anna tuatolla (se sanko). Nossa (kirja) stolalla. (Liävä) rakennettih netälissä. Lämmitä (kiukua).

akkusatiivi – аккузатив yksipersonaini verbi – безличный глагол

PARTITIIVI

Partitiivi on objektin ta subjektin sija. Se vastuau kysymyksih *ketä? mitä? Nävin eklen kaksi* ***jouč enta.*** *Karsinassa oli* ***maituo, potakkua, lihua, kalua*** *ta* ***muuta ruokua.***

§ 64. Yksikön partitiivi

Yksikön partitiivilla on monta sijapiätehtä **-a,-ä, -ö, -o, -e, ta, -tä.**

Piäteh ***a, ä*** liittyy semmosih sanoih, kumpasien sanakirjamuoto on niise a, ä -loppuni. Onnakko tämä loppuvokali muuttuu u, y:ksi: *kirja – kirju-**a**, luja – luju-**a**, luokka – luokku-**a**, kynä – kyny-**ä**, hyvä – hyvy-**ä**.*

Jos sana on o, ö, u, y -loppuni, ni silloin sijapiättehenä on ***-o, -ö*** ta loppuvokali o, ö tuas muuttuu u, y:ksi: *halko – halku-**o**, mömmö – mömmy-**ö**, vilu – vilu-**o**, lukku – lukku-**o**, nyrkky – nyrkky-**ö**.*

Sijapiäteh ***-e*** liittyy i-loppusih sanoih: *rukki – rukki-**e**, kikki – kikki-**e**, lehti – lehti-**e**.*

Piäteh ***-ta, tä*** yksivartaloisilla nomineilla liittyy pitkäh vokalih tahi diftongih: *suu – suu-**ta**, pyy – pyy-**tä**, työ – työ-**tä**, tie – tie-**tä**, näpie – näpie-**tä**, levie – levie-**tä**, harmua – harmua-**ta**.*

Kaksivartaloisilla nomineilla piäteh ***-ta, -tä*** liittyy konsonanttivartaloh: *kiireh – kiireh-**tä**, viivotin – viivotin-**ta**, kiärmis -kiärmis-**tä**, talvini – talvis-**ta**, kaunis – kaunis-**ta**, käsi – kät-**tä**, pohjatoin – pohjatoin-**ta**.*

Harjotus 61. Pane sanat yksikön partitiivih.

Malli: *marja – marju-a.*

sukka, niätä, loukko, kivikkö, järvi, lampi, puu, vyö, lipie, pii, armas, vesi, kyynäl, hampahitoin.

§ 65. Monikon partitiivi

Monikon partitiivin sijapiättehinä ollah **–a, -ä, -ja, -jä, -e, -ta, -tä**.

Piäteh ***-a,-ä*** kulkou monikon *-j* suffiksin jälessä: *tel'l'o – tel'l'o-j-**a**, pyssy – pyssy-j-**ä**, purku -purku-j-**a**, männikkö – männikkö-j-**ä**.*

Piäteh ***-ja, -jä*** liittyy monikon tunnuksen i-n jälessä, konsa sana on i-vartaloini: *lampi – lampi-**ja**,* sanki – sanki-**ja.***

Piäteh **-e** kulkou lyhyön i:n jälessä: *jänis – jäniksi-**e**, hyvä – hyvi-**e**, helpponi – helpposi-**e**, avutoin – avuttomi-**e**.*

Piäteh ***–ta, -tä*** kulkou i-loppusen diftongin jälessä: *kipie – kipei-**tä**, kontie – kontei-**ta**, harmua – harmai-**ta**, luu – lui-**ta**, suo – soi-**ta**, tie – tei-**tä**, puu – pui-**ta**.*

Harjotus 62. Kirjuta iellisen harjotuksen sanoista monikon partitiivimuoto.

§ 66. Partitiivin käyttö

Partitiivie käytetäh:

1) subjektin sijana tarkottamasssa kokonaisuuten kappalehta.

Myö olemma iče ***kalastajie****. Stolalla on* ***kalua*** *ta* ***leipyä.;***

2) objektin sijana ilmottamassa kokonaisuuten kappalehta. Siinä tapahuksessa yksikön partitiivi on merkitykseltäh monikollini, konsa pakina on marjasta, sienestä, kalasta, kotisiivatasta tms.

Lehmä antau ***maituo.*** *Syksyllä myö hyvin saima* ***siikua****. Mečästä tuotih* ***marjua*** *ta* ***sientä****. Taloloissa oli* ***lehmyä*** *ta* ***lammasta;***

3) numeralien kera ilmottamassa miäryä. Numeralin jälessä nomini kulkou aina yksikössä. Yksikön partitiivie niise käytetäh adverbien *äijä, vähä(n), kotvani, enämpi* – sanojen kera.

Luokassa on viisitoista ***poikua*** *ta kymmenen* ***tyttyö****. Stolalla on kymmenen* ***vihkuo****, kaksi* ***päiväkirjua*** *ta viisi* ***kynyä****. Eklein verkkoh puuttu äijä* ***kalua****. Suolla oli vähän* ***hilluo****. Kotvani* ***aikua*** *kulemma ta tulemma järven rannalla;*

4) konsa virkkehessä on vertaus. Partitiivissa on verrattava sana.

Čikko on ***veikkuo*** *vanhempi. Tuoppajärvi on suurempi* ***Piäjärvie;***

5) kieltovirkkehissä.

Meilä matassa ei ollun ***kirvestä****. Elä juo* ***viluo vettä****. Hiän ei syö* ***suolakalua;***

6) post- ta prepositioijen kera ilmottamassa aikua ta paikkua.

Kulemma ***tietä myöten****. Suolasima kalua* ***talvie varoin****. Pitäy olla perillä* ***ennen yötä.***

Harjotus 63. Pane sulkuloissa olijat sanat partitiivih.

Malli: *Elä juo (vilu vesi). Elä juo viluo vettä.*

Rannassa on monta (veneh). Arhippa laulo Lönnrotilla kaksi (kokonaini päivä). Luven (kirja). Emmä ota (raha) matkah. Tyttö tuli auttamah (muamo). Muamo keittäy (huttu). Toisella (hauta) kaivat, iče siih lankiet. Parempi päivä smiettie, kuin netäli (tyhjä työ) ruatua. Kysy kymmen (kerta), a varassa elä ni (kerta). Elkyä ampukkua (joučen). Pijämmä heposesta (hyvä huoli).

ketä? – кого?
mitä? – что?
partitiivi – партитив

§ 67. Essiivi

Essiivin piättehenä on **-na, -nä.** Yksikössä se liittyy yksikön vahvah vokalivartaloh, monikossa – monikon vokalivartaloh: *vuosi: vuote-**na**, vuosi-**na**; ensiarki – ensiarke-**na**, ensiarkiloi-**na**; opastaja: opastaja-**na**, opastaji-**na**.* Se vastuau kysymykseh *kenenä? minä? konsa?*

Essiivi ilmottau:

1) aikua, konsa mitänih sattuu.

***Suovattana** alkau laulufestivali. **Männä vuotena** myö olima Suomessa. **Tulijana netälinä** meijän luokka lähtöy turistimatalla;*

2) ammatie, kumpasessa kennin ruatau.

*Tuattoni ruatau **sähkömiehenä**. Koko kesän poika oli **paimenena**. Čikkoni ruatau koulun **opastajana**;*

3) tilua, kumpasessa kennih tahi minih on.

***Vanhanaki** ukko luati venehie. Pirtti pijettih **puhtahana**. Söin nakrehen **ruakana**.*

Harjotus 64. Pane sulkuloissa olija sana essiivimuotoh.

Tulin kotih (sama päivä). Pekan muamo ruatau (keittäjä). Luistelin rikeneh (viimeni talvi). Vierahat tultih (suovatta). Hiän on ollun aina (rauhallini ihmini). Kiät pitäy olla (puhtahat). (Vanhat ajat) tässä paikassa oli kolme kylyä.

ammatti – профессия	konsa? – когда?
essiivi – эссив	minä? – в качестве чего?
kenenä? – в качестве кого?	

§ 68. Translatiivi

Translatiivin sijapiättehenä on **-ksi**, kumpani yksikössä liittyy heikkoh leksikaliseh vartaloh, monikossa – monikon vartaloh: *leski: lese-**ksi**, leskilöi-**ksi**; suuri: suure-**ksi**, suuri-**ksi**.* Translatiivi vastuau kysymykseh *keneksi? miksi?*

Translatiivi ilmottau:

1) tilan muuttumista toiseksi tilaksi.

*Tyttö muuttu **jouččeneksi**. Olen syönyn **kylläseksi**. Ukko mäni **vanhaksi**;*

2) ajan jaksuo

*Mies tuli ruatamah tänne **vuuvveksi**. Poika vietih ämmön luo koko **kesäksi**. Jiän tänne koko **päiväksi**;*

3) ajan rajua.

Kotih pitäy tulla kello ***kymmeneksi****. Illačun* ***lopuksi*** *myö lauloma;*

4) minnih tapahtuman tulosta.

Potakka kiehu ***kypsäksi****. Lattiet hivutettih* ***valkieksi****. Talo palo* ***tuhkaksi****;*

5) tapua.

Lapset paistih ***karjalaksi****. Laulu laulettih* ***suomeksi*** *ta* ***venäjäksi****.*

Harjotus 65. Pane sulkuloissa olija sana translatiivih.

Vejen voima muutetah (sähkö). Työtä riitti koko (netäli). Lähen (kuukausi) Pietarih. Siä muuttu (lämmin). Muuttolinnut lennetäh suveh (talvi). Sano sen (karjala). Hyö tultih meilä (apu). Mikko tuli (terveh). Marjat tultih (kypsät).

ajan raja – предел времени	tapa – способ (действия)
ajanjakso – отрезок времени	tilan muuttumini – изменение состояния
keneksi – становиться кем-либо	translatiivi – транслатив
miksi – для чего, почему	

§ 69. Inessiivi

Inessiivin piättehenä on **-ssa, -ssä**: *koulu-****ssa****, koululoi-****ssa****;syvä-****ssä*** *järve-****ssä****, syvi-****ssä*** *järvi-****ssä****.* Se vastuau kysymyksih *kenessä? missä?*

Inessiivi ilmottau:

1) paikkua, min siämessä mitänih on tai sattuu.

Potakkua pijettih ***karsinassa.*** *Kontie eläy* ***mečässä****. Halot paletah* ***kiukuassa****. Hyö eletäh* ***pienessä kylässä****;*

2) semmoista paikkua, min kera minih on kiini.

Joven ***pohjassa*** *oli kivie. Kuva on* ***seinässä.*** *Naisen* ***piässä*** *on lämmin* paikka. Veneh on **rannassa**;

3) mitänih semmoista, millä toini on peitetty tahi voijettu.

Pojan kiät ollah ***lijassa.*** *Hänellä iho on* ***novessa****. Tulin kouluh* **juhlavuatteissa**;

4) aikua, min kuluessa mitänih sattuu.

Luajin kotiruavon ***kahessa tunnissa****.* ***Vuuvvessa*** *on kaksitoista kuukautta;*

5) tilua, kumpasessa kennih on.

Heponi on ***nälässä****.* ***Unessa*** *nävin pahua.* ***Perehessä*** *kaikki elettih* ***sovinnossa****;*

6) ruatuo, kumpasessa kennih on tai ketnih ollah.

Eklen myö olima ***sienessä****. Tuatto on* ***ruavossa****. Tytöt ollah* ***diskossa****.*

Harjotus 66. Pane sulkuloissa olija sana inessiivimuotoh.

Lapset ollah (koti). Läksin kouluh (uusi puku). Eklen olima (marja). Veneh on (ranta). Hänellä nualat ollah (noki). (Kuukausi) sain työn valmeheksi. Evähät ollah (reppu). (Syvä vesi) pohja mutanou. Čäijy (ruato) auttau. Sorsa (vesi) ei kassu. Hyvä on (kylä), ka (koti) on parempi. Taivas on (pilvi).

inessiivi – инессив	kenessä? – в ком?	missä? – в чем?

§ 70. Elatiivi

Elatiivin piättehenä ollah **-sta, -stä**: *koulu-**sta**, koululoi-**sta**; syvä-**stä** järve-**stä**, syvi-**stä** järvi-**stä**.* Se vastuau kysymyksih *kenestä? mistä?*

Elatiivi ilmottau:

1) paikkua, kumpasen siämestä mitänih lähtöy, liikkuu, otetah.

*Lapset tullah **koulusta**. Ota **skuapista** kupit. Emäntä tuou **karsinasta** potakkua;*

2) materialie, mistä minih on luajittu.

*Virsut luajittih **tuohesta**. Kalarokka keitetäh vereksestä **kalasta**;*

3) sitä, mistä paissah tahi smietitäh.

*Ihmiset paissah **uuvvesta kiriköstä**. Olen sanon siula siitä **tapahuksesta**. Tunnilla myö pakasima **kesälomasta**;*

4) ruatuo, kumpasesta tullah.

*Kylän rahvas tultih **hillosta**. Tuatto tuli kotih **tukinuitosta**;*

5) mitänih semmoista, mi pitäy pessä, pyyhkie pois.

*Pese kiät **lijasta**. Poika pesöy ihon **novesta**. Pyyhi kuatančat **lumesta**;*

6) aikua, mistä minih alkau.

***Petrunpäivästä** otetah lehtie vassaksi. **Ensimmäisestä päivästä** syyskuuta rupiemma opastumah koulussa. **Pienestä** suaten heilä piti ennein ruatua;*

7) irrottamista mistänih.

*Ota tuo kuva **seinästä**. Veneh läksi **rannasta**. Ota lakki **piästäs**.*

Harjotus 67. Pane sulkuloissa olija sana elätiivimuotoh.

(Ikkuna) vetäy. Työpäivä alkau (huomenes). Tahon tietyä enemmän (etähäiset muat). Turkki on ommeltu (nahka). Ota kirja (laukku). Mie tulen (maitokauppa). Pyyhi kirjapolčča (pöly). Hyö paissah (kesäloma).

elatiivi – элатив kenestä? – о ком? mistä? – откуда? о чем?

§ 71. Illatiivi

Illatiivin piättehenä on **–h**, kumpani liittyy vahvah vokalivartaloh: *ruato: ruato-**h** – ruatoloi-**h**; syvä joki: syvä-**h** joke-**h** - syvi-**h** joki-**h**.* Se vastuau kysymyksih *keneh? mih? kunne?*

Illatiivi ilmottau:

1) paikkua, min siämeh kennih ta minih tulou, siirtyy.

*Tulkua, lapset, **luokkah**. Lähen **kauppah** ostamah ruokua. Emäntä panou halkuo **kiukuah**;*

2) mitänih, min kera männäh kiini.

*Sorsa puuttu **verkkoh**. Ripussa takki **nuaklah**. Sivo nuora **aitah**;*

3) ruatuo, kummaista alotetah.

*Huomena lähemmä **lehteh**. Ruvekka nyt **ruatoh**. Hyö lähettih **niittoh**.*

4) syytä.

*Kovalla pakkasella linnut voijah kuolla **viluh**. Sovan aikana kaikki kylän miehet jiätih **eloh**. Tätä liäkettä juuvvah **vaččah**;*

5) aikua, mih suati mitänih tapahtuu.

***Huomenekseh** suati kalamiehet oltih suarella. Olima kämpällä **syyskuuh** suati;*

6) miäryä

*Lase yhestä **satah**. Olen käynyn sielä viiteh **kertah**.*

Harjotus 68. Pane sulkuloissa olijat sanat illatiivimuotoh.

Mäne nyt (koti). Panen halot (kiukua). (Verkko) ei puuttun kalua. Läkkä (marja) tahi (sieni). Upotin sankon (avanto). Ulkona on vilu, pane kintahat (käsi). Panin rahat (kukkaro). Kaikki keräyvyttih (pirtti). Olin muamon luona (syksy) suaten. Panen sormuksen (sormi). Pane jalačit (jalka).

illatiivi – иллатив keneh? – в кого? kunne? – куда? mih? – во что?

§ 72. Adessiivi-allatiivi

Adessiivi-allatiivin piättehenä on **-lla, -llä, -la, -lä:** *järvi: järve-**llä** – järvi-**llä**; suuri kivi: suure-**lla** kive-**llä** – suuri-**lla** kivi-**llä**, suo: suo-**lla**, soi-**la**.* Yleisemmin käytetäh geminatallista piätehtä. Sijapiäteh *-la, lä* kulkou vain

diftongin jälessä: *mei-**lä**, lipei-**lä** tei-**lä***. Adessiivi-allatiivi vastuau kysymyksih keltä? miltä? konsa?

Adessiivi-allatiivi ilmottau:

1) paikkua, min piällä mitänih on.

*Kukat ollah **ikkunalla.** Lapset muattih **kiukualla**. Meččäpirtti on joven **rannalla**;*

2) paikkua, min piällä mitänih tulou, siirtyy.

*Kuppi kirposi **lattiella**. Istuuvu **penkillä. Kaloilla** piällä kylvetäh suolua;*

3) aikua, konsa mitänih tapahtuu.

***Talvella** on kovat pakkaset. **Syksyllä** kerätäh puolukkua. **Yöllä** ihmiset muatah;*

4) kuletusvälinettä tahi suorituskeinuo.

*Myö souvamma **venehellä**. Lapset vejetäh vettä **čunalla**. Kylyn seinie pyyhitäh **vassalla**. Myö kantoma heinyä **sapilahilla;***

5) omistajua, kellä mitänih on.

***Tytöllä** on pität hivukset. **Revolla** on pitkä häntä. **Pojalla** on uuvvet luistimet;*

6) ketänih, kellä mitänih annetah tahi sanotah.

*Anna leipäpalani **koiralla**. Kua **kissalla** maituo. Anna **čikollas** käsi-paikka;*

7) ruatuo, kumpasessa kennih on.

*Olin kaksi päivyä **kalalla**. Kylänväki on **heinällä**. Pereh on **mur-kinalla**;*

8) ruatuo, kumpaseh kennih mänöy.

*Läkkä **kallalla**! Hyö mäntih **heinällä**. Pojat nuorina mäntih **sovalla**;*

9) minnih ruavon tapua.

*Opastaja pakajau **kovalla iänellä**. Elä luaji kotiruatuo **kiirehellä**.*

Harjotus 69. Pane sulkuloissa olija sana adessiivi-allatiivih.

Luota kirposi (late). (Vuara) kasvau visakoivuo. Tulen kouluh (huomenes). (Uissin) sain monta haukie. Pikkaraini lapsi jo syöy (lusikka). Leikkua nuora (sakset). (Ikkunalauta) ollah kaunehet kukat. Kirjutan tekstin (tietokoneh). Muamo kesryäy villalankua (rukki). Mie niitän (viikateh). (Ilta) lähemmä kävelömäh. (Taivas) näkyy kuutamo. Vesi maistuu (rauta).

adessiivi-allatiivi – адессив-аллатив
kuletusväline – средство передвижения
suorituskeino – способ действия

§ 73. Ablatiivi

Ablatiivin piättehenä on **-lta, -ltä**: *ikkuna: ikkuna-**lta**, ikkunoi-**lta**; katto: kato-**lta**, kattoloi-**lta**.* Se vastuau kysymyksih *keltä? miltä?*

Ablatiivi ilmottau:

1) paikkua, min piältä minih lähtöy, poistuu.

*Hiän tuli **mereltä**. Elä lankie **penkiltä**. Lapsi kiänty **vačalta** selällä. Lapset solahettih **kiukualta;***

2) ruatuo, mistä tullah.

*Miehet tultih **nuotalta**. Mie tulin **onkelta**. Merimies tuli **mereltä;***

3) ketänih, keltä mitänih suahah, kuullah.

*Sain eklen **kaverilta** kirjasen. Kuulin siitä **veikoltani**. Tervehyksie työnnettih **omahisilta;***

4) aikua, kumpasesta alkaen mitänih sattuu.

***Kevyältä** suate lasemma verkot täh paikkah. Koulussa tunnit aletah **puoli yheksältä**.*

Harjotus 70. Pane sulkuloissa olija sana ablatiivih.

Nossan lehen (late). Alotamma työn (kaheksan). Tuatto toi heinyä (niitty). Juna läksi (asema). Jiäpuikko lankei (katto). Kaikki tultih (järvi) illalla. Ota ruokua (hella). Hiän tuli (kala). Kysy (opastaja) neuvuo. (Oksa) lenti lintu.

ablatiivi – аблатив keltä? – от кого? miltä? – от чего?

§ 74. Abessiivi

Abessiivin piättehenä on **-tta, -ttä**: *kynä: kynä-**ttä**, kyni-**ttä**, lämmin lakki: lämpimä-**ttä** laki-**tta**, lämpimi-**ttä** lakkiloi-**tta**.* Se ilmottau sitä, ilman ketä tahi mitä ruato tapahtuu. Se vastuau kysymykseh *ilman ketä? ilman mitä?*

*Elä mäne pihalla **lakitta** ta **takitta**. Ei voi elyä **kylyttä**. Poika tuli kouluh **vihkoloitta** ta **kynittä**.*

Harjotus 71. Muuta virkeh mallin mukah.

Malli: *Pelto ei kasva ilman siemenie. Siemenittä ei kasva pelto.*

Ei ole muata ilman miehie, eikä kylyä ilman kirvehie. Elä mäne meččäh ilman tulitikkuja. Ihmini ei elä ilman ruokua. Pimiessä ei voi ajua ilman valuo. Elä mäne kouluh ilman vihkoja ta kirjoja. Paha elyä ilman perehtä.

abessiivi – абессив ilman ketä? – без кого? ilman mitä? – без чего?

§ 75. Komitatiivi

Komitatiivilla on vain monikkomuoto. Sen piäteh **-neh** liittyy substantivien ta adjektiivien monikon vahvah vokalivartaloh: *suuri-**neh**poiki-**neh**, perehi-**neh**.* Se vastuau kysymykseh *kenen kera? min kera?*

Komitatiivimuoto tarkottau monikkuo ta yksikkyö: *lehmineh* (yhen lehmän kera, monien lehmien kera).

Komitatiivi ilmottau ketänih tahi mitänih, kenen tahi min kera ruato suoritetah.

*Naini läksi matkah **poikineh** ta **tyttärineh.** Läksin kouluh **suksineh** ta **sauvoineh.** Koivu tuotih kotipihalla **oksineh**.*

Harjotus 72. Muuta virkkehet mallin mukah.

Malli: *Kaunis on Karjala sinisien järvien ta vihreijen meččien kera. Kaunis on Karjala sinisineh järvineh ta vihreineh meččineh.*

Meččämies mäni meččäh koirien kera. Opastujat mäntih kouluh vihkojen ta kynien kera. Kaiva tämä puu juurien kera. Tuas tuli talvi kovien pakkasien ta pohjoistuulien kera. Tuatto poikien kera läksi nuotalla.

kenen kera? – с кем? komitatiivi – комитатив min kera? – с чем?

§ 76. Instruktiivi

Instruktiivin sijapiättehenä on **-n**, kumpani liittyy monikon heikkoh vokalivartaloh: *pal'l'as jalka: pal'l'ahi-**n** jaloi-**n**, suuri harppahus: suuri-**n** harppahuksi-**n**.* Se vastuau kysymykseh millä tavalla? millä keinoin?

Instruktiivi ilmottau:

1) millä tavalla, millä keinoin ruato tapahtuu.

*Hiän astuu **pitin harppahuksin.** Kissa makuau **ylin turvin.** Lapset juoksennellah järven rannala **pal'l'ahin jaloin**;*

2) miäryä.

*Ennein taloloissa pijettih **viisin lehmin.** Maituo juotettih vasikalla **kaksin litroin**. **Toisin vuosin** oli äijä lunta, a **toisin** – vähän.*

Harjotus 73. Pane sulkuloissa olijat sanat instruktiivih.

Vejän čunat (molommat kiät). Lapset juoksennellah kesällä (pal'l'as jalka). Hiän ruatau (kaikki voimat). Tyttö kaččou meih (suuret silmät). Piäsemmä sinne (jalka). Ilmotus on kirjutettu (suuret kirjaimet). Luaji se (omat kiät).

instruktiivi – инструктив

§ 77. Substantiivien johtamini

Paičči liittämällä sanat toini toiseh (kačo § 41) uusie substantiivija syntyy äijälti johtamalla. Substantiivien johtamini on hyvin vanha ta produktiivini keino.

Johtimen avulla substantiivija syntyy eri sanaluokista:

substantiiveista: *lintu – lintu-ni, herneh – herne-hyt, koivu – koivi-sto, tuatto – tuattol'a ;*

adjektiiveista: *paha – paho-laini, laiha – laihi-sko, kaunis – kaune-hus, levie – leve-vys ;*

verbeistä: *ečči e – eči-ntä, ostua – osta-mini, paissa – paki-na, ampuo – ampu-jaini, lentyä – lent-o, ruatua – ruata-ja.*

Yleisimpie substantiivien johtimie ollah:

1) deminutiiviset johtimet.

-(i)ni: *lintu-ni (< lintu), kukka-ni (< kukka), etona-ini (< etona), lapse-ni (< lapsi), veno-ni (< veno, veneh);*

-(h)ut, (h)yt: *veneh-yt (< veneh), tie-hyt (< tie), kiv-yt (< kivi), herneh-yt (< herneh), kiel-yt (< kieli);*

-kkaini, -kkäini: *suaru-kkaini (< suari), vuaru-kkaini (< vuara), lahu-kkaini (< laksi), lapsu-kkaini (< lapsi);*

2) kollektiivijohtimet:

-(i)kko, (i)kkö: *honki-kko (< honka), kirjaim-ikko (< kirjain), jakali-kkö (< jäkälä), mättähi-kko (< mätäs);*

-sto, stö: *koivi-sto (< koivu), kalmi-sto (< kalma);*

-veh: *kylö-veh (< kylä), poiko-veh (< poika), hiäjö-veh (< hiät);*

3) ominaisuusjohtimet:

-us, ys, -hus, hys, -vus, vys: *tuoh-us (< tuohi), pyörä-hys (< pyörä), ah-neh-us (< ahneh), puhta-hus (< puhas), korke-vus (< korkie), leve-vys (< levie);*

4) ruavon nimen johtimet:

-nta, ntä: *rua-nta (< ruatua), kesryä-ntä (< kesrätä), synny-ntä (< syntyö), eči-ntä (< ečči e);*

-mini: *osta-mini (< ostua), ompelo-mini (< ommella), syö-mini (< syyvvä), juo-mini (< juuvva);*

-ma, mä: *elä-mä (< elyä), sur-ma (< surra), lähto-mä (< lähtie);*

-na, nä: *paki-na (< paissa), murki-na (< murkinoija), möli-nä (< mölissä);*

-eh: *karj-eh (< karjuo), liik-eh (< liikkuo), val-eh (< valehtua);*

5) ruavon tuloksien johtimie:

-as, äs, -us, ys, -os, ös: *antil-as (< annella), oss-os (< ostua), varot-us (< varottua), kiviss-ys (< kivistyä);*

-u, y, o, ö, i: *itk-u (< itkie), hypp-y (< hypätä), lent-o (< lentyä), muist-i (< muistua), leikk-i (< leikkie);*

6) eläimien tai ihmisien nimien johtimie:

-hini: *vete-hini (< vesi), oma-hini (< oma);*

-laini, läini: *kylä-läini (< kylä), apulaini (< apu), vuokkinieme-läini (< Vuokkiniemi);*

-kka, kkä: *peni-kka (< peni), vasi-kka (< vasa), luti-kka (< lute);*

7) miärän nimen johin:

-llini: *kiukua-llini (< kiukua), helma-llini (< helma), kopra-llini (< kopra), kattila-llini (< kattila);*

8) ruatajan nimen johin:

-ja, jä: *ruata-ja (< ruatua), tietä-jä (< tietyä), opastu-ja (< opastuo), opasta-ja (< opastua).*

deminutiiviset johtimet – уменьшительно-ласкательные суффиксы
kollektiivijohtimet – коллективные суффиксы
miärän nimen johin – суффикс со значением названия меры
ominaisuusjohtimet – суффиксы со значением качества или свойства
ruatajan nimen johin – суффикс со значением деятеля
ruavon nimen johtimet – суффиксы со значением названия действия
ruavon tuloksen johtimet – суффиксы со значением результата действия
substantiivien johtamini – словообразование существительных с помощью суффиксов

7. luokka

VERBI

§ 78. Yleisie tietoja verbistä

Verbiksi sanotah semmoista sanua, kumpani ilmottau ruatuo tahi oluo. Virkkehessä verbi on predikattina tahi predikatin kappalehena: *Koululaiset leikitäh pihalla. Suolla on äijä čakkua.*

Kaikki verbit juatah finiittisih ta infiniittisih.

1. Finiittiset muuvvot ollah semmoset, kumpasien avulla ilmotetah ruataja tahi aika- ta tapaluokka;

2. Infiniittiset ei ilmoteta ruatajua, eikä aikua- ta tapaluokkua.

Infiniittisie muotoja ollah infinitiivit ta partisiipit.

Karjalan kielen finiittisillä muotoloilla on semmosie kieliopillisie kafegorioita kuin;

1) persona (kolme yksikössä ta kolme monikossa)

mie makua-n *myö makua-mma*
sie makua-t *työ makua-tta*
hiän makua-u *hyö muata-h;*

2) aika, joita on nellä: presens, imperfekti, perfekti ta pluskvamperfekti: *mie makuan, makain, olen muannun, olin muannun;*

3) tapaluokka, kumpasie on nellä: indikatiivi (*makua-n*), imperatiivi *(makua!*), konditionali (*makua-si-n*), potentiali (*mua-nne-n*).

Infiniittiset t. nominalimuuvvot ollah:

1. Infinitiivit:

a) I infinitiivi eli verbin sanakirjamuoto: *männä, tulla, emännöijä, muata;*

b) II infinitiivi: *männe-ssä, tulle-ssa, vetyä-ssä, männe-n, tulle-n, vetä-en*;

c) III infinitiivi: *ečči-mä-ssä, eččimä-stä, eččimä-h, eččimä-llä, eččimä-ttä.*

2. Partisiipit:

a) I partisiippi: *vetäjä (heponi), syötävät (marjat);*

b) II partisiippi: *hapannut (kala), syöty (ruoka).*

infinitiivi – инфинитив
partisiippi – причастие
verbi – глагол
verbien infiniittiset muuvvot – инфинитные или неспрягаемые формы глагола
verbin finiittiset muuvvot – финитные или спрягаемые формы глагола

§ 79. Verbien leksikalini vartalo

Verbien leksikaliseksi vartaloksi sanotah indikatiivin presensin vartaluo. Se löytyy sillä tavalla, jotta indikatiivin presensin muuvvosta otetah pois personapiäteh, esim.: *kirjuta-n, kirjutta-u, kačo-n, kaččo-u.*

Verbilöillä, samoin kuin nomineilla, on vokali- ta konsonanttivartalo, esim.: makua-n, muat-tu. Verbit, kumpasilla on vokalivartalo (tahi vokalivartalot) sanotah yksivartaloisiksi. Verbit, joilla on vokali- ta konsonanttivartalo, ollah kaksivartaloiset.

§ 80. Yksivartaloisien verbien vartalot

Yksivartaloisien verbien loppuvokaali on yhteyvessä sanakirjamuotoh:

sanakirjamuoto	vokalivartalo	yksikön III pers. vartalo
1) **a,ä**-loppuni: *kirjuttu-a, tiety-ä*	**a,ä**-loppuni: *kirjuta-n, tiijä-n*	**a,ä**-loppuni: *kirjutta-u, tietä-y*
2) **o,ö**-loppuni: *usku-o, tönky-ö*	**o,ö**-loppuni: *uso-n, tönkö-n*	**o,ö**-loppuni: *usko-u, tönkö-y*
3) **o,ö** -loppuni: *opastu-o, siänty-ö*	**u,y**-lopp.: *opassu-n, siänny-n,*	**u,y**-lopp.: *opastu-u, siänty-y*
4) **e**-loppuni: *kulki-e, sylki-e*	**e**-loppuni: *kule-n, syle-n*	**o,ö**-loppuni: *kulko-u, sylkö-y*
5) **e**-loppuni: *läsi-e, ečči-e*	**i**-loppuni: *läsi-n. eči-n*	**i**-loppuni: *läsi-y, ečči-y*
6) **–va, vä, ja, jä**-loppuni: *tuuv-va, syyv-vä, pui-ja, vii-jä, nai-ja*	**diftongin loppuni**: *tuo-n, syö-n, pui-n, vie-n , nai-n*	**diftongin loppuni**: *tuo-u, syö-y, pui, vie-y, nai*

Erikoistilassa ollah yksivartaloiset kolmetavuiset **-ja, jä**-loppuset verbit: *kapaloija, emännöjä, ahavoija.* Niillä on kolme vokalivartaluo: **e-loppuni, o,ö-loppuni** (vain ind. pres. yks.III personassa), **i-loppuni** (pass. II part., imperatiivin muotoloissa paičči yks. II personua).

kapaloija: kapaloiče-n, kapaloiččo-u, kapaloi-tu, kapaloi-kua;
ahavoija: ahavoiče-n, ahavoiččo-u, ahavoi-tu, ahavoi-kua;
emännöijä: emännöiče-n, emännöiččö-y, emännöi-ty, emännöi-kyä.

Harjotus 74. Pane sulkuloissa olija verbi tarvittavah ind. presensin personamuotoh.

Lintu (lentyä). Koira (haukkuo). Kissa (n'aukuo). Kana (kotkottua). Lapsi (itkie). Mie (nakrua). Mie (tietyä) kaiken. (Murottua)ko sie leipyä maitoh? Myö (ečči) silma. Työ (antua) meilä apuo.

yksivartaloiset verbit – одноосновные глаголы
sanakirjamuoto – словарная форма

§ 81. Kaksivartaloisien verbien vartalot

Kaksivartaloisilla verbilöillä konsonanttivartalo parahiten löytyy passiivin II partisiipista, kumpasen suffiksi –tu, -ty liittyy konsonanttivartaloh.

sanakirjamuoto	vokalivartalo	konsonanttivartalo
1) **-(a)ta, (ä)tä**-loppuni: *kartata, kesrätä*	**ua, yä**-loppuni: *karttua-n, kesryä-n*	**t**-loppuni: *kartat-tu, kesrät-ty*
2) **-(a)ta, (ä)tä** *-loppuni: varata, jyrätä*	**ja,jä**-loppuni: *varaja-n, jyräjä-n*	**t**-loppuni: *varat-tu, jyrät-ty*
3) **(u,o)ta**-loppuni: *siivota, huhuta*	**uo**-loppuni: *siivuo-n, huhuo-n*	**t**-loppuni: *siivot-tu, huhut-tu*
4) **(e,i)ta,tä**-loppuni: *ruveta, lanketa, keritä*	**ie**-loppuni: *rupie-n, lankie-n, kerkie-n*	**t**-loppuni: *ruvet-tu, lanket-tu, kerit-ty*
5) **(i)ta,tä**-loppuni: *keritä, lukita*	**če-, ččo-,ččö** -loppuni: *keriče-n, keriččö-y, luki-če-n, lukiččo-u*	**t**-loppuni: *kerit-ty, lukit-tu*
6) **(e)ta,tä**-loppuni: *soveta, kevetä* Tässä joukossa on niise verbi *puata*	**ne-, no-, nö** -loppuni: *soveta: sokene-n, soke-no-u; kevetä: kepene-n, kepe-nö-y; puata: pake-ne-n, pakeno-u*	**t**-loppuni: *sovet-tu, kevet-ty, puat-tu*
7) **la,lä; na, nä, ra, rä, sa, sä hä** -loppuset: *tulla, panna, purra, pessä, nähä*	**le-, lo-, lö-**: *tule-n, tulo-u;* **ne-, no-, nö-**: *pane-n, pano-u;* **re-, ro-, rö-**: *pure-n, puro-u;* **se-, so-, sö-**: *pese-n, pesö-y, niä-n, näkö-y*	**l-, n-, r-, s, h**-loppuni: *tul-tu, pan-tu, pur-tu, pes-ty, näh-ty*

Harjotus 75. Kirjuta jokahisen verbin viereh indikatiivin presensin yksikön I ta III personan muoto.

kerätä, höylätä, soveta, kehata, varata, meluta, parkita, siivota.

kaksivartaloiset verbit – двухосновные глаголы

§ 82. Indikatiivi

Indikatiivi on semmoni tapaluokka, kumpani näyttäy ruavon tovellisena. Indikatiivissa verbilöillä on nellä aikamuotuo (presens, imperfekti, perfekti, pluskvamperfekti). Indikatiivista löytyy kaikki personamuuvvot. Verbin indikatiivilla ei ole nimitä erikoista suffiksie verrattuna muih tapaluokkih. Konditionalilla ta potentialilla ollah omat tunnukset. Imperatiivilla on erikoiset imperatiivin personapiättehet.

indikatiivi – изъявительное наклонение tapaluokka – наклонение

§ 83. Indikatiivin presensin personapiättehet

Verbien **indikatiivin presensin personapiättehet** ollah

yks.	mon.
1 p. **-n**	**-mma, mmä**
2 p. **-t**	**-tta, ttä**
3 p. **u/y**	**-h**
*(mie) luve-**n***	*(myö) luve-**mma***
*(sie) luve-**t***	*(työ) luve-**tta***
*(hiän) luko-**u***	*(hyö) luveta-**h***

Presensissa personapiättehet liitytäh verbin leksikaliseh vartaloh (kačo §79, 80, 81). Monikon III personassa piäteh **-h** liittyy erikoiseh juuri tällä personalla ominaiseh vartaloh. Sitä sanotah monikon III personan vartaloksi. Yksivartaloisilla verbilöillä, paičči syyvvä, puija-muotosilla, tämän vartalon tunnuksena on ***ta, tä***, kumpani liittyy heikkoh leksikaliseh vokalivartaloh, esim. *kysy-**tä**-h, riko-**ta**-h, rissi-**tä**-h, peseyvy-**tä**-h, laule-**ta**-h, käyte-**tä**-h.*

MUISSA! Indikatiivin presensin monikon III personan tunnuksen iessä vokali ***a,ä*** vaihtelou ***e***:n kera: *tiijussa- + ta = tiijusse-ta-h, näytä- + tä = näyte-tä-h.*

Yksivartaloisilla verbilöillä, joijen sanakirjamuoto on ***-va, vä,- ja, jä, -ha, hä***ta **kaikilla kaksivartaloisilla** verbilöilla piäteh ***-h*** liittyy sanakirjamuotoh, esim. *juuvva-h, puija-h, nähä-h, kartata-h, kačella-h, panna-h, purra-h, pessä-h.*

Kieltoverbi ***ei*** niise taipuu personissa: *(mie)* ***en****, (sie)* ***et****, (hiän)* ***ei****, (myö)* ***emmä****, (työ)* ***että****, (hyö)* ***ei.***

Harjotus 76. Pane sulkuloissa olija verbi oikieh indikatiivin presensin personamuotoh.

Mie (kirjuttua) sanelun. Hiän (lukie) tekstin karjalaksi. Mistä sie (paissa)? Miehet (niittyä) heinyä viikattehilla. Mintäh sie (itkie)? Konsa hiän (tulla)? Mie (keritä) vielä junah. Vieläko hyö (muata)? (Varata)ko sie tuota koirua? Myö (laulua) laulun yhessä. Ativot (levätä) pirtissä. Hiän (juossa) ruttoh.

personapiäteh – личное окончание

§ 84. Indikatiivin imperfektin personapiättehet

Indikatiivin imperfektin personapiättehet yksikön I, II ta monikon III personassa ollah samanlaiset kuin vastuajissa presensin muotoloissa. Muissa personissa ne erotah presensin piättehistä. Yksikön III personassa personapiätehtä ei ole. Indikatiivin imperfektin personapiättehet ollah:

yks.	mon.
1 p. **-n**	**-ma, mä**
2 p. **-t**	**-ja, jä, -tta, ttä**
3 p. **Ø**	**-h**

*(mie) kirjuti-**n***	*(myö) kirjutti-**ma***
*(sie) kirjuti-**t***	*(työ) kirjutti-**ja***
(hiän) kirjutti	*(hyö) kirjutetti-**h***

Indikatiivin imperfektissä personapiäteh liittyy imperfektin vartaloh. Monikon III personan vartalon tunnuksina ollah ***–tti***, jos presensissa on tunnuksena *ta, tä,* esim.: *kirjuteta-h – kirjute**tti**-h, kačota-h – kačo**tti**-h.*

Vartalon tunnus **-ti** on kaikissa muissa tapahuksissa: *puiti-h (puija-h), kapaloiti-h (kapaloija-h), syöti-h (syyvvä-h), nähti-h (nähä-h), kačelti-h (kačella-h), panti-h (panna-h), purti-h (purra-h), pesti-h (pessä-h).*

Harjotus 77. Pane sulkuloissa olija verbi indikatiivin imperfektin muotoh.

Min käsi (kiäntyä), sen olka (kantua). Kakkara (paistuo) riehtilällä. Mitä hyö (varata)? Muamo (kučču) lapsie syömäh. Mie (kirjuttua) sanelun. Hiän (lukie) tekstin oikein. Mitä hyö (paissa)? Mies (niittyä) heinyä. Myö (laulua) uuvven laulun. Poika (männä) jo kotih. Myö (kulkie) hil'l'akkaiseh.

§ 85. Verbien personamuotojen merkitys

Verbien **yksikön I persona** on kaikista konkrettisin, koska se ilmottau sitä ihmistä, ken pakajau tahi ruatau.

Mie lähen kauppah. Mie opassun kuuvvennella luokalla. Mie kačoin uuvven filmin.

Monikon I personan muoto tarkottau semmoista ruatuo kuta suorittau koko joukko ihmisie, jossa on niise pakinoičči ja.

Myö luvemma kirjua. Myö ečimmä kissua. Myö läksimä lämmittämäh kylyö.

Verbin **yksikön II personan** muoto ilmottau semmoista ruatuo, kuta suorittau ihmini, kellä mitänih sanotah.

Kunne sie mänet? Sie nyt tuot kotih halkuo. Mitä sie sanoit?

Verbien yksikön II persona voi ilmottua niise semmoista ruatuo, kuta voi suorittua jokahini tahi kaikki ihmiset.

Toisella hautua kaivat, iče siih lankiet. Kuin meččäh karjut, nin meččä i vastuau.

Verbin **monikon II personan** muoto ilmottau semmoista ruatuo, kuta suorittau joukko ihmisie, kumpasilla mitänih sanotah.

Konsa työ rupietta issuttamah potakkua? Kävijäkö työ eklen kaččomah uutta filmie?

Yksikön III personan muoto ilmottau semmoista ruatuo, kuta suorittau ihmini, eläin tahi minih esineh.

Mitä hiän sielä ruatau? Mitä lapsi itköy? Kunne hiän läksi? Mintäh koira haukkuu? Tuo kivi liikkuu.

Verbien **monikon III persona** ilmottau semmoista ruatuo, kuta suorittau joukko ihmisie, eläimie tahi esinehie. Tässä tapahuksessa virkkehessä pitäy aina olla subjekti.

Lapset ollah luokassa. Hyö kävelläh tietä myöten. Pojat issuttih venehen ta lähettih soutamah.

Siinä tapahuksessa, konsa monikon 3. personan pronomini tahi monikon nominatiivissa olija subjekti jätetäh pois, ni ruatajana voi olla ken tahansa tahi kaikki ihmiset, eläimet, esinehet.

Sanotah, jotta poika on tullun jälelläh kotih. Koissa paissetah kalakukkuo. Eklen meitä nossatettih aivoin.

§ 86. Yksipersonaiset verbit

Yksipersonaiset verbit ollah semmoset, kumpasie käytetäh vain indikatiivin yksikön III personassa. Monessa tapahuksessa niitä käytetäh ilman subjektie, toisin sanoin ruato tapahtuu ilman ruatajua. Merkityksen kannalta heitä juatah kolmeh joukkoh:

1) yksipersonaiset verbit, kumpaset ilmotetah erilaisie luonnonilmijöitä (ns. meteorologiset verbit).

Tuulou, vihmuu, pimenöy, valkenou, vilustuu, hämärtyy, pakaistuu, (ukkoni) jyräjäy, (tulta) isköy, riittäy.

Ulkona vihmuu ta tuulou. Syksyllä pimenöy aivoin. Lampie ta järvie jo riittäy. Ukkoni jyräjäy ta tulta isköy;.

2) ihmisen oluo ilmottajat verbit.

Janottau, oksennuttau, n'ukuttau, vaivuttau, laisuttau, värisyttäy, puissattau, makauttau, pakottau, kivistäy, vetäy, haikotuttau, kupajau, piirtäy, kučuttelou, juukuttau, itettäy, muurehtuu, puartelou, huimuau.

Lasta jo n'ukuttau. Keroista piirtäy, kučuttelou. Hammasta kivistäy. Suonie vetäy. Piätä huimuau. Milma haikotuttau ta makauttau.

3) varsinaiset yksipersonaiset verbit *pitäy, kelpuau, himottau, haluttau, toperiu.*

*Miula **pitäy** lähtie kalalla. **Pitäy** opastuo hyvin. Miula **himottau** juuvva viluo vettä. **Haluttau** syyvvä verestä kalua. **Toperiu** lähtie kotih.*

luonnonilmijö – явление природы yksipersonaiset verbit – безличные глаголы

VERBIEN AIKALUOKAT

Verbi ilmottau ruatuo, kumpani tapahtuu juuri nyt, tahi tulou tapahtumah konsanih, tahi on tapahtun ennein. Ruavon aika ilmotetah aikamuotoloilla. Verbin indikatiivissa on nellä aikaluokkua: presens, imperfekti, perfekti, pluskvamperfekti.

§ 87. Presens

Indikatiivin presens ilmottau semmoista ruatuo, kumpani tapahtuu juuri nyt tahi tulou tapahtumah konsanih, tahi tapahtuu aina. Presensillä ei ole erikoista suffiksie. Se ilmotetah leksikalisilla verbivartaloilla ta personapiättehillä, kut osittain erotah vastuajista imperfektin piättehistä.

Presens ilmottau:

1) ruatuo, kumpani tapahtuu pakinan aikana.

Mie syön kalarokkua. Mintäh lapsi itköy? Kissa makuau kiukualla. Muamo nyt lämmittäy kylyö;

2) ruatuo, kumpani sattuu tietyn ajan välillä.

Myö opassumma pienessä koulussa. Mie luven tämän kirjan kahessa netälissä. Hyö lähetäh Petroskoih kaheksi päiväksi;

3) ruatuo, kumpani tapahtuu moneh kertah.

Myö käymmä kylyh joka suovatta. Perehessäni juuvvah čäijyö monta kertua päivässä. Joka kolmas päivä myö souvamma kaččomah verkkoja;

4) ruatuo, kumpani aina sattuu kellänih tahi millänih.

Kontie eläy mečässä. Tässä jovessa vesi on puhas. Tuohesta luajitah virsut;

5) ruatuo, kumpani tapahtu ennein.

Naini läksi kylyö lämmittämäh, ta lämmittäy ta lämmittäy. Mie läksin marjah ta sielä niän kontien;

6) ruatuo, kumpani tulou tapahtumah myöhemmin.

Issumma vähäsen tiälä ta siitä rupiemma makuamah. Konsanih myö koko luokalla lähemmä Moskovah. Illalla myö rupiemma laulamah uutta lauluo.

Presensin kielto syntyy kielto- ta piäverbistä. Kieltoverbi taipuu personissa, piäverbistä käytetäh sen vokalivartaluo. Yksivartaloisista verbilöistä käytetäh heikkuo vokalivartaluo, esim. *en lähe, et lähe, ei lähe, emmä lähe, että lähe.* Monikon III personassa kieltoverbistä käytetäh muotuo *ei*, min jälessä kulkou piäverbin indikatiivin presensin monikon III personan vokalivartalo, esim. *(hyö) ei lähetä.*

Käsiastiessa ei ole vettä. Mie en avua ovie tuntemattomilla ihmisillä. Hyö ei torata nikonsa.

Harjotus 78. Sano karjalaksi.

Я учусь хорошо. Мы не пойдем на улицу. Почему вы плачете? Я жду тебя пять минут. Мама доит корову. Я принесу тебе ту книгу. Отец не работает вечером. В субботу надо проснуться пораньше. Мы пойдем кататься на лыжах. Мой младший брат играет дома. Они не торопятся домой. Я ничего не боюсь. Они почему-то не помогают нам.

Sanat: opastuo, lähtie, itkie, vuottua, lypsyä, tuuvva, ruatua, havaččeutuo, hiihtyä, iloissella, kiirehtie, varata, auttua.

§ 88. Imperfektin myöntö

Indikatiivin imperfektin tunnuksina ollah ***-i, -si.*** Suffiksi ***-si*** on vain kaksivartaloisilla verbilöillä, joijen sanakirjamuoto on *-ta, tä* -loppuni: *varata: varasi-n, varasi-t, varasi-ma, varasi-ja.* Kaikilla muila verbilöillä imperfektin tunnuksena on *i: kaččuo: kačoi-n; ečči-e: eči-n; panna: pani-n; juossa: juoksi-n* . Näijen suffiksien avulla suamma imperfektin vartalon.

Konsa ***-i*** liittyy presensin vartaloh, ni sen loppuvokali vaihtelou:

1) a ~ o: *nakra-n – nakroi-n, kuala-n – kualoi-n, kanna-t – kannoi-t;*

2) a ~ ∅: *ota-t – oti-t, kasvata-n – kasvati-n, kirjuta-n – kirjuti-n;*

3) ä ~ ∅: *syötä-n – syöti-n, levennä-n – levenni-n, niitä-t – niiti-t;*

4) e, o, ö ~ ∅: *ompele-n – ompeli-n; ompelo-u – ompeli, juokse-t – juoksi-t; juokso-u – juoksi;*

5) i ~ ∅: *läsi-mmä – läsi-mä, kiari-ttä – kiäri-jä, luaji-mma – luati-ma.*

Tässä tapahuksessa presensin ta imperfektin vartalot ollah samanlaiset;

6) ua ~ a, uo ~ o, yö ~ ö, ie ~ e, iä ~ ä: sua-n – sai-n, tuo-t – toi-t, syö-n – söi-n, vie-n – vei-n, jiä-n – jäi-n.

Jos imperfektin suffiksi ***-i*** joutuu ***u, y, o***: n jälkeh, ni yksivartaloisilla verbilöillä se yksikön III, monikon I, II personassa lankieu sanasta pois, esim.

(mie) kačoin, kučuin, venyin	*(myö) kaččoma, kuččuma, venymä*
(sie) kačoit, kučuit, venyit	*(työ) kaččoja, kučču ja, venyjä*
(hiän) kaččo, kučču, veny	*(hyö) kačottih, kučuttih, venyttih.*

Imperfektin suffiksi ***-si***, niin kuin jo oli sanottu, voi olla vain kaksivartaloisissa ***-ta, -tä-*** loppusissa verbilöissä. Sitä käytetäh rinnoin ***-i*** suffiksin kera, toisin sanoin molommat suffiksit ollah maholliset, esim.: *muata: makain ~ makasin, makaima ~ makasima, makaitta ~ makasija.*

Näissä kaksivartaloisissa verbilöissä tapahtuu vartalon loppudiftongin vaihteluja yksinäisvokalin kera, konsa siih liittyy imperfektin *-i* tahi *-si* tunnus.

1) ua ~ a, yä ~ ä: *tallata: tallua-n – tallai-n ~ tallasi-n; kerätä: keryä-n – keräi-n ~ keräsi-n;*

2) uo ~ o: *siivota: siivuo-n – siivoi-n ~ siivosi-n; erota: eruo-mma – eroi-ma ~ erosi-ma;*

3) ie ~ e: *ruveta: rupie-n – rupei-n ~ rupesi-n; lanketa: lankie-n – lankei-n ~ lankesi-n.*

Erikseh ollah iäntäkuvuajat verbit, kumpasilla presensin vartalo on ***ja,***

jä-loppuni. Näissä imperfektin vartalo on vain ***si***-loppuni: varata: *varaja-n - varasi-n, murata: muraja-n – murasi-n, kuvata: kupaja-u – kupasi, kolata: kolaja-t – kolasi-t tms.*

Kaksivartaloisissa verbilöissä imperfektin tunnus *–i* ei nikonsa lankie sanasta pois, se aina pisyy paikallah: *uinoi, uinoima, uinoitta.*

Harjotus 79. Pane sulkuloissa olija verbi sopivah imperfektin muotoh.

Malli: *Muamo (kaijentua) sukkua. Muamo kaijenti sukkua.*

Poika (soutua) ruttoh. Mitä työ (pölästyö)? Mie (kantua) käsissäni laukkuo. Čičiliusku (kaivautuo) čuuruh. Poika (kantua) kerppusie vuaralta veneheh. Ripakko (olla) märkä. Meilä kalakeittuo(keittyä) rikeneh. Nälkä (ajua) revon ritah. Tuossa kohassa järvi (syvetä). Kunne hiän (matata)? Naini sinčissä (keritä) lammasta. Kaikki (kuunnella) ukon kaunista soitantua.

§ 89. Imperfektin kielto

Indikatiivin imperfektin kieltomuoto suahah kieltosanasta ***ei***, joka taipuu personissa ta piäverbin aktiivin II partisiipista, joka on taipumatoin. Monikon III personassa on piäverbin passiivin II partisiippi.

Aktiivin II partisiipin tunnuksina ollah ***-n, -nun, -nyn.***

Tunnus ***-n*** liittyy monitavusilla yksivartaloisilla verbilöillä vahvah vokalivartaloh: *kaččo-n, anta-n, kavotta-n.*

(mie) en kaččon, antan, kavottan
(sie) et kaččon, antan, kavottan
(hiän) ei kaččon, antan, kavottan

(myö) emmä kaččon, antan, kavottan
(työ) että kaččon, antan, kavottan

Yksitavusilla ta haravoija – muotosilla yksivartaloisilla verbilöillä tunnuksena on ***-nun, -nyn****:syyvvä: en syönyn, viijä:en vienyn, tuuvva: en tuonun, haravoija:en haravoinun, kapaloija: en kapaloinun.*

Kaksivartaloisilla verbilöillä sama tunnus liittyy konsonanttivartaloh: *panna: pan-nun; nähä: näh-nyn; varata: varat + nun = varannun.* Viimesessä verbissä tapahtuu assimilatiota *n* :n hyväksi. Muissa kaksivartaloisissa verbilöissä, joijen konsonanttivartalo on *s, l, r* -loppuni, assimilatio tapahtuu näijen konsonanttien hyväksi: pessä: *pes + nyn = pessyn; purra: pur + nun = purrun; tulla: tul + nun = tullun.*

(mie) en nähnyn, pannun, varannun, pessyn, tullun, purrun;

(sie) et nähnyn, pannun, varannun, pessyn, tullun, purrun;

(hiän) ei nähnyn, pannun, varannun, pessyn, tullun, purrun;
(myö) emmä nähnyn, pannun, varannun, pessyn, tullun, purrun;
(työ) että nähnyn, pannun, varannun, pessyn, tullun, purrun.

Monikon III personassa ***ei***– kieltosanan jälessä kulkou piäverbin passiivin II partisiippi: *(hyö) ei nähty, pantu, pesty, tultu, purtu, torattu.*

Passiivin II partisiipin tunnuksena on ***-ttu, tty; -tu, tu.*** Suffiksi ***-ttu, tty*** liittyy monitavusih yksivartaloisih verbilöih: *kuču-ttu, näyte-tty, veje-tty.* Kaikissa muissa tapahuksissa on tunnus ***-tu, ty.*** Yksivartaloisilla verbilöillä se liittyy vokalivartaloh, kaksivartaloisilla – konsonanttivartaloh: *vie-ty, syö-ty, pes-ty, tul-tu, varat-tu, haravoi-tu.*

Imperfekti ilmottau semmoista ruatuo, kumpani tapahtu männyössä ajassa ta sen tuloksie ei ole nykyaikana. Useičči silloin virkkehissä käytetäh sanoja *eklein, toissa päivänä, männä vuotena, toissa vuotena, ennein, muinoin, tuanoin.*

Eklen muamo keitti huttuo. Ennein vettä aina piti olla käsiastiessa. Ennein mie elin pienessä kylässä.Pojat keskenäh riitauvuttih. Ennein heposilla vejettih halkuo mečästä. Männä vuotena myö olima Suomessa.

Harjotus 80. Muuta allaolijat virkkehet kieltesiksi.

Malli: *Mie varasin häntä. Mie en varannun häntä.*

Talvella mie hiihtelin. Mie peseyvyin kylyssä. Männä vuotena oli lämmin kesä. Ennein myö elimä Nisassa. Muinoin kynnettih uatralla. Männä vuotena kävin kalalla. Siitä mie jo kuulin. Mistä nämä hirret tuotih? Mie pesin vuattiet. Hyö kirjutettih oikein. Koululaiset laulettih hyvin.

aktiivin II partisiipi – второе причастие актива
imperfekti – имперфект
passiivin II partisiippi – второе причастие пассива
piäverbi – основной глагол

§ 90. Perfekti

Indikatiivin perfekti on liittomuoto. Se suahah ***olla*** verbin presensin personamuotoloista ta **piäverbin aktiivin II partisiipista. Monikon III personassa** käytetäh **piäverbin passiivin II partisiippie.**

(mie) olen kaččon, varannun
(sie) olet kaččon, varannun
(hiän) on kaččon, varannun
(myö) olemma kaččon, varannun
(työ) oletta kaččon, varannun
(hyö) on kačottu, varattu

Perfektin kielto suahah ***olla*** verbin **presensin kieltomuotoloista** ta **piäverbin aktiivin II partisiipista (monikon III personassa – passiivin II partisiipista).**

(mie) en ole kaččon, varannun	*(myö) emmä ole kaččon, varannun*
(sie) et ole kaččon, varannun	*(työ) että ole kaččon, varannun*
(hiän) ei ole kaččon, varannun	*(hyö) ei ole kačottu, varattu*

Perfekti ilmottau:

1) ruatuo, kumpani alko männyössä ajassa ta jatkuu nykyaikah suaten. Virkkehessä *Olen elän tässä kylässä jo kaksikymmentä vuotta* on käytetty perfektimuotuo *olen elän,* sentäh kun pakinoičija tahtou sanuo, jotta nytki vielä hiän eläy tässä kylässä. Jos hiän enempyä ei eläis tässä kylässä, ni hiän käyttäis imperfektie ta sanois *Elin tässä kylässä kaksikymmentä vuotta*;

2) ruatuo, kumpani sattu männyössä ajassa ta tavalla tahi toisella on sivoksissa nykyaikah.

Tämä talo on sieltä tuotu. Perfektimuoto *on tuotu* tässä tapahuksessa ilmottau, jotta talo on tuotu ta se vielä siinä seisou;

3) ruatuo, kumpani tapahtu ennein mitänih muuta, nykyaikana tapahtumassa olijua ruatuo. Siinä käytetäh kahta virkehtä, toisessa niistä verbi on presensissä, toisessa – perfektissä.

Muamo milma nostau, a mie en ole vielä i muannun. Poika mänöy siih muah, kunne on viety tytär.

Harjotus 81. Pane sulkuloissa olijat verbit tarvittavah perfektimuotoh.

Malli: *Mie (antua) hänellä rahua laihinah. Mie olen antan hänellä rahua laihinah.*

Muamo (tulla) kaupasta. Mie (kasvua) Uhtuossa. Pikkaraini poika (opastuo) lukomah. Hiän ei (varastua) nikonsa. Mie (olla) viärässä, pahoin (ruatua). Tiälä ei nikonsa (kylvyä) vehnyä. (Löytyä) nuo vanhat marjapaikat? Myö (suoriutuo) hyvin, lähemmä illalla diskoh. Koko ikäni (elyä) tässä kylässä.

perfekti – перфект, сложное прошедшее время.

§ 91. Pluskvamperfekti

Indikatiivin pluskvamperfekti suahah ***olla***-verbin **imperfektin personamuotoloista** ta **piäverbin aktiivin II partisiipista (monikon III personassa – passivin II partisiipista).**

(mie) olin kaččon, varannun	*(myö) olima kaččon, varannun*
(sie) olit kaččon, varannun	*(työ) olija kaččon, varannun*
(hiän) oli kaččon, varannun	*(hyö) oli kačottu, varattu*

Indikatiivin pluskvamperfektin kielto suahah ***olla*** **verbin imperfektin kieltomuotoloista** ta **piäverbin aktiivin II partisiipista (mon. III personassa – passiivin II partisiipista).**

(mie) en ollun kaččon, varannun	*(myö) emmä ollun kaččon, varannun*
(sie) et ollun kaččon, varannun	*(työ) että ollun kaččon, varannun*
(hiän) ei ollun kaččon, varannun	*(hyö) ei oltu kačottu, varattu*

Pluskvamperfekti ilmottau semmoista ruatuo, kumpani tapahtu ennein toista männyössä ajassa tapahtunutta ruatuo. Toisin sanoin pluskvamperfektie tässä tapahuksessa käytetän imperfektin kera.

Hiän mäni samah taloh, kunne oli tullun hänen čikkoh. Ei hyö piästy kulkomah, ku kaikki tiet oli pehmitty. Pluskvamperfektie voi käyttyä niise iččenäisesti: *Meilä koissa sänky oli puusta luajittu. Yhtenä yönä kyläh oli tullun kontie. Vakka oli luajittu päriestä.*

Harjotus 82. Pane sulkuloissa olija verbi indikatiivin pluskvamperfektih.

Muamo kuto verkkuo, a mie (luatie) käpryjä. Emmä piässyn kulkomah, niin tiet (pehmittyä). Unta lapsella (eččie) kiukuan perästä. Mie (lisätä) kahvih maituo. Mie (kirjuttua) heilä monta kertua, no hyö ei vassattu.

pluskvamperfekti – плюсквамперфект, давнопрошедшее время.

KONDITIONALI

Konditionali on verbin tapaluokka, kumpani ilmottau haluttuo ruatuo.

Mie läksisin peluamah jalkapalluo, no miula pitäy lähtie kotih. Muamo olis huuhton vuattiet järven rannalla, ku olis lämpimämpi vesi.

Konditionalilla on kaksi aikamuotuo: imperfekti ta pluskvamperfekti.

§ 92. Konditionalin imperfekti

Konditionalin imperfektin tunnuksina ollah **–isi, -si, -is**, kumpaset liitytäh verbin leksikaliseh vahvah vokalivartaloh. Tunnuksien jälkeh liitytäh

imperfektin personapiättehet, esim. läksi-**si-n,** läksi-**si-t,** läksi-**si-mä,** läksi-**si-jä.**

Konditionalin tunnus ***-si*** on:

1) yksivartaloisilla verbilöillä painottoman tavun jälessä ts. toisen, nellännen tavun jälessä, silloin kun vartalon loppuvokalina ei ole *e*.

*kestyä: kestä-si-n, näyttyä: näyttä-**si**-mä, lypsyä: lypsä-**si**-t, havaccčeutuo: havaccčeutu-**si**-n;*

2) kaksivartaloisilla verbilöillä, kumpasen sanakirjamuoto on *-ta, tä*-loppuni.

*liipata: liippua-**si**-n, höylätä: höylyä-**si**-mä, siivota: siivuo-**si**-n, kartata: karttua-**si**-ja.*

Kaikissa muissa tapahuksissa konditionalin tunnuksena on ***-isi**:unohtua: unohta-**isi**-n, pölästyö: pölästy-**isi**-mä, kolistua: kolista-**isi**-ja.*

Konsa suffiksi -isi liittyy vokalivartaloh, ni sen loppuvokali tahi diftongi voijah muuttuo:

1) vokali ***e*** katuou: *mäne-+isi = män-isi-n, pane-+isi = pan-isi-ma, haravoiče-+isi = haravoičč-isi-n;*

2) loppudiftongit ***ua, uo, yö, ie, iä*** kavotetah ensimmäisen vokalin.

sua- +isi = saisi-n, tuo+isi = toisi-n, lyö- +isi = löisi-n, vie-+isi = veisi-mä, jiä-+isi = jäisi-t.

Konditionalin imperfektin tunnus ***–is*** on vain **yksikön ta monikon III personassa.**

Yksikön 3. personassa tunnus liittyy vahvah vokalivartaloh: *(hiän) keittäis, karttuas, kirjuttais, lukis.* Monikon III personassa tunnus ***-is*** liittyy erikoiseh vartaloh, mi on ominaini vain tällä personalla. Sitä paičči tunnus liittyy vahvah vokalivartaloh: *keitettä-is, kartatta-is, kirjutetta-is, luvetta-is.*

Taivutamma konditionalin imperfektissä kaksi verbie: *siivota, männä.*

yks.	mon.
1.p. *siivuosin, mänisin*	*siivuosima, mänisimä*
2.p. *siivuosit, mänisit*	*siivuosija, mänisijä*
3 p. *siivuois, mänis*	*siivottais, mäntäis*

Konditionalin imperfektin kielto syntyy **taipuvaisesta *ei*kieltoverbistä** ta **piäverbin konditionalista, kumpani on sama kuin yksikön III personan muoto.**

Monikon III personassa piäverbi on sama kuin myöntömuoto.

yks.	mon.
1.p. *en siivuois, mänis*	*emmä siivuois, mänis*
2.p. *et siivuois, mänis*	*että siivuois, mänis*
3.p. *ei siivuois, mänis*	*ei siivottais, mäntäis*

Konditionalin imperfekti ilmottau haluttuo ruatuo, kumpani tapahtuu nyky- tai tulijana aikana.

Läksisitkö sie miun kera? En kaččois tuommoista elokuvua nikonsa. Voisimako myö olla tiälä vielä puoli tuntie? Sanosijako työ siitä miula?

Harjotus 83. Löyvä virkkehistä konditionalin imperfektimuotoja.

Pyhäpiänä mie nousisin myöhempän, jos miula annettais muata. Ikävöiččisitkö sie milma, jos mie läksisin pois? Myö valmistaisima hyvyä ruokua, jos voisima. Hiihtäsitkö sie tuon matan parissa tunnissa?

haluttu ruato – желаемое действие
konditionali – условное наклонение
konditionalin imperfekti – имперфект условного наклонения

§ 93. Konditionalin pluskvamperfekti

Konditionalin pluskvamperfekti syntyy ***olla*-verbin konditionalin imperfektistä** ta **piäverbin aktiivin II partisiipista (monikon III personassa – piäverbin passiivin II partisiippista).**

yks.	mon.
1.p. *olisin siivonnun, kaččon*	*olisima siivonnun, kaččon*
2.p. *olisit siivonnun, kaččon*	*olisija siivonnun, kaččon*
3.p. *olis siivonnun, kaččon*	*olis siivottu, kačottu*

Konditionalin pluskvamperfektin kielto suahah ***olla*-verbin konditionalin kiellon imperfektistä** ta **piäverbin aktiivin II partisiipista (monikon III personassa – piäverbin passiivin II partisiipista).**

yks.	mon.
1.p. *en olis siivonnun, kaččon*	*emmä olis siivonnun, kaččon*
2.p. *et olis siivonnun, kaččon*	*että olis siivonnun, kaččon*
3.p. *ei olis siivonnun, kaččon*	*ei olis siivottu, kačottu*

Konditionalin pluskvamperfekti ilmottau haluttuo ruatuo, kumpani olis' tapahtun männyössä ajassa. Useičči konditionalin pluskvamperfekti käytetäh jos-alkajassa virkkehessä.

Čikko karttuais villat, jos hänellä olis oltu kartat. Mie saisin enämpi kalua, jos miula olis oltu paremmat verkot.

Harjotus 84. Löyvä virkkehistä konditionalin pluskvamperfekti.

Mieki tulisin juhlih, jos milma olis kučuttu. Hiän kaikki sanois, jos olis tietän. Hiän olis laulan laulun loppuh suaten. Muamo olis tikuttan sukan loppuh. Mie olisin juossun kovemmin, jos ei kivistäis jalkua. Mieki piäsisin kyläh, jos olis ollun voimua.

konditionalin pluskvamperfekti – плюсквамперфект условного наклонения

POTENTIALI

Potentiali on verbin tapaluokka, kumpani näyttäy ruatuo, joka oli voinun olla. *Huomena lähtenen meččäh.*

Potentialilla on kaksi aikaluokkua: presens ta perfekti.

§ 94. Potentialin presens

Potentialin presensin tunnuksena on **-ne, -no, -nö**: *kučču-ne-n, kučču-no-u; ammulta-ne-n, ammulta-no-u.* Suffiksi *-no, nö* on vain yksikön kolmannessa personassa.

Yksivartaloisilla verbilöillä tunnus liittyy verbin leksikaliseh vartaloh: *viene-n, vienö-y; usko-ne-n, usko-no-u.*

Yksivartaloisilla nellätavusilla *-ja, -jä*-loppusilla verbilöillä tunnus liittyy siih verbin kappaleheh, mi jiäy, konsa *-ja, -jä* otetah pois: *ikävöijä: ikävöi-ne-n, ikävöi-nö-y.*

Kaksivartaloisilla verbilöillä tunnus liittyy konsonanttivartaloh:

1) jos konsonanttivartalo on ***n, h*** - loppuni: männä: *män-ne-n, män-nö-y; nähä: näh-ne-n, näh-nö-y;*

2) jos konsonanttivartalo on ***l, r, n, s***-loppuni. Tässä tapahuksessa vartalon loppukonsonantti assimiloi jälessä kulkijan konsonantin : *tulla: tul- + ne - n = tulle-n, tul- + no -u = tullo-u; purra: pur- + ne - n = purre-n, pur- + no - u =purro-u; pessä: pes- + ne - n = pesse-n, pes- + nö - y =pessö-y;*

3) konsonanttivartalon loppu ***t*** assimiloituu ***n***:n hyväksi: *lykätä: lykät- + ne -n = lykänne-n, lykät- + nö - y = lykännö-y.*

Potentialin presensin monikon 3. personassa tunnus ***-ne*** liittyy erikoiseh tällä personalla ominaisch vahvah vokalivartaloh: *männä: mäntä-ne-h, kučču: kučutta-ne-h, varata: varatta-ne-h.*

Taivutamma potentialin presensissä verbit *lukie, ruveta, kävellä, juossa*

yks.	mon.
1p. *lukenen, ruvennen*	*lukenemma, ruvennemma,*
kävellen, juossen	*kävellemmä, juossemma*
2p. *lukenet, ruvennet,*	*lukenetta, ruvennetta,*
kävellet, juosset	*kävellettä, juossetta*
3p. *lukenou, ruvennou,*	*luvettaneh, ruvettaneh,*
kävellöy, juossou,	*käveltäneh, juostaneh*

Potentialin presensin kielto syntyy kieltoverbin personamuotoloista ta piäverbin potentialin vokalivartalosta.

yks.	mon.
1p. *en lukene, ruvenne*	*emmä lukene, ruvenne,*
kävelle, juosse	*kävelle, juosse*
2p. *et lukene, ruvenne,*	*että lukene, ruvenne,*
kävelle, juosse	*kävelle, juosse*
3p. *ei lukene, ruvenne*	*ei luvettane, ruvettane*
kävelle, juosse	*käveltäne, juostane*

Potentialin presens ilmottau ruatuo, kumpani voi olla nyky- ta tulijana aikana.

Voinetko sie lähtie miun kera? Jos et tulle, ni elä i tule. Ei sattune marjua, ni tulkua heti kotih.

Harjotus 85. Löyvä virkkehistä presensin potentialimuuvvot.

Pihalla on vilu, suoriutunenko lämpimämmin. Työtä hyö sielä luajitah, no en tiijä kuin luajittaneh. Kehannet lähtie, ni läkkä. Assu, kun himottanou kotih piässä. En suane heiltä kirjaista, ni kirjutan iče. Etkö ruvenne leikkimäh miun kera? Eikö sattune siula mitänih ruatuo? Mih mie nyt joutunen?

en lukene – возможно, я не прочитаю
lukenen – возможно, я прочитаю
potentiali – возможностное наклонение

§ 95. Potentialin perfekti

Potentialin perfekti syntyy ***olla***-verbin **potentialin presensin personamuotoloista ta piäverbin aktiivin II partisiipista (monikon III personassa piäverbi** on **passiivin II partisiipissa).**

Olla-verbin potentialin presensmuuvvot ollah erikoiset. Personapiättehet liitytäh *liene-, lienö-* vartaloh: *lienen, lienet, lienöy, lienemmä, lienettä.*

yks.	mon.
I p. *lienen luken, muannun, kävellyn, juossun*	*lienemmä luken, muannun, kävellyn, juossun*
2 p. *lienet luken muannun, kävellyn, juossun*	*lienettä luken, muannun, kävellyn, juossun*
3 p. *lienöy luken, muannun, kävellyn, juossun*	*lienöy luvettu, muattu, kävelty, juostu.*

Potentialin perfektin kielto syntyy ***olla*-verbin potentialin presensin kieltomuotoloista ta piäverbin aktiivin II partisiipista (monikon III personassa – passiivin II partisiipista).**

yks.	mon.
1 p. *en liene luken, muannun, kävellyn, juossun*	*emmä liene luken, muannun, kävellyn, juossun*
2 p. *et liene luken, muannun, kävellyn, juossun*	*että liene luken, muannun, kävellyn, juossun*
3. p. *ei liene luken, muannun, kävellyn, juossun*	*ei liene luvettu, muattu, kävelty, juostu.*

Potentialin perfekti ilmottau semmoista ruatuo, kumpani olis' voinun olla männyössä ajassa.

Niekla min lienöy tervakannon löytän. Lienöykö ihmiset syöty ennein tervehellistä ruokua, no läsittih vähän. Ken lienöy kuullun – kultarengas korvih, a ken ei liene kuullun, ni kuulkah huomena. Ei liene hiän arvannun, mitä mie halusin sanuo.

Harjotus 86. Pane sulkuloissa olija verbi potentialin perfektih.

Hiän (viijä) kouluh kaikki vihkot. Mie (syyvvä) mitänih pahua kun niin vaččua kivistäy. Ei (olla) paha siä, kun ihmiset käytih takitta. Lehmät (eksyö) meččäh, kun ei tultu kotih. Mie (jättyä) avuamet kotih. Hiän (kasvua) jo suureksi.

potentialin perfekti – перфект возможностного наклонения
lienen luken – возможно, я прочитаю
en liene luken – возможно, я не прочитаю

IMPERATIIVI

Imperatiivi on semmoni verbin tapaluokka, joka näyttäy ruavon käsettynä, kehotettuna tahi toivottuna: *Tule syömäh! Läkkä kouluh! Juokua maituo!*

Verbeillä imperatiivissa on aivan toiset personapiättehet kuin indikatiivissa, konditionalissa ta potentialissa. Imperatiivilla ei olc omua erikoista suffiksie. Näilä erikoisilla personapiättehillä on imperatiivin ta personan merkitys. Imperatiivilla on yksi aikaluokka – presens.

§ 96. Imperatiivin myöntömuotoja

Imperatiivin personapiättehet ollah:

yks.	mon.
1 p. –	**-(k)ka, -(k)kä**
2 p. **vokalivartalo**	**- (k)kua, -(k)kyä**
3 p. **-(k)kah, -(k)käh**	**- (k)kah, -(k)käh**
1 p. –	*luke-**kka**, män-**kä***
2 p. *luve, mäne*	*luke-**kkua**, män-**kyä***
3 p. *luke-**kkah**, män-**käh***	*luke-**kkah**, män-**käh***

Yksikön I personassa imperatiivimuotuo ei ole, sentäh kun ihmini ei voi käskie ičelläh.

Imperatiivin yksikön II personalla ei ole personapiätehtä. Se ilmotetah verbin vokalivartalolla.

MUISSA! Yksivartaloisilla verbilöillä yksikön II personassa on aina heikko vokalivartalo: *kirjuta! kačo! kuču! näytä!*

Kaikilla muila personilla imperatiivissa on omat personapiättehet. Ne voijah alkua yhellä **k**-konsonantilla tahi kahella **kk**:lla. Viimeksi mainittuo sanotah geminatalliseksi piätteheksi.

Geminatallini piäteh on:

1) kaikilla monitavusilla yksivartaloisilla verbilöillä paičči *-ja, -jä-loppusilla: kaččo-kkua, kaččo-kka, kaččo-kkah;*

2) kaksivartaloisilla *-ta,-tä* -loppusilla verbilöillä, joilla konso-

nanttivartalon loppu t assimiloituu k:n hyväksi: *ruveta: ruvet- + kua = ruvekkua, varata: varat- + kah = varakkah.*

Ei geminatallini piäteh on:

1) yksitavusilla ta -ja, -jä-loppusilla nellätavusilla verbilöillä: *juo-kua, syö-kyä, tuo-kua, haravoi-kua, kapaloi-kua*;

2) kaikilla kaksivartaloisilla verbilöillä, kumpasilla imperatiivin piäteh liittyy konsonanttivartaloh: *män-kä, män-kyä, män-käh; kuunnel-ka, kuunnel-kua, kuunnel-kah, pais-ka, pais-kua, pais-kah.*

MUISSA! Imperatiivissa geminatallini personapiäteh aina liittyy vahvah vokalivartaloh: *heittä-kkä, -kkyä,- kkäh; kirjutta-kka, -kkua, -kkah.*

Harjotus 87. Pane sulkuloissa olija verbi imperatiivin yksikön II personah.

Muamo sano: (männä) nyt, (peseytyö), (syyvvä) ta (painuo) muata. (Avata) hänellä ovi! (Lykätä) tuo veneh rannasta vejellä! (Maissella) sie tuota kalarokkua! (Kuunnella) sie nyt milma! (Pessä) kiät ta (istuo) syömäh!

Harjotus 88. Pane verbi imperatiivin monikon II personah.

(Viijä) tuo pölkky pihalla! (Kävellä) vähäsen pihalla ta siitä (tulla) luokkah! (Tuuvva) meilä nuo kirjat! (Männä) kotih! (Tuuvva) pinosta halkuo! (Laulua) vielä kerran tämä laulu! (Ottua), pojat, matkah ruokua!

Harjotus 89. Pane verbi imperatiivin monikon I personah.

(Vetyä) myö čuna termäh! (Ruveta) myö kuokkimah potakkamuat huomeneksesta! (Paissa) myö karjalaksi! (Astuo) myö poikkosempah! (Soutua) myö ruttoseh! (Ostua) myö uuvvet luistimet!

Harjotus 90. Sano mallin mukah.

Lapsi leikkiy. – Leikkikkäh.

Hyö varatah lähtie meččäh. Hiän juoksou kotih. Hiän tulou meilä huomena. Tyttö mänöy kouluh. Muamo käristäy kalua. Tuatto ruatau kirvesmiehenä. Hyö nakretah. Poika viheltäy mečässä. Pojat pelatah palluo.

§ 97. Imperatiivin kielto ta imperatiivin käyttö

Imperatiivin kielto syntyy kielto- ta piäverbien vastuavista imperatiivimuotoloista. Imperatiivin kieltoverbin muotoja ollah:

	yks.	mon.
1 p.	–	***elkä***
2 p.	***elä***	***elkyä***
3 p.	***elkäh***	***elkäh***
1 p.	–	*elkä kaččokka, hypäkkä*
2 p.	*elä kačo, hyppyä*	*elkyä kaččokkua, hypäkkyä*
3 p.	*elkäh kaččokkah, hyppäkkäh*	

Verbin imperatiivin yksikön II persona ilmottau sitä, jotta käsky tahi kehotus on toimitettu kellänih, kenen kera paissah.

Mäne nyt kotih ta tuo miula vasara! Elä mäne hoikalla jiällä!

Verbin imperatiivin monikon II persona ilmottau käskyö tahi kehotusta joukolla ihmisie, kumpasessa käskijyä ei ole.

Vetäkkyä tämä veneh rantah! Kaččokkua tänne! Elkyä juokua viluo vettä! Elkyä luatikkua sitä!

Verbin imperatiivin monikon I persona ilmottau kehotusta joukolla ihmisie, kumpasessa on niise iče kehottaja.

Läkkä nyt järven rannalla! Nouska myö nyt kaikki makuamasta! Elkä myö ottakka häntä matkah!

Imperatiivin yksikön ta monikon III persona on samanlaini. Se ilmottau kehotusta ihmisellä tai joukolla ihmisie, kumpasessa ei ole kehottajua.

Poika läksi kotih. Mänkäh! Lapset leikitäh pihalla. Leikkikkäh! Elkäh lapset nakrakkah.

Harjotus 91. Pane verbi imperatiivin monikon II personan kieltomuotoh.

Malli: *(Viijä) tuo pölkky pihalla! Elkyä viekyä tuota pölkkyö pihalla!*

(Kävellä) vähäsen pihalla ta siitä (tulla) luokkah! (Tuuvva) meilä nuo kirjat! (Männä) kotih! (Tuuvva) pinosta halkuo! (Laulua) vielä kerran tämä laulu! (Ottua) pojat matkah ruokua!

Harjotus 92. Pane verbi imperatiivin monikon I personan kieltomuotoh:

Malli: *(Vetyä) myö čuna termäh! Elkä myö vetäkkä tuota čunua termällä!*

(Ruveta) myö kuokkimah potakkamuat huomeneksesta! (Paissa) myö karjalaksi! (Astuo) myö poikkosempah! (Soutua) myö ruttoseh! (Ostua) myö uuvvet luistimet!

Harjotus 93. Sano mallin mukah:

Lapsi leikkiy. – Elkäh leikkikkäh!

Hyö varatah lähtie mečcäh. Hiän juoksou kotih. Hiän tulou meilä

huomena. Tyttö mänöy kouluh. Muamo käristäy kalua. Tuatto ruatau kirvesmiehenä. Hyö nakretah. Poika viheltäy mečässä. Pojat pelatah palluo.

imperatiivi – императив, повелительное наклонение
käsetty, kehotettu ta toivottu ruato – приказание, побуждение к действию или желаемое действие.

§ 98. Verbien johtamini

Karjalan kielessä uuvvet verbit synnytäh johtimien avulla. Niitä syntyy toisista verbilöistä: *veny-yty-y (< veny-y), maiste-le-n (< maissa-n), juokse-ntele-n (< juokse-n)*; substantiiveista: *iän-tä-y (< iäni), savu-sta-u (< savu), kuori-tta-u (< kuori), sepä-yty-y (< sepä), kyns-i-y (< kynsi), leip-o-u (< leipä), emännö-iččö-y (< emäntä); adjektiiveista: kaunis-ta-u (< kaunis), kivi-stä-y (< kipie), harve-nta-u (< harva), vilu-stu-u (< vilu), kaije-ntu-u (< kaita).*

Verbien johtimet juatah joukkoloih sen mukah, min merkityksen johtimet annetah verbilöillä:

1) johtimet, kut annetah verbillä kantasanan läheisen merkityksen: ***-ta, tä, (i)sta, (i)stä, -nta, ntä, -tta, ttä***:

valmis-ta-u (< valmis), paimen-ta-u (< paimen), puhis-ta-u (< puhas), hoike-nta-u (< hoikka), oje-nta-u (< oja), jano-tta-u (< jano), pyri-ttä-y (< pyrkie);

2) refleksiiviset johtimet. Ne tarkotetah ruatuo, kumpani on suunnattu iččeh ruatajah: ***-u, y, -pu, py, -tu, ty, -stu, sty, -utu, yty, -ntu, nty***:

opast-u-u, pöläs-ty-y, vai-pu-u, homeh-tu-u (< homeh), iha-stu-u (< ihana), hie-sty-y (<hiki), hieno-ntu-u (< hieno), piene-nty-y (< pieni), kirjutta-utu-u (< kirjutta-u), veny-yty-y (< veny-y);

3) frekventatiiviset johtimet. Niijen avulla syntyy toistuvua ruatuo tarkottajat verbit. Johtimina ollah: ***-le, -ntele, -ksentele***: *voite-le-n (< voija-n), kiiste-le-n (< kiissä-n), juokse-ntele-n (< juokse-n), kačo-ksentele-n (< kačo-n)*;

4) momentatiivisien verbien johtimet ***-hta, -htä, -lta, -ltä***, kumpasien avulla syntyy äkillistä ruatuo ilmottajat verbit: *kača-hta-u (< kaččo-u), hypä-htä-y (< hyppiy), vejä-ltä-y (< vetä-y), hypä-ltä-y (< hyppi-y)*;

5) kontinuatiivisien verbien johtimet: ***-i, -o,-u, -ičе***. Niijen avulla syntyy pitkäaikaista toistuvua ruatuo tarkottajat verbi: *kyns-i-y (< kynsi), san-o-u (< sana), vihm-u-u (< vihma), palmiko-iče-n (< palmikko).*

frekventatiiviset johtimet – суффиксы фреквентативных или повторяющегося действия глаголов
kantasana – производящая основа
kontinuatiivisien verbien johtimet – суффиксы континуативных глаголов или глаголов непрерывного повторяющегося действия
momentatiivisien verbien johtimet – суффиксы моментативных глаголов или глаголов однократного мгновенного действия
refleksiiviset johtimet – суффиксы возвратных глаголов
verbien johtamini – суффиксальное словообразование глаголов

§ 99. Adjektiivit

Jokahisella esinehellä on oma luatu ta ominaisuus, esim. ***korkie*** *kuusi,* ***palava*** *vesi,* ***äkie*** *päivä,* ***hyvä*** *ihmini.* Näitä sanoja sanotah adjektiiveiksi. Ilman niitä kieli olis' harmua ta ikävä. Adjektiivit autetah meitä kuvuamah muailmua eriväriseksi, kauneheksi. Niitä käyttäen meijän kieli on tarkka ta monivivahteini.

Adjektiivi on semmoni sanaluokka, kumpani tarkottau minnih luatuo ta ominaisuutta. Se vastuau kysymykseh *mimmoni?: lipie (tie), kaunis (lampi), musta (yö).* Adjektiivit juatah kahteh joukkoh sen mukah, mitä hyö ilmotetah:

1) luatuadjektiivit, kumpaset voi verrata: *matala (pirtti), makie (marja), lämmin (siä), kepie (laukku)*;

2) suhtehelliset adjektiivit, kumpasie ei voi verrata: *tuohini (vakka), koivuni (lusikka), talvini (ilta), yöllini (tapahus).*

Adjektiivien morfologisina kategorioina ollah luku, sija ta vertailu. Adjektiivit taivutah sijoissa ta lukuloissa aivan samalla tavalla kuin substantiivit.

Nom.	*terveh hammas*	*tervehet hampahat*
Gen.	*tervehen hampahan*	*tervehien hampahien*
Akk.	*terveh hammas*	*tervehet hampahat*
	tervehen hampahan	
Part.	*tervehtä hammasta*	*tervehie hampahie*
Ess.	*tervehenä hampahana*	*tervehinä hampahina*
Tr.	*terveheksi hampahaksi*	*tervehiksi hampahiksi*
In.	*tervehessä hampahassa*	*tervehissä hampahissa*
El.	*tervehestä hampahasta*	*tervehistä hampahista*
Ill.	*terveheh hampahah*	*tervehih hampahih*
Ad.-all.	*tervehellä hampahalla*	*tervehillä hampahilla*
Ab.	*tervehettä hampahatta*	*tervehittä hampahitta*
Kom.		*tervehineh hampahineh*
Instr.		*tervehin hampahin*

Virkkehessä adjektiivi on enimmäkseh substantiivin miäräyksenä, se kulkou substantiivin iessä ta on samassa sijassa ta luvussa kuin miärättävä sana : *Mie piirussan ruskiella kynällä. Lehmät kualellah matalassa jovessa. Ostima kaksi uutta käsipaikkua.*

Harjotus 94. Pane sulkuloissa olija adjektiivi oikieh muotoh:

Anna miula (vilu) vettä. (Äkie) kesänä on hyvä kylpie järvie. Tuola (pitkä) pojalla on kaksi koirua. Meijän talo on (kaunis) paikalla. Pitäy astuo (lipie) tietä myöten. Heilä ollah (hyväččäini) lapset. (Syvä) järvessä on puhas vesi.

adjektiivi – прилагательное
luatu – качество
luatuadjektiivit – качественные прилагательные
ominaisuus – свойство
suhtehelliset adjektiivit – относительные прилагательные

§ 100. Adjektiivien joukot

Merkityksen mukah adjektiivit voi jakua:

1) possessiiviadjektiiveih:

perehellini (juhla), hoikkani (koivu), syksyni (tuuli);

2) negatiivi- ta karitiiviadjektiiveih:

näkymätöin (kuva), ruokkimatoin (koira), eččimätöin (pallo), nimetöin (sormi), kivutoin (ruato);

3) adjektiiveih, kumpaset tarkotetah mitänih materialie, mistä minih on luajittu:

rautani (kirves), huapani (lauta), villani (paikka), vaskini (raha);

4) pronominiadjektiiveih:

semmoni. tuommoni, tämmöni;

5) epätäysmerkityksellisih adjektiiveih:

pikkaraini (lapsi), pahaččaini (vuate), uusikkaini (auto), hyväččäini (takki).

possessiiviadjektiivit – притяжательные прилагательные
negatiiviadjektiivit – отрицательные прилагательные
karitiiviadjektiivit – лишительные прилагательные
pronominiadjektiivit – местоименные наречия
epätäysmerkitykselliset adjektiivit – прилагательные неполного качества

§ 101. Adjektiivien vertailu. Komparatiivi

Karjalan kielessä vertailla voi vain luatuadjektiivija. Heilä on kolme vertailumuotuo: positiivi, komparatiivi ta superlatiivi.

Positiivi ili alkumuoto ilmottau esinehen luatuo ilman vertailuo: *pehmie, suora, suuri, pieni, korkie, matala.*

Komparatiivi ilmottau ominaisuuten suurempua miäryä. Sen tunnuksena yksikön nominatiivissa on ***-mpi***, joka liittyy adjektiivin vokalivartaloh: *pehmie – pehmie-**mpi**, lämmin – lämpimä-**mpi**, terveh – tervehe-**mpi***. Kaikissa muissa yksikön oblikvisijoissa tunnuksena on ***-mma, -mmä, -mpa, -mpä***, monikossa ***-mmi, -mpi***.

MUISSA! Kaksitavusien adjektiivien loppu ***a, ä*** vaihtelou komparatiivin suffiksin iessä ***e***:n kera: *kov**a** – kov**e**-mpi, halp**a** – halv**e**-mpi, syv**ä** – syv**e**-mpi, kylm**ä** – kylm**e**-mpi.*

Vokalien vaihteluo ei tapahu kolmetavusissa adjektiiveissa: *matala – matala-mpi, palava – palava-mpi, väkövä – väkövä-mpi.*

Nom.	*suurempi*	*pienempi*	*suuremmat*	*pienemmät*
Gen.	*suuremman*	*pienemmän*	*suurempien*	*pienempien*
Akk.	*suurempi*	*pienempi*	*suuremmat*	*pienemmät*
	suuremman	*pienemmän*		
Part.	*suurempua*	*pienempyä*	*suurempie*	*pienempie*
Ess.	*suurempana*	*pienempänä*	*suurempina*	*pienempinä*
Tr.	*suuremmaksi*	*pienemmäksi*	*suuremmiksi*	*pienemmiksi*
In.	*suuremmassa*	*pienemmässä*	*suuremmissa*	*pienemmissä*
El.	*suuremmasta*	*pienemmästä*	*suuremmista*	*pienemmistä*
Ill.	*suurempah*	*pienempäh*	*suurempih*	*pienempih*
Ad.-all.	*suuremmalla*	*pienemmällä*	*suuremmilla*	*pienemmillä*
Kom.			*suurempineh*	*pienempineh*
Instr.			*suuremmin*	*pienemmin*

Komparatiivie käytetäh *kuin, vielä, äijä* – sanojen kera tahi ilman niitä. Viimeksi mainitussa tapahuksessa se sana, mih verratah, on partitiivissa.

*Tänä vuotena talvi on **vilumpi** kuin männä vuotena. Hiän istuu **suuremmassa** venehessä kuin mie. Ulli on **vanhempi** Huotie. Jyrki on **pitempi** milma, a Iivana on vielä **pitempi**. Čikko on **tummempi** veikkuo. Meri on **suurempi** järvie.*

Harjotus 95. Sano mallin mukah.

Malli: *Veičči on terävä, niekla vielä terävämpi.*

Lasi on hoikka, paperi on vielä .... Hopie on kallis, kulta on vielä .... Eklen oli hyvä siä, tänäpiänä vielä .... Tämä ruato on jykie, tuo on vielä ..... Tämä talo on vanha, tuo on vielä ...Tämä joki on syvä, tuo on vielä ....

adjektiivien vertailu – степени сравнения прилагательных
komparatiivi – сравнительная степень
positiivi – положительная степень

§ 102. Adjektiivien vertailu. Superlatiivi

Superlatiivi ilmottau ominaisuuten suurinta miäryä. Sen tunnuksena yksikön nominatiivissa on ***-in***, oblikvisijoissa ***-imma, immä*** (yksikössä), ***-immi, impi*** (monikossa): *suur-**in**, kauneh-**in**, vanh-**in.***

MUISSA! Superlatiivin tunnuksen iessä adjektiivin vartalon loppu ***e, a, ä*** kavotah: *suur**e**- + in = suur-in, kov**a**- + in = kov-in, syv**ä**- + in = syv-in*

Nom.	*suurin*	*pienin*	*suurimmat*	*pienimmät*
Gen.	*suurimman*	*pienimmän*	*suurimpien*	*pienimpien*
Akk.	*suurin*	*pienin*	*suurimmat*	*pienimmät*
	suurimman	*pienimmän*		
Part.	*suurimpua*	*pienimpyä*	*suurimpie*	*pienimpie*
Ess.	*suurimpana*	*pienimpänä*	*suurimpina*	*pienimpinä*
Tr.	*suurimmaksi*	*pienimmäksi*	*suurimmiksi*	*pienimmiksi*
In.	*suurimmassa*	*pienimmässä*	*suurimmissa*	*pienimmissä*
El.	*suurimmasta*	*pienimmästä*	*suurimmista*	*pienimmistä*
Ill.	*suurimpah*	*pienimpäh*	*suurimpih*	*pienimpih*
Ad.-all.	*suurimmalla*	*pienimmällä*	*suurimmilla*	*pienimmillä*
Kom.			*suurimpineh*	*pienimpineh*
Instr.			*suurimmin*	*pienimmin*

Superlatiivie käytetäh iččenäisesti tahi *kaikista* – sanan kera.

*Tämä talo on näistä **korkein**. Olen käynyn Kiži-suärella **suurimmalla** laivalla. Luatokka on kaikista Karjalan järvilöistä **suurin**. Sie olet meistä **nuorin**.*

Erikoisie vertailumuotoja on sanoista *hyvä* ta *äijä*: ***hyvä – parempi - parahin, äijä – enämpi – äijin.***

Täjillä on hyvät marjapiiruat, ämmöllä on paremmat, a meilä ***parahimmat****. Meilä on äijä puolukkua, heilä on enämpi, a čikollani* ***äijin****.*

Harjotus 96. Käytä adjektiivie superlatiivissa.

Maikki on joukossa (vanha) tyttö. Muamon maito (makie), tuaton koti (armas). Talvi on vuuvvenajoista (kylmä), kesä - (lämmin). Tämä koivu on koivikossa (kaunis). Tuo miula kaikista (pieni) voileipä. Sana on kovista (kova).

superlatiivi – превосходная степень

§ 103. Adjektiivien johtamini

Adjektiivija syntyy ennein kaikkie johtimien avulla substantiiveista: *rasvani (< rasva), perehe-llini (< pereh), leikki-sä (< leikki), avu-toin (< apu);* adjektiiveista: *hoikka-ni (< hoikka), jykie-hini (< jykie), uusi-kkaini (< uusi); verbeistä: kučču-matoin (< kučču), usko-vaini (< uskuo); adverbeista: irtinäini (< irti), keski-mäini (< keski);* pronomineista: *se-mmoni (< se), mimmoni (< mi).*

Yleisimpie adjektiivien johtimie ollah:

1) possessiiviadjektiivien johtimet:

-ie*: kip-ie (< kipu), näp-ie, sil-ie, kork-ie, lip-ie,*

- (i)ni*: helppo-ni (< helppo), ammu-ni (< ammuin), enti-ni (< ensin),*

- llini*: yö-llini (< yö), henke-llini (< henki), valla-llini (< valta),*

- hini*: hätä-hini (< hätä), oma-hini (< oma), ikä-hini (< ikä),*

- kkaini, -kkäini*: hil'l'a-kkaini (< hil'l'a), uusi-kkaini (<uusi),*

-naini, -näini*: irti-näini (<irti), koko-naini (<koko);*

2) johtimet, kut ilmotetah suurta miäryä sitä, mitä tarkottau kantasana:

- sa, -sä: kala-sa (< kala), elo-sa (< elo), leikki-sä (< leikki),

-kas, -käs*: čuuru-kas (< čuuru), ijä-käs (< ikä), iäni-käs (< iäni),*

-va, vä: väkö-vä (< väki), terä-vä (<terä), huolo-va (< huoli);

3) negatiivi- ta karitiiviadjektiivien johtimet:

-toin, töin*: hiema-toin (< hiema), tolku-toin (< tolkku), nime-töin (< nimi),*

-matoin, -mätöin*: kučču-matoin (< kučču), ruokki-matoin (<ruokkie), ečči-mätöin (< ečči), näky-mätöin (< näkyö);*

4) johtimet, kut lievennetäh kantasanan merkitystä:

-ччаini, ччäini: *paha-ччаini (< paha), vilu-ччаini (< vilu), hyvä-ччäini (< hyvä), märä-ччäini (< märkä),*

-ttava, -ttävä: *kuiva-ttava (<kuiva), vanha-ttava (< vanha), tyhjä-ttävä (< tyhjä), piene-ttävä (< pieni);*

5) johtimet, kut ilmotetah kaltaisuutta:

- ***laini, -läini:*** *monen-laini (< moni), kipu-laini (< kipu), sel-laini (< se),*
- ***moni, möni:*** *sem-moni (< se), täm-möni (< tämä), mim-moni (< mi).*

kaltaisuus – подобие lieventyä – ослаблять

§ 104. Yhysadjektiivit

Johtamisen rinnalla uusie adjektiivija syntyy niise sanojen yhistämällä. **Yhysadjektiivit** synnytäh kahella tavalla:

1) konsa yhyssanan viimeni sana on *ni*-loppuni adjektiivi:

harmuapäini (ukko), venäjänkielini (lehti), taivahansinini (väri), pahahajuni (purkki), hiirenkarvani (heponi), vanhanaikani (elokuva), kolmekertani (talo), kolmepäini (kiärmis);

2) konsa yhyssanan ensimmäini sana on s-loppuni muoto ni – loppusesta nominista. Silloin sanojen välissä käytetäh viivua.

karjalais-venäläini (sanakirja), suomelais-ugrilaini (rahvas), venäläis-saksalaini (pakinakirja).

hiirenkarvani – серый yhysadjektiivi – сложное
pakinakirja – разговорник прилагательное

§ 105. Numeralit

Ihmisen elämässä **numeraleilla** on suuri merkitys. Konsa koululaini lähtöy kouluh, ni hyvä olis tietyä kuinka pitkä on koulumatka. Jos se on pitkä, noin kilometrin pituni, ni koista pitäy lähtie kouluh aivompah, jotta kerkieis' ajoissa.

Numeraleilla lasetah aika, matanpituus, esinehien suuruus, niijen paino, hinnat tms. Pakinassa numeralit sanotah sanoilla, esimerkiksi *kaksituhatta kolmesatua viisikymmentä yheksän.* Onnakko kirjutuksessa näin pitkie numeralie sanoin ei kirjuteta, vain niijen tilalla kirjutetah numeroita: 2359. Erikieliset ihmiset käytetäh kirjutuksessa samoja numeraleja, vaikka numerot sanotah eri sanoin.

Numerali on semmoni sanaluokka, kumpani ilmottau numeruo, kappalehmiäryä, esinehien järjessystä. Numeralit vassatah kysymykseh montako? äijäkö? monesko?

Meijän luokassa opastuu ***kaksikymmentä*** *opastujua* (montako opastujua opastuu?). *Mie opassun* ***kuuvvennella*** *luokalla* (monennellako luokalla?).

Numeraleilla on kaksi kieliopillista kategorijua: sija ta luku.

Merkityksen ta taivutuksen mukah numeralit voi jakua kahteh joukkoh:

1) peruslukuloih (*kolme, yheksän, kaksikymmentä kaheksan, sata yksi*);

2) järjessyslukuloih (*viijes, kolmaskymmenes, suas*).

Sintaktisesti perusluvut erotah järjessyslukuloista. Perusluku ta substantiivi (partitiivissa) ollah samana virkkehen jäsenenä: *Luokan kolme poikua ollah hyvät hiihtäjät.* Järjessysluvut virkkehessä ollah attribuutteina (*Viijes talo tiältä on musiikkikoulu)* tahi predikattiina *(Mie olen ensimmäini, a sie olet toini tässä vuorossa).*

järjessysluku – порядковое числительное
numerali – числительное
perusluku – количественное числительное

PERUSLUVUT

Perusluvut voi jakua kahteh joukkoh: **yksinkertaset** (*yksi, kolme, kaksitoista*) ta **yhissetyt numeralit** (*nelläkymmentä viisi, sata kolmekymmentä yksi).*

yksinkertaset numeralit – простые числительные
yhissetyt numeralit – составные числительные

§ 106. Yksinkertaset numeralit

Yksinkertasilla numeraleilla on yksi sana.

Numeralit ***yksi*** ta ***kaksi*** taivutah sijoissa samoin kuin sana *leski*: *yhe-, kahe-* (heikko vokalivartalo), *yhte-, kahte-* (vahva vokalivartalo), *yh-,kah-* (konsonanttivartalo). Numerali *kolme* taipuu kuin sana *lehti.*

Nom.	*yksi*	*kolme*	El.	*yhe-stä*	*kolme-sta*
Gen.	*yhe-n*	*kolme-n*	Ill.	*yhte-h*	*kolme-h*
Part.	*yh-tä*	*kolmie*	Ad.-all.	*yhe-llä*	*kolme-lla*
Ess.	*yhte-nä*	*kolme-na*	Abl.	*yheltä*	*kolme-lta*
Tr.	*yhe-ksi*	*kolme-ksi*	Ab.	*yhe-ttä*	*kolme-tta*
In.	*yhe-ssä*	*kolme-ssa*	Instr.	*yksi-n*	*kolmi-n*

Numerali ***nellä*** taipuu samoin kuin *köyhä*. Numeralit ***viisi, kuusi*** taivutah samoin kuin substantiivi *vesi*: *viije-, viite-, viit-, kuuvve-, kuute-, kuut-*.

Nom.	*nellä,*	*viisi*	El.	*nellä-stä,*	*viije-stä*
Gen.	*nellä-n,*	*viije-n*	Ill.	*nellä-h,*	*viite-h*
Part.	*nelly-ä,*	*viit-tä*	Ad.-all.	*nellä-llä,*	*viije-llä*
Ess.	*nellä-nä,*	*viite-nä*	Abl.	*nellä-ltä,*	*viije-ltä*
Tr.	*nellä-ksi,*	*viije-ksi*	Ab.	*nellä-ttä,*	*viije-ttä*
In.	*nellä-ssä,*	*viije-ssä*	Instr.	*nelli-n,*	*viisi-n*

Numeralien ***seiččemen*** *(seiččeme-)*, ***kaheksan*** *(kaheksa-)*, ***yheksän*** *(yheksä-)* ta ***kymmenen*** *(kymmene-, kymmen-)* taivutah näin:

Nom.	*seiččemen,*	*kaheksan,*	*yheksän,*	*kymmenen*
Gen.	*seiččemen*	*kaheksan*	*yheksän*	*kymmenen*
Part.	*seiččemyä*	*kaheksua*	*yheksyä*	*kymmentä*
Ess.	*seiččemenä*	*kaheksana*	*yheksänä*	*kymmenenä*
Tr.	*seiččemeksi*	*kaheksaksi*	*yheksäksi*	*kymmeneksi*
In.	*seiččemessä*	*kaheksassa*	*yheksässä*	*kymmenessä*
El.	*seiččemestä*	*kaheksasta*	*yheksästä*	*kymmenestä*
Ill.	*seiččemeh*	*kaheksah*	*yheksäh*	*kymmeneh*
Ad.-all.	*seiččemellä*	*kaheksalla*	*yheksällä*	*kymmenellä*
Abl.	*seiččemeltä*	*kaheksalta*	*yheksältä*	*kymmeneltä*
Ab.	*seiččemettä*	*kaheksatta*	*yheksättä*	*kymmenettä*
Instr.	*seiččemin*	*kaheksin*	*yheksin*	*kymmenin*

Yksinkertaset numeralit tekstissä useičči kirjutetah sanoina eikä numeroina: *Meijän perehessä on **kaheksan** lasta. Lase **yhestä kymmeneh.***

Numeralit taivutah useičči yksikössä. Monikossa ne voijah olla silloin, konsa niitä käytetäh semmosien substantiivien kera, kumpasilla ei ole yksikkyö: *Stolalla ollah **kolmet** sakset. Veikko oli **kymmenissä** häissä. Tuo kotih **kahet** keriččimet.*

Harjotus 97. Luve virkkehet.

Kylässä on 9 taluo. Olen käynyn 5 muassa. 10 kysymyksestä vastasin 6:h. Kortterissani on 4 ikkunua. Tuon vettä 2 sankolla. Laukussani on 3 kirjua ta 7 vihkuo. 2 korvossa oli marjua ta 3 korvossa oli sientä.

yksinkertaset numeralit – простые числительные

§ 107. Yhissetyt numeralit

Yhissetyiksi numeraleiksi sanotah **-toista, -kymmentä, -satua, -tuhatta, -miljonua, -miljardie** -loppusie ta semmosie, kut synnytäh monesta sanasta: yksitoista, kolmekymmentä, viisisatua, kuusituhatta, nellämiljonua, kaksimiljardie, kolmekymmentä kolme, kuusisatua viisitoista.

Toista-loppuset numeralit taivutah niin, jotta sana "toista" ei taivu. Sitä vassoin **-kymmentä, -satua, -tuhatta, -miljonua, -miljardie** -loppusissa numeraleissa taivutah molommat sanat.

Nom.	*kaksitoista*	*kuusikymmentä*	*kolmesatua*
Gen.	*kahentoista*	*kuuvvenkymmenen*	*kolmensuan*
Part.	*kahtatoista*	*kuuttakymmentä*	*kolmiesatua*
Ess.	*kahtenatoista*	*kuutenakymmenenä*	*kolmenasatana*
Tr.	*kaheksitoista*	*kuuvveksikymmeneksi*	*kolmeksisuaksi*
In.	*kahessatoista*	*kuuvvessakymmenessä*	*kolmessasuassa*
El.	*kahestatoista*	*kuuvvestakymmenestä*	*kolmestasuasta*
Ill.	*kahtehtoista*	*kuutehkymmeneh*	*kolmehsatah*
Ad.-all.	*kahellatoista*	*kuuvvellakymmenellä*	*kolmellasualla*
Abl.	*kaheltatoista*	*kuuvveltakymmeneltä*	*kolmeltasualta*
Ab.	*kahettatoista*	*kuuvvettakymmenettä*	*kolmettasuatta*
Instr.	*kaksintoista*	*kuusinkymmenin*	*kolminsavoin*

Nom.	*kaksituhatta*	*viisimiljonua*	*nellämiljardie*
Gen.	*kahentuhannen*	*viijenmiljonan*	*nellänmiljardin*
Part.	*kahtatuhatta*	*viittämiljonua*	*nellyämiljardie*
Ess.	*kahtenatuhantena*	*viitenämiljonana*	*nellänämiljardina*
Tr.	*kaheksituhanneksi*	*viijeksimiljonaksi*	*nelläksimiljardikdi*
In.	*kahessatuhannessa*	*viijessämiljonassa*	*nellässämiljardissa*
El.	*kahestatuhannesta*	*viijestämiljonasta*	*nellästämiljardista*
Ad.-all.	*kahellatuhannella*	*viijellämiljonalla*	*nellällämiljardilla*
Abl.	*kaheltatuhannelta*	*viijeltämiljonalta*	*nellältämiljardilta*
Ab.	*kahettatuhannetta*	*viijettämiljonatta*	*nellättämiljarditta*
Instr.	*kaksintuhansin*	*viisinmiljonin*	*nellinmiljardin*

Jos halutah yhissetyt numeralit kirjuttua sanoin, ni erikseh toini tosesta kirjutetah miljardit, miljonat, tuhannet, suat ta kymmenet: kaksimiljardie viisisatuamiljonua kuusisatuatuhatta yheksänsatua viisi. (2 500 600 905) Onnakko yhissetyt numeralit kirjutetah aina numeroina: *Kesäkuussa on 30 päivyä. Pietarin suarto kesti 900 päivyä. Puku maksau 3500 rupl'ua.*

Jos numeralin jälessä kulkija nomini on yksikön partitiivissa, ni silloin numerali luvetah yksikön nominatiivissa: *Miula on 25 rupl'ua* (luve: *kaksikymmentä viisi rupl'ua*). Muissa tapahuksissa numerali on samassa luvussa ta sijassa, kuin sen jälessä olija nomini: *Kylän 35 talossa oli 120 eläjyä* (luve: *Kylän kolmessakymmenessä viijessä talossa oli sata kaksikymmentä eläjyä).*

Silloin kun numerali käy miärättävän nominin iessä, ni silloin numerali tarkottau tarkkua numeruo. Onnakko numerali voi käyvvä substantiivin jälessä. Siinä tapahuksessa numerali ei ilmota tarkkua numeruo, vain lässä sitä: *Taskussa oli rupl'ua 500. Vuotta kymmenen en ole käynyn kotikylässäni. Huonehessa on henkie 25.*

Harjotus 98. Luve virkkehet.

Puku maksau 2564 rupl'ua 45 kopeikkua. Piäjärvessä on 86 suarta. Mie juoksin 100 metrie 16 sekunnissa. Talo on 32 metrie korkie ta 60 metrie pitkä. Siih kyläh on matkua 39 kilometrie. Tässä vihkosessa on 32 sivuo. Ukolla on vuotta yheksänkymmentä. Purkissa on kiluo kolme.

yhissetyt numeralit – составные числительные

§ 108. Järjessysluvut

Järjessysluvut ollah semmoset, kut ilmotetah järjessystä. Yksikön nominatiivissa sen suffiksina on **-s,** kumpani liittyy perusluvun vartaloh: *kolma-**s**, nellä-**s**, viije-**s**, kuuvve-**s**, seiččeme-**s**, kaheksa-**s**, yheksä-**s**, kymmene-**s**.*

Erikoiset ollah ***ensimmäini*** ta ***toini***, kut on suatu aivan eri vartaloista.

Numeraleissa 11 – 19 suffiksi -s liittyy sen ensimmäiseh sanah: *yhe**s**toista, kahe**s**toista, kolma**s**toista, nellä**s**toista, viije**s**toista* tni.

Kymmenie, satoja, tuhansie, miljonie, miljardija tarkottajissa sanoissa sama suffiksi liittyy molompah sanah: *kaheskymmene**s**, kolmassua**s**, nellästuhanne**s**, viijestuhanne**s**, kuuvvesmiljona**s**, seiččemesmiljona**s*** tni.

Oblikvisijoissa järjessyslukujen tunnuksina ollah **-nne, -nte** ta yksikön partitiivissa **-t.**

Virkkehessä järjessysluvun lopussa pannah pisteh: *Tänäpiänä on 1. päivä syyskuuta (luve: ensimmäini päivä). Olen syntyn 16. lokakuuta (luve: kuuvvestoista tahi kuuvventenatoista lokakuuta). Miun kaveri eläy 17. kerroksessa (luve: seiččemennessätoista kerroksessa).*

Harjotus 99. Luve virkkehet oikein:

Tänäpiänä on 11. päivä huhtikuuta. Veikkoni opastuu 6. luokalla. Elän 7:nnessä kerroksessa. Olen jonossa 15:ntenä. Olen syntyn 25. syyskuuta. Hiän ajau 19. vaunussa.

järjessysluvut – порядковые числительные

§ 109. Murtoluvut

Murtoluvut suahah-**nnes** suffiksin avulla, kumpani liittyy perusluvun vokalivartaloh: kolma-**nnes** (1/3), nellä-**nnes** (1/4), viije-**nnes** (1/5), kuuvve-**nnes** (1/6), seiččeme-**nnes** (1/7), kaheksa-**nnes** (1/8), yheksä-**nnes** (1/9), kymmene-**nnes** (1/10). Näijen lukujen vokalivartalo on nnekse- loppuni. Erikoini on murtoluku 1/2, jota sanoin sanotah **puoli.**

Nom.	*nellännes*	El.	*nellännekse-stä*
Gen.	*nellännekse-n*	Ill.	*nellännekse-h*
Part.	*nellännes-tä*	Ad.-all.	*nellännekse-llä*
Ess.	*nellännekse-nä*	Abl.	*nellännekse-ltä*
Tr.	*nellännekse-ksi*	Ab.	*nellännekse-ttä*
In.	*nellännekse-ssä*	Instr.	nellänneksi-n

Murtolukuja voi kirjuttua niise pilkun avulla: 0,3; 5,7; 25,7 tms. Silloin ne luvetah näin: nolla pilkku kolme, viisi pilkku seiččemen, kaksikymmentä viisi pilkku seiččemen.

Matematiikassa nämä laskut luvetah näin:

25,5 + 13,5 = 39: kaksikymmentä viisi pilkku viisi plus kolmetoista pilkku viisi on kolmekymmentä yheksän;

178,3 – 61,1 = 117,2: sata seiččemenkymmentä kaheksan miinus kuusikymmentä yksi pilkku yksi on sata seiččementoista pilkku kaksi;

126,2 : 2 = 63,1: sata kaksikymmentä kuusi pilkku kaksi jakua kaksi on kuusikymmentä kolme pilkku yksi;

18,9 x 3 =56,7: kaheksantoista pilkku yheksän kertua kolme on viisikymmentä kuusi pilkku seiččemen.

Harjotus 100. Sano sanoin: 13,5 + 18,5 = 32; 99,9 – 0,9 =9 9; 22,2 : 2 = 11,1; 12,9 x 3 = 38,7.

murtoluvut – дробные числительные

§ 110. Adverbit

Adverbi on iччenäini sanaluokka, kumpani tarkottau ruavon tapua, syytä, miäryä, paikkua tahi aikua. Adverbi vastuau kysymykseh *kuinka? konsa? mitein? mintäh? missä? mistä? mih? Tytöt lauletah (kuinka?)* ***kaunehesti.*** *Miula (konsa?)* ***huomena*** *pitäy havaччeutuo (konsa?)* ***aivompah.*** *Käjen kukunta kuuluu (mistä?)* ***etähyätä.***

Adverbit juatah eri joukkoloih sen mukah, mitä hyö ilmotetah:

1) paikkua ilmottajat adverbit, kut vassatah kysymyksih *missä? mistä? kunne?: lässä, iessä, etähänä, sielä, tiälä, ylähänä, alahana, loittona, etähyätä, tänne, tuonne, etähäksi, tuonnemmaksi* tms.

Hyö ollah ***lässä****. Seisokkua* ***iessä.*** *Miehet tullah* ***etähyätä.*** *Tulkua* ***tänne.*** *Siirtykkyä* ***tuonnemmaksi;***

2) tapua ilmottajat adverbit vassatah kysymykseh *kuinka? mitein?: teräväh, teräväiseh, vakavah, vakavaiseh, ruttoh, ruttoseh, harvah, hil'l'akkaiseh, hyvin, pahoin, seisuol'l'ah, kumuol'l'ah* tms.

Tulkua ***teräväiseh****! Vanha ihmini kulkou* ***vakavaiseh****. Mänkyä nyt kouluh* ***ruttoseh!*** *Opastajalla on* ***kaikiччi*** *hyvä puku piälläh. Poika lukou kirjua* ***seisuol'l'ah****. Ruato pitäy ruatua* ***hyväsistäh****. Kuppi on* ***kumuol'l'ah;***

3) aikua ilmottajat adverbit *(konsa?): aivoin, aivompah, muinen, ennen, eklen, ammuin, huomena, heti, aina, vasta, siitä* tms.

Mie tulin kouluh ***aivoin****. Tulen kotih* ***myöhempäh****.* ***Muinen*** *tiälä elettih lappalaiset. Myö jo* ***ammuin*** *tulima tänne ta vuotamma teitä.* ***Siitä*** *myö läksimä matkah;*

4) tilua ilmottajat adverbit *(kuinka?): vassakkah, kylelläh, kaklakkah, avoin, vierekkäh, piäksekkäh, irrallah* tms.

Ovet ollah ***irrallah****. Hiän makuau* ***kylelläh****. Hyö seisotah* ***vierekkäh.*** *Pojat kuletah* ***kaklakkah.*** *Ikkunat ollah* ***avoin****. Koirat seisotah* ***vassakkah*** *ta ulissah;*

5) miäryä ilmottajat adverbit (mitein?): *vähän, vähin, vähäsen, kokonah, koppinah, lujasta, äijä, yksinäh, yksin, kahen* tms.

Tänä kesänä oli ***äijä*** *hilluo. On paha elyä* ***yksinäh****. Myö läksimä kalalla* ***kahen.*** *Toisinah verkkoh puuttuu* ***äijä*** *kalua, toisinah* ***vähän;***

6) suuntua tahi tietä ilmottajat adverbit: *jälelläh, peräkkäh, siiriччi, lähiччi, alahaksi, ylähäksi, kyliччi, piäliччi, ielläh, muuvvalta* tms.

Siä muuttuu pahaksi, läkkä ***jälelläh*** *kotih. Porot kuletah* ***peräkkäh.*** *Tule meilä, elä mäne* ***siiričči.*** *Petra läksi vuaralta* ***alahaksi.*** *Auto ajo* ***kyličči;***

7) modaliset adverbit: *kyllä, muka, niise, tottas, vielä, ihan* tms.

Hiän ***kyllä*** *on oikiessa. Sanotah, jotta hyö* ***muka*** *ei suateta laulua. Kaikin opassutah hyvin ta i mie* ***niise.*** *Niin pölässyin, jotta* ***ihan*** *värisyttäy.*

Morfologisesti adverbit erotah muista sanaluokista: hyö ei taivuta sijoissa ta lukuloissa. Virkkehessä adverbi on adverbialina. *Tuo ihmini aina kulkou vakavaiseh. Ämmö makuau kylelläh.*

Harjotus 101. Luve virkkehet, löyvä adverbi, kiännä.

Hyö tultih meilä aivompah. Koira juoksi aijasta aličči. Käykyä meilä rikeneh. Elä tule kotih myöhäh. Ukko makuau kylelläh. Hyö seisotah lässä. Jakoma kalat puolekkah. Muamo nousou aivoin. Muinen tiälä oli monta kylyä. Juokse ruttoh. Harvah sie käyt meilä. Elä assu siiričči, tule toičči.

advebiali – обстоятельство
adverbi – наречие
ammuin – давно
etähyätä – издалека
irrallah – настежь
jälelläh – обратно
kaikičči – всегда
lässä – рядом
muka – будто бы
niise – также
siiričči – мимо

§ 111. Adverbien vertailu

Erähillä adverbeilla voi olla **komparatiivimuotoja**: *alahana – alempana, loittona – loitompana, etähäksi – etemmäksi, myöhäh – myöhempäh, harvah – harvempah.*

Alahana puun oksalla oli varpuni, vielä ***alempana*** *oli harakka. Čikkoni tuli kotih myöhäh, a veikkoni vielä* ***myöhempäh.*** *Kirjutan kirjasie harvah, a hiän vielä* ***harvempah.***

Komparatiivin tunnus – ***mmin*** *on* adverbeilla, kumpasien suffiksina on *-sti, -sta, kaunehesti – kaunehe-mmin, terävästi – terävä-mmin, lujasta – luje-mmin, kirkkahasta – kirkkaha-mmin, hyvin – pare-mmin.*

Hiän hiihtäy terävästi, a mie ***terävämmin.*** *Eklen vihmu lujasti, tänäpiänä* ***lujemmin.*** *Poika tanssiu kaunehesti, a tyttö vielä* ***kaunehemmin.***

Harjotus102. *Kirjuta viereh komparatiivimuoto.*

ruttoh –	*vakavaiseh – .....*	*harvaseh – .....*
rikeneh –	*lujah – .....*	*välläsesti – .....*
kiirehesti – ...	*ahkeraisesti – .....*	*kipiesti – .....*

§ 112. Adverbien johtamini

Adverbija syntyy johtimien avulla nomineista, verbilöistä ta adverbeista:

1) substantiiveista: *jälessä (< jälki), ikinäh (< ikä), kaklakkah (< kakla), kyličči (< kylki), puolekkah (<puoli), väkisin (< väki);*

2) adjektiiveista: *uuvvestah (< uusi), pahoin (< paha), harvah (< harva), lujasti (< luja), entiselläh (< entini), ruttoseh (< ruttoni);*

3) pronomineista: *muutomičči (< muutoma), omakseh (< oma), niilläh (< ne), moničči (< moni);*

4) numeraleista: *yksin, yksinäh (< yksi), kahen, kahičči (< kaksi), kolmičči (< kolme);*

5) adverbeista: *alahakkali (< alahana), loitokkali (<loittona), vähin (< vähä);*

6) verbeistä: *seisuol¨läh (< seisuo), kumuol'l'ah (< kumota).*

Yleisimpie adverbien johtimie ollah:

1) tapua ilmottajat johtimet:

- ***h:*** *rutto-h, justih, rikene-h, luja-h, harva-h*
- ***lla(h), llä(h), l'l'ah****: paha-llah, entise-lläh, loppuse-lla, seisuo-l'l'ah*
- ***sta(h), stä(h)****: uuvve-stah, hyväsi-stäh, kipie-stä, raja-stah*
- ***-čči:*** *kyli-čči, toi-čči, kaiki-čči, erähi-čči, ei-čči;*

2) tilua ilmottajat:

- ***-kkah, kkäh****: viere-kkäh, vassa-kkah, kakla-kkah, piäkse-kkäh*
- ***-nah, näh****: koko-nah, koppi-nah, yksi-näh, keske-näh;*

3) ***-(i)n****: muine-n, murni-n, yksi-n, ammui-n, ekle(i)-n, aiva-n.*

Harjotus 103. Löyvä sana, mistä synty adverbi.

keskenäh, kokonah, iessä, peräkkäh, ilmaseh, pahallah, kiirehestäh, piäličči, lähičči, loitokkali, yksinäh, omakseh.

(ei) ikinäh – никогда	eičči – впереди	rikeneh – часто
alahakkali – низко	justih – как раз	väkisin – силой

§ 113. Pronominit

Karjalan kielessä on semmosie sanoja, kumpasie käytetäh toisien sanojen tilasta, esim. *Konsa Juakko tuli kotih, ni hiän näki, jotta astiet oltih pesömättä. Ne oli jiäty stolalla, kumpasen vieressä hiän oli juonun čäijyö.* Näissä virkkehissä pronomini *hiän* tarkottau Juakkuo, *ne* -asteita, *kumpasen* - stolua. Pronominie käytetäh ennen kaikkie substantiivien tilasta.

Pronomini on iččenäini sanaluokka, kumpani juohattau esineheh, sen luatuh ta miäräh nimittämättä sitä. Pronomini vastuau kysymykseh ken? mi?: *mie, sie, hiän, tämä, tuo, se* tms.

Pronominit taivutah sijoissa ta lukuloissa. Virkkehessä pronominit voijah olla subjektina, objektina tahi adverbialina. *Suuressa huonehessa myö keräyvymmä syömäh. Kuču ketänih avuksi. Rahvas toini toiselta kysytäh siitä.*

Pronominien avulla virkkehet sivotah toini toiseh, jotta syntyy hyvä ta kaunis teksti. Niijen avulla vältetäh sanojen toistuo.

Merkityksen puolesta kaikki pronominit voi jakua yheksäh joukkoh:

1) personapronominit: *mie, sie, hiän, myö, työ, hyö*;
2) demonstratiivipronominit: *tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne*;
3) relatiivipronominit: *kumpani, ku, mi*;
4) interrogatiivipronominit: *ken, mi, ku, kumpani, kumpi*;
5) indefiniittipronominit: *kennih, minih;*
6) definiittipronominit: *joka, jokahini, eräs, iče, kaikki, molommat, moni, monies, toini, muu*;
7) negatiivipronominit: *niken~kenkänä, nimi~mikänä, nimimmoni~mimmonikana, nikonsa~konsana*;
8) refleksiivipronomini *iče* omissusliittehineh;
9) resiprokkipronomini *toini toisen.*

§ 114. Personapronominit

Personapronomini mie tarkottau yksikön ensimmäistä personua eli pakinoiččijua:

Mie** luven kirjua. Anna **miula** vettä. Hyö ečittih eklein **milma.

Pronomini **myö** tarkottau monikon I personua eli joukkuo ihmisie, missä on niise iče pakinoiččija.

***Myö** opassumma lukomah ta kirjuttamah. **Myö** kaikki opassumma hyvin.*

Personapronomini **sie** tarkottau yksikön II personua eli sitä ihmistä, kellä mitänih sanotah.

***Sie** olet jo suuri poika. Sain **siulta** eklen kirjasen. Myö emmä lähe nikunne ilman **silma**.*

Pronomini **työ** tarkottau monikon II personua eli joukkuo ihmisie, jolla mitänih sanotah.

*Kesällä **työ** rupietta kylpömäh järvie. Kunne **työ** nyt lähettä?*

Personapronomini ***hiän*** tarkottau yksikön III personua eli ihmistä, olijota, esinehtä, kenestä mitänih paissah.

***Hiän** läsiyty. Anna **hänellä** tämä vihko. Myö pakajamma **hänestä**.*

Pronomini ***hyö*** tarkottau monikon III personua eli joukkuo ihmisie, olijoita, esinehie.

***Hyö** ruvettih kirjuttamah. En nikonsa unoha **heitä**. Mie läksin **heijän** kera.*

Yksikön personapronomini vastuau kysymykseh *ken?*, monikon personapronomini - kysymykseh *ket?*: *(ken?) Mie luven kirjua. Hiän makuau.* (ket?) Myö assumma kouluh. Hyö lähettih marjah.

Personapronominit taivutah sijoissa ta lukuloissa nominien tavoin. Onnakko heilä ei ole komitatiivie ta instruktiivie. Erikoiset ollah partitiivit pronomineista *mie sie*: *milma, silma*. Akkusatiivimuoto on *t* -loppuni: *miut, siut, hänet, meät, teät, heät.*

Personapronominien vokalivartalot ollah *miu-, siu-, häne-, meijä-, teijä-, heijä-*.

	yks.	mon.		yks.	mon.
Nom.	*mie*	*myö*	El.	*miusta*	*meistä*
Gen.	*miun*	*meijän*	Ill.	*miuh*	*meih*
Akk.	*miut*	*meät*	Ad.-all.	*miula*	*meilä*
Part.	*milma*	*meitä*	Abl.	*miulta*	*meiltä*
Tr.	*miuksi*	*meiksi*	Ab.	*miutta*	*meittä*
In.	*miussa*	*meissä*			

Nom.	*sie*	*työ*	El.	*siusta*	*teistä*
Gen.	*siun*	*teijän*	Ill.	*siuh*	*teih*
Akk.	*siut*	*teät*	Ad.-all.	*siula*	*teilä*
Part.	*silma*	*teitä*	Abl.	*siulta*	*teiltä*
Tr.	*siuksi*	*teiksi*	Ab.	*siutta*	*teittä*
In.	*siussa*	*teissä*			

Nom.	*hiän*	*hyö*	El.	*hänestä*	*heistä*
Gen.	*hänen*	*heijän*	Ill.	*häneh*	*heih*
Akk.	*hänet*	*heät*	Ad.-all.	*hänellä*	*heilä*
Part.	*häntä*	*heitä*	Abl.	*häneltä*	*heiltä*
Tr.	*häneksi*	*heiksi*	Ab.	*hänettä*	*heittä*
In.	*hänessä*	*heissä*			

Personapronominit tarkotetah ennen kaikkie ihmisie. Onnakko pronominit *hiän, hyö* käytetäh niise silloin, konsa tarkotetah mitänih olijota, eläintä, esinehtä: *Kanat ollah orrella. Ka olkah* ***hyö.*** *Veneh uppo järveh. A missä kohassa* ***hiän*** *uppo? Kevyällä siemenet nossetah lämpimäh, a siitä pannah* ***heät*** *muah.*

Harjotus 104. Pane sulkuloissa olija personapronomini sopivah muotoh:

Mie annan (sie) kirjan. Vuota nyt vähäsen (mie). Nämä sukset ollah (myö). (Hyö) on kissa, a (myö) on koira. Mitä (sie) on laukussa? Sain eklen (hän) pitän kirjasen. Antakkua (mie) sinini kynä. Tuletko huomena (myö)?

§ 115. Omissusliittehet

Omissusliiteh ilmottau omistajua, kumpasen miäryäjänä on genetiivimuotoni personapronomini: *(miun) muamo-ni, (siun) čikko-s, (hänen) jalassa-h*. Genetivimuotoni personapronomini voi jiähä virkkehestä pois.

Omissusliittehet ollah:

	yks.		mon.	
1 p.	**- ni**	*tuatto-**ni***	–	
2 p.	**- s**	*tuatto-**s***	–	
3 p.	**- h**	*tuatto-**h***	**- h**	*tuatto-**h***

Monikon I ta II personalla omissusliittehie ei ole. Niijen tilalla käytetäh sanaliittoja meijän tuatto, teijän tuatto. Yksikön nominatiivissa omissusliittehet aina liitytäh vahvah vokalivartaloh. Yksikön ta monikon III personassa on sama omissusliiteh -h, sentäh näissä personissa on pakko käyttyä pronominie: ***Heijän poikah*** *opastuu 10. luokassa.* ***Hänen čikkoh*** *vasta läksi kouluh.*

Oblikvisijoissa omissusliiteh aina kulkou sijapiättehen jälessä. Taivutamma kaikissa sijoissa sana *veikko* omissusliittehien kera.

	yks.	mon.
Nom.	*veikko-ni, -s, -h*	*veikko-ni, -s, -h*
Gen.	*veikko-ni, -s, -h*	*veikkoje-ni, -s, -h*
Akk.	*veikko-ni, -s, -h*	*veikko-ni, -s, -h*
Part.	*veikkuo-ni, -s, -h*	*veikkoja-ni, -s, -h*
Tr.	*veikokse-ni, -s, -h*	*veikkoloikse-ni, -s, -h*
Es.	*veikkona-ni, -s, -h*	*veikkoloina-ni, -s, -h*
In.	*veikossa-ni, -s, -h*	*veikkoloissa-ni, -s, -h*
El.	*veikosta-ni, -s, -h*	*veikkoloista-ni, -s, -h*
Ill.	*veikkoho-ni, -s, -h*	*veikkoloihi-ni, -s, -h*
Ad.-all.	*veikolla-ni, -s, -h*	*veikkoloila-ni, -s, -h*
Abl.	*veikolta-ni, -s, -h*	*veikkoloilta-ni, -s, -h*
Ab.	*veikotta-ni, -s, -h*	*veikkoloitta-ni, -s, -h*

Karjalan kielessä omissusliittehie käytetäh:

1) sukulaisuutta tarkottajien sanojen kera: *muamo, tuatto, čikko, veikko, poika, tytär, ämmö, ukko, minnä, vävy* tms.

*Kysyn siitä **muamoltani**. Keitän **ämmölläni** kahvie. Hänen **čikkoh** jäi kotih. Kysy siitä **veikoltas;***

2) ihmisen vartalon jäsenie tarkottajien sanojen kera: *jalka, käsi, suu, silmä, piä, korva, sormi, varvas, kieli, vačča, keroni, nuala, rinta, kakla* tms.

Jalkani** on kipie. **Nualas** ollah ihan ruskiet. **Hammastani** kivistäy. Mitä siula on **kiässäs?

3) semmosien sanojen kera, kut tarkotetah ihmisen omaisuutta: *pirtti, talo, liävä, aitta, heponi, lammas, pokko, lehmä, poro, kana, koira, kissa, vuattiet* tms.

***Pirttis** ei ole vielä vanha. Hänen **heposeh** on pellolla. Onko **lehmäs** liävässä? Siun **koirallas** on lyhyt häntä. **Kissallani** on pehmiet käpälät.*

Harjotus 105. Pane sulkuloissa olija sana sopivah muotoh omissusliittehen kera:

Sain (muamo) luvan lähtie kalalla. Vuotan (veikko) kotih lomapäiviksi. Luajin (tuatto) lahjan syntymäpäiväksi. Lähen marjah (täti) kera. Mistä lienöy (rinta) pistäy. Heijän (lehmä) piäsi pellolla. Siun (silmä) ollah oikein kaunehet.

omaisuus – недвижимость
omissusliiteh – притяжательный суффикс
sukulaisuus – родственные отношения
vartalon jäsenet – части тела человека

§ 116. Demonstratiivipronominit

Demonstratiivipronominit ollah **tämä, nämä, tuo, nuo, se, ne.**

	yks.	mon.		yks.	mon.
Nom.	*tämä*	*nämä*	In.	*tässä*	*näissä*
Gen.	*tämän*	*näijen*	El.	*tästä*	*näistä*
Akk.	*tämä, tämän*	*nämä*	Ill.	*täh*	*näih*
Part.	*tätä*	*näitä*	Ad.-all.	*tällä*	*näillä*
Ess.	*tänä*	*näinä*	Abl.	*tältä*	*näiltä*
Tr.	*täksi*	*näiksi*	Ab.	*tättä*	*näittä*

Pronomini *tämä* (yks.), *nämä* (mon.) tarkottau mitänih esinehtä, asijua, olijota tahi ihmistä:

1) semmoista, mi on lässä.

***Tämä** järvi on kalasa. **Tänä** syksynä oli vähän sientä. **Tätä** ihmistä en ole nikonsa nähnyn. Ota **nämä** sankot ta tuo kotih vettä. **Näissä** syvissä lampiloissa on ahventa;*

2) semmoista, mistä oli justih pakina.

*Olemma lasken verkot **täh** paikkah. En ole maistan vielä **näitä** puolukoita.*

	yks.	mon.		yks.	mon.
Nom.	*tuo*	*nuo*	In.	*tuossa*	*noissa*
Gen.	*tuon*	*noijen*	El.	*tuosta*	*noista*
Akk.	*tuo, tuon*	*nuo*	Ill.	*tuoh*	*noih*
Part.	*tuota*	*noita*	Ad.-all.	*tuola*	*noila*
Ess.	*tuona*	*noina*	Abl.	*tuolta*	*noilta*
Tr.	*tuoksi*	*noiksi*	Ab.	*tuotta*	*noitta*

Pronomini *tuo* (monikossa *nuo*) tarkottau lähempänä olijua tahi ennein mainittuo, tahi semmoista, mi oli ennein tuttu.

***Tuo** aitta on luajittu paksuloista hirsistä. Pane laukku **tuola** penkillä. **Nuo** vihkot on jo tarkassettu.*

	yks.	mon.		yks.	mon.
Nom.	*se*	*ne*	In.	*siinä*	*niinä*
Gen.	*sen*	*niijen*	El.	*siitä*	*niistä*
Akk.	*se, sen*	*ne*	Ill.	*siih*	*niih*
Part.	*sitä*	*niitä*	Ad.-all.	*sillä*	*niillä*
Ess.	*sinä*	*niinä*	Abl.	*siltä*	*niiltä*
Tr.	*siksi*	*niiksi*	Ab.	*siittä*	*niittä*

Pronomini *se* (monikossa *ne*) tarkottau mitänih tahi ketänih ennein mainittuo.

*Elä ota **sitä, se** on miun. Anna **sillä** pojalla päiväkirja. **Niitä** kirjoja vielä ei myyvvä. **Niinä** vuosina hyö elettih Nisankylässä.*

Erähissä tapahuksissa näitä pronominija käytetäh vahvistamassa mitänih asieta.

*Poika **se** vain viheltelöy. Silloin **ne** nuoret katrillie tanssittih.*

Harjotus 106. Pane sulkuloissa olija pronomini oikieh muotoh.

Ennein (tämä) paikalla kasvo suurie honkie. (Tuo) lintuo en ole ennen nähnyh. (Se) kirjasta olemma jo paissun. (Ne) öinä vihmu kovasti. (Tämä) iltana en lähe nikunne. (Tuo) koiran nimi on Vahti. Kunne niekla, (se) i rihma. Hyö kaikin mäntih (tuo) pirttih. (Se) tavalla ei pijä ruatua. (Nuo) perehien keralla muamo oli Uralilla. (Ne) heposilla on kaunehet čillit vempelissä.

demonstratiivipronominit – указательные местоимения
mainittu – упомянутый
ne – те
nuo – те
nämä – эти
se – тот
tuo – тот
tämä – этот

§ 117. Relatiivipronominit

Pronominit ***ku, mi, kumpani*** ollah **relatiivipronominit** silloin, konsa hyö yhissetäh lausehie ta alotetah lisävirkehtä: *Luokka, **kumpasessa** mie opassun, on toisessa kerroksessa. Kalamiehellä pitäy tietyä, **missä** kala kulkou.*

Pronominit *ku, kumpani* juohatetah:

1) substantiivih.

*Tuossa on se **poika**, **kumpani** opastuu meijän koulussa. **Pirtti**, **kusta** läksimä matkah, oli vanha ta pieni;*

2) pronominih, kumpani tarkottau ihmistä.

***Kumpani** äijä lupuau, **se** vähän antau. **Kumpani** ennen kerinnöy, **sillä** huttu keitetäh.*

Mi - pronomini juohattau:

1) kokonaiseh virkkeheh:

*Hiän ei virkannun siitä nimitä, **mi** ihmetytti milma. Elämä kiäntyy parempah, **mi** ilahuttau kaikkie;*

2) pronominih, kumpani tarkottau mitänih asieta.

Lapsi rikko ***kaikki, min*** *sai käsih.* ***Se, mistä*** *pakasit, ei voi olla totta;*

3) substantiivih.

Kylyn kiukuan vieressä on ***pata, missä*** *kuumenou vesi. Pelvas livotettih* ***hettiessä, missä*** *tuuli ei pieksä. Ennein ommeltih* ***sarkapuksuja, missä*** *käyvvä töih.*

Harjotus 107. Löyvä virkkehistä relatiivipronominit

Ajotie on tie, mitä ajetah. Mies, kumpasen vieressä sie seisot, on miun tuattoni. Talo, kumpani tuossa näkyy, on meijän koulu. Kirvotin luuvvan, ku mäni rikki. Hiän selittäy verkkuo, millä saima äijä kalua. En tiijä, mitä sielä luajitah. Hellalla on kattila, missä kiehuu vesi.

relatiivipronomini – относительное местоимение

§ 118. Interrogatiivipronominit

Interrogatiivipronomit eli kysymyspronominit ollah **ken, ku, mi, kumpi, kumpani, mimmoni, kuinka, mintäh, konsa**. Niitä käytetäh silloin, konsa halutah mitänih tietyä.

Pronomini ***ken***? käytetäh silloin, kun kysytäh ihmisestä.

Ken *sielä kolistau?* ***Kenestä*** *sie nyt pakajat?* ***Kellä*** *sie olet antan miun kirjan?*

Pronomini ***mi?*** käytetäh, kun kysytäh mistänih muusta kuin ihmisestä.

Mitä *sie sanoit?* ***Millä*** *junalla työ tulija tänne?* ***Missä*** *sie olit?*

Ku – pronomie käytetäh molommassa tapahuksessa.

Kusta *pojasta sie pakajat?* ***Kuh*** *taloh mäntih ativot?* ***Kulla*** *venehellä lä hemmä onkimah?*

Pronominija ***kumpani, kumpi*** käytetäh silloin, konsa halutah tietyä mi tai ku on kahesta kysymyksenalani.

Kumpani *teistä ei varaja nimitä?* ***Kumpasessa*** *verkossa oli enämpi kalua?* ***Kummalla*** *heposella lähemmä ajamah?*

Pronomini ***mimmoni*** on käytössä silloin, konsa halutah tietyä minnih tahi kenennih ominaisuuvvesta.

Mimmoni *mies meččäh mänöy, semmoni puu vastah tulou.* ***Mimmoni*** *hiän on?* ***Mimmoni*** *koivu pitäy olla pärieksi?*

Kuinka – pronomini alottau kysymysvirkehtä konsa kysytäh, mitein minih tapahtuu tahi tapahtu.

Kuinka *sie elät?* ***Kuinka*** *sie piäsit tänne?* ***Kuinka*** *olet luatin sen?*

Mintäh pronomini tarkottau kysymyksen syytä.

***Mintäh** et lähten meijän kera matkah? **Mintäh** et kirjuta miula?*

***Konsa** pronomini käytetäh silloin, kun halutah tietyä mitänih ajasta:*

***Konsa** sie tulet meilä? **Konsa** sie tulet kotih? **Konsa** rupiemma lämmittämäh kiukuata?*

Kysymyspronominit alotetah virkehtä. Kaikki pronominit paičči ***kuinka, mintäh, konsa*** taivutah sijoissa. Pronomineilla ***ken*** ta ***mi*** on vain monikon nominatiivimuoto, kaikissa muissa oblikvisijoissa on vain yksikkömuoto.

	yks	mon.	yks.	mon.	yks.	mon.
Nom.	*ken*	*ket*	*mi*	*mit*	*ku*	*kut*
Gen.	*kenen*		*min*		*kun*	
Part.	*ketä*		*mitä*		*kuta*	
Ess.	*kenenä*		*minä*		*kuna*	
Tr.	*keneksi*		*miksi*		*kuksi*	
In.	*kenessä*		*missä*		*kussa*	
El.	*kenestä*		*mistä*		*kusta*	
Ill.	*keneh*		*mih*		*kuh*	
Ad.-all.	*kellä*		*millä*		*kulla*	
Abl.	*keneltä*		*miltä*		*kulta*	
Ab.	*kenettä*		*mittä*		*kutta*	

Harjotus 108. Kiännä karjalaksi virkkehet.

С кем ты пойдешь домой? О ком ты говоришь? Что он сказал? Где ты живешь? Кто из вас двоих ничего не боится? Когда ты придешь к нам? Когда начинаются уроки? Почему ты не играешь с нами в футбол?

interrogatiivipronominit – вопросительные местоимения
ken? – кто?
konsa? – когда?
ku? – кто, что?
kuinka? – как?
kumpi, kumpani? – который из двух?
mi ? – что?
mimmoni ? – какой?
mintäh? – почему?

§ 119. Indefiniittipronominit

Indefiniittipronominit ollah semmoset, kut juohatetah mihnih tahi kenehnih. Nämä ollah **kennih, minih, ken lienöy, mi lienöy.**

1. Pronomineissa ***kennih, minih*** on kaksi kappalehta: interroga-

tiivipronominit ***ken, mi*** ta taipumatoin liiteh ***-nih***. Pronominit taivutah yksikön sijamuotoloissa paičči nominatiivi, jolla on monikkomuoto.

	yks.	mon.	yks.	mon
Nom.	*kennih*	*ketnih*	*minih*	*mitnih*
Gen.	*kenennih*		*minnih*	
Akk.	*kennih, kenennih*		*minih, minnih*	
Part.	*ketänih*		*mitänih*	
Tr.	*keneksinih*		*miksinih*	
Es.	*kenenänih*		*minänih*	
In.	*kenessänih*		*missänih*	
El.	*kenestänih*		*mistänih*	
Ill.	*kenehnih*		*mihnih*	
Ad.-all.	*kelländh*		*millänih*	
Abl.	*keltänih*		*miltänih*	
Ab.	*kenettänih*		*mittänih*	

*Onko **kelländh** matassa veičči? Kuču **ketänih** avuksi. Sua **mistänih** nuaklua. Anna miula **mitänih** muissoksi. Myyvvähkö **missänih** maituo. Olis hyvä suaha **keltänih** lahja.*

2. Pronomineissa ***ken lienöy, mi lienöy*** taipuu vain interrogatiivipronomini **ken, mi**. Toini sana ***lienöy*** jiäy taipumatta.

	yks.	mon.	yks.	mon.
Nom.	*ken lienöy*	*ket lienöy*	*mi lienöy*	*mit lienöy*
Gen.	*kenen lienöy*		*min lienöy*	
Akk.	*ken lienöy, kenen lienöy*		*mi lienöy, min lienöy*	
Part.	*ketä lienöy*		*mitä lienöy*	
Tr.	*keneksi lienöy*		*miksi lienöy*	
Es.	*kenenä lienöy*		*minä lienöy*	
In.	*kenessä lienöy*		*missä lienöy*	
El.	*kenestä lienöy*		*mistä lienöy*	
Ill.	*keneh lienöy*		*mih lienöy*	
Ad.-all.	*kellä lienöy*		*millä lienöy*	
Abl.	*keltä lienöy*		*miltä lienöy*	
Ab.	*kenettä lienöy*		*mittä lienöy*	

***Ken lienöy** astuu tietä myöten. Olen **kellä lienöy** antan uuvven kirjan. Hiän **missä lienöy** opastuu. **Mistä lienöy** on tultu vierahat.*

Harjotus 109. Kiännä venäjäksi.

Onko kellänih musta kynä? Kysy keltänih paperie. Jos saisin keltänih kirjasen, ni heti kirjuttaisin vastahuksen. Sano miula minih arvautus. Löytyykö mistänih vasara? Ken lienöy tulou meilä. Olen kellä lienöy antan kaksi vihkuo. Hyö assutah mistä lienöy. Hiän virkkasi mitä lienöy.

indefiniittipronominit – неопределенные местоимения	kennih – кто-нибудь
ken lienöy – кто-то	mi lienöy – что-то
	minih – что-нибудь

§ 120. Definiittipronominit

Definiittipronominit ***joka, jokahini, eräs, ičе, kaikki, molommat, moni, monies, toini, muu*** tarkottau jokahista, kaikkie tahi monta ihmistä, tahi esinehtä, mistä on pakina.

1) Pronomini ***joka*** käytetäh taipumattomana minnih nominin attribuuttina. Sitä vassoin pronomini ***jokahini*** taipuu (***jokahise-, jokahis-***) sijoissa ta lukuloissa.

Kylässä ***joka*** *talossa on siivattua.* ***Joka*** *miehellä matassa oli ruokua.* ***Jokahini*** *ihmini läksi omih ruatoloih.* ***Jokahisella*** *heposella oli oma väri;*

2) ***eräs (erähä-, eräs-)*** pronominie käytetäh adjektiivisesti.

Erähänä *vuotena talvella on oikein vähän lunta.* ***Erähällä*** *naisella oli kymmenen lasta.* ***Erähässä*** *talossa oli kaksiki koirua;*

3) ***iče*** pronomini on virkkehessä painollini ta tarkottau "juuri hiän eikä kenkänä muu".

Ämmö ***iče*** *kävi kaččomassa, kuin potakat pannah muah. Nyt mie* ***iče*** *tulen. Kauppah läksi* ***iče*** *tuatto;*

4) ***kaikki*** – pronomonie käytetäh adjektiivisesti.

Kaikki *miehet ollah nuotalla.* ***Kaikki*** *lapset lähettih keryämäh puolukkua.* ***Kaikilla*** *on juhlapuvut piällä;*

5) ***molommat*** – pronominie käytetäh vain monikossa.

Molommat *lapset vielä muattih. Annan rahua teilä* ***molommilla.*** ***Molompien*** *vihkot ollah puhtahat;*

6) ***moni (mone-, mon-)*** pronominie käytetäh adjektiivisesti. ***Monies*** (***moniehe, monies-)*** – pronominie käytetäh substantiivisesti merkityksessä "monet ihmiset"

Monessa *talossa ennein ei ollun televiisorie. Muinen rupi tappo* ***monie*** *ihmisie.* ***Monies*** *ei tietän siitä nimitä.* ***Moniehella*** *ei ollun mukana värikynie;*

7) ***toini (toise-, tois-)*** ta ***muu (muu-)*** – pronomineilla on sama merkitys. Ne tarkotetah mitänih tahi ketänih, mi on pakinan alla.

*A **toiset** ei vielä tultu. **Toisilla** käsissäh oli kukkie. Sano mitänih **muuta** hyvyä. Kaikki **muut** jo lähettih kotih.*

Harjotus 110. Löyvä virkkehistä definiittipronominit.

Venehet oltih joka talossa. Jokahisella on henki kallis. Toiset tullah huomena. Kučumma sinne muita ihmisie. Kaikilla riittäy työtä. Sanon tästä molommilla. Kaikki muut jo lähettih kotih. Erähillä oli mukanah viikattehet. Monet jo on tultu työstä kotih.

definiittipronominit – определительные местоимения
eräs – некий
iče – сам
joka – каждый
jokahini – каждый, всякий
kaikki – все
molommat – оба
moni – всякий, многие
monies – всякий, многие
muu – всякий, другой.
toini – другой, иной

§ 121. Negatiivipronominit

Negatiivipronominit niken ~ kenkänä, nimi ~ mikänä, nimimmoni ~ mimmonikana, nikonsa ~ konsana juohatetah siih, mitä ei ole.

***Niken ~ kenkänä** ei tullun. Palluo ei ollun **nimissä ~ missänä.** Tämä ei sovi **nimiksi ~ miksikänä.** En suanun häneltä **nimimmoista** selitystä. En lähe **nikunne**. **Nikonsa ~ konsana** emmä rupie sitä luatimah.*

1. Pronomineissa ***niken, nimi*** etuliiteh ***ni*** on taipumatoin.

	yks.	mon.	yks.	mon.
Nom.	*niken*	*niket*	*nimi*	*nimit*
Gen.	*nikenen*		*nimin*	
Akk.	*niken, nikenen*		*nimi, nimin*	
Part.	*niketä*		*nimitä*	
Tr.	*nikeneksi*		*nimiksi*	
Es.	*nikenenä*		*niminä*	
In.	*nikenessä*		*nimissä*	
El.	*nikenestä*		*nimistä*	
Ill.	*nikeneh*		*nimih*	
Ad.-all.	*nikellä*		*nimillä*	
Abl.	*nikeltä*		*nimiltä*	
Ab.	*nikenettä*		*nimittä*	

2. Näijen pronominen rinnalla käytetäh pronominie *kenkänä, mikänä:* ***Niken ~ kenkänä*** *ei tullun. Koirua ei ollun* ***nimissä ~ missänä.***

Pronomineissa sanan toini puolisko (***-kana, -känä***) ei taivu. Taipuu vain interrogatiivipronominit ***ken, mi.*** Akkusatiivissä ta essiivissä liittehenä on ***na, nä.***

.

	yks.	mon.	yks.	mon.
Nom.	*kenkänä*	*ketkänä*	*mikänä*	*mitkänä*
Gen.	*kenenkänä*		*minkänä*	
Akk.	*kenkänä, kenenkänä*		*mikänä, minkänä*	
Part.	*ketänä*		*mitänä*	
Tr.	*keneksikänä*		*miksikänä*	
Es.	*kenenäkänä*		*minäkänä*	
In.	*kenessäkänä*		*missänä*	
El.	*kenestäkänä*		*mistäkänä*	
Ill.	*kenehkänä*		*mihkänä*	
Ad.-all.	*kelläkänä*		*milläkänä*	
Abl.	*keltäkänä*		*miltäkänä*	
Ab.	*kenettäkänä*		*mittäkänä*	

3. ***Nimimmoni*** – pronomonissa etuliiteh ***ni-*** on taipumatoin: *nimimmoset, nimimmosen, nimimmoista, nimimmosena, nimimmosessa, nimimmosesta tni. Myö emmä tarviče* ***nimimmoista*** *apuo.*

Sen rinnalla käytetäh pronominie ***mimmonikana,*** kumpasessa takaliiteh on taipumatoin: *mimmosetkana, mimmosenkana, mimmoistakana, mimmosessakana, mimmosestakana, mimmosehkana* tni.

En nähnyn ***mimmoistakana*** *merkkie.*

4. Pronominit *nikonsa ~ konsana* ei taivuta sijoissa ta lukuloissa.

En ole **nikonsa ~ konsana** ollun Afrikassa. En ole **nikonsa ~ konsana** kuullun niin kaunista lauluo.

Harjotus 111. Löyvä virkkehistä negatiivipronominit. Kiännä venäjäksi.

Koira läsiy, se ei syö nimitä ruokua. Ulkona on vilu, en taho lähtie nikunne. Koissa ei ole niketä. Kissua ei näkyn missänä. Nikellä ei ole tulitikkuja. En ole nikonsa ollun sillä lammilla. Konsana en lähe sillä upottajalla suolla. Siitä ei ollun nimimmoista pakinua. Mimmoistakana valomerkkie ei ollun.

negatiivipronominit – отрицательные местоимения
niken ~ kenkänä – никто
nimi ~ mikänä – ничто
nimimmoni ~ mimmonikana – никакой
nikonsa ~ konsana – никогда

§ 122. Refleksiivipronomini

Karjalan kielessä **refleksiivipronominina** käytetäh ***iče*** - pronominie omissusliittehien kera: *iččeni, iččieni, ičekseni* tni. Virkkehessä refleksiivipronomini kulkou verbin jälessä ta juohattau subjektih.

*Hiän sanou **iččieh** vanhaksi. En suanun niketä uskomah **iččeheni**. Kysy nyt **ičeltäs.** Hiän pakajau **ičestäh.** Koira antau silittyä **iččieh***

	I pers.	II pers.	III pers.
Nom.	*iččeni*	*iččes*	*iččeh*
Gen.	*iččeni*	*iččes*	*iččeh*
Akk.	*iččeni*	*iččes*	*iččeh*
Part.	*iččieni*	*iččies*	*iččieh*
Tr.	*ičekseni*	*ičekses*	*ičekseh*
Ess.	*iččenäni*	*iččenäs*	*iččenäh*
In.	*ičessäni*	*ičessäs*	*ičessäh*
El.	*ičestäni*	*ičestäs*	*ičestäh*
Ill.	*iččeheni*	*iččehes*	*iččeheh*
Ad.-all.	*ičelläni*	*ičelläs*	*ičelläh*
Abl.	*ičeltäni*	*ičeltäs*	*ičeltäh*
Ab.	*ičettäni*	*ičettäs*	*ičettäh*

Harjotus 112. Löyvä virkkehissä refleksiivipronominit . Kiännä virkkehet venäjäksi:

Ossin ičelläni uuvvet sukset. Mua kiertäy iččieh ympäri. Elä sano pahua toisista, kačo iččehes. Sain ičelläni selväksi tämän asien. Miula ičelläni ei ole tätä kirjua. Elä kiitä iččies, anna rahvas kiittäy. Hiän sanou iččieh liäkäriksi. Sano vähäsen ičestäs. Kysy siitä ičeltäs.

iččieh – себя	ičestäs – о себе
ičelläni – себе	refleksiivipronomini – возвратное местоимение
ičeltäs – у себя, от себя	

§ 123. Resiprokkipronomini

Resiprokkipronominina karjalan kielessä käytetäh *toini* – pronominie toissettuna: ***toini toisen.*** Silloin se ilmottau mitänih semmoista, mi koskou molompua puolta: *Emmä voi elyä **toini toisetta.** Ihmiset **toini toiselta***

kyselläh, jotta mitä on sattun. Čikokset ollah aivan ***toini toisen*** *näköset.*

Resiprokkipronominie käytetäh sillä tapasin, jotta yksikön sijamuotoloissa taipuu vain toini sana, a ensimmäini on aina yksikön nominatiivissa.

Nom.	*toini toisen*	In.	*toini toisessa*
Gen.	*toini toisen*	El.	*toini toisesta*
Akk.	*toini toisen*	Ill.	*toini toiseh*
Part.	*toini toista*	Ad.-all.	*toini toisella*
Ess.	*toini toisena*	Abl.	*toini toiselta*
Tr.	*toini toiseksi*	Ab.	*toini toisetta*

Harjotus 113. Löyvä virkkehissä resiprokkipronominit. Kiännä venäjäksi.

Hyö suvatah toini toista. Ei pijä valehella toini toisella. Venehet oltih toini toiseh kiini sivottu. Ativot lähettih kotih toini toisen jälkeh. Hyö aina autetah toini toista. Myö tiijämmä kaikki toini toisesta. Muamo lat't'asi luuvvat toini toisen piällä. Eletäh rinnakkah, a toini toista ei nähä.

resiprokkipronomini – взаимно-возвратное местоимение
toini toisetta – друг без друга
toini toista – друг друга
toini toisella – друг другу
toini toiseh – друг к другу
toini toisesta – друг о друге

8. luokka

§ 124. Verbien infiniittiset sanaluokat

Karjalan kielessä on semmosie verbimuotoja, kut ei voija ilmottua personua. Tämmösenä on verbin sanakirjamuoto: *lukie, kirjuttua, nähä* tms. Samoin partisiippimuotoja *juoksija (poro), juostu (matka)* ei voi taivuttua personissa. Näitä verbimuotoja sanotah infiniittisiksi. **Infi-niittimuotoja** karjalan kielessä ollah **infinitiivit** ta **partisiipit.**

Infinitiiveillä on verbin ta substantiivin yhteisie ominaisuuksie, sentäh kun erähie infinitiivejä voi taivuttua sijoissa: *lukoma-ssa, lukoma-sta, lukoma-h, lukoma-lla, lukoma-tta; lukie-ssa, lukie-n..*

Partisiipeilla on verbin ta adjektiivien ominaisuuksie. Adjektivien tapah hyö voijah taipuo sijoissa: *juoksija (poro): juoksija-n, juoksiju-a, juoksija-ssa, juoksija-sta, juoksija-h* tni. Virkkehessä partisiippi, samoin kuin adjektiivi, on attribuuttina: ***Juoksijalla*** *porolla on kaunehet sarvet.(vertua:* ***Kaunehella*** *porolla on ruskie nahka).*

Otamma verrattavaksi semmosie virkkehie, missä on verbien finiittisie ta infiniittisie muotoja.

Poika ***on kaččomassa*** *uutta filmie.*	*Poika* ***kaččou*** *uutta filmie.*
Ossa ***tullessa*** *kotih maituo.*	*Konsa* ***tulet*** *kotih, ni ossa maituo.*
Tultuo *kotih tyttö pesi astiet..*	*Konsa tyttö* ***tuli*** *kotih, ni hiän pesi astiet.*

Vasemmanpuolisissa virkkehissä on infiniittimuotoja (*kaččomassa, tullessa, tultuo*), oikiella – finiittimuotoja (*kaččou, tulet, tuli*). Infiniittisillä muotoloilla on sijamuotoja (inessiivi ta partitiivi), samoin kuin nomineilla, eikä ne taivu personissa. Oikiepuoliset verbit ollah missänih personassa (yksikön III persona, yksikön II persona), niitä ei voi taivuttua sijamuotoloissa.

infiniittiset sanaluokat – инфинитные части речи

INFINITIIVIT

Infinitiivit ollah verbimuotoja, onnakko ne ei taivuta personissa, aika- ta tapaluokissa. Karjalan kielessä erotetah kolme infinitiivie: I, II ta III infinitiivi. Niitä voi suaha jokahisesta verbistä, paičči kieltoverbi *ei*.

§ 125. I infinitiivi

Verbin **I infinitiivi** on samoin verbin sanakirjamuoto. Sen tunnuksina ollah:
- ***a, - ä:*** *malttu-a, opastu-a, piirustu-a, näytty-ä, keitty-ä, heitty-ä;*
- ***o, - ö:*** *opastu-o, ihastu-o, havaččeutu-o, veny-ö, pölästy-ö, sepäyty-ö;*
- ***e:*** *ečči-e, luki-e, läsi-e, kylpi-e, kuokki-e, pyrki-e, leikki-e;*
- ***-ja, -jä:*** *kapaloi-ja, palmikoi-ja, starinoi-ja, emännöi-jä, isännöi-jä;*
- ***-na, -nä:*** *pan-na, män-nä;*
- ***-la, - lä:*** *ol-la, tul-la, valehel-la, kävel-lä, kysel-lä, kierrel-lä;*
- ***-ra, - rä:*** *pur-ra, sur-ra, vier-rä;*
- ***-va, - vä:*** *tuuv-va, luuv-va, juuv-va, myyv-vä, syyv-vä, lyyv-vä;*
- ***-ha, - hä:*** *sua-ha, nä-hä, jiä-hä;*
- ***-sa, - sä:*** *juos-sa, nous-sa, piäs-sä, pes-sä, väris-sä;*
- ***-ta, - tä:*** *mua-ta, pua-ta, kiusa-ta, levä-tä, sevä-tä, vähe-tä.*

I infinitivie käytetäh:

1) ilmottamassa ruavon tarkotusta.

Miula ei ole nimitä siula ***antua****. Pitäis pikkuni* ***vakautuo****. Ei ole aikua* ***muata****, pitäy* ***ruatua.***

2) virkkehen objektina.

Lapsi ei suata vielä ***paissa****. Muamo käski tyttärelläh* ***olla*** *hil'l'ua. Mie mahan* ***soittua*** *kantelella.*

3) yksipersonaisien verbien (pitäy, himottau) kera.

Siula pitäy ***lähtie*** *pois. Meilä pitäy* ***kantua*** *vettä kylyh. Oikein himottau* ***juuvva*** *palavua čäijyö. Lapsella himottau* ***muata****.*

4) alkamista tarkottajien verbien kera.

Mie tahon nyt ***lähtie*** *kotih. Poika jo alko* ***lukie*** *karjalaksi. Koira alkau* ***haukkuo.***

Harjotus 114. Luve teksti, löyvä verbin I infinitiivi.

Miula tuli mieleh lähtie syksyllä meččäh. Tiesin, jotta syksysessä mečässä piti olla hil'l'ua ta kuunnella hil'l'aisuutta. Tultuo koivikkoh seisoin vähäsen aikua. Siitä sanoin ičelläni, jotta nyt pitäy vakautuo ta vapautuo kaikista

huoliloista. Niin seisoin siinä puolisen tuntie enkä voinun lähtie nikunne.

Harjotus 115. Kirjuta verbin sanakirjamuoto mallin mukah:
Malli: *varajamma – varata*
auttau, löyvetäh, tilkiččöy, sanelen, juoksentelemma, kiäriy, hoikkenen, vaipuu, assumma, hätäytyy, kuoritan, suurennan, lepyän, kerkiemmä.

I infinitiivi – первый инфинитив
sanakirjamuoto – словарная форма

§ 126. II infinitiivi

Verbien **II infinitiivin** tunnuksena on vokali ***-e***. Se liittyy I infinitiivin muotoh:

kapaloija + e = kapaloije-ssa, kapaloije -n; panna + e = panne-ssa, panne -n; purra + e = purre-ssa, purre -n; pessä + e = pesse-ssä, pesse -n; syyvvä + e = syyvve-ssä, syyvve -n; muata + e = muate-ssa, muate -n.

MUISSA! Konsa II infinitiivin tunnus ***-e*** liittyy sanakirjamuotoh, ni sen loppuvokali ***a, ä*** lankieu sanasta pois: *tulla + e = tulle-ssa, tulle-n.*

Tämän lain ulkopuolella ollah yksivartaloiset verbit, kumpasien sanakirjamuoto on ***-a, -ä, -o, -ö, e*** -loppuni. Näilä verbilöillä II infinitiivin inessiivissä ei ole ***-e*** tunnusta, vain sijapiäteh liittyy suorah sanakirjamuotoh: *läsie: läsie-ssä, lukie: lukie-ssa; näyttyä: näyttyä-ssä, laittua: laittua-s's'a, sepäytyö: sepäytyö-ssä, opastuo: opastuos's'a.*

Verbien II infinitiivillä on kaksi sijamuotuo: inessiivi ta instruktiivi.

§ 127. II infinitiivin inessiivi

II infinitiivin inessiivin sijapiättehinä ollah **-ssa, -ssä**: *kuunnell-e-ssa, juuvv-e-ssa, myyvv-e-ssä, matat-e-ssa, surr-e-ssa, emännöij-e-ssä, hypät-e-ssä.* Erikoisena sijapiättehenä on ***-s's'a,*** kumpani on vain semmosissa yksivartaloisissa verbilöissä, joila I infinitiivimuoto on *-a, o* -loppuni: *ruatua: ruatua-s's'a, kirjuttua: kirjuttua-s's'a, vakautuo: vakautuo-s's'a, valautuo: valautuo-s's'a.*

II infinitiivin inessiivi ilmottau semmoista ruatuo, kumpani sattuu samanaikasesti toisen ruavon kera.

Syyvvessä *ei pijä äijä paissa. Naini vaipu* ***ruatuas's'a.*** *Kotih* ***matatessa*** *hyö levähettih meilä.* ***Lukiessa*** *kirjua eči uuvvet sanat.* ***Muatessa*** *lapsi toisinah pakasi.* ***Kuatuas's'a*** *palavua vettä ole varovaini.*

Järjessysluvun kera II infinitiivin inessiivi ilmottau alkanutta tuntie. Niinpä semmoni venäläini virkeh, kuin в шестом часу я приду домой kiannetäh karjalaksi *Kuuvvetta* käyvvessä *mie tulen kotih.*

Yhettätoista ***käyvvessä*** *läksin makuamah. Havaččeuvuin seiččemettä* ***käyvvessä.*** *Yheksättä* ***käyvvessä*** *tuattoni läksi töih.*

Harjotus 116. Pane sulkuloissa olija verbi II infinitiivin inessiivih.

(Matata) suota myöten ole varovaini. Silmie (pyyhkie) ota puhas käsipaikka. (Vuottua) silma luvin kirjua. Paitua (ommella) katkei niekla. Mitä nävit sielä (olla)? (Niittyä) tuatoltani katosi siera. Kymmenettä (käyvvä) lapsi työnnettih makuamah. Nousin huomeneksella kaheksatta (käyvvä).

II infinitiivin inessiivi – инессив второго инфинитива	ruatuas's'a – во время работы, работая
lukiessa – читая	syyvvessä – во время еды

§ 128. II infinitiivin instruktiivi

Verbin **II infinitiivin instruktiivin** sijapiättehenä on ***- n,*** kumpani kulkou **-e** tunnuksen jälessä: *haravoija: haravoije-n, panna: panne-n, purra: purre-n, olla: olle-n, lyyvvä: lyyvve-n, nähä: nähe-n, muata: muate-n.* Niillä verbeillä, kumpasien sanakirjamuoto on ***a, ä, o, ö*** *-loppuni, tunnus -e* instruktiivissa liittyy vahvah vokalivartaloh; *kučču-e-n, veny-en, kaččo-e-n, juotta-e-n, näyttä-e-n.* II infinitiivin instruktiivi ilmottau ruavon tapua tahi keinuo.

Lapsi paranou (millä keinoin?) ***muaten.*** *Pikkaraini poika juoksou kotih (millä tavalla?)* ***itkien.*** *Sain äijä tietuo (millä keinoin?)* ***lukien*** *ta* ***kuunnellen*** *toisie. Hiän kerto sen tapahuksen (millä tavalla?)* ***nakraen.*** *On paha elyä (millä tavalla?)* ***riijellen.***

Harjotus 117. Pane sulkuloissa olija verbi II infimitiivin instruktiivimuotoh. Kiännä venäjäksi.

Ukko läksi kyläh (rammata). Läkkä järven rannalla (astuo). Nuoret kuletah tietä myöten (laulella). Luven aina (istuo). Valmistelen ruokua (maissella) ta (lisätä) suolua. (Lyyvvä) ei koira rupie kuuntelomah isäntyä.

II infinitiivin instruktiivi – инструктив второго инфинитива
itkien – с плачем
kuunnellen – слушая
lukien – читая
muaten – посредством сна
nakraen – со смехом
riijellen – ругаясь

III INFINITIIVI

Verbien **III infinitiivin** tunnuksena on **-ma, -mä**, kumpani liittyy verbin vahvah vokalivartaloh: *kaččo-ma- ssa, -sta, -h, -lla, -tta; ečči-mä-ssä, -stä, -h, -llä, -ttä.*

Verbin III infinitiivillä on viisi sijamuotuo: inessiivi, elatiivi, illatiivi, adessiivi, abessiivi.

MUISSA! III infinitiivin tunnuksen ***-ma, -mä***:n iessä vartalon loppuvokali ***e*** muuttuu ***o, ö***:ksi: *kulkie: kulk**e**- + ma = kulk**o**-ma-ssa, -sta, -h, -lla, -tta; sylkie: sylke- + mä = sylkö-mä-ssä, -stä, -h, -llä, -ttä.*

III infinitiivi – третий инфинитив

§ 129. III infinitiivin inessiivi

Verbin **III infinitiivin inessiivie** (***kaččoma-ssa, itkömä-ssä***) käytetäh:

1) *olla* verbin kera ilmottamassa mitänih ruatuo, kumpasessa kennih on.

*Mie olen **kirjuttamassa** kotiruatuo. Heposet ollah **syömässä** heinyä. Olen **poimimassa** hilluo. Pereh on jo **makuamassa**. Muamo on **lypsämässä** lehmyä ta **juottamassa** vasikkua.*

2) liikkumista tahi istumista tarkottajien verbien kera.

*Yöllä naini käy **kaččomassa** lastah. Muamo istuu verkkuo **kutomassa**. Mitä työ kävijä eklen **ečči**mässä? Myö, lapset, kävimä **kaččomassa** uutta laivua.*

Mi ero on virkkehillä: *Čikkoni makuau* ta *Čikkoni on makuamassa?* Molommat virkkehet venäjännetäh samoin, onnakko niissä on eruo.

Ensimmäisessä sanotah vain fakta, jotta "čikkoni makuau". Toisessa sanotah, jotta juuri nyt čikkoni on makuamassa, eikä syömässä tahi tanssimassa, tahi mitänih muuta ruatuo ruatamassa. Toini virkeh on konkrettisempi kuin ensimmäini.

Harjotus 118. Löyvä III infinitiivin inessiivimuotoja. Kiännä virkkehet.

Pereh on mečässä leikkuamassa kerppuja. Tyttö on laulamassa vanhua lauluo. Pojat ollah pyytämässä kalua. Tuatto on paikkuamassa verkkuo. Mie kävin eččimässä kissua. Kävin häntä kuuntelomassa. Mitä olet kantamassa? Juuri nyt olen syömässä. Olen kirjuttamassa harjotusta.

II infinitiivin instruktiivi – инструктив второго инфинитива

§ 130. III infinitiivin elatiivi

Verbien **III infinitiivin elatiivi (*kaččoma-sta, itkömä-stä*)** ilmottau mitänih ruatuo, kumpasesta kennih tulou, lähtöy, kieltäytyy. Sitä käytetäh semmosien verbien kera kuin *tulla, lähtie, vakautuo, lopettua, heittyä, kieltäytyö, noussa* tms.

*Paimen tuli **paimentamasta** lehmie. Lapsi vakautu **itkömästä**. Myö piäsimä **riitelömästä**. Lapsi nousi **makuamasta**. Mie kieltäyvyin **lähtömästä** sinne. Koululaiset tultih **opastumasta**.*

Harjorus119. Löyvä virkkehistä III infinitiivin elatiivimuotoja. Kiännä venäjäksi.

Heitä nyt pois itkömästä! Muamo tuli kotih kylyö lämmittämästä. Tulin ostamasta ruokua. Opastaja tuli kotih opastamasta. Tulima uutta filmie kaččomasta. Miehet tultih honkie kuatamasta. Nyt nousen syömästä.

III infinitiivin elatiivi – элатив третьего инфинитива
tuli paimentamasta – пришел с пастбища
vakautu itkömästä – прекратил плакать
piäsimä riitelomästä – мы прекратили спорить
nousi makuamasta – он проснулся
kieltäyvyin lähtömästä – я отказался пойти.

§ 131. III infinitiivin illatiivi

III infinitiivin illatiivie (*kaččoma-h, itkömä-h*) käytetäh karjalan kielessä äijä. Se ilmottau ruatuo, kumpaseh kennih mänöy, tahi kennih alottau. Sitä käytetäh:

1) *männä, lähtie, istuutuo, keräytyö, tulla, juossa, siirtyö, piässä* -verbien kera.

*Myö lähemmä čunua **vetämäh**. Mänkyä nyt **makuamah!** Emäntä lähtöy lehmyä **lypsämäh**. Tulima kouluh **opastumah**. Pojat juostih uutta klubie **kaččomah**. Piäsin nyt uutta kirjua **lukomah**.*

2) alkamista ilmottajien verbien kera: *ruveta, jiähä, käyvvä, ryhtyö, alkua, suorita* tms.

*Lapsi rupei **itkömäh**. Ihmiset ruvettih **nakramah**. Hyö jiätih rannalla **vuottamah**. Lähen huomena **hiihtämäh**. Koira alko tuas **haukkumah**.*

3) adjektiivien ta substantiivien rinnalla.

*Olen valmis **lähtömäh** Pietarih. Mies on hyvä **ruatamah** mečässä. Hiän on hyvä **luistelomah**. Tuo lapsi on aina valmis **kukaistelomah**.*

4) *ruveta* -verbin kera ilmottamassa tulijua aikua eli futuurie.

*Illalla rupiemma uutta ohjelmua **kaččomah**. Päivä rupei **laskeutumah**. Myöhemmin hyö ruvetah **peluamah** lentopalluo.*

Harjotus 120. Löyvä III infinitiivin illatiivimuotoja. Kiännä venäjäksi:

Rupien kakkarua paistamah. Rupietko milma kuuntelomah? Kontienpoika alko puuh nousomah. Istuuvuin veneheh soutamah. Tytöt lähettih nuorua hyppimäh. Miehet lähettih ansoja kaččomah. Myö rupeima kotih suoriutumah. Čikkoni istuutu sukkua tikuttamah.

III infinitiivin illatiivi – иллатив третьего инфинитива
lähtie vetämäh – отправиться тянуть
männä makuamah – отправиться спать
olen valmis lähtömäh – я готов пойти
rupei itkömäh – он заплакал
tulen muistamah – буду помнить

§ 132. III infinitiivin adessiivi

Verbien III infinitiivin adessiivi **(sanoma-lla, itkömä-llä)** ilmottau piäverbin ruavon keinon tahi tavan.

*Kotih piäsimä (millä tavalla?) **soutamalla**. Kieltä opassetah (millä keinoin?) **pakajamalla, lukomalla** ta **kirjuttamalla.** Jalka parannettih (millä tavalla?) **hieromalla**. Milma sinne (millä tavalla?) **kuččumalla** kučuttih.*

Harjotus 121. Pane sulkuloissa olija verbi III infinitiivi adessiivimuotoh. Kiännä virkkehet.

Piäsimä lammilla (hiihtyä). Tulima perillä (kysyö) tietä. (Lämmittyä) sain korvani kuntoh. (Kylpie) kylyssä tulin terveheksi. Se asie (itkie) ei parannu. Il'l'a (istuo) istu kolmekymmentä kolme vuotta kiukualla. Et osua (ostua) sua, etkä pahasta (heittyä) piäse. Piäsin perillä (kysyö) tietä. Ennein ihmisie parannettih (kylpie) kylyssä.

hieromalla – массажированием
III infinitiivin adessiivi – адессив третьего инфинитива
kuččumalla kučuttih – очень звали
opassamma pakajamalla, lukomalla ta kirjuttamalla – мы учим развитием речи, чтением и написанием
piäsimä soutamalla – добрались на лодке

§ 133. III infinitiivin abessiivi

Verbien **III infinitiivin abessiivi (*itkömä-ttä, sanoma-tta*)** ilmottau semmoista ruatuo, ilman kummaista piäverbin tarkotettu ruato tapahtuu.

*Hiän istuu koissa mitänä **luatimatta. Opastumatta** on jykie suaha hyvyä työtä. Emmä voinun olla **nakramatta**. Heponi seisou kiini **panomatta**. Yksi sana jäi vielä **sanomatta.***

Harjotus 122. Pane sulkuloissa olija verbi III infinitiivin adessiivimuotoh. Kiännä venäjäksi.

Nämä lapset kasvettih (itkie). Takki jäi (myyvvä). Heinä jäi (niittyä). Piti olla koko yön (muata). Tulin sinne mitänä (tietyä). Lupua (suaha) hiän läksi koista pois. Ossoksesta (maksua) ei voi lähtie kaupasta pois. Emäntä ei voinun jättyä siivattua (juottua) ta (syöttyä). Emmä voinun olla mitänä (sanuo). Potakat ollah vielä (kuokkie). Sano hänellä kaikki, mitä jäi (sanuo).Tuo tyttö ei voi olla (laulua).

III infinitiivin abessiivi – абессив третьего инфинитива
luatimatta – не делая
opastumatta – без учебы
nakramatta – без смеха

§ 134. Partisiipit

Karjalan kielessä on sanoja, kumpasilla on verbin ta adjektiivin ominaisuuksie. Kaččokka myö muutoma virkeh: *Anna pallo tuola **itkijällä** lapsella. Lavosta **tuotu** heinä oli jo kuiva. Kovasti **hiestynyt***

poika kysy vettä. ***Selitettävä*** *verkko rippuu seinässä.* ***Tultuo*** *kotih hiän rupei syömäh.*

Sanat *itkijällä, tuotu, hiestynyt, selitettävä, tultuo* samoin kuin adjektiivit, merkitäh esinehen luatuo:

mimmosella lapsella? – *itkijällä lapsella.*
mimmoni heinä? – *lavosta tuotu.*
mimmoni poika? – *hiestynyt poika.*
mimmoni verkko? – *selitettävä verkko.*
missä tapahuksessa? – *tultuo kotih.*

Samanaikasesti mainituilla sanoilla on ruavon merkitys, sentäh kun heitä voi korvata verbilöillä:

itkijällä lapsella – lapsella, kumpani itköy
lavosta tuotu heinä – heinä, kumpani tuotih lavosta.
hiestynyt poika –- poika, kumpani hiesty.
selitettävä verkko – verkko, kuta pitäy selittyä
tultuo kotih – sen jälkeh, kun hiän tuli kotih.

Semmosie sanoja, kut tarkotetah ruavon luatuo, sanotah **partisiipeiksi.**

Partisiipit adjektiivien tavoin taivutah sijoissa ta lukuloissa: *itkijällä lapsella – itkijillä lapsilla, itkijältä lapselta - itkijiltä lapsilta* tni.

Virkkehessä partisiipit ollah attribuuttina tahi atributiivina: ***Upottaja*** *suo oli pitkä. Tuo suo* ***on upottaja.***

Karjalan kielessä erotetah kaksi partisiippie: I partisiippi ta II partisiippi. Molommat voijah olla aktiivissa ta passiivissa.

partisiippi – причастие
ruavon luatu – признак предмета по действию

§ 135. Aktiivin I partisiippi

Aktiivin I partisiipin tunnuksena on **-ja, -jä**, kumpani liittyy verbin vahvah leksikaliseh vartaloh: **vuotta-ja** (ihmini), **haukku-ja** (koira), **vetä-jä** (heponi), **läsi-jä** (lapsi).

MUISSA! Verbin vartalon loppuvokali ***e*** muuttuu ***i***:ksi aktiivin I partisiipin tunnuksen iessä: *ommella: ompel**e**- + ja = ompel**i**-ja (naini), männä: män**e**- + jä = män**i**-jä (juna).*

Taivutamma yksikön ta monikon sijoissa sanaliitto *juoksija heponi:*

Nom.	*juoksija heponi*	*juoksijat heposet*
Gen.	*juoksijan heposen*	*juoksijien heposien*
Akk.	*juoksijan heposen*	*juoksijat heposet*
	juoksija heponi	
Part.	*juoksijua hevoista*	*juoksijie heposie*
Tr.	*juoksijaksi heposeksi*	*juoksijiksi heposiksi*
Es.	*juoksijana heposena*	*juoksijina heposina*
In.	*juoksijassa heposessa*	*juoksijissa heposissa*
El.	*juoksijasta heposesta*	*juoksijista heposista*
Ill.	*juoksijah heposeh*	*juoksijih heposih*
Ad.-all.	*juoksijalla heposella*	*juoksijilla heposilla*
Abl.	*juoksijalta heposelta*	*juoksijilta heposilta*
Ab.	*juoksijatta heposetta*	*juoksijitta hepositta*

Aktiivin I partisiippi ilmottau kestäjyä, tulijua, loppumatointa ruatuo.

*Onko tuo **tulija** vai **mänijä** juna? **Makuajan** kissan suuh hiiri ei juokse. Lohi on vastavirtah **nousija** kala. Pihalla **leikkijät** lapset ollah vieresestä talosta. Järvellä nävyttih **liikkujat** venehet. **Tulijana** vuotena muamo täyttäy 50 vuotta.*

Harjotus 123. Löyvä virkkehistä aktiivin I partisiippie. Kiännä venäjäksi.

Mimmoni antaja ihmini, semmoni i ottaja. Elä kačo itkijällä ihmisellä silmih, pakenijalla jalkoih. Tuleh puhujalla pojalla oli koko näkö novessa. Varaja tuota haukkujua ta purijua koirua. Meijän talo seisou näkyjällä paikalla. Mie olen kuuntelija tyttö. Tuola seisojalla heposella on vilu. Latetta pyyhkijä tyttö kačahti meih. Kalua pyytäjät ihmiset lähettih soutamah vehehellä.Olkua hil'l'ua, meilä on uinuoja lapsi. Sivo kenkän rippujat nauhat.

aktiivin I partisiippi – действительное причастие настоящего времени
haukkuja koira – лающая собака
kestäjä, tulija, loppumatoin ruato – продолжающееся, незаконченное действие, устремленное в будущее
läsijä lapsi – болезненный ребенок
vetäjä heponi – тянущая лошадь
vuottaja ihmini – ожидающий человек

§ 136. Passiivin I partisiippi

Passiivin I partisiipin tunnuksena on **-va, vä**, kumpani liittyy indikatiivin presensin monikon III personan vahvah vokalivartaloh: *kaččuo: kačotta- + va = **kačottava** (filmi), pityä: pijettä + vä = **pijettävä** (vuate).*

Virkkehessä passivin I partisiippi voi olla attribuuttina. Silloin se taipuu sijoissa ta lukuloissa. Taivutamma sijoissa sanaliitto *kohennettava vuate.*

Nom.	*kohennettava vuate*	*kohennettavat vuattiet*
Gen.	*kohennettavan vuattien*	*kohennettavien vuatteijen*
Akk.	*kohennettavan vuattien* *kohennettava vuate*	*kohennettavat vuattiet*
Part.	*kohennettavua vuatetta*	*kohennettavie vuatteita*
Tr.	*kohennettavaksi vuattieksi*	*kohennettaviksi vuatteiksi*
Es.	*kohennettavana vuattiena*	*kohennettavina vuatteina*
In.	*kohennettavassa vuattiessa*	*kohennettavissa vuatteissa*
El.	*kohennettavasta vuattiesta*	*kohennettavista vuatteista*
Ill.	*kohennettavah vuattieh*	*kohennettavih vuatteih*
Ad.-all.	*kohennettavalla vuattiella*	*kohennettavilla vuatteilla*
Abl.	*kohennettavalta vuattielta*	*kohennettavilta vuatteilta*
Ab.	*kohennettavatta vuattietta*	*kohennettavitta vuatteitta*

Passiivin I partisiippi ilmottau ruatuo, kumpani pitäy ta voi luatie. Ruatajana tahi luatijana voi olla jokahini.

*Nämä marjat ollah **syötävät** (ne pitäy syyvvä). **Kohennettavat** kenkät (ne pitäy kohentua) ollah nurkassa. **Poltettavat** halot (ne pitäy polttua) tuotih kotih. **Siivilöitävä** maito (se pitäy siivilöijä) oli vasta lypsetty.*

Virkkehessä passiivin I partisiippi on attribuuttina tahi atributiivina.

Veneheh kannettavat kerput ei oltu jykiet. Valmis liharokka on nossettava tulelta.

Harjotus 124. Löyvä virkkehistä passiivin I partisiippi. Kiännä virkkehet venäjäksi.

Juostava matka oli pitkä. Livotettavat sienet ollah vielä puhistamatta. Lavosta tuotava heinä on kuiva. Ossettava puku on kallis. Sinne on kulettava kymmenen kilometrie. Piäh pantava paikka on lämmin. Nuo halot on kerätty poltettavaksi. Laulettava laulu on lyhyt. Kiehutettava maito on hellalla. Valmis kalakeitto on nyt nossettava tulelta. Maito on tuotu kiehutettavaksi.

kačottava filmi – фильм, который следует посмотреть
passiivin I partisiippi – пассивное причастие незаконченного действия
pijettävä vuate – одежда, которую надо носить
syötävät marjat – ягоды, которые надо съесть

§ 137. Aktiivin II partisiippi (kieltoimperfektin ta liittotempuksien yhteyvessä)

Kieltoimperfektin ta liittotempuksien yhteyvessä käytetäh **aktiivin II partisiippie**, kumpasen tunnuksina ollah – **nun, nyn, -lun, lyn, -run, ryn, -sun, syn, -n**.

Tunnus ***-nun, -nyn*** liittyy yksivartaloisien verbien vokalivartaloh. Silloin vokalivartalo on yksitavuni tahi kolmetavuni *haravoi*-tyyppini: ***voi-nun, tuo-nun, syö-nyn, vie-nyn, haravoi-nun, kapaloi-nun.*** Kaksivartaloisilla verbilöillä tämä tunnus liittyy konsonanttivartaloh. Konsa konsonanttivartalo on **n, h** -loppuni, ni tunnuksen iessä ei tapahu mitänä assimilatiota: ***näh-nyn, män-nyn, pan-nun.***

Jos kaksivartaloisilla verbilöillä konsonanttivartalo loppuu ***l, r, s*** -konsonanttih, ni silloin tapahtuu assimilatiota näijen konsonanttien hyväksi: ***tul-lun, ol-lun, pes-syn, piäs-syn, pur-run, vier-ryn.*** Kaksivartaloisilla supistumaverbilöillä assimilatio tapahtuu t:n hyväksi: *varata: varat-* + *nun* = ***varan-nun***, *miärätä: miärät* – + *nyn* = ***miärän-nyn.***

Muila yksivartalosilla verbilöillä tunnus ***-n*** liittyy vahvah vokalivartaloh: ***kačč*o-n, *juotta-n, tietä-n.***

Nämä aktiivin II partisiipin muuvvot ei taivuta sijoissa eikä lukuloissa. Niitä käytetäh imperfektin kieltomuotoloissa, perfektissä ta pluskvamperfektissä, paičči monikon III personua.

Eklen ***en lähten*** *nikunne. Poika* ***ei syönyn*** *nimitä. Čikko* ***on pessyn*** *kaikki astiet. Mie* ***en ole kuullun*** *siitä nimitä. Hiän* ***oli luatin*** *käpryjä. Siä* ***ei ollun lauhtun.***

Harjotus 125. Löyvä aktiivin II partisiipin muotoja.

*Karjalan kieltä olemma paissun aina. Nyt oli hiän pölästyn. Paha, kun en opastun laulamah. En ollun tänä kesänä kalalla. Silta on rikkautun. Olemma mečästä tuonun sientä. Poika oli suoriutun hyvih vuatteih. Mie olen jiänyn yksinäh suarella. Hiän ei luatin sitä. Oletko läsin tänä vuotena? Olemma ečči*n *silma jo monta tuntie. Tätä elokuvua en ole vielä nähnyn.*

§ 138. Aktiivin II partisiippi attribuuttina

Aktiivin II partisiippie käytetäh attribuuttina. Silloin sen tunnuksena on **-nut, nyt**, kumpani yksivartaloisilla verbilöillä liittyy vahvah vokalivartaloh, kaksivartaloisilla – konsonanttivartaloh: ***vaipunut*** *(ihmini),* ***kipeytynyt*** *(lapsi),* ***homehtunut*** *(leipä).*

Attribuuttina olija aktiivin II partisiippi taipuu sijoissa ta lukuloissa. Oblikvisijoissa sen yksikön vokalivartalo on ***nuo-, nyö*** – loppuni, monikon vokalivartalo on ***nui, nyi***-loppuni, konsonanttivartalo on *t* – loppuni.

Nom.	*homehtunut leipä*	*homehtunuot leivät*
Gen.	*homehtunuon leivän*	*homehtunuijen leipien*
Akk.	*homehtunuon leivän* *homehtunut leipä*	*homehtunuot leivät*
Part.	*homehtunutta leipyä*	*homehtunuita leipie*
Tr.	*homehtunuoksi leiväksi*	*homehtunuiksi leiviksi*
Es.	*homehtunuona leipänä*	*homehtunuina leipinä*
In.	*homehtunuossa leivässä*	*homehtunuissa leivissä*
El.	*homehtunuosta leivästä*	*homehtunuista leivistä*
Ill.	*homehtunuoh leipäh*	*homehtunuih leipih*
Ad.-all.	*homehtunuolla leivällä*	*homehtunuilla leivillä*
Abl.	*homehtunuolta leivältä*	*homehtunuilta leiviltä*
Ab.	*homehtunuotta leivättä*	*homehtunuitta leivittä*

Aktiivin II partisiippi ilmottau loppunutta ruatuo.

Rikkoutunuot *luuvvat oltih syvät ta kaunehet.* ***Hiestynyt*** *lapsi ei voinun muata.* ***Kipeytynyt*** *koululaini ei lähten kouluh. Kotih tultih vaipunuot ruatajat. Elä syö huomehtunutta leipyä.*

Harjotus 126. Löyvä virkkehistä aktiivin II partisiippi. Kiännä venäjäksi.

Elä syö vihistynyttä suppie. Kontieta ampunuot miehet seisottih pesän vieressä. Katolta lankenut lumi oli jykie ta märkä. Mäne pese likautunuot kiät. Tahon vilustunutta maituo. Vakautunuolla siällä läksimä soutamah ielläh. Kirjua lukenut poika nousi skammilta. Nälästynyöt koirat juoksennellah pihalla. Ruttoh kasvanuolla tytöllä oli kaunis tukka.

vaipunut ihmini – уставший человек
kipeytynyt lapsi – заболевший ребенок
homehtunut leipä – заплесневевший хлеб

§ 139. Passiivin II partisiippi (kieltoimperfektin ta liittotempuksien yhteyvessä)

Passiivin II partisiipin tunnuksena on **-tu, ty, -ttu, tty**.

Tunnus ***-tu, -ty*** liittyy yksivartaloisilla yksitavusilla ta *haravoija* -tyyppisillä verbilöillä vokalivartaloh: ***tuo-tu, syö-ty, vie-ty, haravoi-tu, emännöi-ty.*** Kaksivartaloisilla verbilöillä tunnus liittyy konsonanttivartaloh: ***näh-ty, tul-tu, män-ty, pur-tu, pes-ty.***

Geminatallini tunnus ***-ttu, -tty*** liittyy monitavusilla yksivartaloisilla verbilöillä heikkoh vokalivartaloh: ***kuč u-ttu, veje-tty, työnne-tty, kanne-ttu.***

MUISSA! Konsa tunnus - ***ttu, -tty*** liittyy vokalivartaloh, ni vartalon loppu ***a, ä*** muuttuu ***e***:ksi: *laulua: laul**a**- + ttu = laul**e**-ttu, näyttyä: näyt**ä**- + tty = näyt**e**-tty*

Passiivin II partisiippie käytetäh ilmottamassa männyttä aikua:

1) monikon III personan kieltoimperfektissä: *Hyö **ei haravoitu** heinyä. Pojat **ei syöty** ruokua. Tänä yönä koirat **ei haukuttu.***

2) monikon III personan perfektissä ta pluskvamperfektissä.

*Hyö **on pölässytty.** Tiälä ihmiset **ei eletty**. Hyö **oli piästy** kotih vasta yöllä.*

3) merkitykseltäh passiivisissa virkkehissä, konsa ruatajua ei ilmoteta.

*Mistä nämä hirret **on tuotu**? Lehmät **on viety** kesäksi suareh. Veneh vietih samah kohtah, mistä **oli otettu.***

Näissä tapahuksissa passiivin II partisiippi ei taivu sijoissa eikä lukuloissa. Se on aina yksikön nominatiivissa.

Harjotus 127. Löyvä virkkehistä passiivin II partisiippi.

Mua on väkövä, äijä tuhkua on pantu. Hyö ei tiijetty siitä nimitä. Lauvat oli vessetty. Hyö ei kerätty pihkua. Stolalla on tuotu hyvät ruuvvat. Sielä meilä mitänä ei sanottu eikä luvattu. Muinoin tiälä oli kynnetty uatralla.

passiivin II partisiippi – пассивное причастие законченного действия

§ 140. Passiivin II partisiippi attribuuttina

Passiivin II partisiippie käytetäh attribuuttina. Siinä tapahuksessa se taipuu sijoissa ta lukuloissa. Pasiivin II partisiippie käytetäh ilmottamassa loppunutta ruatuo: ***Avatusta*** *ikkunasta kaččo pieni poika. Tuo* ***laulettu*** *laulu on miula tuntematoin.*

Taivutamma sijoissa sanaliitto *kynnetty mua*

Nom.	*kynnetty mua*	*kynnetyt muat*
Gen.	*kynnetyn muan*	*kynnettyjen maijen*
Akk.	*kynnetyn muan* *kynnetty mua*	*kynnetyt muat*
Part.	*kynnettyö muata*	*kynnettyjä maita*
Tr.	*kynnetyksi muaksi*	*kynnetyiksi maiksi*
Es.	*kynnettynä muana*	*kynnettyinä maina*
In.	*kynnetyssä muassa*	*kynnetyissä maissa*
El.	*kynnetystä muasta*	*kynnetyistä maista*
Ill.	*kynnettyh muah*	*kynnettyih maih*
Ad.-all.	*kynnetyllä mualla*	*kynnetyillä mailla*
Abl.	*kynnetyltä mualta*	*kynnetyiltä mailta*
Ab.	*kynnetyttä muatta*	*kynnetyittä maitta*

Harjotus 128. Luaji mallin mukah.

(Kuorittua) potakat pitäy käristyä. Kuoritetut potakat pitäy käristyä.

Järven takana (niittyä) heinä oli hyvä. (Silittyä) paijassa ei ollun yhtä nappie. Vasta (topata) sukat ollah kiukualla. Tämä vasta (ommella) mekko on kaunis. Nuo kotih (kantua) halot ollah kuivat. Eklein (kaivua) potakat ollah vielä märäččäiset. Vasta (tuuvva) vesi on vilu. (Hivuttua) lattiella leikkiy lapsi.

avattu ikkuna – открытое окно laulettu laulu – спетая песня

§ 141. Passiivin II partisiipin partitiivi

Passivin II partisiipin partitiivie käytetäh silloin, konsa halutah ilmottua ruatuo, kumpasen jälkeh piäverbin ruato tapahtuu: *Päivän* ***laskeutuo*** *ilma muuttu vilummaksi* (Konsa päivä laskeutu, ni ilma muuttu vilummaksi). ***Syötyö*** *lapset lähettih pihalla* (Sen jälkeh kun lapset syötih, ni hyö lähettih pihalla).

Tultuo *työstä tuatto pesi kiät ta istuutu syömäh* (Sen jälkeh kun tuatto tuli työstä, ni hiän pesi kiät ta istuutu syömäh).

Harjotus 129. Sano mallin mukah.

Murkinan (syyvvä) kaikki lähettih ruatoh. Murkinan syötyö kaikki lähettih ruatoh.

Kylystä (tulla) pesin kiät. (Astuo) kaksikymmentä kilometrie myö vaipuma. (Piässä) meччäh rupeima keryämäh marjua. (Juuvva) čäijyö ämmöt ruvettih pakajamah. (Kapaloija) lastah muamo rupei häntä tuuvittelomah. (Eksyö) hyö kiännettih vuattiet murnin. (Visata) vettä venehestä läksimä soutamah.

passiivin II partisiipin partitiivi – партитив второго причастия пассива или причастия законченного действия	päivän laskeutuo – после захода солнца syötyö – поев tultuo – придя

§ 142. Postpositiot

Postpositiot ollah taipumattomie sanoja, kumpaset kuletah substantiivien, pronominien ta numeralien jälessä ilmottamassa missä suhtehessa ne ollah toisih sanoih. Silloin hyö yhessä nominin kera ilmotetah aikua, paikkua, tapua, miäryä tms.

Kiven ***piällä*** *on kissa. Selän* ***takuana*** *seiso pieni tyttö. Tulen kotih kuuvven* ***jälkeh****. Olemma teilä iltah* ***suaten****.*

Merkityksen kannalta postpositiot ilmotetah:

1) paikkua tahi tilua:

alla, alta, alačči (ikkunan alla, alta, alačči);

piässä, piästä, piäh, piällä, piältä, päin, piälličči (järven piässä, piästä, piäh, piällä, piältä, kynnyksestä piälličči);

iessä, iestä, eteh, eičči (talon iessä, iestä, eteh, eičči);

jälessä, jälkeh (miun jälessä, jälkeh);

takuana, takua (nurkan takuana, takua);

luo, luona, luota (hänen luo, luona, luota);

perässä, peräh (pirtin perässä, peräh);

läpi, läpičči (seinän läpi, hiemasta läpičči);

kohti, kohassa, kohen, kohtah (kylyä kohti, ikkunan kohassa, kohtah);

kesessä, keskeh (halkojen kesessä, keskeh);

siämessä, siämestä, siämeh (lavon siämessä, siämestä, siämeh);

vieressä, vierestä, viereh (lapsen vieressä, vierestä, viereh);

2) aikua, syytä ta seurausta:

suaten (kahteh suaten);

kera (ämmön kera);

varoin (talvie varoin);

kesellä (pruasniekan kesellä);

takie (miun takie);

puolesta (miun puolesta).

Postpositiot käytetäh eniten **genetiivin** kera:

Vasara löyty lauvan **alta**. Heijän talo on kylän **piässä**. Poika istuu muamon **rinnalla**. Pereh istuu stolan **takuana.** Tuletko illalla miun **luo**. Lavon **siämessä** on heinyä. Soutima järven **ympäri**. Siirry pois ikkunan **vierestä**.

Muutomie postpositiota käytetäh muijen sijojen kera:

1) partitiivin kera.

*Myö matkuamma kylyä **kohti**. Läksimä kulkomah rantua **myöten**. Hirvi juoksi suota **pitin**. Panin sukset seinyä **vassen**. Niitämmä heinyä talvie **varoin**. Kello on viittä **vailla** kaksi;*

2) elatiivin kera.

*Kanat piästih aijasta **alačči**. Soutima lammista **poikki**. Tyttö tulou tuattol'asta **suaten**. Tulen Vuokkiniemestä **päin**. Piässä käsi hiemasta **läpičči**.*

3) illatiivin kera.

*Hiihtäjät mäntih meččäh **päin**. Kulkima Ahvenlahteh **suate**.*

4) adessiivi-allatiivin kera.

*Tuon heinyä heposella **varoin**. Vierahat lähettih yöllä **vastah**. Elä kačo jälellä **päin.***

Harjotus 130. Pane pisteijen tilalla sopiva postpositio.

Kylän ... eläy vanha ämmö. Talvella panemma verkot jiän ... Mie seison puun ....Tyttö seisou peilin ... Muamo venyy lapsen ... Panin halkuo kiukuan .... Poika kulkou tuaton .... Talon nurkan ... seisou heponi. Pissä käsi hiemasta ... Ikkunan .... on stola. Lähen hänen ... kaččomah uutta filmie.

laijalla, alla, iessä, vierellä, vieressä, siämeh, jälessä, takuana, läpičči, luona, kera.

heposella varoin – для лошади	selän takuana – за спиной
kiven piällä – на камне	talvie varoin – на зиму
postpositio – послелог	yöllä vastah – на ночь глядя

§ 143. Prepositiot

Prepositioita karjalan kielessä on äijyä vähemmän kuin postpositioita. Prepositiot ollah taipumattomie sanoja ta kuletah ennen substantiivie, pronominie ta numeralie. Sanaliitot prepositioijen kera ilmotetah paikkua, tilua ta aikua.

Prepositioita käytetäh:

1) genetiivin kera:

*poikki: Myö soutima **poikki** joven;*
*jälkeh: **Jälkeh** sovan pereh eli Louhessa.*
*ympäri: Soutima **ympäri** järven;*
*läpi: Myö ajamma heposella **läpi** mečän;*

2) partitiivin kera:

*ilman: Läksin meččäh **ilman** koirua;*
*ennen: Piäsimä kotih **ennen** yötä;*
*pitin: Hyö kuletah **pitin** siltua;*
*myötäh: Siitä hyö kiännyttih **myötäh** päivyä;*
*ympäri: Läksimä kulkomah **ympäri** kylyä;*
*lähičči: Venehellä hyö souvetah **lähičči** rantua;*

3) elatiivin kera:

*piälličči: Naini panou paikan **kaklasta** piälličči;*
*ympäri: **Ympäri** puusta pyöriy repo.*
*poikki: Piäsimä **poikki** jovesta venehellä.*

Harjotus 131. Pane pisteijen tilalla sopiva prepositio.

.... sotua hyö elettih Kuorilahessa. Tule meilä ... kuutta.Kiänny kolme kertua ... päivyä. Elä mäne ulos .... takkie ta lakkie. Lapset juoksennellah ... pirttie. Laiva kulkou .... rantua. Meččäh ei lähetä .... kirvestä ta tulitikkuja.

ennen, myötäh, pitin, ilman, lähičči.

läpi mečän – через лес
myötäh päivyä – по направлению движения солнца
poikki joven – через реку
prepositio – предлог
ympäri järven – вокруг озера

§ 144. Konjunktiot

Konjunktiot ollah taipumattomie sanoja, kut yhissetäh virkkehie ta virkkehen jäsenie. Kaikki konjunktiot juatah rinnastajih ta alistajih.

Rinnastajat konjunktiot yhissetäh samanvertasie virkkehie ta virkkehen

jäsenie: *Mie elän joven tällä rannalla, **a** hiän eläy toisella rannalla. On sattun elämässä pahua **tai** hyvyä.*

Alistajat konjunktiot yhissetäh piä- ta sivuvirkkehet: *Oli niin pimie, **jotta** ei näkyn nimitä. Ota sinčistä sankot, **millä** tuuvva vettä.*

alistajat konjunktiot – подчинительные союзы
konjunktio – союз
rinnastajat konjunktiot – сочинительные союзы

§ 145. Rinnastajat konjunktiot

Rinnastajat konjunktiot ollah:

1) yhistäjät konjunktiot: ***ta, i, tai, vaikka.***

*Vaivutti **ta** vielä enemmän janotti. On ukolla sattun elämässä hyvyä **i** pahua. Tulima kotih **tai** rupeima syömäh. En anna **vaikka** olenki luvannun.*

2) erottajat konjunktiot: ***ili, elikkä, eli ... eli, vai.***

*Miekö tulen siun luo **ili** sie tulet meilä? **Eli** ossa tämä veneh, **eli** mäne tiehes. Olkah hänen tovet **elikkä** valehet. Latvat otat **vai** tyvet?*

3) vastakohtakonjunktiot: ***a, vain.***

*Eklen oli pakkani, **a** tänäpiänä päiväni paistau. Joka taloh tuli ativoita, **vain** meilä ei niken tullun.*

MUISSA! Vastakohtakonjunktioijen iessä käytetäh pilkku:
Eklen vihmu, a tänäpiänä on kuiva siä.

Harjotus 132. Käytä pisteijen tilalla rinnastajie konjunktioita.

Mie elän Vuonnisessa, ... hiän eläy Piäjärvessä. Verkkoh puuttu kymmenen ahventa ... kolme haukie. Miekö souvan, ... sie rupiet soutamah. Mie rupein onkimah, ... hiän valmisti ruokua. .... myö lähemmä ielläh, ... jälelläh.En tule illačču, ... kuinka kučuttais'. Tulima meččäpirttih ... rupesima valmistamah ruokua. Myö kaikin läksimä keryämäh marjua, ... hiän jäi kotih.

ta, a, vain, eli ... eli, vaikka, tai

erottajat konjunktiot – разделительные союзы
vastakohtakonjunktiot – противительные союзы
yhistäjät konjunktiot – соединительные союзы

§ 146. Alistajat konjunktiot

Alistajat konjunktiot juatah:

1) eksplikatiivisih: ***jotta, kun.***

Oli niin vilu, ***jotta*** *piti panna piällä lämpimät vuattiet. Muissan,* ***kun*** *meijän täti joiku.*

2) konsekutiivisih (seurausta ilmottajih): ***jotta, ni, ni jotta.***

Siula pitäy syyvvä enämpi, ***jotta*** *voisit ruatua paremmin. Pitäy ottua matkah enämpi pensiinie,* ***jotta*** *riittäis'. Hukka kun piäsöy liäväh,* ***ni*** *hiän revittäy kaikki lampahat.*

3) temporalisih (aikua ilmottajih): ***kun, ennen kun, kuni.***

Kun *meččäpirttih yöksi jiät, ni pitäy kirves panna kynnyksen alla.* ***Ennen kun*** *lähet tiältä, juot čäijyö. Hyö seisottih,* ***kuni*** *heilä ei käsetty istumah.*

4) kausalisih (syytä ilmottajih): ***kun, ni kun.***

En voinun tulla, ***kun*** *ei ollun aikua. Hyvä olis' muiten olla,* ***ni kun*** *oli etähäksi kauppah kayvvä.*

5) finalisih (tarkotusta ilmottajih): **jotta.**

Pane villasukat kiukuan piällä, ***jotta*** *kuivettais'. Assu rutompah,* ***jotta*** *piäsisimä kotih ennen pimietä.*

6) konditionalisih: ***jos, kun.***

Jos *et jaksa, ni ole silloin koissa.* ***Kun*** *sie lähtenet, ni myö kyllä lähemmä.*

7) komparatiivisih: **kuin, niin kuin.**

Verkko seisou viessä, ***kuin*** *seinä. Ukko astuu,* ***niin kuin*** *näkis' pahoin.*

MUISSA! Alistajien konjunktioijen iessä aina käytetäh pilkku.

Harjotus 133. Käytä pisteijen tilalla alistajat konjunktiot.

Oli niin äkie, ... piti ottua lämpimät vuattiet piältä. Siula pitäy nyt lähtie marjah, ... tulisit kotih aivompah. Tulen, ... aika tulou. Köyhä eläy, ... märkä puu palau. Kerkiet vielä, ...päivä nousou. Poroloilla sinne paremmin voi piässä, ... heposilla. ... et makua, ni tule miun kera pakajamah. Syöjätär sanou, ... syle mereh. Sano, ... kaikin kuultais'.

jotta, kuin, kun, kuni, jos, konsa.

eksplikatiiviset konjunktiot – изъяснительные союзы
finaliset konjunktiot – союзы цели
kausaliset konjunktiot – причинные союзы
konditionaliset konjunktiot – условные союзы
konsekutiiviset konjunktiot – союзы следствия
temporaliset konjunktiot – временные союзы

§ 147. Liittehet

Karjalan kielessä on semmosie **liittehie**, kut annetah sanalla tahi koko virkkehellä erikoisen merkityksen. Niinpä ***-ko, -kö*** -liittehen avulla myö suamma kysymysvirkkehen: *Lähet**kö** sie nyt kouluh? Syöt**kö** palavua huttuo?*

Liittehet voijah olla etuliittehie tahi takaliittehie: (ei) ***ni**mitä, **ni**ketä, **epä**produktiivini, ken**pä**, ken**känä**, mie**ki*** tms. Karjalan kielessä on enemmän takaliittehie, kuin etuliittehie.

Merkityksen kannalta liittehet voi jakua eri joukkoloih:

1) kysymysliiteh ***-ko, -kö***, kumpani liitetäh virkkehessä siih sanah, mistä halutah mitänih tietyä.

*Olit**ko** sie Moskovassa? Sie**kö** löysit kukkaron? Viikon**ko** sie sielä olit?*

2) merkitystä tehostaja liiteh ***-pa, -pä.***

*Ken**pä** sielä koputtau? Mitä**pä** nyt sanot? En**pä** ollun sielä.*

3) vahvissusliiteh **-ki** käytetäh myöntövirkkehissä, liiteh **-kana, -känä** - kieltovirkkehissä. Vahvissusliittehenä käytetäh niise liiteh ***-s***.

*Mie**ki** olin sielä. Miula**ki** ollah samanlaiset sukset. Elä sano siitä kellä**känä**. Miula**kana** sitä ei ole. Onko**s** ketänih koissa? Etkö**s** lähe nyt pois?*

4) **-han, -hän** -liittehellä on lievä, pehmie merkitys.

*Tule**han** meilä illalla? Mie**hän** sanoin siitä heilä. Mäne**hän** nyt tiältä pois.*

5) liittämällä ***-nih*** liitehtä *ken, mi* -pronomineih suamma indefiniittipronominit *ken**nih**, mi**nih**.*

*Tulouko ken**nih** meilä huomena? Luaji sie nyt mitä**nih**.*

6) liittämällä etuliiteh ***ni-*** pronomineih *ken, mi* suamma negatiivipronominit ***ni**ken, **ni**mi.*

*Elä sano siitä **ni**kellä. Elä pakaja **ni**mitä. En löyvä sitä **ni**mistä.*

7) etuliiteh ***epä-*** liittyy nominih antaen sillä negatiivisen merkityksen.

*Koissa oli täysi **epä**järjessys. Se oli **epä**virallini pakina.*

Harjotus 134. Pane pisteijen tilalla sopiva takaliiteh.

Tästä pitäy sanuo kellä.... Olet... sie jo käynyn kylyssä? Et... sie lähe tänäpiänä teatterih? Mitä... nyt sanot? Hänellä... on kaunis takki. En kirjuta nyt kellä.... Mie.... jo sanoin siitä siula. Tule... nyt tänne. Etkö... sie ole luken tätä kirjua? Mie... läksisin teijän kera, no ei miula ole aikua.

-ko, -kö, -nih, -han, -hän, -ki, -känä, s

etuliiteh – приставка
kysymysliiteh – вопросительная частица
lievä merkitys – ослабленное значение
liiteh – частица
merkitystä tehostaja liiteh – частица, усиливающая значение слова
takaliiteh – постпозитивная частица
vahvissusliiteh – усилительная частица

§ 148. Interjektiot

Karjalan kielessä on semmosie sanoja, kut ilmotetah ihmisen eri tuntehie: iluo, imehtä, siäntymistä, suruo. Näitä sanoja sanotah **interjektioiksi.**

Imehtä tarkottajana interjektiona käytetäh ***a-voi-voi:***

A-voi-voi*, kuin sie olet vanhentun!*

Siäntymistä ilmottajana käytetäh interjektioita **oh, ohoh, oh-hoh, aha.**

Oh *sie, mossennikka!* ***Ohoh****, puutuit varastaja!* ***Aha****, hyvä i tuli!*

Ilo ilmaissah interjektiolla ***ahah.***

Ahah*, tiälä sie olet!* ***Ahah****, nyt sie puutuit miun käsih!*

Interjektiota ***hoi*** käytetäh, konsa ketänih huhutah.

Juakko, ***hoi!*** *Tule kotih! Tuatto,* ***hoi****, tule rannalla!*

Interjektioiksi sanotah niise semmosie sanoja, joita käytetäh, konsa kučutah kotisiivattua (lehmyä, lammasta, kanua, koirua, kissua tni.)

Lehmyä kučutah sanoilla: ***tpruko-tpruko-tpruko!*** Lammasta: ***est-est-est!*** Kanoja: ***tip-tip-tip!*** Koirua: ***čoh-čoh-čoh!*** Kissua: ***kis-kis-kis!***

9. luokka

§ 149. Virkehoppi

Virkehoppi on semmoni kieliopin kappaleh, missä tutkitah sintaktisien yksikköjen rakennehta ta merkitystä. Virkehopin objektina ollah sanaliitot ta virkkehet.

Virkehopin tuntomini auttau kielen kehitystä, koska sen avulla myö voimma oikein rakentua virkkehie, valita sopivie sanaliittoja, mit ollah parahie juuri tässä tilantehessa.

Virkchopin tieto antau mahollisuuven oikein panna välimerkit, jotta syntyis' logisesti oikie ajatus.

Välimerkkien oikie käyttö auttau oikein jakua teksti virkkehih, ta sitou virkkchic ta sanoja toini toiseh.

§ 150. Sanaliitot

Sanaliitossa voi olla kaksi tahi enämpi iččenäistä sanua, mit ollah sivottu toini toiseh kieliopillisesti ta semanttisesti: (mimmoni?) *sulkkuni kosto, nousou* (mi?) *tuuli*, (mit?) *jovet ta järvet.*

Kaikki sanaliitot juatah alistajih ta rinnastajih sen mukah, mimmoset suhtehet ollah sanojen välillä. Virkkehissä on enemmän alistajie sanaliittoja, konsa yksi sana on piäsana (siitä annetah kysymys), a toini on alissussana.

Virkkehessä *Syksyni tuuli kantau ilmassa koivujen ta huapojen keltasie lehtijä* erotamma ensin kieliopillisen virkehkannan: *tuuli kantau.* Sen jälkeh erotamma sanaliitot: 1) syksyni tuuli, 2) keltasie lehtijä, 3) kantau ilmassa, 4) kantau lehtijä, 5) koivujen ta huapojen. Sanaliitot *(mimmoni?) syksyni tuuli, kantau (missä?) ilmassa, kantau (mitä?) lehtijä, (min?) koivujen ta huapojen lehtijä* ollah alistajat sanalittot. Sitä vassen sanaliitto *koivujen ta huapojen* on rinnastaja sanaliitto, koska siinä ei ole piäsanua, molommat sanat ollah tasavertaset.

Rinnastajissa sanaliittoloissa tavallisesti ollah samaluokkaset sanat: *yö ta päivä, ulvou ta vinkuu, itköy ta nakrau, hil'l'asesti ta vakavaisesti* tms.

Alistajissa sanaliittoloissa toini on piäsana, toini alistaja: *paissa (kuin?) selvästi, lukie (mitä?) kirjua ta lehtie.*

alistajat sanaliitot – подчинительные словосочетания
rinnastajat sanaliitot – сочинительные словосочетания
kieliopillini virkehkanta – грамматическая основа

§ 151. Virkkehet

Virkeh on sintaksin piäyksikkö. Virkkehessä on ajatus, kuta pakinoiччija tahi kirjuttaja tahtou sanuo kuulijalla tahi lukijalla.

Virkkehellä on allaolijoita ominaisuuksie:

1) virkkehessä on virkehkanta (subjekti ta predikatti);
2) virkkehessä on ilmotettu minih ajatus;
3) virkeh on pakinan yksikkö;
4) virkeh on intonatioltah täysi.

Virkkehet voijah olla yksikantaset ta monikantaset. Virkeh *Lapsi itköy kätkyössä* on yksikantani, kun siinä on yksi subjekti ta yksi predikatti (*Lapsi itköy*). Virkeh *Myö tahomma, jotta koko muailmassa olis aina rauha* on monikantani, kun siinä on kaksi virkehkantua (*Myö tahomma* ta *olis rauha*). Virkkehet, kumpasissa on monta rinnastajua predikattie, ei olla monikantaset: *Tiellä matkuat, tietä kysy.*

§ 152. Virkehjoukot

Sen mukah, mimmoni on ilmotuksen tarkotus, kaikki virkkehet juatah kolmeh joukkoh (kačo § 13).

Ilmotusvirkeh on tavallini virkeh, kumpasen lopussa on pisteh: *Karjalaisissa mečissä on äijä sientä ta marjua. Talvella kylässä ei ole nikunne kiirehtä.*

Kysymysvirkeh sisältäy kysymyksen, mihi vuotetah vastahusta. Sen lopussa on kysymysmerkki: *Tiijätkö sie siitä mitänih? Kunne sie suoriet lähtömäh kesäksi?*

Kehotusvirkeh sisältäy kehotuksen. *Pakaja kovemmalla iänellä. Läkkä myö nyt jovenrannalla.*

Pakinassa kysymys- ta kehotusvirkkehie on vähemmän kuin ilmotusvirkkehie.

Kysymysvirkkehissä käytetäh kysymysliittehie (-ko,-kö) ta interrogatiivipronominie (mi, ken, konsa, mimmoni tms.). Interrogatiivipronominit ollah virkkehenjäseninä: ***Ken*** *sielä koputtau oveh? Mistä* ***sie*** *pakajat?*

Kehotusvirkkehessä useicči on yksi imperatiivimuotoni predikatti: ***Anna*** *miula hyvä neuvo.* ***Elkyä sanokkua*** *nyt mitänä muuta.*

ilmotusvirkeh – повествовательное предложение
kysymysvirkeh – вопросительное предложение
kehotusvirkeh – побудительное предложение

§ 153. Huutahusvirkkehet

Emotionalisesti virkeh voi olla **huutahusvirkeh.** Siinä tapahuksessa se alkau interjektiolla. (kačo § 148). Huutahusvirkkehen lopussa on huutomerkki. Huutahusvirkkehet ilmotetah:

1. Imehtä: *A-voi-voi, kuin sie olet vanhentun!*
2. Siäntymistä: *Oh sie, paha poika! Ohoh, puutuit varastaja!*
3. Iluo: *Ah kuin on makie hillo! Ahah, tiälä sie olet! Ahah, nyt sie puutuit miun käsih!*
4. Huhuomista: *Pekka, hoi! Tule kotih! Čikko, hoi, tule rannalla!*
5. Kotisiivatan kuччumista: Tpruko-tpruko-tpruko, lehmäseni! Čoh-čoh-čoh, koiraseni! Est-est-est, lampahaiseni! Kis-kis-kis, kissani!

§ 154. Yksinkertaset virkkehet

Yksinkertasessa virkkehessä virkehkanta voi olla erilaini. Jos siinä on subjekti ta predikatti, ni sitä virkehtä sanotah **kaksijäseniseksi**: *Työ ihmisen kasvattau. Villat jiätih karttamatta.* **Yksijäseniseksi** sanotah semmoista virkehtä, kussa on vain yksi virkkehen piäjäsen: *Sieklalla vettä et selitä. Eläy, kuin kultua viessau.*

Harjotus 135. Sano, mit virkkehet ollah kaksijäseniset, a mit yksijäseniset.

Muamo paistau sulччinoita. Pientä lasta kylvetetäh lakanasta piäličči. Pure, koiraseni, luita. Soutaja viskuau venehestä vettä. Ulkona tuulou ta vihmuu. Moniччi nuotta levitetäh kallivolla kuivattavaksi. Hukka sorti lampahan.

kaksijäsenini virkeh – двусоставное предложение
yksijäsenini virkeh – односоставное предложение
yksinkertani virkeh – простое предложение

§ 155. Sanajärjessys

Karjalan kielessä sanajärjessys yksinkertasessa virkkehessä on välläni. Se tarkottau sitä, jotta subjektilla ta predikatilla ei ole sivottuo paikkua virkkehessä. Piälaki on, jotta semanttisesti tärkiempi virkkehen jäsen pannah sen alkuh. Otamma kačottavaksi kaksi virkehtä. **Mie lähen** *leikkuamah vastua* ta **Lähen mie** *leikkuamah vastua*. Ensimmäisessä virkkehessä semanttisesti tärkiempi on subjekti *mie*, a toisessa – predikatti *lähen*. Logini painoki on semanttisesti tärkiemmällä sanalla.

Ensimmäisessä tapahuksessa sanajärjessys on subjekti, siitä predikatti, siitä predikatin miärittehet. Tämmöistä sanajärjessystä sanotah **suoraksi sanajärjessykseksi.** Suoran sanajärjessyksen mukaista on, jotta sanaliittoloissa miärättävän substantiivin iessä kulkou:

1) adjektiiviattribuutti: *vanhempi veikko, kipie sormi, matala järvi tms.* ***Vanhempi veikko*** *opastuu yliopistossa. Kiärin* ***kipien sormen.***

2) substantiiviattribuutti: *meren pohjassa, kirvehen varsi, talon nurkat tms. Tuatto vasta luati* ***kirvehen varren.*** ***Meren pohjassa*** *oli hienuo čuuruo.*

3) pronominiattribuutti: *miun pereh, heijän talo, tuo lampi, kenennih takki* tms. ***Heijän perehessä*** *on kolme lasta.* ***Tuossa lammissa*** *on kalua.*

4) numerali: *viisi kertua, kymmenen venehtä, kahessa aitassa, sualla rupl'alla tms.* ***Kolme naista*** *kulkou tietä myöten.* ***Kahessa talossa*** *ei ollun valuo.*

Viimesessä tapahuksessa onnakko voi olla epäsuora järjessys ili inversio. Silloin sanaliiton merkitys muuttuu. Suoran sanajarjessyksen yhteyvessä tarkotetah tarkkua numeruo, sitä vassen inversion yhteyvessä kysymys on epätarkasta, läheisestä luvusta: *Pirtissä oli* ***ikkunua kymmenen*** *(lässä kymmentä). Kylässä oli* ***taluo viisikymmentä*** *(lässä viittäkymmentä, noin viisikymmentä).*

Kieltoilmauksissa kieltoverbi ***ei*** aina kulkou piäverbin iessä: *Mie* ***en luaji*** *sitä. Hiän* ***ei lähten*** *tänä iltana nikunne. Hyö* ***ei ole*** *vielä* ***syöty.***

Liittotempuksissa ***olla*** - apuverbi kulkou ennein piäverbie: *Naini* ***on tullun*** *Kiestinkistä. Hyö* ***on eletty*** *tiälä jo monta vuotta. Maito* ***oli juotu.***

epäsuora sanajärjessys ili inversio – обратный порядок слов, инверсия
epätarkka, läheini luku – неточное, приблизительное число
sanajärjessys – порядок слов в предложении
suora sanajärjessys – прямой порядок слов
tarkka luku – точное число
välläni sanajärjessys – свободный порядок слов

VIRKKEHEN PIÄJÄSENET

Virkkehen piäjäsenet ollah **subjekti** ta **predikatti.**

§ 156. Subjekti

Subjekti on virkkehen piäjäsen, kumpani tarkottau mitänih pakinan esinehtä ta vastuau kysymykseh *ken? mi?* (yks. nom.), ket, mit (mon.nom.).

Virkkehessä ***Päiväni*** *nousou mečän takuati* pakina on päiväsestä, kumpani on virkkehen subjektina. Se tarkottau pakinan esinehtä. Virkkehissä ***Mečč̆o*** *n'okkiu havun nieklasie.* ***Veneh*** *on rannassa* sana *mečč̆o* vastuau kysymyksen *ken?,* a sana *veneh* vastuau kysymykseh *mi?* Sentäh nämä sanat ollah subjektija. Virkkehessä subjekti allaviivatah yhellä viivalla.

Subjektina voi olla:

1) nominatiivimuotoni substantiivi. Silloin paissah totalisesta subjektista.

Seinät *ollah valkiet.* ***Talo*** *eläy tavallah,* ***vieras*** *kulkou ajallah.* ***Rohkie*** *rokkah suau.*

2) partitiivimuotoni substantiivi. Tässä tapahuksessa kysymys on partialisesta subjektista

Tuatolla on jo ***ikyä.*** Meilä *tulou etähyätä* ***ativoita.*** ***Lunta*** *oli polveh suaten.*

3) pronomini:

a) nominatiivimuotoni personapronomini.

Mie *tulin opastumah.* ***Hyö*** *lähettih niityllä viikattehien ta haravojen kera.*

b) nominatiivimuotoni demonstratiivipronomini.

Se *oli suuri talo.* ***Ne*** *uitih jokie myöten.*

c) nominatiivimuotoset definiittipronominit *kaikki, jokahini, molommat, iče, toiset.*

Kaikki *muattih lattiella.* ***Jokahini*** *luati omua työtä.* ***Molommat*** *luvetah kirjua.* ***Toiset*** *ollah vielä ulkona.* ***Ič̆e*** *tiijän siitä hyvin.*

d) nominatiivi- ta partitiivimuotoni interrogatiivipronomini.

Ken *sie olet?* ***Ketä*** *sieltä tulou?* ***Mi*** *se on?* ***Mitä*** *hiän ruatau?*

e) nominatiivi- ta partitiivimuotoni negatiivipronomini.

Niken *ei ole sitä nähnyn.* ***Kenkänä*** *sinne ei lähe. Sielä ei ole* ***niketä.*** *Sielä ei löyvy* ***nimitä.***

Harjotus 136. Löyvä virkkehistä subjekti ta allaviivua se yhellä viivalla. Mi sanaluokka on subjektina?

Ukko tuli mečästä heposella. Stolalla oli kalua, leipyä ta potakkua.

Kemijovessa on lohta. Mie olen jo kasvan suureksi. Hiän myöhästy tunnilla. Se on niin pieni. Ne leikittih pihalla. Kaikki jo vaivuttih. Jokahini tietäy siitä. Molommat vaivuttih. Iče autan silma. Ketä sielä on? Ken mitä mahtau? Pirtissä ei näkyn niketä. Skammilla ei ole nimitä. Mitä sie tahot? Mie iče olen sen nähnyn.Tänä kesänä oli äijä puolukkua.

§ 157. Predikatti

Predikatti on virkkehen piäjäsen, kumpani ilmottau mitänih ruatuo: *Koira **haukkuu**. Poika **kirjuttau**. Myö **laulamma**.* Näissä virkkehissä ruato ilmotetah verbilöillä *haukkuu, kirjuttau, laulamma.* Ne vassatah kysymykseh: mitä ruatua? mitä luatie? Koira mitä ruatau? – haukkuu. Poika mitä luatiu? – kirjuttau. Myö mitä ruamma? – laulamma. Tämmöstä predikattie sanotah *yksijäseniseksi.* Tässä tapahuksessa predikattina on finiittini verbi, joka taipuu personissa, aika- ta tapaluokissa.

Predikatti voi olla *monijäsenini*, ts. siinä on kaksi kappalehta. Piäsana ilmottau predikatin leksikalista merkitystä, apusana – sen kieliopillista merkitystä ta semanttista lisämerkitystä: *Hillo on makie. Pitäy lähtie kotih. Hyö ruvetah makuamah.* Näissä virkkehissä piäsanoina ollah *makie, lähtie, makuamah*, koska niissä on predikatin leksikalini merkitys. Sitä vassen verbimuuvvot *on, pitäy, ruvetah* ollah joko apusanana (*on* verbi) tahi niillä on semanttini lisämerkitys (*pitäy, ruvetah*).

Monijäsenini predikatti voi olla verbalini tahi nominalini.

Verbalisessa predikatissa piäkappalehena on minih verbimuoto (infinitiivi, partisiippi): *alkau **tulla**, pitäy **peseytyö**, on **syötävä**.*

Nominalisessa predikatissa sen piäkappalehena on nomini (substantiivi, adjektiivi, pronomini tahi adverbi): *Mie olen **opastuja**. Poika oli **suuri**. Sukset ollah **miun**. Ovi on **kahallah**.*

Virkkehessä predikatti allaviivatah kahella viivalla.

Predikattityypit voi kuvata taulukolla:

Yksijäsenini verbipredikatti	*haukkuu, kirjuttau, laulamma*
Verbalini predikatti	*alkau tulla, pitäy peseytyö, on syötävä*
Nominalini predikatti	*olen opastuja, oli suuri, ollah miun*

monijäsenini predikatti – составное сказуемое
nominalini predikatti – именное сказуемое
verbalini predikatti – глагольное сказуемое
yksijäsenini verbipredikatti – простое глагольное сказуемое

§ 158. Yksijäsenini verbipredikatti

Yksijäsenisessä verbipredikatissa kieliopillini ta leksikalini merkitys ilmotetah yhellä verbillä. Se voi olla minnih tapaluokan aika- ta personamuuvvossa: *Alku työn kaunistau. Emmä lähe nikunne, počči evähät söi. Opastukkua hyvin. Hiän pyörähtäis' meijän luo, no hänellä ei ollun aikua. Et lähtene miun kera, ni mie lähen yksinäh. Lienenkö mie tänä talvena pahoin suoriutun, ka kylmys miula tuli.*

§ 159. Verbalini predikatti

Verbalisessa predikatissa on kaksi verbie. Toini niistä on piäverbi, ta toini on ns. apuverbi. Apuverbinä on *olla*-verbi, tahi minih muu verbi. Verbalisen predikatin joukot ollah:

1) *olla* + III infinitiivin inessiivi.

Tuatto on nyt ruatamassa. Muamo on lypsämässä lehmyä.

2) olla + III infinitiivin abessiivi.

Olen koissa mitänä luatimatta. Heinä on vielä niittämättä.

3) olla + passiivin I partisiippi.

Nyt on lähettävä tiältä pois. Kuivatettavat sukat oltih lattiella.

4) yksipersonaini verbi *pitäy, himottau, toperiu* + verbin sanakirjamuoto.

Miula pitäy kirjuttua kotiruato. Meilä himottau kaččuo se filmi. Toperiu tunnin piästä lähtie kotih.

5) liikkumista tahi istumista tarkottaja verbi + III infinitiivin inessiivi ta adessiivi.

Kävimä kaččomassa uutta laivua. Ämmö istuu tikuttamassa kinnasta, Mänimä kouluh juoksomalla.

6) verbi, kumpani tarkottau mistänih tulemista + III infinitiivin elatiivi.

Paimen tuli paimentamasta lehmie. Lapsi heitti itkömästä. Naiset lopetettih riitelömästä.

7) verbi, kumpani tarkottau ruavon alkamista + III infinitiivin illatiivi.

Hiän rupieu nyt tanssimah. Myö lähemmä keryämäh sientä.

Harjotus 137. Löyvä virkkehistä verbalini predikatti.

Pereh on syömässä illallista. Heilä piti tulla tänne kello viijeksi. Naini vakautu itkömästä. Vasta tulima poimimasta hilluo. Lapsien on juostava kahen kilometrin matka. Mies rupei kovasti soutamah. On paha tulla kouluh

luatimatta kotiruatuo. Myö piäsimä sinne soutamalla. Miula himottau juuvva puolukkavettä. Astiet ollah vielä pesömättä. Nyt on suoriuvuttava ruttoseh.

toperiu – придется verbalini predikatti – глагольное сказуемое

§ 160. Subjektin ta verbalisen predikatin mukautumini

Karjalan kielessä predikatti on yksiköllini, jos subjekti niise on yksikössä. *Lintu lentäy ylähäkkäli. Mie luven lehtie. Sie olet koissa. Eklen koko illan koira haukku. Kalua vähä puuttu.*

Predikatti on monikossa, konsa subjekti on monikon nominatiivissa.

Lapset leikitäh pihalla. Myö olemma koulussa. Kunne työ läksijä? Hyö vietih ruokua lintuloilla.

Tämmöistä predikatin täyttä mukautumista subjektin lukuh ta personah sanotah **kongruenssiksi.**

Kumminki karjalan kielessä on semmosie tapahuksie, konsa subjekti ta predikatti ei mukauhuta toini toiseh:

1) jos subjektina on perusluku, ni predikatti on yksikön kolmannessa personassa: *Meijän perehessä on kolme lasta. Luokkah tuli kaksi uutta opastujua.*

2) jos subjekti on monikon partitiivissa, niin predikatti on yksikön kolmannessa personassa: *Pihalla on ihmisie. Silloin halkoja ei voinun halata.*

3) jos subjektina on sana, kumpani tarkottau kollektiivie *(rahvas, herralisto, enämmistö, vähemmistö, kylöveh, poikoveh, hiäjöveh),* ni predikatti on monikossa: *Silloin hyvät rahvas autettih meitä. Koko kylöveh lähettih eččimäh poikua. Hiäjöveh oltih pihalla vuottamassa sulhaista ta morsienta.*

Tässä tapahuksessa paissah subjektin ta predikatin **inkongruenssista.**

Harjotus 138. Löyvä virkkehistä subjektin ta predikatin inkongruenssie.

Järvellä liikku viisi venehtä. Meijän luokassa on kaksikymmentä opastujua. Stolalla oli kymmenen vihkuo ta kaksi kynyä. Linnun poikoveh matatah tien poikki. Kylöveh aina heitä autettih. Mečässä oli ihmisie leikkuamassa kylyvastoja. Koko hiäjöveh keräyty pihalla.

inkongruenssi – несогласование kongruenssi – согласование

§ 161. Nominalini predikatti

Nominalisessa predikatissa on apuverbi ***olla*** ta minih muu **nomini** tahi **adverbi**: *Mie olen opastuja. Jalkani on kipie. Siä oli lämmin. Pojat ollah suuret. Ikkuna on irrallah.*

Nominalisen predikatin nominie sanotah **predikatiiviksi**. Predikatiivilla on semanttini piämerkitys, apuverbi ilmottau personua, aikua ta tapua.

Predikatiivina on:

1) substantiivi: *Il'l'anpäivä on suuri **pruasniekka**. Meilä kylässä on **kirkko**. Siinä kohassa on äijä **marjua**. Ei ollun **aikua** äijä pruasnuija.*

2) adjektiivi: *Paijassa hiemat ollah **kaitaset**. Hyö ollah jo **suuret**. Se on ihan **tyhjyä**. En muissa, kun olin **pikkaraisena.***

3) pronomini: *Aika oli **semmoni**. Tuo verkko on **miun**. Puu oli **tämmöni.***

4) adverbi: *Ovet ollah **irrallah**. Hiän nyt on **yksinäh**. Mie elän **entiselläh.***

Konsa predikatiivina on nomini, ni se voi olla totalini tahi partialini.

Totalisena se on silloin, kun se ilmottau mitänih esinehtä tahi asieta kokonaisena: *Varpuni on **lintu**. Tuo mies on **runoilija**. Marja on **makie**. Tämä lihapalani on **veres**.*

Partialisena predikatiivina on substantiivi tahi adjektiivi partitiivissa. Se ilmottau mitänih esinehtä tahi asieta epätäytenä: *Se on **valehta**. Miula eklen oli vähäsen **aikua**.*

Harjotus 139. Löyvä virkkehistä nominalini predikatti.

Hiän oli koulun opastajana. Kyllä se oli kummua. Tytöllä piä on palmikolla. Koivut oltih hiirenkorvalla. Enneinhän terva oli liäkkienä. Siä oli vilu. Naini oli vačasta oikein paha. Se on ihan tosi. Miula keroni on kipie. Se oli hyvä liäke.

nominalini predikatti – составное именное сказуемое
predikatiivi – именная часть составного именного сказуемого

§ 162. Virkkehen lisäjäsenet

Virkkehessä *Eryähän kerran tuntematoin poika tuli hyvin hätähisenä meilä* piäjäseninä ollah: subjekti *poika*, attribuutti – *tuli*. Muut virkkehenjäsenet ollah lisäjäsenie. Mimmoni poika? – *tuntematoin* (attribuutti). Konsa tuli? *eryähän kerran* (adverbiali). Tuli kunne? – *meilä* (adverbiali). Tuli mimmosena? – *hätähisenä* (attribuutti). Miten hätähisenä? – *hyvin* (adverbiali).

Attribuutti, adverbiali ta objekti ollah **virkkehen lisäjäsenet.**

§ 163. Attribuutti

Attribuutti on semmoni virkkehen lisäjäsen, joka miäryäy mitänih substantiivie. Se vastuau kysymykseh *mimmoni? min? kenen?* Koiralla on (mimmoset?) **terävät** hampahat. *Syksyllä (min?)* ***koivun*** *lehti on keltani. (kenen?)* ***Miehen*** *takki on musta.* Attribuutti aina on miärättävän substantiivin iessä. Se on samassa luvussa ta sijassa kuin subjekti. Virkkehessä attribuutti allavivatah ualtoviivalla.

Attribuuttina on:

1) adjektiivi: ***Syvässä*** *järvessä on puhas vesi. Anna miula* ***viluo*** *vettä. Talo seisou* ***jyrkällä*** *vuaralla.*

2) substantiivi: ***Pojan*** *laukku jäi luokkah.* ***Käjen*** *kukunta kuuluu hyvin. Muamo toppuau* ***kintahan*** *peikaluo. Mečästä kuulu* ***koirien*** *haukunta.*

2) pronomini: ***Tuola*** *heposella on lyhyt häntä.* ***Niinä*** *päivinä myö olima koissa.* ***Kenen*** *vihkot nuo ollah?*

3) numerali: *Kontie* ***kolmella*** *jalalla seisou. Läksimä heinäh* ***kahella*** *venehellä.* ***Kolmannessa*** *talossa ei ollun niketä.*

4) verbimuoto *(partisiipit): Elä heittäyvy* ***läsijäksi*** *ihmiseksi. Kirjastoh* ***vietävä*** *kirja piti korjata. Haluotko sie* ***vilustunutta*** *kahvie? Vasta* ***paikatut*** *sukat kuivutah.*

Harjotus 140. Löyvä virkkehistä attribuutti.

Eklen työnnetyt kirjaset ei tultu vielä perillä. Hiestynyt lapsi makuau sänkyssä. Myö tulima tänne pienellä muottorivenehellä. Sata sotilasta yhellä tammen lassulla seisotah. Kenen kynä tämä on? Joven pohjassa on suurie kivie. Keitettävä kala oli stolalla.

attribuutti – определение ualtoviiva – волнистая линия

§ 164. Objekti

Monen verbin yhteyvessä on semmoni sana, mih verbin ruato on suunnattu. Tätä sanua sanotah objektiksi. **Objekti** on virkkehen lisäjäsen, kumpani merkiččöy mitänih luonnon kappalehta ta vastuau kysymykseh ketä? mitä? mi? min? *Muamo keittäy* ***ruokua.*** *Myö saima* ***kaksi kaunista koirua.*** *Tässä järvessä on* ***monta suarta.*** *Lapset luajittih* ***lumiukon.*** *Anna miula* ***tuo peili*** Objektin sijat ollah partitiivi ta akkusatiivi.

Konsa objekti on partitiivissa ni paissah **partialisesta objektista.** Silloin

objekti tarkottau kokonaisuuven palua: Toisella **hautua** kaivat, ni iče siih lankiet. Parempi päivä smiettie, kuin netäli **tyhjyä työtä** ruatua. Opastaja opastau **lapsie.**

Eryähissä tapahuksissa yksikön partitiivi on merkityseltäh monikollini, konsa pakina on vil'l'asta, marjasta, sienestä, kotisiivatasta tms. *Hyö suatih äijä **kalua.** Tuossa talossa on **siivattua.** Syksyllä myö hyvin saima **lohta.** Lapset poimittih **marjua** ta **sientä.***

Totalini objekti on silloin, kun se tarkottau mitänih kokonaisuutta. **Totalisen objektin** sijana on akkusatiivi: *Čikko ompeli ičelläh **uuvven mekon.** Männä yönä nävin **pahan unen.** Lämmitä **kiukua!** Miula ossettih **uuvvet sukset.***

Virkkehessä objekti allaviivatah revitetyllä viivalla. *Syö leipyä.*

Harjotus 141. Löyvä virkkehistä objekti. Sano, onko se totalini vai partialini.

Kala ečči̇y syvyä, ihmini hyvyä. Pojat lasetah termyä. Maikki osti nuo kukat. Mie jo luvin tämän kirjan. Otan yhen kupin kahvie. Heinyä tänä vuotena myö niittimä äijä. Lapset poimitah karpaluo. Mie syön huttuo. Anna miula tuo vihko. Mie ossan karamellie. Rannassa on monta venehtä.

objekti – прямое дополнение
partialini objekti – прямое дополнение неполного охвата, парциальный объект
totalini objekti – прямое дополнение полного охвата, тотальный объект
revitetty viiva – прерывистая линия

§ 165. Adverbiali

Adverbiali on virkkehen lisäjäsen, kumpani merkiččöy paikkua, aikua, syytä, tapua, keinuo ta muuta semmoista. Se vastuau kysymyskeh *missä? mistä? millä? kunne? konsa? mitein? kuinka? mintäh?* Adverbialina enimmäkseh käytetäh adverbija ta substantiivija. Substantiivit voijah olla eri sijoissa tahi post- ta prepositioijen kera. Virkkehessä adverbiali allaviivatah viiva-pistehellä.

Adverbialit ilmotetah:

1) paikkua: *Koira haukkuu (missä) **pihalla.** Kissa juoksi (mistä?) **ovesta** (kunne?) **ulos.** Nyt myö tulima (kunne?) **perillä.** Koira makuau (missä?) **skammin alla.***

2) aikua: *Tule meilä* (konsa?) ***myöhemmin.*** *Myö olima järven rannalla* (konsa?) ***huomeneksesta iltah suaten.*** (konsa) ***Yöllä*** *kaikki muatah.*

3) syytä: *Muamo kieltäy lastah* (mistä syystä?) ***itkömästä.*** (mintäh?) ***Vihman tähen*** *emmä lähten sieneh.*

4) tapua: *Myö piäsimä suarella* (mitein?) ***soutamalla.*** *Lapsi tuli kotih* (mitein?) ***itkien.*** *Mänen kouluh* (mitein?) ***juossen.***

5) keinuo: (millä keinolla?) ***Muaten*** *lapsi tuli terveheksi. (millä keinoin?)* ***Hiihtämällä*** *piäsin sinne ruttoh.*

Harjotus 142. *Pane pisteijen tilalla minih adverbiali.*

Joukenie Puavon kera lähettih .... keryämäh marjua. Tytöllä on (missä?) ... pieni lissevakka. Puavolla on (missä?) ... tuohini vakka. (Konsa) ... hyö tullah (kunne?) ... (missä?) ... on äijä marjua. (konsa?) ... hyö lähettih (kunne?) ...

Sanat: meccäh, vasemessa kiässä, oikiessa kiässä, huomeneksella, marjapaikalla, sielä, illalla, kotih.

adverbiali – обстоятельство viiva-pisteh – тире - точка

§ 166. Rinnastajat yhysvirkkehet

Virkkehessä voi olla kaksi ta enämpi iccenäistä ta samanarvoista virkehtä. Ne liitytäh toini toiseh konjunktioijen avulla tahi ilman konjunktioita.

Syksyllä ihmiset enämpi ei kylvetä järvie, vesi on jo liijan vilu. Hyö lähetäh kisuamah, tai myö niise lähemmä. Ennein meilä oli piisi, a myöhemmin myö luatima hellan.

Tämmösie yhysvirkkehie sanotah **rinnastajiksi.** Konjunktiot, kut liitetäh virkkehie toini toiseh, sanotah **rinnastajiksi konjunktioiksi.** Rinnastajat konjunktiot ollah ***i, ta, tai, tahi, ili, vai, sentäh, a, onnakko, joko ... tahi.*** Rinnastajissa yhysvirkkehissä käytetäh kolmenlaisie konjunktioita:

1) yhistäjie konjunktioita ***i, ta, tai, tahi.***

Kaikki ruvettih tanssimah, **i** myö nise läksimä piirih. Mie lähen kuokkimah potakkua, **ili** rupien vestämäh kirvesvartta. Siekö lähet karsimah oksie, **tahi** mie mänen. Hyö ruvettih makuamah, **tai** myö niise läksimä muata.

2) erottajie konjunktioita ***ili, elikkä, eli ... eli, vai.***

Miekö tulen siun luoksi, ***ili*** *siekö tulet meilä?* ***Eli*** *ossa tämä piäpaikka,* ***eli*** *mäne tiehes. Ruvennetko sie lukomah tätä kirjua,* ***vai*** *mie otan sen matkah.*

3) vastakohtakonjunktioita ***a, onnakko, vain.***

Eklen oli pouta, ***a*** *tänäpiänä vihmuu. Halusin lähtie kinoh,* ***onnakko*** *en voinun jättyä čikkuoni kotih yksinäh. Souvamma jokie myöten,* ***a*** *siinä on kesellä suuri kivi. Joka taloh tuli vierasta,* ***vain*** *heilä ei niketä tullun.*

MUISSA! Rinnastajissa yhysvirkkehissä aina käytetäh pilkkuo erottamassa virkkehet toini toisesta.

Harjotus 143. Löyvä rinnastajien virkkehien konjunktiot. Sano, mih joukkoh niitä voi miärätä.

Koko pereheni jäi kotih, a mie läksin järvellä. Kaikki rahvas lähettih eččimäh eksynyttä lasta, i mie niise läksin. Järvellä oli kova tuuli, onnakko miehet lähettih kalalla. Nykyjäh soutuhankoja ei luajita koivusta, vain tapit luajitah. Ihmiset paissah eri kielie, onnakko itetäh ta nakretah samalla tavalla

erottajat konjunktiot – разделительные союзы
rinnastajat yhysvirkkehet сложносочиненные предложения
vastakohtakonjunktiot – противительные союзы
yhistäjät konjunktiot – соединительные союзы

§ 167. Alistajat yhysvirkkehet

Jos rinnastajissa yhysvirkkehissä on samanarvosie, iččenäisie yksinäisvirkkehie, ni **alistajissa yhysvirkkehissä** toini virkeh täyventäy ta selittäy piävirkehtä (kačo §18). Piävirkkehestä voi aina antua kysymys lisävirkkeheh: *Mie smietin (mitä?), jotta tulouko hiän illalla vai ei. Tuatto sano, (mitä?) jotta olisima hillempyä. (konsa?) Kun meččäpirttih ennen jiätih, ni yöksi kirves pantih kynnyksen alla.*

Piävirkkehenä on iččenäisen ajatuksen ilmottaja virkeh, kumpani alistau lisävirkehtä. Lisävirkkehenä on semmoni virkeh, kumpani selittäy tahi täyventäy piävirkehtä. Useičči lisävirkeh kulkou piävirkkehen jälessä (jälkivirkeh). Onnakko se voi kulkie niise piävirkkehen iessä (esivirkeh) tahi kesessä (välivirkeh).

Lisävirkeh voi olla piävirkkehen subjektina, objektina, adverbialina tahi attribuuttina. Sen mukah voi paissa:

1) subjektivirkkehestä.

(mitä?) ***Mitä hiän halusi sanuo,*** *kenkänä ei tietän.*

2) objektivirkkehestä.

Unessa nävin (mitä?), ***jotta miula työnnettih kaunis mekko.***

3) attribuuttivirkkehestä.

Se oli suuri pirtti (mimmoni?), ***kusta naini läksi vettä käymäh.***

4) adverbialivirkkehestä.

Juokse nyt kotih (mintäh?), ***jotta kerkiesit kaččuo uuvven filmin.***

adverbialivirkkehet – обстоятельственные предложения
alistajat yhysvirkkehet – сложноподчиненные предложения
attribuuttivirkkehet – определительные предложения
objektivirkkehet – дополнительные предложения
subjektivirkkehet – подлежащные предложения

§ 168. Konjunktiovirkkehet

Lisävirkkehet, kut aletah konjunktiolla, sanotah **konjunktiovirkkehiksi.** Konjunktioijen mukah ne juatah 8 joukkoh:

1) yleiset lisävirkkehet.

Paha, ***jotta en piässyn heijän kera.*** *Hyvä,* ***jotta meilä tulit.***

2) seurausta ilmottajat lisävirkkehet.

Tie oli niin paha, ***jotta emmä piässyn perillä.*** *Tuuli oli niin suuri,* ***jotta emmä lähten järvellä.***

3) tarkotusta ilmottajat lisävirkkehet.

Ennein kierrettih lehmie, ***jotta kontie ei söis'.*** *Juoksima,* ***jotta kerkiesimä junah.***

4) aikua ilmottajat lisävirkkehet.

Kun myö tulemma, *rupiemma vetämäh halkuo.* ***Konsa tulou lämpimämpi siä,*** *lähemmä hiihtämäh.*

5) syytä ilmottajat lisävirkkehet.

Ottakkua i milma veneheh, ***kun en voi kulkie pitkie matkoja.*** *Vuottakkua milma,* ***kun mie olen vaipun.***

6) ehtuo ilmottajat lisävirkkehet.

Kun kironnet, *et sua palkkua.* ***Kun syömättä mänet makuamah,*** *ni lyömättä nouset.*

7) myönnytystä ilmottajat lisävirkkehet.

En tule, ***vaikka kuin kuč*** ***usit.*** *Kissa ei ruvennun lakkimah maituo,* ***vaikka oli nälässä.***

8) vertausta ilmottajat lisävirkkehet.

Verkko seisou, ***kuin seinä vejessä.*** *Köyhä eläy,* ***kuin märkä puu palau.***

MUISSA! Konjunktiovirkkehet erotetah piävirkkehistä pilkulla.

aikua ilmottajat lisävirkkehet – придаточные времени
ehtuo ilmottajat lisävirkkehet – придаточные условия
konjunktiovirkkehet – союзные придаточные предложения
myönnytystä ilmottajat lisävirkkehet – придаточные уступки
seurausta ilmottajat lisävirkkehet – придаточные следствия
syytä ilmottajat lisävirkkehet – придаточные причины
tarkotusta ilmottajat lisävirkkehet – придаточные цели
vertausta ilmottajat lisävirkkehet – придаточные сравнительные
yleiset lisävirkkehet – общие придаточные предложения

§ 169. Yleiset lisävirkkehet

Yleiset lisävirkkehet aletah jotta-konjunktiolla. Lisävirkeh voi olla yhysvirkkehessä:

1) subjektina: *On oikein hyvä,* ***jotta tulit meilä****. Paha,* ***jotta unohin koppinah siitä.***

2) objektina: *Ruvettih sanomah,* ***jotta piti auttua poikua****. Hyö paistih,* ***jotta myöhässymmä.***

3) adverbialina: *Olin varma siitä,* ***jotta kaikki onnistuu****. Mänemmä sinne,* ***jotta voisima olla rauhassa.***

Harjotus 144. Lisyä lisävirkeh.

Syöjätär sanou, ... Hyö otettih tuohta mukah, ... Hiän sano, ... Luaji, ...

lisävirkkehet: *jotta rutompah suaha tuli, jotta syle mereh, jotta pakajaisin lujempah, jotta meitä sinne kučuttais'.*

§ 170. Seurausta ilmottajat lisävirkkehet

Seurausta ilmottajat lisävirkkehet kuvatah ruavon seurausta, kumpasen ilmottau piävirkeh. Piä- ta lisävirkkehet liitytäh toini toiseh ***jotta, ni, ni jotta, kun...ni, jos...ni*** - konjunktioijen avulla. Lisävirkeh tässä tapahuksessa kulkou aina piävirkkehen jälessä.

Läsijällä pitäy enämpi syyvvä, ***jotta tulis terveheksi.*** *Olen luatin kaikki kotiruavot,* ***ni jotta voin lähtie pihalla****. Pitäy ottua enämpi pensiinie matkah,* ***jotta riittäis.*** *Kun järvellä nousou kova tuuli,* ***ni vihma tulou****. Jos linnut lennelläh alahana ta čirčietäh kaikkeh tapah,* ***ni se on märiksi.*** *Ulkona kun koira piehtaroiččou,* ***ni se on lämpimiksi.***

Piävirkkehessä voi olla painollini adverbi *niin* tahi sanat *semmoni, se.*

Uallot oltih niin suuret, jotta emmä voinun lähtie järvellä. Ovi mäni kiini semmosella voimalla, jotta valot pirtissä sammuttih.

Harjotus 145. Kirjuta niin, kuin iellisessä harjotuksessa.

Jos linnut lennelläh alahana, ... Ulkona kun koira piehtaroiččou,... Lässä olis kyynäspiä,... Muissan, ... Muamo käy kaččomassa, ...

lisävirkkehet: *ni se on märiksi, ni se on lämpimiksi, ni et haukkua, kuin ennein joijuttih, kuin lapsi makuau.*

§ 171. Tarkotusta ilmottajat lisävirkkehet

Tarkotusta ilmottajat lisävirkkehet näytetäh piävirkkehen ruavon tarkotusta. Ne vassatah kysymykseh mitä varten? missä tarkotuksessa? Lisävirkkehet liitytäh piävirkkeheh ***jotta*** - konjunktion avulla tahi sanaliitoilla ***siksi jotta, sentäh jotta.***

Eissy lähemmäksi, **jotta näkisin silma paremmin**. Hyö mäntih ennen rospuuttua, **jotta piästäis hyvin perillä**. Assu rutompah, **jotta ei tulis vilu.**

Näissä lisävirkkehissä predikatti moničči on konditionalissa: *Sammuta valot,* ***jotta meitä ei nähtäis.***

Harjotus 146. Luaji iellisen harjotuksen tapah.

Sankit luajitah hoikat,..... Kirjutan suurilla kirjaimilla,... Ennein kierrettih lehmie,.. Pane villasukat kiukuan piällä,...

lisävirkkehet: *jotta rutompah paissuttais, siksi jotta kaikki hyvin nähtäis, jotta kontie ei söis, sentäh jotta kuivuttais hyvin.*

§ 172. Aikua ilmottajat lisävirkkehet

Aikua ilmottajat lisävirkkehet ollah piävirkkehen ajan miäräyksenä. Ne vassatah kysymykseh konsa? kuin pitälti?. Niijen iessä on konjunktiot ***kun, ennen kun, kuni.***

Ennein puuh luajittih viisikulma, ***kun ukko jyräsi****. Olima järvellä niin pitälti,* ***kuni tuli pimie****. Elä lähe tiältä nikunne,* ***kuni en tule****. Vuottakkua,* ***ennen kun myö tulemma.***

Jos piä- ta lisävirkkehessä ilmotetah samanaikaista ruatuo, ni käytetäh samoja aikamuotoja: *Kello oli seiččemen, kun loppu vihma.*

Harjotus 147. Luaji iellisen harjotuksen mukah.

Pitäy paikata verkot, ... Pese kiät, ... Peitä paikalla peili, ... Olima mečässä niin pitälti, ... Elkyä luatikkua sitä, ... Elä mäne jiällä, ... Tuatto kävi kaččomassa pentuja, ...

ennen kuin lähemmä kalalla, kun rupiet syömäh, kun ukkoni rupei jyräjämäh, kuni emmä vaipun, kuni en anna merkkie, kuni se ei tule paksuksi, ennen kuin osti ne.

§ 173. Syytä ilmottajat lisävirkkehet

Syytä ilmottajissa lisävirkkehissä selitetäh syy piävirkkehen ruavolla. Ne vassatah kysymykseh mintäh? miksi? mistä syystä? Lisävirkkehet liitytäh piävirkkeheh konjunktioilla ***kun, koska, sentäh jotta.***

*Ottakkua milma veneheh, **kun miula on jalat kipiet.** Makain yöllä pahoin, **sentäh jotta koira koko ajan haukku.** Mänkyä, lapset, jo kotih, **koska on jo myöhäistä.***

Harjotus 148. Luaji iellisen harjotuksen mukah.

Läkkä pois kotih,... En voinun tulla, ... Antakkua miula vettä, ...En mie nimitä varannun, ...Läkkä kylpömäh järvie, ... Pane lämmin takki piällä, ...

kun on niin vilu tuuli, koska muamoni kipeyty, kun niin janottau, kun sielä oli muuta väkie, sentäh jotta on niin äkie, koska ulkona on pakkani.

§ 174. Ehtuo tarkottajat lisävirkkehet

Ehtuo tarkottajissa lisävirkkehissä selitetäh piävirkkehen ruavon ehto. Ne vassatah kysymykseh *millä eholla*? Lisävirkeh liittyy piävirkkeheh konjunktioilla ***jos, kun.***

***Kun kironnet**, ni et sua palkkua. **Kun sie lähtenet**, ni myö kyllä niise lähemmä. **Jos et jaksa**, ni pisy koissa.*

Jos lisävirkeh on piävirkkehen iessä, ni piävirkeh moničči alkau *ni* -sanalla:

***Jos et vielä makua**, ni läkkä ulos kävelömäh. **Jos miula siitä sanotah**, ni mie sanon siula.*

Harjotus 149. Luaji iellisen harjotuksen mukah.

Mie ruan yksin, ... Jos et lähe tiältä hyvällä,... Mie lähen kauppah,... Pitäy viijä televiisori remonttih,... Pitäy laskie verkot täh paikkah,...

ni lähet pahalla, kun ei ole apulaista, kun pitäy ostua ruokua, kun se rupei näyttämäh pahoin, kun muuvvalla kala ei puutu.

§ 175. Myönnytystä ilmottajat lisävirkkehet

Myönnytystä ilmottajassa lisävirkkehessä selitetäh syy tahi este, mistä huolimatta piävirkkehen ruato tapahtuu. Se vastuau kysymykseh *mistä huolimatta*? ta liittyy piävirkkeheh konjunktiolla ***vaikka.*** Lisävirkeh voi olla piävirkkehen iessä tahi jälessä.

Vaikka oli aivan pimie*, myö piäsimä perillä. Hiän läksi kävelömäh,* ***vaikka jalka oliki kipie****. Vettä koko ajan tuli veneheh,* ***vaikka olemma visannun sitä.*** Lisävirkkehessä predikatti voi olla konditionalissa.

Vaikka antasit miula äijä rahua*, en rupie sitä ruatamah.*

Myö läksimä kylyh, ***vaikka se ei ole enempyä äkie.***

Harjotus 150. Luaji iellisen mallin mukah.

Muamo ei männyn muata,...Läksimä leikkuamah kylyvastoja, Katto rupei vuotamah, ... Lapset vielä kylvettih järvie,...

vaikka kaikki kotiruavot oli jo ruattu. vaikka rupei vihmumah, vaikka olemma sitä vasta korjannun, vaikka vesi ei ollun enempyä lämmin.

§ 176. Vertausta ilmottajat lisävirkkehet

Vertausta ilmottajaksi lisävirkkeheksi sanotah sitä, mih piävirkkehen ilmaistu ruato, esineh, asie tms. verratah. Se liittyy piävirkkeheh konjunktioilla ***kuin, niin kuin.***

Mitä häilyt, ***kuin suolatoin kiisseli.*** *Poroloilla sinne paremmin piäset,* ***kuin heposilla****. Hiän istuu liikkumattomana,* ***niin kuin ei olis nimitä tapahtun.***

Harjotus 151. Luaji iellisen mallin mukah.

Poika ruato,....Verkolla suat enämpi kalua,... Mintäh näin hil'l'ah laulat, ... Mintäh sie vielä makuat, ... Koira koko ajan haukku puun alla, ...

niin kuin tuatto käski, kuin uistimella, niin kuin keroni olis kipie, niin kuin olisit kipie, niin kuin olis löytän oravan.

§ 177. Relatiivivirkkehet

Lisävirkehtä, kumpani liittyy piävirkkeheh relatiivipronomineilla tahi relatiivisilla adverbeilla, sanotah **relatiivivirkkeheksi.** Relatiivivirkeh miärittäy mitänih piävirkkehen sanua, kumpasella se on attribuuttina. *Kalamiehet luajittih kämpän,* ***missä heilä voi elyä.*** Tässä virkkehessä relatiivivirkeh *missä heilä voi elyä* miärittäy sanan *kämpän: mimmosen kämpän? – missä heilä voi elyä.*

Relatiivivirkeh voi miärittyä kokonaisen piävirkkehen: *Koko päivä vihmu,* ***mi ei antan meilä niittyä.*** *Mäne tiijä,* ***kussa talossa hiän eläy.***

Relatiivivirkkehet liitytäh piävirkkeheh pronomineilla:

1) ***ken, ku*** oblikvisijoissa.

Ota se heponi, ***kulla vejämmä halkuo.*** *Se oli suuri pirtti,* ***kusta naini läksi vettä käymäh.*** ***Kenen riessä issut,*** *sen lauluja i laulat.*

2) ***mi*** nominatiivissa ta oblikvisijoissa, kumpasilla on

a) objektin merkitys.

Tyttö pakajau, ***mitä piäh tulou.*** *Siih huoneheh pitäy piässä,* ***missä on lapsi.***

b) attributiivini merkitys.

Myö kutoma työhamehie, ***missä töih käyvvä.*** *Meän talo oli kaikista vanhin,* ***mitä oli Sohjanankosella.***

3) *konsa* sanalla, jos sillä on temporalini merkitys.

Konsa myö olima nuorina, *kyläh tultih sulhaset.* ***Konsa mie kasvan,*** *rupien opastumah laivan kapteniksi..*

4) *mimmoni, kumpani* sanoilla, kumpasilla on attributiivini merkitys.

Mimmoni mies meččäh mänöy, *semmoni puu vastah tulou. Pirtti,* ***kumpasessa ämmö eläy,*** *on männyn oikein vanhaksi.* ***Mimmoni tuohena,*** *semmoni i ropehena. Se oli syvä lampi,* ***kumpasesta myö saima suuren hauvin.***

Harjotus 152. Lisyä piävirkkeheh sopiva relatiivivirkeh.

Kunne niekla,.... Kunne sorsa,... Mitä kylvät,...En tiijä,.... Lähemmä keryämäh pihkua,.... Mimmoni tuohena,.... Se oli syvä lampi,....

sinne i rihma, sinne i poikaset, sitä i leikkuat, mitä nyt ruan, konsa aika tulou, semmoni i ropehena, kumpasesta myö saima suuren hauvin.

§ 178. Konjunktiottomat virkkehet

Yksinäisvirkkehet voijah yhistyö yhysvirkkeheksi ilman konjunktioita. Siinä tapahuksessa virkkehien välini konteksti ilmotetah lukiessa iänenpainolla, a kirjuttuas's'a välimerkillä.

1. Konjunktiottomat yhysvirkkehet ilmotetah mitänih luvettelemista tahi vastakohtua. Virkkehet erotetah toini toisesta pilkulla.

Miehet niitetäh, naiset haravoijah, lapset siinä kisatah čokkoh. Elettih ennein ukko ta akka, oli heilä sammalta vakka, piipun n'okka ta venehen kokka.

Konjunktiottomassa yhysvirkkehessä voi niise käyttyä puolipistehtä. Se on pistehen ta pilkun välimerkki. Sitä käytetäh silloin, konsa yhysvirkkehessä on monta yksinkertaista virkehtä tahi siinä on lisäksi alistaja virkeh.

Junassa matkalaiset paissah toini toisen kera; pakina alkau heti, kun juna vain lähtöy asemalta.

2. Konjunktiottomassa yhysvirkkehessä toini virkeh voi selittyä ensimmäisen. Siinä tapahuksessa virkkehet erotetah toini toisesta kaksoispistehellä.

Tie on täh aikah tyhjä: ihmiset ollah työssä. Äkeinä päivinä siivatta oli pakko ruokkie liävässä: puarmat ta kärpäset ei annettu heilä rauhua ulkona.

3. Jos toini virkeh ilmottau mitänih vuottamatointa tahi vastakkaista verrattuna ensimmäiseh virkkeheh, ni niijen välissä käytetäh viivua.

Kevätvihma kasvattau – syysvihma kavottau. Luonto ja hiljaisuus – voiko parempua toivuo ičellä!

§ 179. Virkkehenvastikkiet

Karjalan kielessä on niin sanottuja **virkkehenvastikkeita** ili semmosie rakentehie, missä predikattina ei ole verbin finiittimuoto. Näitä ollah predikatiivini virkkehenvastike, temporalirakenneh, modalirakenneh. Virkkehessä näitä ei eroteta pilkulla.

Nuorena tuatto oli pitkä ta väkövä = Kun tuatto oli nuori, hiän oli pitkä ta väkövä (predikatiivini virkkehenvastike).

Lukiessa sitä kirjua unohan kaiken = Kun luven sitä kirjua, ni unohan kaiken (temporalirakenneh).

Istuma viikon mitänä pakajamatta = Istuma viikon siten, jotta emmä paissun nimitä (modalirakenneh).

MUISSA! Virkkehenvastikkiet ei eroteta pilkulla!

modalirakenneh – модальная конструкция
predikatiivini virkkehenvastike – предикативный заменитель предложения
rakenneh – конструкция
temporalirakenneh – временная конструкция
virkkehenvastike – заменитель предложения

§ 180. Predikatiivini virkkehenvastike

Vaikka hiän on vanha, muistau hiän äijä vanhua starinua. = **Vanhanaki hiän muistau äijä vanhua starinua.**

Jos olisin siun tuatto, en laskis silma yksinäh järvellä. = ***Siun tuattonas en laskis silma yksinäh järvellä.***

Konsa hiän oli merimiehenä, hiän näki monta ulkomuata. **Merimiehenä hiän näki monta ulkomuata.**

Toisin sanoin alistajien virkkehien tilalla voi käyttyä predikatiivisie virkkehenvastikkeita. Useičči se on essiivissä olija nomini, kumpani vastuau aikua, syytä tahi ehtuo ilmottajua lisävirkehtä (ts. se vastuau *kun-, koska-, vaikka-* tahi *jos-* virkehtä). Predikatiivini virkkehenvastike aina juohattau piävirkkehen subjektih.

Hyvänä pakinoiččjana hiän sai iänestäjät omalla puolellah. (= *Kun hiän oli hyvä pakinoiččija, hiän sai iänestäjät omalla puolellah*). ***Lapsena olen opastun pakajamah karjalaksi.*** (= *Kun olin lapsena, opassuin pakajamah karjalaksi).*

Harjotus 153. Muuta virkkehet niin, jotta käytät predikatiivista virkkehenvastiketta.

Konsa mie olin nuori, mie äijä pelasin jalkapalluo. Jos olisin hänen veikko, ni opastaisin häntä luistelomah ta hiihtämäh. Vaikka olenki pienikasvuni, suatan hyvin pelata koripalluo. Konsa olin pieni, suatoin jo lukie iče. Konsa hiän ruato rakentajana, hiän äijä ajeli pitkin Venäjän muata.

§ 181. Temporalirakenneh

Temporalirakennehta voi käyttyä kun-lisävirkkehen tilalla.

1. *Kun pihlajat ruvettih palamah, ne sohistih.* ***Pihlajat paluas's'a ruvettih sohisomah.***

2. *Kun matkuat suota myöten, ole varovaini.* ***Matatessa suota myöten ole varovaini.***

3. *Kun tuli syksy, lehet alettih muuttuo keltasiksi.* ***Syksyn tullessa lehet alettih muuttuo keltasiksi. Syksyn tultuo lehet alettih muuttuo keltasiksi.***

4. *Konsa murkina oli syöty, kaikki lähettih ruatoh.* ***Murkinan syötyö kaikki lähettih ruatoh.***

Näistä esimerkeistä näkyy, jotta temporalirakentehet ollah kahenlaiset.

Yhessä niistä, kumpasen predikattina on II infinitiivin inessiivi, ilmotetah samanaikaista ruatuo (ts. piä- ta lisävirkkehen predikatin ilmotettu ruato tapahtuu samanaikasesti): ***Elyässä*** *en ole polttan tupakkua.* ***Vuottuas's'a*** *hiän luki kirjua.*

Toisissa rakentehissa, kumpasien predikattina on passiivin II partisiipin partitiivi, ilmotetah ennein tapahtunutta ruatuo (ts. lisävirkkehen predikatin ilmotettu ruato tapahtuu ennen piävirkkehen ilmotettuo ruatuo): *Kylystä* ***tultuo*** *pesimä kiät.* ***Assuttuo*** *kymmenen kilometrie kaikki vaivuttih.*

Harjotus 154. Muuta virkkehet niin, jotta käytät temporalirakennehta.

Konsa hyö erottih, hyö sepäyvyttih. Kun lähet kalalla, pane lämpimät vuattiet piälläs. Läksimä matkah, konsa päivä nousi. Lapsi pakasi, konsa makai. Konsa korjuat kattuo, ole varovaini. Kun kylvet järvie, elä mäne syvällä. Konsa lähet koista, elä unoha ottua mukah rahat.

§ 182. Modalirakenneh

Modalirakenneh ilmottau ruavon tapua. Sitä käytetäh ***jotta*** -lisävirkkehen tilalla. Sen myöntesenä predikattikappalehena käytetäh aktiivin II infinitiivin instruktiivie ta kieltesenä aktiivin III infinitiivin abessiivie.

Infinitiivilla ilmotettu ruato tapahtuu samanaikasesti piäverbillä ilmotetun ruavon kera.

Poika lukou istuen. (Poika lukou mitein? siten, jotta istuu). ***Läksimä meččäh juossen*** (mitein? siten, jotta juoksima). ***Napsutellen tietokonehella voi opastuo kirjuttamah ruttoh*** (mitein voi opastuo kirjuttamah ruttoh? napsutellen tietokonehella). ***Kuččumatta tulin, käskömättä lähen*** (mitein tulin? kuččumatta, mitein lähen? käskömättä). ***Emmä voinun olla nakramatta*** (mitein emmä voinun olla? nakramatta).

Harjotus 155. Muuta virkkehet niin, jotta käytät modalirakennehta.

Malli: *Tyttö mäni kotih niin, jotta juoksi ta hyppeli. Tyttö mäni kotih juossen ta hypellen.*

Nuo ihmiset eletäh niin, jotta riijelläh. Lapsi pareni niin, jotta makai ta söi. Ukko läksi kyläh niin, jotta rampasi. Sain äijä tietuo niin, jotta luvin ta kuuntelin toisie. Sanon siitä tapahuksesta niin, jotta nakran.

VÄLIMERKKIEN KÄYTTÖ

§ 183. Pisteh

Pistehtä käytetäh allaolijoissa tapahuksissa:

1. Ilmotusvirkkehen lopussa.

Työ ruatajan opastau. Ämmö tikuttau sukkua. Konsa mie kasvan, tulen kirvesmieheksi.

2. Lyhennyksien jälessä, esim. *tms. (= ta muuta semmosta), tni. (ta niin ielläh), yks. (=yksikkö), mon. (=monikko), klo. (=kello), esim. (=esimerkiksi).*

3. Arabialaisen numeron jälessä näyttämässä, jotta pakina on järjessysluvusta, esim. *5. luokka (= viijes luokka), 3. luokassa (=kolmannessa luokassa), 2.paikalla (=toisella paikalla).*

4. Siinä tapahuksessa, konsa juatah minih tekstikappaleih. Silloin jokahisen numeron lopussa on pisteh. Sen jälessä olija sana alotetah suurella alkukirjaimella, esim. *Adverbialit ilmotetah: 1. Paikkua. 2. Aikua. 3. Syytä. 4. Tapua. 5. Keinuo.*

Näissä tapahuksissa pistehen tilalla voi käyttyä sulkumerkkie. Silloin sen jälessä olija sana alotetah pienellä alkukirjaimella:

Adverbialit ilmotetah: 1) paikkua, 2) aikua, 3) syytä, 4) tapua, 5) keinuo.

5. Erottamassa tuntija, minuuttija ta sekuntija, esim. Hiän voitti ajalla 1.20.13,9.

Kolme pistehtä käytetäh silloin, kun virkeh katkieu, *esim. Stolalla oli lohta, siikua, säynyätä, ahventa ...*

Harjotus 156. Pane pisteh sinne, missä sitä tarvitah.

26 helmikuuta karjalankielini kuoro Oma pajo kävi Vuokkiniemessä. Parahan juoksijan tulos kilometrin matkalla oli 3 23,8. Kongressin ohjelmassa on: 1 Esitelmie 2 Kulttuuriohjelmua 3 Erilaisie matkoja. Myö opassumma 9 luokalla, a miun čikko opastuu 3 luokalla. Sano ind imperf yks 3 pers muoto sanasta kirjuttautuo.

§ 184. Kysymysmerkki

Kysymysmerkkie käytetäh allaolijoissa tapahuksissa:

1) kysymysvirkkehen lopussa.

Äijäkö kello on? Mintäh sie eklen et ollun tunnilla? Konsahan myö tulemma perillä?

2) niin sanotun retorisen kysymyksen yhteyvessä, kumpaseh ei vuoteta vastahusta.

Kunnehan olen hukannun kelloni? Mitäpähän tuo nyt merkiččöy?

3) kieltovirkkehen lopussa, kumpani merkitykseltäh on kysymysvirkeh. *Ethän sie ole sitä luatin? Ettähän työ lähe nyt nikunne näin myöhäh?*

Kysymysmerkkie ei käytetä epäsuoran kysymysvirkkehen lopussa: *Hiän kysy, lähenkö mie heijän kera. Tyttö sano, mintäh hänellä ei annettu nimitä.*

Harjotus 157. Pane kysymysmerkki sopivah paikkah.

Konsahan hyö tullah jälelläh kotih Etkö sie lähe meijän kera Kirjuttanouko hiän miula Monesko päivä tänäpiänä on Mikä netälin päivä se oli Joko sie olet ruavot ruatan Mimmoni siä huomena taitau olla Sentähkö sie tulit tänne näin aivoin Monennessako luokassa sie opassut

§ 185. Huutomerkki

Huutomerkkie käytetäh semmosien virkkehien jälessä, kumpasissa on painokas lyhyt käsky, kehotus tahi huutahus: *Olkua hil'l'ua! Kuunnelkua milma! Kyllä tänä talvena on lunta! Tervehtulla! Ta tämä on miun palkkani! Onnie uuvveksi vuuvveksi!*

Huutomerkkie voi käyttyä niise kirjasen alussa: *Hyvä Olga! Kallis Mikko!*

Siinä tapahuksessa, jos kehotus, huutahus, toivomus ei ole painokas, ni huutomerkkie ei käytetä: *Siirtykkyähän tänne. Istukkua tällä skammilla. Viekyä laukku tuonne huoneheh.*

Harjotus 158. Pane huutomerkki sinne, missä sitä tarvitah.

Auttakkua, pojat. Mäne nyt pois. Tulkua, lapset, ruttoseh kotih. Istuutukkua stolah syömäh. Hyvyä ruokahaluo. Tule tervehenä. Hyvyä ta onnellista uutta vuotta. A- voi- voi, mimmoni pakkani ulkona on. Mänkyä tervehenä ta tulkua toičči. Heittäkkyä pois riitelömini.

§ 186. Pilkku

Pilkkuo käytetäh:

1. Erottamassa toini toisesta virkkehet rinnastajissa, alistajissa ta konjunktiottomissa virkkehissä.

Tuli kouluaika, ta myö läksimä tuas opastumah. Mänemmä Kemih sillä junalla, kumpani lähtöy illalla. Piti rutompah keräytyö, jotta piässä ajoissa työh. Rupesin juoksomah niin, jotta muut jiätih jälkeh. Oli kova tuuli, tulta iski, ukkoni jyräsi, koko ajan vihmu.

2. Erottamassa peräkkäisie rinnasteisie virkkehen kappalehie.

Tästä järvestä suahah siikua, ahventa, haukie, säynyätä ta muuta kalua. Laukussa oli ruskie, musta, sinini, valkie ta keltani kynä. Tuas tulou mečästä rampa ukko, katajaparta, kuusenkäpynenä. Syvältä suatu ahven on suuri, tumma ta rasvani.

3. Erottamassa kokonaisluvut kymmenmurtoluvuista, esim. 1,5 milj. eläjyä; 1.25.18,2 (urheilutulos); 19,9 kilometrie; 45,9 metrie; 15,2 cm., 2,6 kiluo.

4. Konsa mitänih täsmennetäh, esim. *Erähissä kylissä, semmosissa kuin Viččataipale ta Suvisuurenkylä, ei ollun sähkyö.*

5. Erottamassa pakauttelusanan, esim. *Tule tänne, hyvä ukko. Passipo siula, naini, hyvästä avusta. Mitä siula, muamo, on helmassa?*

Harjotus 159. Pane pilkut sinne, missä niitä tarvitah.

Tiellä matkuat tietä kysy. Eläy kurki eläy kärki eläy i harmua harakka. Laiska töitäh lukou virkku ei virka mitänä. Köyhä eläy kuin märkä puu palau. Kainis se oli Tollo jos kaččuo sitä Hukkulan termältä missä myö elimä. A se luhta se Kusmasen luhta se oli niin vihrienä tasasena kaunehena. Hyvä Ilmari passipot siula viimesestä kirjasesta. Se hauki paino 12 8 kiluo ta oli 1 3 metrie pitkä.

kymmenmurtoluku – десятичные дроби pakauttelusana – обращение

§ 197. Puolipisteh

Puolipistehtä käytetäh silloin, konsa pitäy erottua toini toisesta pität virkkehet, esim. *Kuuntelin mečän huminua ta vejen läiskehtä; etähyätä kuulu niise käjen kukunta. Silloin ihmini voijettih tervalla, kiärittih säkkih ta vietih kylyh; sielä ihmini kylvetettih lujasti. Siellä on siula*

hirvi hirtetty, jalopetra jaksettu; siellä on kivet kuattavana, havot halottavana, a muurahaiset siun ni murkinat.

Useičči sanotah, jotta puolipisteh on pistehtä heikompi, onnakko pilkkuo lujempi. Puolipilkkuo käytetäh erotusmerkkinä monisanasissa rinnassuksissa ta konsa mitänih luvetellah peräkkäh, esim. *Vienankarjalan murtehissa pitkinä voijah olla kolme vokalie i, u, y; historiallisesti pität aa, ää on muututtu diftongiksi; sanan alussa ei ole konsonanttiyhtymie.*

Harjotus 160. Pane tarvittavah paikkah puolipisteh.

Kevyällä nousi vesi ta heitti muan melko loitokkali sentäh sorsa rupei eččimäh kuivua paikkua, mi löyty kolmisen virssan piästä. Ukko sito voipyöhtimen selkäh veti kätkyöstä nuoran ta sito sen jalkah jotta vois jauhotessa tuuvittua lastah. Ukko hätäyty kokonah otti lapsen sylih iče on kuorehessa korvie myöten.

§ 188. Kaksoispisteh

Kaksoispistehtä käytetäh:

1. Suoran pakinan iessä: Mie kysyin: "Ossammako sinisen vain mussan puvun?".

2. Semmosen virkkehen lopussa, kumpasen jälessä kulkou selitettävä ilmotus, esim. *Meilä koissa on erilaista siivattua: lehmyä, lammasta, pokko, kanua ta kukko. Kukkarossa ei ollun rahua: kuukauven palkka oli tuhlattu loppuh. Lehmillä on semmosie nimie: Lokanpiä, Suopo, Tammi, Mansikka, Tähikki, Muurikki ta muita.*

3. Loppulyhentehen tahi numeron ta piättehen välissä, esim. *45:tä, 11:llä, 125:ltä.*

Harjotus 161. Pane sopivah paikkah kaksoispisteh.

Rostuo on talvipruasniekka. Huomeneksella lapsilla sanotah Rostuo noustuo, silmät pestyö. Opastaja kysy Muarielta Mitäpä sie nyt piirussat? Luokan 13 lla opastujalla on uuvvet lukukirjat. 5 nnessä autossa renkas puhki. 33 nnella sivulla oli lyhyt runo. Jyskyjärven kylä paikalliset ihmiset juatah kolmeh kappaleheh Ryhjä, Keskikylä, Čolanpiä. Vielä sielä on kolme suarta Makariensuari, Ossipansuari ta Dobrininin suari.

§ 189. Viiva

Viivua käytetäh:

1. Konjunktiottomissa yhysvirkkehissä, jos ensimmäisessä virkkehessä on ajan ta ehon merkitys. Tämmösen yhysvirkkehen tilalla voi käyttyä alistajua yhysvirkehtä, kussa alisteini virkeh alkau *kun* ta *jos* – konjunktiolla.

Passin kavotat – toista et heti sua (=Jos passin kavotat, toista et heti sua).

2. Näyttämässä, jotta virkkehen lopuksi tulou mitänih vuottamatointa.

A piätä jo pitäy kikistyä – vesi suuh mänöy. Assun polkuo myöten – vastah kontie tulou. Vejetäh, vejetäh – ei suaha nakrista muasta.

3. Virkkehen siämessä erottamassa iччenäistä lisyä.

Eklen kirjutettih lehtilöissä – ainaski Karjalan Sanomissa, Omassa Muassa ta Vienan Viestissä,– jotta parlamentti ei hyväksyn sitä lakie. Repo tuli lintujen kerähmöh ta – viisas kun oli – valehuksella sai muanittua linnut kotih..

4. Yhysvirkkehissä poisjätetyn predikatin tahi apuverbin tilalla.

Otti repo miäräastien käteh ta sanou:

Siula, varpuni, on yksi miärä, a miula – kaksi.

5. Painetuissa teksteissä lainausmerkkien tilalla, konsa suora pakina alkau uuvvelta riviltä.

Ukko kopisti talon ikkunah ta sano:

– Laskekkua milma yöksi

Muamo sano:

– Mäne, tyttäreni, kisuamah toisijen tyttöjen kera.

6. Rajapaikkoja osoittamassa.

10–15 rupl'ua, 15–16 -vuotiset, Petroskoi – Murmansk – juna tms.

Harjotus 162. Käytä tarvittuas's'a viivua.

Läksi repo toi viärän oksan. Hänellä oli sata markkua, a miula kaksisatua. Juna Petroskoi Pietari lähtöy asemalta illalla. Huapa halie, koivu korie yhteh juuret juossah (arvautus). Repo pölästy tai anna jumala jalat! pakeni talosta.

Tytär kysyy:

Mitäpä nyt on työtä?

Akka sanou:

Lämmitä kyly ta pese hyväsistä lapset.

§ 190. Lainausmerkki

Lainausmerkkien käytöstä oli paistu jonkun verran § 19:nnessä.

Lainausmerkkie käytetäh:

1. Konsa lainatah mistänih pakinasta tai kirjutuksesta suatu ilmaus.

"Tuletko meilä illalla?," kysy tätini. "Tulen, tulen", vastasi Juakko, "illalla tulen".

2. Näyttämässä mitänih kielen sanua tahi muuta ilmausta.

"Järvi" ta "kala" ollah vanhat omaperäiset sanat.

3. Konsa paissah kirjojen, lehtien, filmien tms. nimistä.

"Kultapiälintu" kirjassa on erilaista vanhua starinua. "Vienan Karjala" lehtie painetah vienankarjalaksi.

Puolilainausmerkkie (’ ’) käytetäh kahessa tapahuksessa:

1) konsa kiännetäh minih sana toisella kielellä: *pakauttelusana* обращение', *avantoh* 'в колодец' *alistaja yhysvirkeh* 'сложноподчиненное предложение';

2) kielitietoteksteissä näyttämässä sanan tahi ilmauksen merkityksen: *Eestin kielessä haab-sana tarkottau 'huapua'.*

§ 191. Yhysmerkki

Yhysmerkkie käytetäh yhyssanan osien välissä:

1) erottamassa samoja vokaleja.

kumma-aika, tupakki-ihmini, talvi-ilma, kulta-aika.

2) rinnastajien yhyskappalehien välissä.

karjalais-venäläini, suomelais-englantilaini, liha- makaronikeitto.

3) silloin kun alku – tahi loppuosana on numero, kirjain, kielen sana tms.

20-vuotini, b-kohta, k-kirjain, suaha-verbi, ni-loppuni sana.

Harjotus 163. Pane tarvittavah paikkah yhysmerkki.

Erähänä talviiltana läksin kävelömäh kylyä myöten. Suuren talon iessä oli monta 14 15 vuotista poikua ta tyttyö. Oli jo myöhäis ilta aika. Toisilla pojista käsissä oltih laulukirjat, kaksikieliset venäläis englantilaiset. Siinä oli niise uusi Saab merkkini auto.

§ 192. Nominien sijataulukkoja

1. niekla, liävä

	yks.		mon.	
Nom.	niekla	liävä	nieklat	liävät
Gen.	nieklan	liävän	niekl̈ojen	liävien
Akk.	nieklan	liävän	nieklat	liävät
	niekla	liävä		
Part.	nieklua	liävyä	niekloja	liävie
Ess.	nieklana	liävänä	niekloina	liävinä
Tr.	nieklaksi	liäväksi	niekloiksi	liäviksi
In.	nieklassa	liävässä	niekloissa	liävissä
El.	nieklasta	liävästä	niekloista	liävistä
Ill.	nieklah	liäväh	niekloih	liävih
Ad.-all.	nieklalla	liävällä	niekloilla	liävillä
Abl.	nieklalta	liävältä	niekloilta	liäviltä
Ab.	nieklatta	liävättä	niekloitta	liävittä
Kom.			niekloineh	liävineh
Instr.			niekloin	liävin

2. pokko, kylvö

	yks.		mon.	
Nom.	pokko	kylvö	pokot	kylvöt
Gen.	pokon	kylvön	pokkojen	kylvöjen
Akk.	pokon	kylvön	pokot	kylvöt
	pokko	kylvö		
Part.	pokkuo	kylvyö	pokkoja	kylvöjä
Ess.	pokkona	kylvönä	pokkoloina	kylvölöinä
Tr.	pokoksi	kylvöksi	pokkoloiksi	kylvölöiksi
In.	pokossa	kylvössä	pokkoloissa	kylvölöissä
El.	pokosta	kylvöstä	pokkoloista	kylvölöistä
Ill.	pokkoh	kylvöh	pokkoloih	kylvölöih
Ad.-all.	pokolla	kylvöllä	pokkoloilla	kylvölöillä
Abl.	pokolta	kylvöltä	pokkoloilta	kylvölöiltä
Ab.	pokotta	kylvöttä	pokkoloitta	kylvölöittä
Kom.			pokkoloineh	kylvölöinen
Instr.			pokkoloin	kylvölöin

3. mua, jykie, puu

	yks.			mon.		
Nom.	mua	jykie	puu	muat	jykiet	puut
Gen.	muan	jykien	puun	maijen	jykeijen	puijen
Akk.	muan	jykien	puun	muat	jykiet	puut
	mua	jykie	puu			
Part.	muata	jykietä	puuta	maita	jykeitä	puita
Ess.	muana	jykienä	puuna	maina	jykeinä	puina
Tr.	muaksi	jykieksi	puuksi	maiksi	jykeiksi	puiksi
In.	muassa	jykiessä	puussa	maissa	jykeissä	puissa
El.	muasta	jykiestä	puusta	maista	jykeistä	puista
Ill.	muah	jykieh	puuh	maih	jykeih	puih
Ad.-all.	mualla	jykiellä	puulla	mailla	jykeillä	puilla
Abl.	mualta	jykieltä	puulta	mailta	jykeiltä	puilta
Ab.	muatta	jykiettä	puutta	maitta	jykeittä	puitta
Kom.				maineh	jykeineh	puineh
Instr.				main	jykein	puin

4. värčči, vesi, lumi

	yks.			mon		
Nom.	värčči	vesi	lumi	värčit	vejet	lumet
Gen.	värčin	vejen	lumen	värčči̇en	vesien	lumien
Akk.	värčin	vejen	lumen	värčit	vejet	lumet
	värčči	vesi	lumi			
Part.	värčči̇e	vettä	lunta	värčči̇jä	vesie	lumie
Ess.	värčči̇nä	vetenä	lumena	värčči̇löinä	vesilöinä	lumiloina
Tr.	värčiksi	vejeksi	lumeksi	värčči̇löiksi	vesilöiksi	lumiloiksi
In.	värčissä	vejessä	lumessa	värčči̇löissä	vesilöissä	lumiloissa
El.	värčistä	vejestä	lumesta	värčči̇löistä	vesilöistä	lumiloista
Ill.	värčči̇h	veteh	lumeh	värčči̇löih	vesilöih	lumiloih
Ad.-all.	värčillä	vejellä	lumella	värčči̇löillä	vesilöillä	lumiloilla
Abl.	värčiltä	vejeltä	lumelta	värčči̇löiltä	vesilöiltä	lumiloilta
Ab.	värčittä	vejettä	lumetta	värčči̇löittä	vesilöittä	lumiloitta
Kom.				värčči̇löineh	vesilöineh	lumiloineh
Instr.				värčči̇löin	vesilöin	lumiloin

5. vuate, nuori, antilas

	yks.			mon.		
Nom.	vuate	nuori	antilas	vuattiet	nuoret	antilahat
Gen.	vuattien	nuoren	antilahan	vuatteijen	nuorien	antilahien
Akk.	vuattien vuate	nuoren nuori	antilahan antilas	vuattiet	nuoret	antilahat
Part.	vuatetta	nuorta	antilasta	vuatteita	nuorie	antilahie
Ess.	vuattiena	nuorena	antilahana	vuatteina	nuorina	antilahina
Tr.	vuattieksi	nuoreksi	antilahaksi	vuatteiksi	nuoriksi	antilahiksi
In.	vuattiessa	nuoressa	antilahassa	vuatteissa	nuorissa	antilahissa
El.	vuattiesta	nuoresta	antilahasta	vuatteista	nuorista	antilahista
Ill.	vuattieh	nuoreh	antilahah	vuatteih	nuorih	antilahih
Ad.-all.	vuattiella	nuorella	antilahalla	vuatteilla	nuorilla	antilahilla
Ab.	vuattietta	nuoretta	antilahatta	vuatteitta	nuoritta	antilahitta
Kom.				vuatteineh	nuorineh	antilahineh
Instr.				vuattein	nuorin	antilahin
Vuate						

6. kaunis kaklus

	yks.	mon.
Nom.	kaunis kaklus	kaunehet kaklukset
Gen.	kaunehen kakluksen	kaunehien kakluksien
Akk.	kaunehen kakluksen kaunis kaklus	kaunehet kaklukset
Part.	kaunista kaklusta	kaunehie kakluksie
Ess.	kaunehena kakluksena	kaunehina kakluksina
Tr.	kauneheksi kaklukseksi	kaunehiksi kakluksiksi
In.	kaunehessa kakluksessa	kaunehissa kakluksissa
El.	kaunehesta kakluksesta	kaunehista kakluksista
Ill.	kauneheh kaklukseh	kaunehih kakluksih
Ad.-all.	kaunehella kakluksella	kaunehilla kakluksilla
Abl.	kaunehelta kaklukselta	kaunehilta kakluksilta
Ab.	kaunehetta kakluksetta	kaunehitta kakluksitta
Kom.		kaunehineh kakluksineh
Instr.		kaunehin kakluksin

7. keroni, puhtahus

	yks.		mon.	
Nom.	keroni	puhtahus	keroset	puhtahuvet
Gen.	kerosen	puhtahuven	kerosien	puhtahuksien
Akk.	kerosen	puhtahuven	keroset	puhtahuvet
	keroni	puhtahus	kerosie	puhtahuksie
Part.	keroista	puhtahutta	kerosie	puhtahuksie
Ess.	kerosena	puhtahutena	kerosina	puhtahuksina
Tr.	keroseksi	puhtahuveksi	kerosiksi	puhtahuksiksi
In.	kerosessa	puhtahuvessa	kerosisa	puhtahuksissa
El.	kerosesta	puhtahuvesta	kerosista	puhtahuksista
Ill.	keroseh	puhtahuteh	kerosih	puhtahuksih
Ad.-all.	kerosella	puhtahuvella	kerosilla	puhtahuksilla
Abl.	keroselta	puhtahuvelta	kerosilta	puhtahuksilta
Ab.	kerosetta	puhtahuvetta	kerositta	puhtahuksitta
Kom.			kerosineh	puhtahuksineh
Instr.			kerosin	puhtahuksin

8. pereh, paimen

	yks.		mon.	
Nom.	pereh	paimen	perehet	paimenet
Gen.	perehen	peimenen	perehien	paimenien
Akk.	perehen	paimenen	perehet	paimenet
	pereh	paimen		
Part.	perehtä	paimenta	perehie	paimenie
Ess.	perehenä	paimenena	perehinä	paimenina
Tr.	pereheksi	paimeneksi	perehiksi	paimeniksi
In.	perehessä	paimenessa	perehissä	paimenissa
El.	perehestä	paimenesta	perehistä	paimenista
Ill.	pereheh	paimeneh	perehih	paimenih
Ad.-all.	perehellä	paimenella	perehillä	paimenilla
Abl.	pereheltä	paimenelta	perehiltä	paimenilta
Ab.	perehettä	paimenetta	perehittä	paimenitta
Kom.			perehineh	paimenineh
Instr.			perehin	paimenin

9. lyhyt, avuan, huuhmar

	yks.			mon..		
Nom.	lyhyt	avuan	huuhmar	lyhyöt	avuamet	huuhmaret
Gen.	lyhyön	avuamen	huuhmaren	lyhyijen	avuamien	huuhmarien
Akk.	lyhyön	avuamen	huuhmaren	lyhyöt	avuamet	huuhmaret
	lyhyt	avuan	huuhmar			
Part.	lyhyttä	avuanta	huuhmarta	lyhyitä	avuamie	huuhmarie
Ess.	lyhyönä	avuamena	huuhmarena	lyhyinä	avuamina	huuhmarina
Tr.	lyhyöksi	avuameksi	huuhmareksi	lyhyiksi	avuamiksi	huuhmariksi
In.	lyhyössä	avuamessa	huuhmaressa	lyhyissä	avuamissa	huuhmarissa
El.	lyhyöstä	avuamesta	huuhmaresta	lyhyistä	avuamista	huuhmarista
Ill.	lyhyöh	avuameh	huuhmareh	lyhyih	avuamih	huuhmarih
Ad.-all.	lyhyöllä	avuamella	huuhmarella	lyhyillä	avuamilla	huuhmarilla
Abl.	lyhyöltä	avuamelta	huuhmarelta	lyhyiltä	avuamilta	huuhmarilta
Ab.	lyhyöttä	avuametta	huuhmaretta	lyhyittä	avuamitta	huuhmaritta
Kom.				lyhyineh	avuamineh	huuhmarineh
Instr.				lyhyin	avuamin	huuhmarin

10. nimetöin, kuччumatoin

	yks.		mon..	
Nom.	nimetöin	kuччumatoin	nimettömät	kuччumattomat
Gen.	nimettömän	kuччumattoman	nimettömien	kuччumattomien
Akk.	nimettömän	kuччamattoman	nimettömät	kuччumattomat
	nimetöin	kuччumatoin		
Part.	nimetöintä	kuччumatointa	nimettömie	kuччumattomie
Ess.	nimettömänä	kuччumattomana	nimettöminä	kuччamattomina
Tr.	nimettömäksi	kuччamattomaksi	nimettömiksi	kuччamattomiksi
In.	nimettömässä	kuччumattomassa	nimettömissä	kuччumattomissa
El.	nimettömästä	kuччamattomasta	nimettömistä	kuччamattomista
Ill.	nimettömäh	kuччamattomah	nimettömih	kuччumattomih
Ad.-all.	nimettömällä	kuччumattomalla	nimettömillä	kuччumattomilla
Abl.	nimettömältä	kuччumattomalta	nimettömiltä	kuччumattomilta
Ab.	nimettömättä	kuччumattomatta	nimettömittä	kuччumattomitta
Kom.			nimettömineh	kuччamattomineh
Instr.			nimettömin	kuччumattomin

§ 193. Verbien taivutusta

Infinitiivi	kirjuttua	tietyä	kučču**o**	vaipu**o**	siäntyö	itkie	ričči**e**

Indikattivin presensi

yks. I p.	kirjutan	tiijän	kučun	vaivun
yksi. III p.	kirjuttau	tietäy	kučču**u**	vaipu**u**
mon. I p.	kirjutamma	tiijämmä	kučumma	vaivumma
mon. III p.	kirjutetah	tiijetäh	kučutah	vaivutah
yks. I p.	siännyn	iten	riičin	
yksi. III p.	siäntyy	itköy	riičči**y**	
mon. I p.	siännymmä	itemmä	riičimmä	
mon. III p.	siännytäh	itetäh	riičitäh	

kielto

yks. I p.	en kirjuta	tiijä	kuču	vaivu
yksi. III p.	ei kirjuta	tiijä	kuču	vaivu
mon. I p.	emmä kirjuta	tiijä	kuču	vaivu
mon. II p.	että kirjuta	tiijä	kuču	vaivu
mon. III p.	ei kirjuteta	tiijetä	kučuta	vaivuta
yks. I p.	en siänny	ite	riiči	
yksi. III p.	et siänny	ite	riiči	
mon. I p.	emmä siänny	ite	riiči	
mon. II p.	että siänny	ite	riiči	
mon. III p.	ei siännytä	itetä	riičitä	

Indikatiivin imperfekti

yks. I p.	kirjutin	tiesin	kučuin	vaivuin
yksi. III p.	kirjutti	tiesi	kučču	vaipu
mon. I p.	kirjuttima	tiesimä	kučču**m**a	vaipu**m**a
mon. II p.	kirjuttija	tiesijä	kučču**j**a	vaipu**j**a
mon. III p.	kirjutettih	tiijettih	kučuttih	vaivuttih
yks. I p.	siännyin	itin	riičin	
yksi. III p.	siänty	itki	riičči	
mon. I p.	siäntymä	itkimä	riičči**m**ä	
mon. II p.	siäntyjä	itkijä	riičči**j**ä	
mon. III p.	siännyttih	itettih	riičittih	

kielto

yks. I p.	en kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
yksi. III p.	ei kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. I p.	emmä kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. III p.	ei kirjuttettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu
yks. I p.	en siäntyn	itken	riičči**n**	
yksi. III p.	ei siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. I p.	emmä siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. III p.	ei siännytty	itetty	riičitty	

Indikatiivin perfekti

yks. I p.	olen kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
yksi. III p.	on kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. I p.	olemma kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. III p.	on kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivutu
yks. I p.	olen siäntyn	itken	riičči**n**	
yksi. III p.	on siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. I p.	olemma siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. III p.	on siännytty	itetty	riičitty	

kielto

yks. I p.	en ole kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
yksi. III p.	ei ole kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. I p.	emmä ole kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. III p.	ei ole kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu
yks. I p.	en ole siäntyn	itken	riičči**n**	
yksi. III p.	ei ole siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. I p.	emmä ole siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. III p.	ei ole siänytty	itetty	riičitty	

Indikatiivin pluskvamperfekt

yks. I p.	olin kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
yksi. III p.	oli kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. I p.	olima kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. III p.	oli kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu
yks. I p.	olin siäntyn	itken	riičči**n**	
yksi. III p.	oli siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. I p.	olima siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. III p.	oli siänytty	itetty	riičitty	

kielto

yks. I p.	en ollun kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
yksi. III p.	ei ollun kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. I p.	emmä ollun kirjuttan	tietän	kučču**n**	vaipu**n**
mon. III p.	ei oltu kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu
yks. I p.	en ollun siäntyn	itken	riičči**n**	
yksi. III p.	ei ollun siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. I p.	emmä ollun siäntyn	itken	riičči**n**	
mon. III p.	ei oltu siännytty	itetty	riičitty	

Imperatiivi

yks. II p.	kirjuta	tiijä	kuču	vaivu
yksi. III p.	kirjuttakkah	tietäkkäh	kučču**k**kah	vaipu**k**kah
mon. I p.	kirjuttakka	tietäkkä	kučču**k**ka	vaipu**k**ka
mon. II p.	kirjuttakkua	tietäkkyä	kučču**k**kua	vaipu**k**kua
yks. II p.	siänny	ite	riiči	
yksi. III p.	siäntykkäh	itkekkäh	riičči**k**käh	
mon. I p.	siäntykkä	itkekkä	riičči**k**kä	
mon. II p.	siäntykkyä	itkekkyä	riičči**k**kyä	

kielto

yks. II p.	elä kirjuta	tiijä	kuču	vaivu
yksi. III p.	elkäh kirjuttakkah	tietükkäh	kučču**k**kah	vaipu**k**kah
mon. I p.	elkä kirjuttukka	tietäkkä	kučču**k**ka	vaipu**k**ka
mon. II p.	elkyä kirjuttakkua	tietäkkyä	kučču**k**kua	vaipu**k**kua
yks. II p.	elä siänny	ite	riiči	
yksi. III p.	elkäh siäntykkäh	itkekkäh	riičči**k**käh	
mon. I p.	elkä siäntykkä	itkekkä	riičči**k**kä	
mon. II p.	elkyä siäntykkyä	itkekkyä	riičči**k**kyä	

Konditionalin imperfekti

yks. I p.	kaččosin	tietäsin	kučču**s**in	vaipu**s**in
yksi. III p.	kaččois	tietäis	kučču**i**s	vaipu**i**s
mon. I p.	kaččosima	tietäsimä	kučču**s**ima	vaipu**s**ima
mon. II p.	kaččosija	tietäsijä	kučču**s**ija	vaipu**s**ija
mon. III p.	kačottais	tiijettäis	kučuttais	vaivuttais
yks. I p.	siäntysin	itkesin	riičči**s**in	
yksi. III p.	siäntyis	itkis	riičči**s**	
mon. I p.	siäntysimä	itkisimä	riičči**s**imä	
mon. II p.	siäntysijä	itkisijä	riičči**s**ijä	
mon. III p.	siännyttäis	itettäis	riičittäis	

kielto

yks. I p.	en kačč̆ois	tietäis	kučč̆uis	vaipuis
yksi. III p.	ei kačč̆ois	tietäis	kučč̆uis	vaipuis
mon. I p.	emmä kačč̆ois	tietäis	kučč̆uis	vaipuis
mon. II p.	että kačč̆ois	tietäis	kučč̆uis	vaipuis
mon. III p.	ei kačottais	tiijettäis	kučuttais	vaivuttais

yks. I p.	en siäntyis	itkis	riič̆čis
yksi. III p.	ei siäntyis	itkis	riič̆čis
mon. I p.	emmä siäntyis	itkis	riič̆čis
mon. II p.	että siäntyis	itkis	riič̆čis
mon. III p.	ei siännyttäis	itettäis	riičittäis

Konditionalin pluskvamperfekti

yks. I p.	olisin kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
yksi. III p.	olis kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
mon. I p.	olisima kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
mon. II p.	olisija kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
mon. III p.	olis kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu

yks. I p.	olisin siäntyn	itken	riič̆čin
yksi. III p.	olis' siäntyn	itken	riič̆čin
mon. I p.	olisima siäntyn	itken	riič̆čin
mon. II p.	olisija siäntyn	itken	riič̆čin
mon. III p.	olis siännytty	itetty	riičitty

kielto

yks. I p.	en olis kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
yksi. III p.	ei olis kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
mon. I p.	emmä olis kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
mon. II p.	että olis kirjuttan	tietän	kučč̆un	vaipun
mon. III p.	ei olis kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu

yks. I p.	en olis siäntyn	itken	riič̆čin
yksi. III p.	ei olis siäntyn	itken	riič̆čin
mon. I p.	emmä olis siäntyn	itken	riič̆čin
mon. II p.	että olis siäntyn	itken	riič̆čin
mon. III p.	ei olis siännytty	itetty	riičitty

Potentialin presensi

yks. I p.	kirjuttanen	tietänen	kuccunen	vaipunen
yksi. III p.	kirjuttanou	tietänöy	kuccunou	vaipunou
mon. I p.	kirjuttanemma	tietänemmä	kuccunemma	vaipunemma
mon. III p.	kirjutettaneh	tiijettäneh	kučuttaneh	vaivuttaneh
yks. I p.	siäntynen	itkenen	siiccinen	
yksi. III p.	siäntynöy	itkenöy	riiccinöy	
mon. I p.	siäntynemmä	itkenemmä	riiccinemmä	
mon. III p.	siännyttäneh	itettäneh	riičittäneh	

kielto

yks. I p.	en kirjuttane	tietäne	kuccune	vaipune
yksi. III p.	ei kirjuttane	tietäne	kuccune	vaipune
mon. I p.	emmä kirjuttane	tietäne	kuccune	vaipune
mon. II p.	että kirjuttane	tietäne	kuccune	vaipune
mon. III p.	ei kirjutettane	tiijettäne	kuccuttane	vaivuttane
yks. I p.	en siäntyne	itkene	riiccine	
yksi. III p.	ei siäntyne	itkene	riiccine	
mon. I p.	emmä siäntyne	itkene	riiccine	
mon. II p.	että siäntyne	itkene	riiccine	
mon. III p.	ei siännyttäne	itettäne	riičittäne	

Potentialin presensi

yks. I p.	lienen kirjuttan	tietän	kuccun	vaipun
yksi. III p.	lienöy kirjuttan	tietän	kuccun	vaipun
mon. I p.	lienemmä kirjuttan	tietän	kuccun	vaipun
mon II p.	lienettä kirjuttan	tietän	kuccun	vaipun
mon. III p.	lienöy kirjutettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu
yks. I p.	lienen siäntyn	itken	riiccin	
yksi. III p.	lienöy siäntyn	itken	riiccin	
mon. I p.	lienemmä siäntyn	itken	riiccin	
mon II p.	lienettä siäntyn	itken	riiccin	
mon. III p.	lienöy siännytty	itetty	riičitty	

kielto

yks. I p.	en liene kirjuttan	tietän	kuččun	vaipun
yks. III p.	ei liene kirjuttan	tietän	kuččun	vaipun
mon. I p.	emmä liene kirjuttan	tietän	kuččun	vaipun
mon. II p.	että liene kirjuttan	tietän	kuččun	vaipun
mon III p.	ei liene kirjuttettu	tiijetty	kučuttu	vaivuttu
yks. I p.	en liene siäntyn	itken	riiččin	
yks. III p.	ei liene siäntyn	itken	riiččin	
mon. I p.	emmä liene siäntyn	itken	riiččin	
mon. II p.	että liene siäntyn	itken	riiččin	
mon III p.	ei liene siännytty	itetty	riičitty	

II infinitiivi

inessivi	kirjuttuas's'a	tietyässä	kuččuos's'a	vaipuos's'a
	siäntyössä	itkiessä	riiččiessä	
instruktiivi	kirjuttaen	tietäen	kuččuen	vaipuen
	siäntyen	itkien	riiččien	

III infinitiivi

inessiivi	kirjuttamassa	tietämässä	kuččumassa	vaipumassa
elatiiv	kirjuttamasta	tietämästä	kuččumasta	vaipumasta
illatiivii	kirjuttamah	tietämäh	kuččumah	vaipumah
ad.-all.	kirjuttamalla	tietümällä	kuččumalla	vaipumalla
abessiivi	kirjuttamatta	tietümättä	kuččumatta	vaipumatta
inessiivi	siäntymässä	itkömässä	riiččimässä	
elatiiv	siäntymästä	itkömästä	riiččimästä	
illatiivii	siäntymäh	itkömäh	riiččimäh	
ad.-all.	siäntymällä	itkömällä	riiččimällä	
abessiivi	siäntymättä	itkömättä	riiččimättä	

Partisiippi

akt. I part.	kirjuttaja	tietäjä	kuččuja
pass. I part.	kirjutettava	tiijettävä	kučuttava
akt. II part.	kirjuttan ~ kirjuttanut	tietän ~ tietänyt	kuččun ~ kuččunut
pass.II part.	kirjutettu	tiijetty	kučuttu
akt. I part.	vaipuja	siäntyjä	itkijä
pass. I part.	vaivuttava	siännyttävä	itettävä
akt. II part.	vaipun ~ vaipunut	siäntyn ~ siäntynyt	itken ~ itkenyt
pass.II part.	vaivuttu	siännytty	itetty

I infinitiivi	kartata	kesrätä	siivota	keritä	haravoija	tulla	nähä

Indikatiivin presens

yks.I p.	karttuan	kesryän	siivuon	keričen
yks.III p	karttuau	kesryäy	siivuou	keriččöy
mon.I p.	karttuamma	kesryämmä	siivuomma	keričemmä
mon.III p.	kartatah	kesrätäh	siivotah	keritäh

yks.I p.	haravoičen	tulen	niän
yks.III p	haravoiččou	tulou	näköy
mon.I p.	haravoičemma	tulemma	niämmä
mon.III p.	haravoijah	tullah	nähäh

kielto

yks. I p.	en karttua	kesryä	siivuo	keriče
yks. III p.	ei karttua	kesryä	siivuo	keriče
mon. III p.	ei kartata	kesrätä	siivota	keritä

yks. I p.	en haravoiče	tule	niä
yks. III p.	ei haravoiče	tule	niä
mon. III p.	ei haravoija	tulla	nähä

Indikatiivin imperfekti

yks.I p.	karttain ~ karttasin	kesräin ~ kesräsin	
yks. III p.	karttai ~ karttasi	kesräi ~ kesräsi	
mon.I p.	karttaima ~ karttasima	kesräimä ~ kesräsimä	
mon.II p.	karttaita ~ karttasija	kesräitä ~ kesräsijä	
mon.III p.	kartattih	kesrättih	
yks.I p.	siivoin ~ siivosin	keričin	haravoičin
yks. III p.	siivoi ~ siivosi	keriččі	haravoiččі
mon.I p.	siivoima ~ siivosima	keriččimä	haravoiččima
mon.II p.	siivoitta ~ siivosija	keričijä	haravoiččija
mon.III p.	siivottih	kerittih	haravoitih

yks.I p.	tulin	nävin
yks. III p.	tuli	näki
mon.I p.	tulima	näkimä
mon.II p.	tulija	näkijä
mon.III p.	tultih	nähtih

kielto

yks. I p.	en kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	ei kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	emmä kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	ei kartattu	kesrätty	siivottu	keritty
yks. I p.	en haravoinun	tullun	nähnyn	
yks. III p.	ei haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. I p.	emmä haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. III p.	ei haravoitu	tultu	nähty	

Indikatiivin perfekti

yks. I p.	olen kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	on kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	olemma kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	on kartattu	kesrätty	siivottu	keritty
yks. I p.	olen haravoinun	tullun	nähnyn	
yks. III p.	on haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. I p.	olemma haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. III p.	on haravoitu	tultu	nähty	

kielto

yks. I p.	en ole kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	ei ole kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	emmä ole kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	ei ole kartattu	kesrätty	siivottu	keritty
yks. I p.	olen haravoinun	tullun	nähnyn	
yks. III p.	on haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. I p.	olemma haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. III p.	on haravoitu	tultu	nähty	

Indikatiivin pluskvamperfekti

yks. I p	olin kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	oli kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	olima kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	oli kartattu	kesrätty	siivottu	keritty
yks. I p	olin haravoinun	tullun	nähnyn	
yks. III p.	oli haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. I p.	olima haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. III p.	oli haravoitu	tultu	nähty	

kielto

yks. I p.	en ollun kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	ei ollun kartannun	kesrännyn	ssiivonnun	kerinnyn
mon. I p.	emmä ollun kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	ei oltu kartattu	kesrätty	siivottu	keritty
yks. I p.	en ollun haravoinun	tullun	nähnyn	
yks. III p.	ei ollun haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. I p.	emmä ollun haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. III p.	ei oltu haravoitu	tultu	nähty	

Imperatiivi

yks. II p.	karttua	kesryä	siivuo	keriče
yks. III p.	kartakkah	kesräkkäh	siivokkah	kerikkäh
mon. I p.	kartakka	kesräkkä	siivokka	kerikkä
mon. II p.	kartakkua	kesräkkyä	siivokkua	kerikkyä
yks. II p.	haravoiče	tule	niä	
yks. III p.	haravoikah	tulkah	nähkäh	
mon. I p.	haravoika	tulka	nähkä	
mon. II p.	haravoikua	tulkua	nähkyä	

kielto

yks. II p.	elä karttua	kesryä	siivuo	keriče
yks. III p.	elkäh kartakkah	kesräkkäh	siivokkah	kerikkäh
mon. I p	elkä kartakka	kesräkkä	siivokka	kerikkä
mon. II p.	elkyä kartakkua	kesräkkyä	siivokkua	kerikkyä
yks. II p.	elä haravoiče	tule	niä	
yks. III p.	elkäh haravoikah	tulkah	nähkäh	
mon. I p	elkä haravoika	tulka	nähkä	
mon. II p.	elkyä haravoikua	tulkua	nähkyä	

Konditionalin imperfekti

yks. I p.	karttuasin	kesryäsin	siivuosin	keriččisin
yks. III p.	karttuais	kesryäis	siivuois	keriččis
mon. I p.	karttuasima	kesryäsimä	siivuosima	keriččisimä
mon. II p.	karttuasija	kesryäsijä	siivuosija	keriččisijä
mon. III p.	kartattais	kesrättäis	siivottais	kerittäis
yks. I p.	haravoiččisin	tulisin	näkisin	
yks. III p.	haravoiččiis	tulis	näkis	
mon. I p.	haravoiččisima	tulisima	näkisimä	
mon. II p.	haravoiččisija	tulisija	näkisijä	
mon. III p.	haravoitais	tultais	nähtäis	

kielto

yks. I p.	en karttuais	kesryäis	siivuois	keriĉĉis
yks. III p.	ei karttuais	kesryäis	siivuois	keriĉĉis
mon. I p.	emmä karttuais	kesryäis	siivuois	keriĉĉis
mon. II p.	että karttuais	kesryäis	siivuois	keriĉĉis
mon. III p.	ei kartattais	kesrättäis	siivottais	kerittäis
yks. I p.	en haravoiĉĉis	tulis	näkis	
yks. III p.	ei haravoiĉĉis	tulis	näkis	
mon. I p.	emmä haravoiĉĉis	tulis	näkis	
mon. II p.	että haravoiĉĉis	tulis	näkis	
mon. III p.	ei haravoitais	tultais	nähtäis	

Konditionalin pluskvamperfekti

yks. I p.	olisin kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	olis kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	olisima kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. II p.	olisija kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	olis kartattu	kesrätty	siivottu	keritty
yks. I p.	olisin haravoinun	tullun	nähnyn	
yks. III p.	olis haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. I p.	olisima haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. II p.	olisija haravoinun	tullun	nähnyn	
mon. III p.	olis haravoitu	tultu	nähty	

Potentialin presens

yks. I p.	kartannen	kesrännen	siivonnen	kerinnen
yks. III p.	kartannou	kesrännöy	siivonnou	kerinnöy
mon. Ip.	kartannemma	kesrännemmä	siivonnemma	kerinnemmä
mon. II p.	kartannetta	kesrännettä	siivonnetta	kerinnettä
mon. III p.	kartattaneh	kesrättäneh	siivottaneh	keitettäneh
yks. I p.	haravoinen	tullen	nähnen	
yks. III p.	haravoinou	tullou	nähnöy	
mon. Ip.	haravoinemma	tullemma	nähnemmä	
mon. II p.	haravoinetta	tulletta	nähnettä	
mon. III p.	haravoitaneh	tultaneh	nähtäneh	

kielto

yks. I p.	en kartanne	kesränne	siivonne	kerinne
yks. III p.	ei kartanne	kesränne	siivonne	kerinne
mon. I p.	emmä kartanne	kesränne	siivonne	kerinne
mon. II p.	että kartanne	kesränne	siivonne	kerinne
mon. III p.	ei kartattane	kesrättäne	siivottane	kerittäne

yks. I p.	en haravoine	tulle	nähne
yks. III p.	ei haravoine	tulle	nähne
mon. I p.	emmä haravoine	tulle	nähne
mon. II p.	että haravoine	tulle	nähne
mon. III p.	ei haravoitane	tultane	nähtäne

Potentialin perfekti

yks. I p.	lienen kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	lienöy kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	lienemmä kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. II p.	lienettä kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	lienöy kartattu	kesrätty	siivottu	keritty

yks. I p.	lienen haravoinun	tullun	nähnyn
yks. III p.	lienöy haravoinun	tullun	nähnyn
mon. I p.	lienemmä haravoinun	tullun	nähnyn
mon. II p.	lienettä haravoinun	tullun	nähnyn
mon. III p.	lienöy haravoitu	tultu	nähty

kieelto

yks. I p.	en liene kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
yks. III p.	ei liene kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. I p.	emmä liene kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. II p.	että liene kartannun	kesrännyn	siivonnun	kerinnyn
mon. III p.	ei liene kartattu	kesrätty	siivottu	keritty

yks. I p.	en liene haravoinun	tullun	nähnyn
yks. III p.	ei liene haravoinun	tullun	nähnyn
mon. I p.	emmä liene haravoinun	tullun	nähnyn
mon. II p.	että liene haravoinun	tullun	nähnyn
mon. III p.	ei liene haravoitu	tultu	nähty

II infinitiivi

inessiivi	kartatessa	kesrätessä	siivotessa	keritessä
instruktiivi	kartaten	kesräten	siivoten	keriten

inessiivi	haravoijessa	tullessa	nähessä
instruktiivi	haravoijen	tullen	nähen

III infinitiivi

inessiivi	karttuamassa	kesryämässä	siivuomassa
elatiivi	karttuamasta	kesryämästä	siivuomasta
illatiivi	karttuamah	kesryämäh	siivuomah
adessiivi	karttuamalla	kesryämällä	siivuomalla
abessiivi	karttuamatta	kesryämättä	siivuomatta

inessiivi	keriĉĉömässä	haravoimassa	tulomassa	näkömässä
elatiivi	keriĉĉömästä	haravoimasta	tulomasta	näkömästä
illatiivi	keriĉĉömäh	haravoimah	tulomah	näkömäh
adessiivi	keriĉĉömällä	haravoimalla	tulomalla	näkömällä
abessiivi	keriĉĉömättä	haravoimatta	tulomatta	näkömättä

Partisiippi

akt. I part.	karttuaja	kesryäjä
pass. I part.	kartattava	kesrättävä
akt. II part.	kartannun ~ kartannut	kesrännyn ~ kesrännyt
pass. II part.	kartattu	kesrätty
akt. I part.	siivuoja	keriĉĉijä
pass. I part.	siivottava	kerittävä
akt. II part.	siivonnun ~ siivonnut	kerinnyn ~ kerinnyt
pass. II part.	siivottu	keritty
akt. I part.	haravoiĉĉija	tulija
pass. I part.	haravoitava	tultava
akt. II part.	haravoinun ~ haravoinut	tullun ~ tullut
pass. II part.	haravoitu	tultu
akt. I part.	näkijä	
pass. I part.	nähtävä	
akt. II part.	nähnyn ~ nähnyt	
pass. II part.	nähty	

§ 194. Sanojen ta virkkehien luokittelumallit

Sanoja tahi koko virkkehie voi luokitella eri kannalta kaččoen.Erotetah fonettini, morfologini ta virkehopillini luokittelu.

§ 195. Sanan fonettini luokittelu

Jotta luatie sanan fonettini luokittelu pitäy vassata allaolijoih kysymyksih:

1. Montako tavuo sanassa on? Mit ne ollah?
2. Mimmoni jokahini tavu on: avotavu vai umpitavu?
3. Montako vokalie, diftongie tahi triftongie sanassa on? Mit ne ollah?
4. Ollahko vokalit takavokalija vai etuvokalija?
5. Onko sana takavokalini vai etuvokalini?
6. Jos sana on yhyssana, ni etuvokalini vai takavokalini on jokahini sana?
7. Lyhyötkö vai pität monoftongit ollah sanassa? Mit ne ollah?
8. Montako konsonanttie sanassa on? Luvettele ne.
9. Ollahko konsonantit soinittomat vai soinilliset?
10. Ollahko konsonantit pehmiet vai kovat?
11. Onko sanassa geminattoja? Luvettele ne.

ESIMERKIT

korva

1. Sana on kaksitavuni: *kor-va.*
2. Ensimmäini tavu *kor-* on umpitavu, toini *va-* on avotavu.
3. Sanassa on kaksi vokalie: *o* ta *a.*
4. Molommat vokalit ollah takavokalit.
5. Sana on takavokalini.
6. Sana ei ole yhyssana.
7. Monoftongit ollah lyhyöt.
8. Sanassa on kolme konsonanttie: *k, r, v.*
9. Kaikki kolme konsonanttie ollah soinittomat.
10. Konsonantit ollah kovat.
11. Sanassa ei ole geminattoja.

kačella

1. Sanassa on kolme tavuo: *ka - čel - la.*
2. Ensimmäini tavu *ka-* on avotavu, toini *čel-* on umpitavu, kolmas *la-* on avotavu.
3. Sanassa on kolme vokalie: *a, e, a.*

4. Ensimmäisen ta kolmannen tavun vokali *a* on takavokali, toisen tavun vokali *e* on etuvokali.

5. Sana *kačella* on takavokalini.

6. Sana ei ole yhyssana.

7. Kaikki vokalit sanassa ollah lyhyöt.

8. Sanassa on kolme konsonanttie: ***k, č, l.***

9. Konsonantit ollah soinittomat.

10. Konsonantit ollah kovat.

11. Sanassa on yksi geminatta ***ll.***

č***uururanta***

1. Sanassa on nellä tavuo: *čuu-ru-ran-ta.*

2. Ensimmäini tavu *čuu-* on avotavu, toini *ru-* on avotavu, kolmas *ran-* on umpitavu ta nelläs *ta-* on avotavu.

3. Sanassa on nellä vokalie: ***u, u, a, a.***

4. Kaikki vokalit ollah takavokalit.

5. Sana on takavokalini.

6. Sana on yhyssana: *čuuru* + *ranta*

7. Sanassa on yksi pitkä vokali ***uu***, muut vokalit ollah lyhyöt.

8. Sanassa on viisi konsonanttie: ***č, r, r, n, t.***

9. Kaikki konsonantit ollah soinittomat.

10. Konsonantit ollah kovat.

11. Sanassa ei ole geminattoja.

§ 196. Sanan morfemini luokittelu

1. Mihi sanaluokkah kuuluu sana?

2. Löyvä sanassa monikon tahi imperfektin tahi komparatiivin tunnus.

3. Löyvä sanassa sija- tahi personapiäteh.

4. Löyvä sanassa liittehet.

5. Löyvä sanan leksikalini vokalivartalo. Onko se vahva vai heikko?

6. Löyvä sanan kieliopillini vartalo.

7. Onko sana yksi- vai kaksivartaloini?

8. Jos sana on yksivartaloini, ni sano sen luja ta heikko vokalivartalo. Jos sana on kaksivartaloni, ni sano sen vokali- ta konsonanttivartalo.

pirttilöissäni
1. Sana kuuluu substantiivih.
2. Monikon tunnuksena on *-löi.*
3. Inessiivin sijapiättehenä on -ssä.
4. Yksikön I personan omissusliittehenä on *-ni.*
5. Sanan leksikalisenä vahvana vokalivartalona on *pirtti-.*
6. Sanan kieliopillisenä vartalona on *pirttilöi-.*
7. Sana on yksivartaloini.
8. Sen heikkona vokalivartalona on *pirti –*, lujana *pirtti-.*

lujemmaksi
1. Sana kuuluu adjektiiveih.
2. Komparatiivin tunnuksena on *-mma.*
3. Translatiivin sijapiättehenä on *-ksi.*
4. Liittehie sanassa ei ole.
5. Sanan leksikalisena vokalivartalona on *luje-.*
6. Sanan kieliopillisena vartalona on *lujemma-*
7. Sana on yksivartaloini.
8. Sen vokalivartalona on *luje-.*

kirjuttimahan
1. Sana kuuluu verbih.
2. Imperfektin tunnuksena on *-i.*
3. Indikatiivin imperfektin monikon I personan piättehenä on *-ma.*
4. Liittehenä on *-han.*
5. Verbin leksikalisena vartalona on *kirjuta-.*
6. Verbin kieliopillisenä vartalona on *kirjutti-*
7. Verbi on yksivartaloini.
8. Sen heikkona leksikalisena vokalivartalona on *kirjuta-*, lujana – *kirjutta-*

§ 197. Sanan morfologini luokittelu

1. Mih sanaluokkah kuuluu sana?
2. Mih kysymykseh se vastuau?
3. Mi on sanan sanakirjamuoto?
4. Jos sana on substantiivi, ni:

a) onko se yleis- vai erisnimi?

b) missä luvussa ta sijassa se on?

c) onko sillä omissusliiteh?

5. Jos sana on adjektiivi, ni:

a) missä luvussa ta sijassa se on?

b) missä vertailumuuvvossa se on?

6) jos sana on pronomini, ni:

a) mih joukkoh se kuuluu?

b) missä luvussa ta sijassa se on?

7) jos sana on numerali, ni:

a) onko se yksinkertani vai yhissetty numerali?

b) onko se perus- vai järjessysluku?

c) missä luvussa ta sijassa numerali on?

8) jos sana on verbi, ni:

a) mikä sanakirjamuoto sillä on?

b) missa tapaluokassa se on?

c) missä aikamuuvvossa sana on?

d) missä luvussa ta personassa sana on?

9) jos sana on partisiippi, ni:

a) onko se aktiivi- vai pasiivipartisiippi,

b) onko se I vai II partisiippi.

c) missä luvussa ta sijassa se on?

10) jos sana on infinitiivi, ni:

a) onko se I , II vai III infinitiivi,

b) jos sana on II tahi III infinitiivi, ni sano sen sijamuoto.

11. jos sana on adverbi, ni mih kysymykseh se vastuau ta mitä ilmottau

12. jos sana on postpositio, ni min sijan kera se on käytetty.

13. jos sana on konjunktio, ni onko se yhistäjä vai alistaja konjunktio.

Meitä tuuli melko loitos kanto

meitä – personapronomini, vastuau kysymykseh ketä?, monikon partitiivi pronominista myö.

tuuli – substantiivi, vastuau kysymykseh mi?, yleisnimi, yksikön nominatiivissa.

melko – adverbi, vastuau kysymykseh kuinka?, ilmottau miäryä.

loitos – adverbi, vastuau kysymykseh kunne?, ilmottau suuntua.

kanto – verbi, sanakirjamuoto kantua, indikatiivin imperfektin yksikön III persoona.

Mintäh työ läksijä koskie laskomah?

mintäh – interrogatiivipronomini.

työ – monikon II personan pronomini, vastuau kysymykseh ket?, yksikön nominatiivissa

läksijä – verbi, sanakirjamuoto *lähtie*, indikatiivin imperfektin monikon II persona.

koskie – substantiivi, yleisnimi, vastuau kysymykseh mitä?, sanakirjamuoto koski, yksikön partitiivissa.

laskomah – III infinitiivin illatiivi

Tässä luokassa opastuu kaksikymmentä opastujua

tässä – demonstratiivipronomoni, vastuau kysymykseh missä?, sanakirjamuoto *tämä*, yksikön inessiivissä.

luokassa – substantiivi, yleisnimi, vastuau kysymykseh missä?, sanakirjamuoto *luokka*, yksikön inessiivissä

opastuu – verbi, sanakirjamuoto *opastuo*, indikatiivin presensin yksikön III persona

kaksikymmentä – numerali, yhissetty perusluku, yksikön nominatiivissa

opastujua – substantiivi, vastuau kysymykseh montako?, sanakirjamuoto opastuja, yksikön partitiivissa.

§ 198. Virkehopillini luokittelu

I. Onko virkeh yksinkertani, rinnastaja tahi alistaja yhysvirkeh?

§ 199. Yksinkertasen virkkehen luokittelu

1. Onko virkeh yksijäsenini vai kaksijäsenini?
2. Mi on virkkehen subjekti ta minä sanaluokkana se on ilmotettu?
3. Mi on virkkehen predikatti? Onko se verbalini vai nominalini predikatti?
4. Mi on virkkehessä attribuuttina ta minä sanaluokkana se on ilmotettu?
5. Mi on virkkehessä objektina ? Onko objekti totalini vai partialini? Minä sanaluokkana se on ilmotettu?
6. Mi on virkkehessä adverbialina? Mitä se ilmottau? Minä sanaluokkana se on ilmotettu?
7. Onko virkeh ilmotus-, kysymys- tahi kehotusvirkeh?

ESIMERKIT

Kaunis poutapäivä tuli suovattana

1. Virkeh on yksinkertani, kaksijäsenini.

2. Subjektina on substantivi *poutapäivä*, kumpani on yksikön nominatiivissa.

3. Predikattina on verbi *tuli*, kumpani on indikatiivin imperfektin yksikön III personassa.

4. Attribuuttina on adjektiivi *kaunis* yksikön nominatiivissa.

5. Adverbialina on sana *suovattana*, kumpani on ilmotettu substantiivilla yksikön essiivissä.

6. Tämä on ilmotusvirkeh, sen lopussa on pisteh.

§ 200. Rinnastajan yhysvirkkehen luokittelu

1. Montako yksinkertaista virkehtä on yhysvirkkehessä? Mit ne ollah?

2. Min konjunktion avulla yksinkertaset virkkehet on sivottu yhysvirkkeheh?

ESIMERKKI

Lapset lähettih marjah, a muamo mäni sieneh

1. Rinnastajassa yhysvirkkehessä on kaksi yksinkertaista virkehta: *Lapset lähettih marjah, Muamo mäni sieneh.*

2. Virkkehet on sivottu toini toiseh vastakohtakonjunktion ***a*** :n avulla.

§ 201 . Alistajan yhysvirkkehen luokittelu

1. Onko virkeh alistajavirkeh?

1. Onko yhysvirkeh konjunktiotoin vai ei ole.

2. Löyvä piä- ta lisävirkeh (tahi virkkehet)

3. Min kojunktion avulla lisävirkeh on sivottu piävirkkeheh.

4. Min nimini on lisävirkeh (tahi lisävirkkehet).

5. Millä välimerkillä erotetah piä- ta lisävirkeh (lisävirkkehet).

Jos linnut lennelläh alahana, ni se on märiksi.

1. Yhysvirkeh on alistajavirkeh.
2. Piävirkkehenä on virkeh *ni se on märkiksi.* Lisävirkkehenä on virkeh *jos linnut lennelläh alahana.*
3. Lisävirkeh on sivottu piävirkkeheh konditionali *jos-* konjunktiolla.
4. Lisävirkehtä sanotah seurausta ilmottajaksi lisävirkkeheksi.
5. Piä- ta lisävirkeh erotetah pilkulla.

Myö paikkasima verkot, ennen kun läksimä kalalla

1. Yhysvirkeh on alistajavirkeh.
2. Piävirkkehenä on virkeh *Myö paikkasima verkot.* Lisävirkkehenä on virkeh *ennen kuin läksimä kalalla.*
3. Lisävirkeh on sivottu piävirkkeheh temporalikonjunktiolla *ennen kun.*
4. Lisävirkehtä sanotah aikua ilmottajaksi lisävirkkeheksi.
5. Piä- ta lisävirkeh erotetah pilkulla.

KIELIOPILLISIEN TERMIEN LUVETTELO

abessiivi – абессив
ablatiivi – аблатив
abriviatuuri – абривиатура, сложносокращенное слово
adessiivi-allatiivi – адессив-аллатив
adjektiivi – прилагательное
adjektiiviattribuutti – адъективное определение
adjektiivien vertailu – степени сравнения прилагательных
adverbi – наречие
adverbiali – обстоятельство
adverbialivirkkehet – обстоятельственные предложения
aika – время
akkusatiivi – аккузатив
aktiivin I partisiippi – действительное причастие настоящего времени
aktiivin II partisiipi – второе причастие актива
alavokali – гласный нижнего подъема
alistaja sana – зависимое слово
alistajat konjunktiot – подчинительные союзы
alistajat sanaliitot – подчинительные словосочетания
alistajat yhysvirkkehet – сложноподчиненные предложения
antonimi – антоним
attribuutti – определение
attribuuttivirkkehet – определительные предложения
avotavu – открытый слог
definiittipronominit – определенные местоимения
deminutiiviset johtimet – уменьшительно-ласкательные суффиксы
demonstratiivipronominit – указательные местоимения
diftongi – дифтонг
eksplikatiiviset konjunktiot – изъяснительные союзы
elatiivi – элатив
elolliset substantiivit – одушевленные имена существительные
elottomat substantiivit – неодушевленные имена существительные
epäsuora merkitys – переносное значение
epäsuora sanajärjessys ili inversio – инверсия

epäsuora sanonta – косвенная речь
epätäysmerkitykselliset adjektiivit – прилагательные неполного качества
erisnimi – имя собственное
erottajat konjunktiot – разделительные союзы
essiivi – эссив
etuliiteh – приставка
etuvokali – гласный переднего ряда
etuvokalini sana – слово с преднерядной огласовкой
femini – женский род
finaliset konjunktiot – союзы цели
finiittini verbimuoto – спрягаемая форма глагола
fraseologismi фразеологизм
frekventatiiviset johtimet – фреквентативные суффиксы
genetiivi – генетив
heikko vokalivartalo – слабая гласная основа
huutomerkki – восклицательный знак
I infinitiivi – первый инфинитив
II infinitiivin inessiivi – инессив второго инфинитива
II infinitiivin instruktiivi – инструктив второго инфинитива
illatiivi – иллатив
ilmotusvirkeh – повествовательное предложение
imperatiivi – императив, повелительное наклонение
imperfekti – имперфект
indefiniittipronominit – неопределенные местоимения
indikatiivi – изъявительное наклонение
infiniittini verbimuoto – неспрягаемая форма глагола
infiniittiset sanaluokat – инфинитные части речи
infinitiivi – инфинитив
iänneh – звук
iännehoppi – фонетика
johin – словообразовательный суффикс
johos – производное слово
järjessysluku – порядковое числительное
kaksi viivua – две прямых линии
kaksijäsenini virkeh – двусоставное предложение
kaksivartaloiset verbit – двуосновные глаголы
kaksoiskonsonantti l. geminatta – удвоенный согласный или гемината
kaksoispisteh – двоеточие
kantasana – производящая основа
karitiiviadjektiivit – лишительные прилагательные
kausaliset konjunktiot – причинные союзы
kehotusvirkeh – побудительное предложение
keskivokali – гласный среднего подъема

kieliopillini vartalo – грамматическая основа
kirjaimikko – алфавит
kollektiivijohtimet – коллективные суффиксы
kolmepisteh – многоточие
komitatiivi – комитатив
komparatiivi – сравнительная степень
konditionali – условное наклонение
konditionalin imperfekti – имперфект условного наклонения
konditionalin pluskvamperfekti – плюсквамперфект условного наклонения
konditionaliset konjunktiot – условные союзы
konjunktio – союз
konsikutiiviset konjunktiot – союзы следствия
konsonanttien kvantitatiiviset vaihtelut – квантитативные или количественные чередования согласных
konsonanttien vaihtelu – чередование согласных
konsonanttivartalo – согласная основа
konsonanttiyhtymä – сочетание согласных
kontinuatiivisien verbien johtimet – суффиксы континуативных глаголов или глаголов непрерывного повторяющегося действия.
kymmenmurtoluku – десятичные дроби
kysymysliiteh – вопросительная частица
kysymysmerkki – вопросительный знак
kysymyspronominit – вопросительные местоимения
kysymysvirkeh – вопросительное предложение
laihinasana – заимствование
lainausmerkki – кавычки
laitaiäntehet – боковые согласные
laki – правило
leksikalini vartalo – лексическая основа
lieventävä merkitys – ослабленное значение
liiteh – частица
lisävirkeh – придаточное предложение
logini paino – логическое ударение
luatu – признак
luatuadjektiivit – качественные прилагательные
luku – число
luonnonilmijö – явление природы
lyhyt vokali – краткий гласный
maskulini –мужской род
merkitystä tehostaja liiteh – частица, усиливающая значение слова
miärän nimen johin – суффикс со значением названия меры
miärättävä – определяемое
miärättävä sana – определяемое слово

miäräys – определение
modalirakenneh – модальная конструкция
momentatiivisien verbien johtimet – суффиксы моментативных глаголов или глаголов однократного мгновенного действия
monijäsenini predikatti – составное сказуемое
monikko – множественное число
monimerkityksellini sana – многозначное слово
monitavuni sana – многосложное слово
murtoluvut – дробные числительные
nasalit – носовые согласные
negatiiviadjektiivit – отрицательные прилагательные
negatiivipronominit – отрицательные местоимения
neitralirotu – средний род
nominalini predikatti – именное сказуемое
nominatiivi – номинатив (именительный падеж)
numerali – числительное
objekti – прямое дополнение
objektivirkkehet – дополнительные предложения
oblikvisijat – косвенные падежи
ominaisuus – свойство
ominaisuusjohtimet – суффиксы со значением качества или свойства
omissusliiteh – притяжательный суффикс
omonimi – омоним
paikallissija – местный падеж
paikannimi – топоним
paino – ударение
painotoin tavu – безударный слог
pakauttelusana – обращение
partialini objekti – прямое дополнение неполного охвата, парциальный объект
partisiippi – причастие
partitiivi – партитив
passiivin I partisiippi – пассивное причастие незаконченного действия
passiivin II partisiippi – пассивное причастие законченного действия
perfekti – перфект, сложное прошедшее время
persona – лицо
personapiäteh – личное окончание
personapronominit – личные местоимения
perusluku – количественное числительное
pilkku – запятая
pisteh – точка
pisyjä sanaliitto – устойчивое словосочетание
pitkä vokali – долгий гласный

piäpaino – главное ударение
piäsana – главное слово
piäteh – окончание
piäverbi – основной глагол
piävirkeh – главное предложение
pluskvamperfekti – плюсквамперфект, давнопрошедшее время
positiivi – положительная степень
possessiiviadjektiivit – притяжательные прилагательные
postpositio – послелог
potentiali – возможностное наклонение
potentialin perfekti – перфект возможностного наклонения
predikatiivi – именная часть сказуемого
predikatiivini virkkehenvastike – предикативный заменитель предложения
predikatti – сказуемое
prepositio – предлог
pronomini – местоимение
pronominiadjektiivit – местоименные наречия
puolilainausmerkki – полукавычки
puolipilkku – точка с запятой
rakenneh – конструкция
refleksiivipronomini – возвратное местоимение
refleksiiviset johtimet – суффиксы возвратных глаголов
relatiivipronominit – относительные местоимения
resiprokkipronomini – взимно-возвратное местоимение
revitetty viiva – прерывистая линия
rinnastajat konjunktiot – сочинительные союзы
rinnastajat sanaliitot – сочинительные словосочетания
rinnastajat predikatit – однородные сказуемые
rinnastajat yhysvirkkehet – сложносочиненные предложения
rotu – род
ruavon nimen johtimet – суффиксы со значением названия действия
ruavon tuloksen johtimet – суффиксы со значением результата действия
sanajärjessys – порядок слов в предложении
sanakirjamuoto – словарная форма
sanaliitto – словосочетание
sanaluokka – часть речи
sananvartalo – основа слова
sanojen johtamini – суффиксальное словобразование
sija – падеж
sijapiäteh – падежное окончание
sinonimi – синоним
sivuvirkeh – придаточное предложение

soinillini – звонкий (согласный)
sointuo – гармонировать
subjekti – подлежащее
subjektivirkkehet – подлежащные предложения
substantiivi – существительное
substantiiviattribuutti – субстантивное определение
substantiivien johtamini – суффиксальное словообразование существительных
suffiksi – грамматический (словоизменительный) суффикс
suhtehelliset adjektiivit – относительные прилагательные
sulut – скобки
suora merkitys – прямое значение
suora sanajärjessys – прямой порядок слов
suora sanonta – прямая речь
suorituskeino – способ действия
superlatiivi – превосходная степень
taipuja sana – склоняемое или спрягаемое слово
taipumatoin – неизменяемый
taipuo – склоняться, спрягаться
taivutus – словоизменение
takaliiteh – постпозитивная частица
takavokali – гласный заднего ряда
takavokalini sana – слово с заднерядной огласовкой
tapa – способ (действия)
tapaluokka – наклонение
tavu – слог
tavuraja – слоговая граница
temporalirakenneh – временная конструкция
toispaino – второстепенное ударение
totalini objekti – прямое дополнение полного охвата, тотальный объект
translatiivi – транслатив
triftongi – трифтонг
tunnus – признак
täryiänneh – дрожащий согласный
ualtoviivaus – волнистая линия
umpi-iäntehet – смычные согласные
umpitavu – закрытый слог
vahva vokalivartalo – сильная гласная основа
vahvissusliiteh – усилительная частица
vaihella – чередоваться
vastakohtakonjunktiot – противительные союзы
verbalini predikatti – глагольное сказуемое
verbi – глагол
verbien infiniittiset muuvvot – инфинитные или неспрягаемые формы глагола

verbien johtamini – суффиксальное словообразование глаголов
verbin finiittiset muuvvot – финитные или спрягаемые формы глагола
viiva – тире
viiva – pisteh – тире – точка
virkeh – предложение
virkehkanta – грамматическая основа
virkehoppi – синтаксис
virkkehen jäsen – член предложения
virkkehen lisäjäsenet – второстепенные члены предложения
virkkehen piäjäsenet – главные члены предложения
virkkehenvastike – заменитель предложения
vokali – гласный
vokalien vaihtelu – чередование гласных
vokalisointu – гармония гласных
vokalivartalo – гласная основа
välimerkki – знак препинания
välläni sanajärjessys – свободный порядок слов
yhissetyt numeralit – составные числительные
yhistäjät konjunktiot – соединительные союзы
yhtymä – сочетание
yhysadjektiivi – сложное прилагательное
yhysmerkki – дефис
yhyssana – сложное слово
yksijäsenini virkeh – односоставное предложение
yksikkö – единственное число
yksimerkityksellini sana – однозначное слово
yksinkertani virkeh – простое предложение
yksinkertaset numeralit – простые числительные
yksinäiskonsonantti – одиночный согласный
yksipersonani verbi – безличный глагол
yksitavuni sana – односложное слово
yksivartaloiset verbit – одноосновные глаголы
yleini kieliopillini merkitys – общее грамматическое значение
yleisnimi – имя нарицательное
ylävokali – гласный верхнего подъёма

SISÄLLYS

Tämän Karjalan kieliopin tarkotuksesta 3
Alkusanat 5

5. LUOKKA
ALKUKURSSI

Morfologia. Orfografia 7
§ 1. Sanaluokat 7
§ 2. Substantiivi 8
§ 3. Adjektiivi 9
§ 4. Verbi 9
§ 5. Adverbi 10
§ 6. Pronomini 11
§ 7. Numerali 12
§ 8. Prepositiot ta postpositiot 13
§ 9. Konjunktio 13
§ 10. Liiteh 14
§ 11. Virkehoppi ta välimerkit 15
§ 12. Virkeh 15
§ 13. Erilaisie virkkehie 15
§ 14. Virkkehen piäjäsenet 16
§ 15. Virkkehen lisäjäsenet 17
§ 16. Sanaliitto 18
§ 17. Rinnastajat virkkehet 18
§ 18. Alistajat virkkehet 19
§ 19. Suora ta epäsuora pakina 19

KARJALAN KIELIOPPI

Iännehoppi l. fonetiikka 20
§ 20. Kirjuttamini ta iäntämini 20
§ 21. Kirjaimikko 21
§ 22. Vokalit 21
§ 23. Diftongit 22
§ 24. Triftongit 23
§ 25. Vokalisointu 24
§ 26. Konsonantit 25

§ 27. Konsonanttiyhtymät 26
§ 28. Tavu 27
§ 29. Paino 29
§ 30. Vokalien ta konsonanttien vaihtelut 29
§ 31. Vokalien vaihtelut sanan leksikalisessa vartalossa 30
§ 32. Vokalien vaihtelut kieliopillisessa vartalossa 31
§ 33. Konsonanttien vaihtelut 32
§ 34. Konsonanttien kvantitatiiviset vaihtelut 32
§ 35. Yksinäiskonsonanttien kvalitatiiviset vaihtelut 33
§ 36. Konsonanttiyhtymien kvalitatiiviset vaihtelut 34
§ 37. Konsonanttien vaihtelujen poikkehukset 34

6. LUOKKA

Morfemiikka 36
§ 38. Sananvartalo, suffiksi, piäteh ta liiteh 36
§ 39. Uusien sanojen synty 38
§ 40. Sanojen johtamini 38
§ 41. Yhyssanat 38
§ 42. Sanojen siirtymini yhestä sanaluokasta toiseh 40
§ 43. Sanasto eli leksiikka 40
§ 44. Yksi- ta monimerkitykselliset sanat 41
§ 45. Sanan suora ta epäsuora merkitys 42
§ 46. Omonimit 42
§ 47. Sinonimit 43
§ 48. Antonimit 44
§ 49. Fraseologismit 44
Muoto-oppi eli morfologia 45
§ 50. Sanaluokat 45
§ 51. Substantiivi 45
§ 52. Substantiivien yleis- ta erisnimet 46
§ 53. Elolliset ta elottomat substantiivit 47
Substantiivien luku 47
§ 54. Yksikkö 47
§ 55. Monikko 48
§ 56. Monikon käyttö 50
§ 57. Yksi- ta kaksivartaloiset nominit 50

§ 58. Yksivartaloiset substantiivit ta adjektiivit 51
§ 59. Kaksivartaloiset substantiivit ta adjektiivit 52
§ 60. Sija 55
§ 61. Nominatiivi 56
§ 62. Genetiivi 56
§ 63. Akkusatiivi 57
Partitiivi 58
§ 64. Yksikön partitiivi 58
§ 65. Monikon partitiivi 59
§ 66. Partitiivin käyttö 60
§ 67. Essiivi 61
§ 68. Translatiivi 61
§ 69. Inessiivi 62
§ 70. Elatiivi 63
§ 71. Illatiivi 64
§ 72. Adessiivi-allatiivi 64
§ 73. Ablatiivi 66
§ 75. Komitatiivi 67
§ 76. Instruktiivi 67
§ 77. Substantiivien johtamini 68

7. LUOKKA

Verbi 70
§ 78. Yleisie tietoja verbistä 70
§ 79. Verbien leksikalini vartalo 71
§ 80. Yksivartaloisien verbien vartalot 71
§ 81. Kaksivartaloisien verbien vartalot 72
§ 82. Indikatiivi 73
§ 83. Indikatiivin presensin personapiättehet 73
§ 84. Indikatiivin imperfektin personapiättehet 74
§ 85. Verbien personamuotojen merkitys 75
§ 86. Yksipersonaiset verbit 76
Verbien aikaluokat 76
§ 87. Presens 77
§ 88. Imperfektin myöntö 78
§ 89. Imperfektin kielto 79

§ 90. Perfekti 80
§ 91. Pluskvamperfekti 81
Konditionali 82
§ 92. Konditionalin imperfekti 82
§ 93. Konditionalin pluskvamperfekti 84
Potentiali 85
§ 94. Potentialin presens 85
§ 95. Potentialin perfekti 86
Imperatiivi 88
§ 96. Imperatiivin myöntömuotoja 88
§ 97. Imperatiivin kielto ta imperatiivin käyttö 89
§ 98. Verbien johtamini 91
§ 99. **Adjektiivit** 92
§ 100. Adjektiivien joukot 93
§ 101. Adjektiivien vertailu. Komparatiivi 94
§ 102. Adjektiivien vertailu. Superlatiivi 95
§ 103. Adjektiivien johtamini 96
§ 104. Yhysadjektiivit 97
§ 105. **Numeralit** 97
Perusluvut 98
§ 106. Yksinkertaset numeralit 98
§ 107. Yhissetyt numeralit 100
§ 108. Järjessysluvut 101
§ 109. Murtoluvut 102
§ 110. Adverbit 103
§ 111. Adverbien vertailu 104
§ 112. Adverbien johtamini 105
§ 113. **Pronominit** 106
§ 114. Personapronominit 106
§ 115. Omissusliittehet 108
§ 116. Demonstratiivipronominit 110
§ 117. Relatiivipronominit 111
§ 118. Interrogatiivipronominit 112
§ 119. Indefiniittipronominit 113
§ 120. Definiittipronominit 115
§ 121. Negatiivipronominit 116
§ 122. Refleksiivipronomini 118

§ 123. Resiprokkipronomini 118

8. LUOKKA

§ 124. Verbien infiniittiset sanaluokat 120
Infinitiivit 121
§ 125. 1 infinitiivi 121
§ 126. 11 infinitiivi 122
§ 127. 11 infinitiivin inessiivi 122
§ 128. 11 infinitiivin instruktiivi 123
111 infinitiivi 124
§ 129. 111 infinitiivin inessiivi 124
§ 130. 111 infinitiivin elatiivi 125
§ 131. 111 infinitiivin illatiivi 126
§ 132. 111 infinitiivin adessiivi 126
§ 133. 111 infinitiivin abessiivi 127
§ 134. **Partisiipit** 127
§ 135. Aktiivin 1 partisiippi 128
§ 136. Passiivin I partisiippi 130
§ 137. Aktiivin II partisiippi (kieltoimperfektin ta liittotempuksien yhteyvessä) 131
§ 138. Aktiivin II partisiippi attribuuttina 132
§ 139. Passiivin II partisiippi (kieltoimperfektin ta liittotempuksien yhteyvessä) 133
§ 140. Passiivin II partisiippi attribuuttina 134
§ 141. Passiivin II partisiipin partitiivi 134
§ 142. Postpositiot 135
§ 143. Prepositiot 137
§ 144. Konjunktiot 137
§ 145. Rinnastajat konjunktiot 138
§ 146. Alistajat konjunktiot 139
§ 147. Liittehet 140
§ 148. Interjektiot 141

9. LUOKKA

§ 149. Virkehoppi 142
§ 150. Sanaliitot 142
§ 151. Virkkehet 143

§ 152. Virkehjoukot 143
§ 153. Huutahusvirkkehet 144
§ 154. Yksinkertaset virkkehet 144
§ 155. Sanajärjessys 145
Virkkehen piäjäsenet 146
§ 156. Subjekti 146
§ 157. Predikatti 147
§ 158. Yksijäsenini verbipredikatti 148
§ 159. Verbalini predikatti 148
§ 160. Subjektin ta verbalisen predikatin mukautumini 149
§ 161. Nominalini predikatti 150
§ 162. Virkkehen lisäjäsenet 150
§ 163. Attribuutti 151
§ 164. Objekti 151
§ 165. Adverbiali 152
§ 166. Rinnastajat yhysvirkkehet 153
§ 167. Alistajat yhysvirkkehet 154
§ 168. Konjunktiovirkkehet 155
§ 169. Yleiset lisävirkkehet 156
§ 170. Seurausta ilmottajat lisävirkkehet 156
§ 171. Tarkotusta ilmottajat lisävirkkehet 157
§ 172. Aikua ilmottajat lisävirkkehet 157
§ 173. Syytä ilmottajat lisävirkkehet 158
§ 174. Ehtuo tarkottajat lisävirkkehet 158
§ 175. Myönnytystä ilmottajat lisävirkkehet 159
§ 176. Vertausta ilmottajat lisävirkkehet 159
§ 177. Relatiivivirkkehet 160
§ 178. Konjunktiottomat virkkehet 161
§ 179. Virkkehenvastikkiet 161
§ 180. Predikatiivini virkkehenvastike 162
§ 181. Temporalirakenneh 162
§ 182. Modalirakenneh 163
Välimerkkien käyttö 164
§ 183. Pisteh 164
§ 184. Kysymysmerkki 165
§ 185. Huutomerkki 165

§ 186. Pilkku 166
§ 197. Puolipisteh 166
§ 188. Kaksoispisteh 167
§ 189. Viiva 168
§ 190. Lainausmerkki 169
§ 191. Yhysmerkki 169
§ 192. Nominien sijataulukkoja 170
§ 193. Verbien taivutusta 175
§ 194. Sanojen ta virkkehien luokittelumallit 187
§ 195. Sanan fonettini luokittelu 187
§ 196. Sanan morfemini luokittelu 188
§ 197. Sanan morfologini luokittelu 189
§ 198. Virkehopillini luokittelu 191
§ 199. Yksinkertasen virkkehen luokittelu 191
§ 200. Rinnastajan yhysvirkkehen luokittelu 192
§ 201. Alistajan yhysvirkkehen luokittelu 192
Kieliopillisien termien luvettelo 194

Собственность Республики Карелия.
Продаже не подлежит.

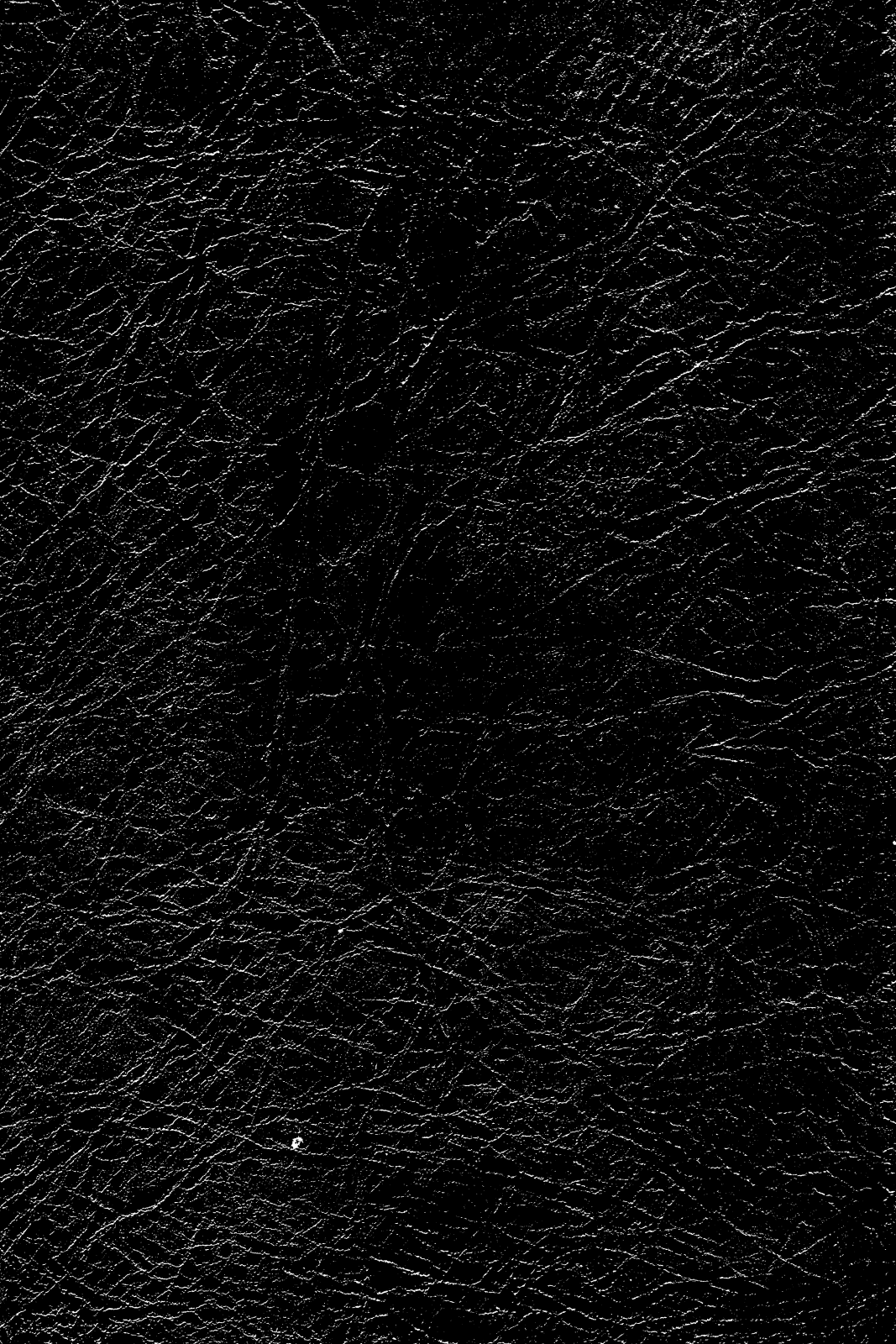
Учебное издание

Петр Мефодиевич Зайков

ГРАММАТИКА КАРЕЛЬСКОГО ЯЗЫКА
(Собственно-карельское наречие)

Художественно-техническое оформление В. Я. Яшков
Компьютерная верстка Л. А. Саксонова
Корректор О. А. Мелентьева

Лицензия ЛР № 040464 от 02.04.98.
Подписано в печать 24.07.02. Формат 60x90 $^{1}/_{16}$. Бумага офсетная. Гарнитура Times.
Печать офсетная. Усл.печ.л. 13. Уч.изд.л. 9. Тираж 1000 экз. Заказ № 2279.
Издательство "Периодика". 185610, г. Петрозаводск, ул. Германа Титова, 3.
Отпечатано с готовых диапозитивов в ГУП Республиканской ордена "Знак Почета" типографии им. Анохина. 185005, г. Петрозаводск, ул. "Правды", 4.

P. ZAIKOV » KARJALAN KIELIOPPI » 5–9